

Yrityskatsaus 2014

Murroksia ja uudistumista

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu
Kilpailukyky
39/2014

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY

Yrityskatsaus 2014

Murroksia ja uudistumista

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja

Kilpailukyky

39/2014

Tekijät Författare Authors		Julkaisuaika Publiceringstid Date	
Yrityskatsaus 2014 ohjausryhmä Seppo Kangaspunta, puheenjohtaja		Lokakuu 2014	
		Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by	
		Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	
		Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment	
		11.2.2014	
Julkaisun nimi Titel Title			
Yrityskatsaus 2014 – Murroksia ja uudistumista			
Tiivistelmä Referat Abstract			
Yrityskatsaus 2014 tarjoaa ajankohtaisia näkökulmia elinkeinopolitiikkaan, yritystoimintaan ja yrittäjyyteen. Teemana ovat murrokset ja uudistuminen, jolla viitataan Suomen elinkeinorakenteen voimakkaaseen muutokseen ja uuteen elinkeinotoimintaan ja kasvuun osana ns. luovaa tuhoa sekä elinkeinopolitiikan uudistamiseen. Artikkelien kirjoittajat ovat työ- ja elinkeinoministeriön ja hallinnonalan muiden toimijoiden virkamiehiä. Samuli Rikama tarkastelee elinkeinorakenteen muutosta EU-maissa ja Suomessa. Teollisuuden osuus bruttokansantuotteesta on pienentynyt kaikissa EU-maissa, mutta Suomessa kehitys on ollut voimakkainta. Janne Peltola luo katsauksen työ- ja elinkeinopolitiisiin linjauksiin ja toimenpiteisiin talouskasvun lisäämiseksi. Sakari Immosen aiheena ovat hallituksen toimenpiteet yritysten kasvun ja kansainvälistymisen rahoittamiseksi. Artikkelit esittelee viime vuosien toimenpiteistä, joilla on pyritty helpottamaan alkavien ja teollisten kasvuyritysten rahoituksen saantia. Samuli Rikama kysyy, onko kasvavista mikroyrityksistä talouskasvun vauhdittajiksi ja toteaa, että mikroyritysten merkitys talouskasvun ja työllisyyden näkökulmasta on kiistaton. Valteri Vennon aiheena on joukkorahoitus uutena yritysrahoituksen väylänä. Artikkelit tyypittelee eri joukkorahoitusmuotoja, tarkastelee niiden merkitystä yritysten rahoituksessa, esittelee linjauksia ja toimenpiteitä joukkorahoituksen kehittämiseksi sekä arvioi joukkorahoituksen mahdollista kehitystä. Olli Kauppi kirjoittaa yrittäjyydestä ja kilpailupolitiikasta. Hän esittelee kilpailulainsäädännön keskeiset käsitteet, periaatteet ja linjaukset ja puntaroi niiden merkitystä pienille yrityksille. Piia Rekilä tarkastelee parempaan sääntelyyn ja hallinnolliseen taakkaan liittyviä kysymyksiä. Natalia Härkin esittelee nuorisotakuun TE-hallinnon yrityspajaa. Kyseessä on uusi, vuoden 2013 pilotin jälkeen kaikissa TE-toimistoissa käyttöön otettu toimintamalli nuorten yrittäjyyden edistämiseksi. Mikko Valtakari, Jarmo Palm ja Tuija Groop avaavat julkisen työnvälityksen merkitystä ja haasteita yritysten rekrytointipalveluna. TE-toimiston markkinaosuus yritysten rekrytointipalveluista on lähes puolet ja yritykset ovat palveluun tyytyväisiä. Luova tuho haastaa julkisen työnvälityksen toimimaan vaikuttavasti tilanteessa, jossa kiihtyvällä voimalla heikosti tuottavista yrityksistä työttömäksi jääneitä pyritään työllistämään uusiin tuottavampiin ja vaativampiin tehtäviin. Anna-Mari Jaanu esittelee uusia yritysten kehittämispalveluja, jotka saadaan laajamittaisesti asiakkaille syksyllä 2014 ja Sirpa Alitalo julkisten yrityspalveluiden sähköistämistä. Hanna-Maria Urjankankaan artikkeli sisältää näkymiä alueiden kehitykseen ja kehittämiseen 2000-luvulla. Hän tarkastelee muuttoliikeyttä, työpaikkakehitystä ja niiden vaikutuksia sekä alueellisen elinkeinopolitiikan kehitystä ja kehitysnäkymiä. Ns. äkillisiin rakennemuutoksiin on reagoitu ad hoc-periaatteella. Käynnissä näyttäisi kuitenkin olevan jatkuva rakennemuutos, joka edellyttää strategisten valintojen ja toimenpiteiden perustamista ennakointitietoon. Olli Peltola kertoo Pohjanmaan menestystä selittävistä tekijöistä kuin myös haasteista. Pertti Hämäläinen on koostanut yrityscentän kehitystä tarkastelevan tilastoaineiston. Seppo Kangaspunta puolestaan on koostanut keskeisiä kasvuyrityksiä koskevia tietoja. Työ- ja elinkeinoministeriön yhteyshenkilö: Tieto-osasto/Seppo Kangaspunta, puh. 050 369 7605			
Asiasanat Nyckelord Key words			
elinkeinopolitiikka, elinkeinorakenne, yritysrahoitus, mikroyritykset, yritysrahoitus, joukkorahoitus, yrittäjyys, kilpailupolitiikka, sääntely, julkinen työnvälitys, yrityspaja, yrityspalvelut, sähköiset yrityspalvelut, aluekehitys, Pohjanmaa, yritys-tilasto, kasvuyritykset, TEM, ELY-keskus, TE-keskus			
Painettu julkaisu Inbunden publikation Printed publication		Verkkojulkaisu Nätpublikation Web publication	
ISSN 1797-3554		ISSN 1797-3562	
ISBN 978-952-227-883-8		ISBN 978-952-227-884-5	
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages		Kieli Språk Language	
149		Suomi, Finska, Finnish	
		Hinta Pris Price	
		28 €	
Julkaisija Utgivare Published by		Kustantaja Förläggare Sold by	
Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy		Edita Publishing Oy / Ab / Ltd	

Alkusanat

Työ- ja elinkeinoministeriö ryhtyi vuonna 2013 julkaisemaan aikaisemmat *Yrittäjyyskatsauksen* ja *Kasvuyrityskatsauksen korvaavaa Yrityskatsausta*. Tämän järjestyksessä toisen Yrityskatsauksen teemana on ”murroksia ja uudistumista”.

Murroksia viittaa Suomen elinkeinorakenteen voimakkaaseen muutokseen: Teollisuuden bruttokansantuoteosuuden noin 10 prosenttiyksikön lasku viimeisen vuosikymmenen aikana on selvästi suurempi kuin missään muussa EU-maassa. Se selittyy pitkälti Nokian ja sen ympärille rakentuneen yritysverkoston romahduksella sekä graafisten tuotteiden kysynnän vähenemisestä länsimaissa. Yhtä kaikki Suomen teollisen toiminnan uusiutuminen ei ole ollut riittävää. Se on nojannut paljolti suuriin yrityksiin, jotka ovat kuitenkin siirtäneet toimintansa painopistettä Suomen rajojen ulkopuolelle lähemmäs kasvavia markkinoita. Uudistuminen puolestaan viittaa uuteen elinkeinotoimintaan ja kasvuun osana ns. luovaa tuhoa. Tämä konkretisoituu esim. start-up ja kasvuyrityksinä, joiden määrä Suomessa on lisääntynyt.

Uudistuminen viittaa myös elinkeinopolitiikan ajattelun, toimenpiteiden ja menetelmien uudistamiseen muuttuneen maailman kontekstissa. Työ- ja elinkeinoministeriön Teollisuus osana elinvoimaista elinkeinorakennetta -julkaisun analyysin mukaan politiikkatoimin tulee pyrkiä varmistamaan, että yritystoiminnassa syntyvä arvo kanavoituu kotimaahan.

Katsauksen tavoitteena on ollut tuottaa informatiivinen ja ajankohtainen katsaus työ- ja elinkeinoministeriön elinkeinopolitiikkaan sekä yritystoimintaan ja yrittäjyyteen. Koska ministeriön toimikenttä on laaja, tyhjentävä kuvaus ei ole ollut mahdollinen. Eri politiikkasektoreilta on sen sijaan nostettu valikoiden esiin mielenkiintoisiksi arvioituja näkökulmia, kehityskulkuja, ohjelmia ja toimenpiteitä. Toivottavasti katsaus lisää ymmärrystä siitä asiantuntijatyöstä, jota ministeriössä ja hallinnonalalla tehdään suomalaisen elinkeinotoiminnan ja yhteiskunnan hyvinvoinnin edistämiseksi.

Katsaus jakaantuu edellisvuoden tapaan kahteen osaan. Artikkelit tarjoavat katsauksen Suomen talouden kehitykseen sekä elinkeinopolitiikan linjauksiin, tavoitteisiin ja toimenpiteisiin. Kirjoittajat tarkastelevat mikroyritysten merkitystä, hallituksen toimenpiteitä yritysten kasvun ja kansainvälistymisen rahoittamiseksi, joukkorahoitusta, kilpailupolitiikkaa ja sääntelyä sekä julkisia yrittäjyys-, työvälitys-/rekrytointi- ja yrityspalveluita sekä palveluiden uudistamista sähköistämällä. Myös toimenpiteet alueiden kehittämiseksi ovat mukana tarkastelussa. Artikkeleissa esitetyt näkemykset ovat kirjoittajien omia ja saattavat poiketa ministeriön virallisesta kannasta. Toinen osa koostuu yritystoimintaa ja yrittäjyyttä sekä niiden kehittymistä kuvaavista tilastoista sisältäen perustiedot myös kasvuyrityssektorin kehittymisestä.

Katsauksen toteuttamisesta on vastannut ohjausryhmä, jossa ovat olleet edustettuina useimmat työ- ja elinkeinoministeriön toimintayksiköt. Ohjausryhmän puheenjohtajana on ollut neuvotteleva virkamies **Seppo Kangaspunta** tieto-osastolta ja jäsenenä työllisyys- ja yrittäjyysosastolta neuvotteleva virkamies **Pertti Hämäläinen**, työelämä- ja markkinaosastolta ylitarkastaja **Piia Rekilä**, alueosastolta ylitarkastaja **Hanna-Maria Urjankangas** ja elinkeino- ja innovaatio-osastolta neuvotteleva virkamies **Tuija Ypyä**.

Toivon, että katsaus herättää ajatuksia ja keskustelua jotka auttavat elinkeinopolitiikan jatkuvassa kehittämisessä ja uudistamisessa.

Työ- ja elinkeinoministeriön puolesta kiitän kaikkia artikkelien kirjoittajia, ohjausryhmän jäseniä ja muita katsauksen toteutukseen osallistuneita hyvästä yhteistyöstä.

Helsingissä 20.9.2014

MARKKU WALLIN
osastopäällikkö

Sisältö

Alkusanat	5
Tiivistelmä	9
Teollisuus hiipuu ja palvelut kasvavat EU-maissa – Suomi muutoksen härjessä	25
TEM:n elinkeinopoliittisia lääkkeitä kasvun lisäämiseksi.....	32
Hallituksen toimenpiteitä yritysten kasvun ja kansainvälistymisen rahoittamiseksi.....	37
Onko kasvavista mikroyrityksistä talouskasvun vauhdittajiksi?.....	44
Joukkorahoitus uutena yritysrahoituksen väylänä.....	54
Yrittäjyys ja kilpailupolitiikka.....	61
Parempaa sääntelyä tai vähemmän sääntelyä – molempi parempi.....	71
Nuorisotakuun TE-hallinnon yrittäjyyspaja	78
Julkinen työlläisyys yritysten rekrytointipalveluna.....	82
Uudet yritysten kehittämispalvelut antavat pk-yrityksille siivet.....	90
Julkisten yrityspalvelujen uudistaminen sähköistämällä	99
Näkökulmia alueiden kehitykseen.....	104
Pohjanmaa yritystoiminnan toimintaympäristönä.....	112
Yritykset ja yrittäjät Suomessa	118
Kasvuyrityksiä koskevia tilastotietoja	139

Tiivistelmä

Katsauksen ensimmäisessä luvussa **Samuli Rikama** tarkastelee elinkeinorakenteen muutosta EU-maissa ja Suomessa viimeisten runsaan kymmenen vuoden aikana sekä esittää arvioita tulevasta kehityksestä. Keskeinen havainto on, että teollisuuden osuus bruttokansantuotteesta on pienentynyt kaikissa EU-maissa. Suomessa kehitys on ollut kaikkein voimakkainta. Samanaikaisesti palveluiden merkitys on kasvanut. Teollisuusyritykset käyttävät yhä useammin erilaisia palveluja osana omia tuotantoprosessejaan, mikä heijastuu myös teollisuuden ammattirakenteeseen. Suomessa työllisyys on kasvanut etenkin yksityisen sektorin palveluissa ja kasvu on ollut suurinta koulutuksessa sekä terveys- ja sosiaalipalveluissa. Yksityisten palveluiden osuus bruttokansantuotteesta on Suomessa kuitenkin edelleen suhteellisen pieni useisiin muihin EU-maihin verrattuna. Pidemmän aikavälin kehitys näyttää kasvavaa trendiä palvelujen ja pk-yritysten työllisyyteen. Ulkomaisten investointiprojektien määrän kasvu ja kasvuyrityksiin tehtyjen riskisijoitusten kasvu Euroopassa ja Suomessa saattavat olla merkkejä investointien elpymisestä ja rakennemuutoksen vauhdittumisesta. Ns. luova tuho karsii markkinoilta yritykset, joilla ei ole menestymisen mahdollisuutta samalla kun yritykset, jotka eivät tuhoudu kasvavat.

Toisessa luvussa **Janne Peltola** luo katsauksen työ- ja elinkeinoministeriön elinkeinopoliittisiin linjauksiin ja toimenpiteisiin talouskasvun lisäämiseksi. Ministeriön elinkeinopoliittiset linjaukset on esitetty kokonaisuudessaan keväällä 2014 julkistetussa *Teollisuus osana elinvoimaista elinkeinorakennetta* -raportissa. Siinä tunnistettiin suomalaisen valmistavan teollisuuden neljä suurta haastetta. Teollisuuden tulee 1) onnistua hyödyntämään nykyistä paremmin globaaleista haasteista ja asiakastarpeista syntyviä mahdollisuuksia 2) rakentaa innovaatioista todellista kilpailukykyä 3) onnistua ottamaan hallintaansa globaaleja arvoketjuja. Lisäksi (4) Suomen tulee kansantaloutena samanaikaisesti lisätä teollista kyvykkyyttään ja varmistaa arvon kanavoituminen kotimaahan. Suomelle luontevasti sopivia ja valittuja teollisuuden kehittämisen useita toimialoja leikkaavia painopisteteemoja ovat cleantech, biotalous ja digitalisaatio. Vastuu uudistumisesta on yrityksillä, mutta julkinen sektori voi luoda sille edellytyksiä. Käytännön toimenpiteitä linjausten toteuttamiseksi ovat olleet cleantechin osalta mm. vienninedistäminen useissa kohdemaissa, Let's grow -rahoitusohjelma sekä Motivan julkisten cleantech-hankintojen neuvontapalvelu, biotalouden osalta kesäkuussa avattu kansainvälinen biojalostamokilpailu ja digitalisaation osalta Tekesin teollisen internetin ohjelmavalmistelu. Erityisesittelystä ovat toimenpiteet meriteollisuuden uudistamiseksi: Tekesin Artiset meret -ohjelma, TEM-meri -ohjelma sekä Finpron projektitoimiston perustaminen STX Francen Saint-Nazairen telakan yhteyteen. Ministeriö tiivistää vuoropuhelua eri toimijoiden kanssa teollisuuden uudistamiseksi mm. organisoimalla keskustelua herättäviä seminaareja ja selvityksiä jo syksyllä 2014.

Sakari Immosen artikkelin aiheena ovat hallituksen toimenpiteet yritysten kasvun ja kansainvälistymisen rahoittamiseksi. Artikkelissa esitetään yhteenveto pääministeri Jyrki Kataisen hallituskaudella toteutetuista toimenpiteistä, joilla on pyritty helpottamaan alkavien ja teollisten kasvuyritysten sekä vientiyritysten rahoituksen saantia. Siinä tarkastellaan myös välillisiä toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on parantaa yksityisen rahoitusmarkkinan toimintaa: 1) Valtion pääomasijoitustoimintaa järjestellään uudelleen keskittämällä alkavan vaiheen yritysten pääomasijoitustoiminta Tekesiin. Muutoksen seurauksena Tekesin toiminnan painopiste siirtyy entistä selkeämmin nuoriin kasvuyrityksiin. Vastaavasti Finnvera luopuu tästä toiminnasta muutaman vuoden siirtymäajalla. 2) Pitkäaikaista kasvurahoitushjelmaa pääomasijoitusmarkkinoiden vahvistamiseksi ja pk-yritysten kasvun tukemiseksi toteutetaan kahtena Tekesin ja Teollisuussijoitus Oy:n vastuulla olevana rahasto-ohjelmana. 3) Finnveran riskinotto-kykyä on lisätty, parannettu vieraan rahoitusjärjestelmän kilpailukykyä ja lisätty oleellisesti vienti- ja alusluottojen valtuuksia. 4) Finnveran riskinottoa kotimaan rahoituksessa on lisätty. 5) Yritysten joukkovelkakirjamarkkinoiden toimivuutta on pyritty parantamaan mm. ottamalla käyttöön määräaikainen vuosina 2013–2015 sovellettava yksityissijoittajien (bisnesenkeli) pääomasijoitusten verokannustin ja aktivoimalla Helsingin pörssiin alkuvuodesta avatun listaamattomien yhtiöiden First North -markkinapaikkaa arviolta 10 miljoonalla eurolla vuodessa. 6) Edellä mainittujen toimenpiteiden lisäksi tarvittaisiin vielä lisätoimenpiteitä markkinaehtoisen rahoituksen lisäämiseksi pk-yrityksiin. Lähinnä kyseeseen tulisivat verotukselliset keinot, joilla kannustetaan uusia kotimaisia ja ulkomaisia rahoittajia osallistumaan rahastosijoituksiin ja joilla lisätään riskipääoman tarjontaa.

Onko kasvavista mikroyrityksistä talouskasvun vauhdittajiksi, kysyy **Samuli Rikama** ja toteaa, että mikroyritysten merkitys talouskasvun ja työllisyyden näkökulmasta on kiistaton. Talouden vaikeinakin aikoina korkeintaan kolme henkilöä työllistäneet mikroyritykset lisäsivät henkilöstöään nettomääräisesti 20 000 hengellä vuosina 2009–2012 ja noin joka seitsemäs mikroyritys lisäsi henkilöstöään vähintään yhdellä. Pienillä kasvuyrityksillä on suhteellisesti vahvin merkitys informaatio- ja viestintäsektorilla, missä reilu viidennes mikroyritysten henkilöstöstä työskenteli kasvuyrityksissä. Kasvuyritysten ja myös toimialojen ikäprofiili heijastaa kasvualojen dynamiikkaa. Kaikilla toimialoilla on selvästi enemmän yli viisivuotiaita yrityksiä kuin näitä nuorempia. Etenkin perinteisillä ja hitaasti uusiutuvilla toimialoilla, kuten kuljetus- ja varastointi, kauppa ja teollisuus, vanhat yritykset dominoivat vahvasti. Sen sijaan nopeasti kehittyvillä, usein uuteen teknologiaan ja vaativaan osaamiseen nojaavilla toimialoilla valtaosa kasvuyritysten henkilöstöstä työskentelee nuorissa alle viisi-vuotiaissa yrityksissä. Vähintään kolmella henkilöllä kasvavia mikroyrityksiä oli yhteensä 2 800 ajanjaksolla 2009–2012. Nämä työllistivät kasvukauden alussa 4 500 henkilöä mutta kauden lopussa 2012 jo lähes viisinkertaisen määrän eli 22 000 – kasvua oli siis noin 17 000 henkilöä. Kasvusta noin 80 prosenttia oli aitoa kasvua. Rikaman mukaan vähän tutkittu ja usein vaatimattomana

pidetty mikroyritysten joukko edustaa vahvasti taloutemme dynaamisia toimialoja ja on kyennyt hyvään kasvuun muun talouden taantuessa 2009–2012. Poliittikkatoimien merkitys ja rooli kasvun taustalla on parhaillaan työn alla hankkeessa Nuorten kasvuyritysten merkitys ja rooli talouden uudistajina.

Valter Vennon artikkelin aiheena on joukkorahoitus uutena yritysrahoituksen väylänä. Artikkelin avaa joukkorahoituksen kehitykseen vaikuttaneita syitä ja tyypittelee eri joukkorahoitusmuotoja rahoitusmuodon, palautuksen muodon ja rahoittajan motiivin perusteella sekä sen mukaan, miten ne suhteutuvat kotimaiseen lainsäädäntöön. Joukkorahoitus tarjoaa vaivattoman mahdollisuuden hakea rahoitusta globaalisti. Se voi myös tehostaa yrityksen kansainvälistymistä. Joukkorahoituksen markkinan arvioidaan olevan useita miljardeja euroa, mutta tarkkaa tietoa asiasta ei ole. Suomen joukkorahoitusmarkkina on kasvanut ja toimijamäärä on lisääntynyt tasaisesti. Työ- ja elinkeinoministeriön ja valtiovarainministeriön joukkorahoituksen tilaa selvittänyt raportti sisältää monia suosituksia alan kehittämiseksi ja Finanssivalvonnan (FIVA) kesäkuussa 2014 tekemä linjaus siitä, että sijoitusmuotoinen joukkorahoituspalvelu on toimiluvanvaraista sijoituspalvelua ja vaatii palveluntarjoajalta sijoituspalvelulain mukaisen toimiluvan vaikuttanee joukkorahoituksen tulevaisuuteen Suomessa. Joukkorahoituksen kehittämis- ja sääntelytarpeita tullaan tarkastelemaan myös sisäministeriön rahankeräysten lupamenettelyn nykyaikaistamisen lainsäädäntöhankkeessa. Euroopan unionin komissiolle joukkorahoitus on erityisen tärkeä digitaalisten sisämarkkinoiden kehittymisen näkökulmasta: unionin laajuinen joukkorahoitusmarkkina on välttämättömyys, jos joukkorahoituksen halutaan kehittyvän varteenotettavaksi rahoitusmuodoksi Euroopassa. Maiden väliset digitaaliset ja kielelliset rajat ovat toistaiseksi olleet korkeita, alan sääntely vaihtelee maakohtaisesti eikä Euroopan laajuisia yhtenäisiä pelisääntöjä vielä ole. Komission tavoitteena on edistää pankki- ja pääomasijoitustoimintaa täydentävän vaihtoehtoisen rahoituslähteen luomista ja kilpailua rahoitusmarkkinoilla. Komissio on ilmoittanut perustavansa European Crowdfunding Stakeholder Forum:in (ECSF), jonka tehtävänä on joukkorahoitusta koskeva tiedon vaihto komission, jäsenvaltioiden ja alan toimijoiden kesken. Vento toteaa, että ala on vielä alkuvaiheessa ja joukkorahoituksen muodostuminen todelliseksi vaihtoehdoksi perinteisille rahoitusväleille on vielä pitkälti tulevaisuudessa. On mahdollista, että tulevaisuudessa joukkorahoitusmarkkina eriytyy pieniin paikallisiin toimijoihin ja toisaalta suuriin globaaleihin pelureihin, joiden toiminta on hyvin pankkimaista.

Olli Kauppi kirjoittaa yrittäjyydestä ja kilpailupolitiikasta. Kilpailupolitiikan tärkeimpiä tavoitteita on tasapuolisten kilpailuolosuhteiden edistäminen. Artikkelin avaa markkinavoiman merkitystä yritysten toiminnan, kilpailun, kilpailuongelmien ja kilpailupolitiikan näkökulmasta. Markkinavoima on paitsi yritysten voittojen, väärinkäytettynä myös kilpailuongelmien lähde. Kilpailupolitiikan tehtävänä on huolehtia toimivasta kilpailuprosessista, ts. siitä, että yritysten menestys markkinoilla perustuu kilpailullisiin asioihin kuten alhaisiin kustannuksiin tai kykyyn tuoda markkinoille uusia tuotteita (suoritekilpailu). Kilpailulaissa kielletyt

suoritekilpailun vastaiset menetelmät jakautuvat kahteen pääluokkaa, jotka ovat määräävän markkina-aseman väärinkäyttö sekä yritysten väliset kilpailua rajoittavat sopimukset kuten kartellit. Kilpailuviranomaisen työ määräävän aseman väärinkäytön ehkäisemiseksi on yleensä yrittäjän etujen mukaista. Kilpailuviranomaisella on puuttumiskynnyks, jonka mukaan se voi puuttua poissulkeviin kilpailunrajoituksiin vain, mikäli epäilty yritys on määräävässä markkina-asemassa. Kilpailuoikeudessa on myös muita piirteitä, jotka näyttäisivät antavan pienille yrityksille kilpailuoikeudellista liikkumatilaa. Kilpailu- ja kuluttajavirasto priorisoi tehtäviään tapausten taloudellisen merkittävyyden perusteella ja pienillä yrityksillä on myös erityisasema yrityskauppavalvonnassa. Lisäksi yritysten välisten kiellettyjen kilpailunrajoitusten valvonnassa sovelletaan ns. merkittävyydskriteeriä. Pienten yritysten eräänlainen erityisasema kilpailuoikeudessa ei perustu samoihin syihin, joilla pienten yritysten tukemista yleensä perustellaan (esim. työpaikat tai tuotekehitys), vaan tietynlaiseen kustannus-hyötyajatteluun, jonka mukaan pienten yritysten aiheuttama kilpailuhaitta on niin pieni, että puuttumisen kustannukset ylittävät sen hyödyt. Kauppi tarkastelee myös kilpailulle haitallisia vaikutuksia, jotka voivat syntyä julkisen sektorin osallistumisesta markkinoille. Julkisten yritysten erityisasema on harvoin rakennettu kilpailullisilla ansioilla, minkä vuoksi niiden aiheuttamiin kilpailun vääristymiin liittyy tehottomuutta, joka voi olla jopa tavallista markkina-asemaa vakavampi ongelma. Kilpailuneutraliteetilla tarkoitetaan julkisen ja yksityisen sektorin tasapuolisia toimintaedellytyksiä. Näitä toimintaedellytyksiä on pyritty edistämään lakiuudistuksilla, joista keskeisimpiä ovat vuonna 2013 voimaan astuneet kilpailu- ja kuntalain uudistukset.

Parempaa sääntelyä tai vähemmän sääntelyä – molempi parempi, tuumii **Piia Rekilä** artikkelissaan, joka tarkastelee sääntelyn merkitystä yhteiskunnassa, paremman ja järkevämmän sääntelyn periaatteita, hallinnollisen taakan vähentämistä osana parempaa sääntelyä ja kilpailukyvyyn kehittämistä sekä komission kehittämisohjelma REFIT:itä. Yritysten näkökulmasta lakien tehtävänä on luoda vakautta ja ennustettavuutta yritysten toimintaympäristöön. Samalla kun sääntely tukee markkinoiden toimivuutta ja luotettavuutta, luo se myös yrityksille velvoitteita, joista ne eivät itse koe hyötyvänsä. Sääntelyn keskeisenä haittana yrityksille nähdään sen tuoma hallinnollinen taakka. Yrityksille syntyy hallinnollisia kustannuksia lakisäästeiden tietojen toimittamisesta viranomaisille ja kolmansille osapuolille. Hallinnollista taakkaa on se osa kustannuksista, jota yritys ei tekisi ilman lainsäädäntöä. Mitä enemmän on sovellettavia lakeja, sitä enemmän on viranomaistahoja, joille yritysten pitää toimittaa lakien noudattamisen valvonnassa tarvittavaa tietoa. Hallinnollisen taakan keventymisen arvioidaan parantavan yritysten tuottavuutta ja kilpailukykyä ja kasvattavan bruttokansantuotetta. Vuosina 2009-2012 toteutetun hallinnollisen taakan vähentämisen toimintaohjelman tulokset jäivät kuitenkin laihoiksi. Samanaikaisesti kun taakkaa vähennettiin asetettiin toisia tavoitteita, joihin pääseminen vaati taakan lisäämistä. On olemassa paljon hallinnollista taakkaa, jota ei ole tarkoituksenmukaista poistaa, esim. koska kyseessä ovat työntekijöiden

oikeudet ja turvallisuus. Hallinnollisen taakan lisäksi sääntely voi aiheuttaa muitakin yritysvaikutuksia, esim. aiheuttaa investointitarpeita, ohjata kysyntää tai muuttaa yritysten tuoteportfoliota. Sääntelyn vaikutukset myös kumuloituvat: Ketjun loppupäässä oleva toimija todennäköisesti kantaa ainakin osan muiden toimijoiden sääntelytaakasta. Sääntely voi myös asettaa tietyn toimialan epäedullisempaan asemaan suhteessa muihin. Arvioiden mukaan sääntelyn kustannukset ovat pienille yrityksille suhteellisesti suuremmat kuin isoille. Erityisesti lakien välillisten vaikutusten tunnistaminen lainsäädäntövaiheessa voi joskus olla jopa mahdotonta. Lopujen lopuksi sääntelytaakan vähentämisessä on usein kyse valinnasta kahden eri tavoitteen välillä ja valinnan tekee viime kädessä poliittinen päättäjät. Suomalaisten yritysten kannalta on hyvin merkittävää, mitä EU:ssa säädellään. Komission REFIT-ohjelma (Regulatory Fitness and Performance Programme) sisältää lukuisia toimenpiteitä EU-sääntelyn yksinkertaistamiseksi ja sääntelytaakan keventämiseksi. On kuitenkin pelättävissä, että toimenpiteet voivat jopa lisätä taakkaa. On tärkeää, että kaikki ministeriöt toisivat komission substanssivalmisteluun kansallista tietoa toimenpiteiden yritysvaikutuksista, jottei se tee suuntaviivoja sellaisen tiedon valossa, joka ei välttämättä päde Suomeen lainkaan.

Natalia Härkin esittelee artikkelissaan nuorisotakuun TE-hallinnon yrityspajan taustaa, sisältöä, tavoitteita, toteutusta ja kokemuksia. Nuorista lähes puolet pitää yrittäjyyttä houkuttelevana ura- ja ammattivaihtoehtona. Tarvetta ja mahdollisuuksia nuorten yrittäjyyden vahvistumiselle luo myös yrittäjien runsas eläköityminen lähivuosina. Työ- ja elinkeinoministeriö edistää nuorten yrittäjyyttä osana nuorisotakuun kärkihanketta. TEM, Uudenmaan ELY-keskus ja Uudenmaan TE-toimisto ryhtyivät kehittämään nuorisotakuun yrityspajan toimintamallia. Hanke perustui talvella 2011 nuorille suunnatun laajan kyselyn (N=6300) tuloksiin. Yrityspajapilotin toteuttajaksi valittiin kilpailutuksen jälkeen Aalto Yliopiston Pienyrityskeskus. Pilotin kohderyhmän muodostivat nuorisotakuun piiriin kuuluvat Uudenmaan TE-toimiston asiakkaat, jolla on edellytykset ja halu ryhtyä yrittäjiksi ja riittävä suomenkielen taito. Työvoimakoulutuksena toteutetun pajan sisältö suunniteltiin kattavaksi ja käytännönläheiseksi ja se oli räätälöity erityisesti nuorille. Tavoitteena oli, että pajan jälkeen nuori on omaksunut yrittäjyyden perustiedot ja -taidot, osaa hahmottaa yritystoiminnan kokonaisuuden, on omaksunut yrittäjämäiset toimintatavat ja aloittaa yritystoiminnan tai kehittää edelleen yritysideaansa. Ensimmäinen yrittäjyyspaja käynnistyi syyskuussa 2013. Yhteensä 86:sta hakijasta seuloutui eri vaiheiden jälkeen varsinaiselle koulutusjaksolle 20. Toinen paja käynnistyi maaliskuussa 2014. Yhteensä 131:stä hakijasta varsinaiseen koulutukseen valikoitui jälleen 20 nuorta. Ensimmäiseen pajaan osallistuneista 55 prosenttia on aloittanut ja 20 prosenttia on aloittamassa yritystoiminnan. Hyvin usea yritystoiminnan aloitaneista käynnisti sen useamman henkilön tiimiyrityksenä sellaisten henkilöiden kanssa, jotka eivät olleet pajahankkeessa mukana. Koska yrittäjyyspajan tulokset ovat olleet ministeriön mielestä erinomaisia, pajamalli on otettu käyttöön TE-toimistoissa valtakunnallisesti.

Mikko Valtakari, Jarmo Palm ja Tuija Groop avaavat artikkelissaan julkisen työnvälityksen merkitystä ja haasteita yritysten rekrytointipalveluna. Artikkelin perustuu syksyllä 2014 työ- ja elinkeinoministeriön julkaisusarjassa ilmestyvään tutkimukseen. Osaavan ja yrityksen tarpeisiin sopivan työvoiman saatavuus on monien tutkimusten mukaan keskeinen kilpailutekijä yrityksille. Elinkeinojen ja työmarkkinoiden muuttuminen aiempaa monimuotoisemmaksi haastaa julkisen työnvälityksen uudella tavalla juuri yritysten rekrytointipalveluna. Työnvälityksen on kyettävä pureutumaan nykyistä vahvemmin yritysten yhä monimuotoisempiin rekrytointitilanteisiin ja -tarpeisiin. Työnvälityksen kehittäminen rekrytointipalveluna antaa TE-toimistoille myös selvästi paremmat edellytykset palvella työnhakijoita. TE-toimiston markkinaosuus on ollut kahtena viime vuonna 46 prosenttia, mikä on ennätyksellisen korkea. Suosituin hakumenetelmä on TE-toimiston verkkopalvelu TE-palvelut.fi. Yritysten tärkeimpiä syitä julkisen työnvälityksen käyttöön ovat palvelun maksuttomuus, työnhakijakunnan laajuus sekä TE-toimiston tarjoamat muut rekrytointia tukevat palvelut. Julkista työnvälitystä käytetään erityisesti alemman ja keskitason vaatimustason rekrytoinneissa. Suurista volyymeista huolimatta julkinen työnvälitys on tehokas työvoiman hakukanava. Lähes kolme neljäsosaa yrityksistä arvioi saavuttaneensa julkisen työnvälityksen kautta hyvin sopivat kohde-ryhmät. Yritysten näkemykset julkisesta työnvälityksestä ovat myös varsin positiivisia. Kaksi kolmasosaa arvioi sen luotettavaksi ja ystävälliseksi ja puolet asiantuntevaksi ja asiakastarpeet huomioon ottavaksi. Julkisen työnvälityksen rekrytointipalvelut koostuvat hyvin monista varsinaista rekrytointia tukevista palveluista ja palvelumuodoista. Yritykset eivät kuitenkaan tunne niitä riittävän hyvin. Vuoden 2013 alusta uudistettu TE-toimistojen palveluprosessi nojaa nyt ja jatkossa aiempaa vahvemmin sähköisten palveluiden hyödyntämiseen. Tavoitteena on tarjota suurivolyymiset peruspalvelut asiakkaille sähköisesti, jotta asiantuntijoiden työpanos voidaan kohdistaa entistä enemmän yksilölliseen asiakaspalveluun. Yritykset toivovat julkiselta työnvälitykseltä nykyistä systemaattisempaa yhteydenpitoa. Jo olemassa olevia palveluita voitaisiin koota nykyistä asiakaslähtöisemmiksi palvelukokonaisuuksiksi ja niitä kannattaisi markkinoida aktiivisemmin. Työnvälityksen nykyinen prosessi on rakentunut palvelemaan selvästi nykyistä stabiilimpia ja ennustettavampia työmarkkinoita. Muutosajurina elinkeinoja uudistava ns. luova tuho haastaa julkisen työnvälityksen toimimaan vaikuttavasti tilanteessa, jossa kiihtyvällä voimalla heikosti tuottavista/lopettaneista yrityksistä työttömäksi jääneitä ihmisiä pyritään työllistämään uusiin tuottavampiin ja osaamiskvalifikaatioiltaan entistä vaativampiin työtehtäviin. Resurssit työnantajien tarpeista lähtevään työnvälitykseen ovat myös yhteinen haaste kaikissa TE-toimistoissa.

Anna-Mari Jaanu kirjoittaa artikkelissaan yritysten kehittämispalveluista. Palvelut ovat työ- ja elinkeinoministeriön johdolla kehitettyjä uusia, pk-yritysten tarpeisiin luotuja palveluja, joilla tuetaan yritysten uudistumista, kasvua, kehittymistä, työllistämistä sekä innovaatioiden kaupallistamista. Lisäksi pyritään auttamaan pk-yrityksiä varautumaan toimintaympäristössä tai yrityksen sisäisistä tekijöistä johtuviin

muutos- ja murrostilanteisiin. Yritysten kehittämispalvelut sisältävät liiketoiminnan analyysi-, konsultointi- ja pk-yritysten avainhenkilöille tarkoitettuja koulutuspalveluja sekä tulevaisuudessa mahdollisuuden kehittää pk-yritysten liiketoimintaverkostoja. Palvelut on tarkoitettu toimiville ja kehittämishaluisille pk-yrityksille. Palveluja tarjoavat Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset ja niitä tuottavat kilpailutetut asiantuntijayritykset. Uudet palvelut on määritelty laissa julkisista työvoimaja yrityspalveluista (916/2012) ja ne rahoitetaan pääsääntöisesti kansallisella rahoituksella ja ne ovat yrityksille maksullisia. Jaanu kuvaa yritysten kehittämispalveluiden perusteellista uudistamista, jonka TEM käynnisti vuonna 2011. Uudistamisessa hyödynnettiin aikaisempia palveluita koskevia selvityksiä ja arviointoja. Uudistamistyössä kiinnitettiin huomiota mm. tuotteiden määrän vähentämiseen, asiakaslähtöisyyteen, palveluiden brändäykseen ja niiden yhteyksiin muihin julkisiin yrityspalveluihin ja yritysrahoitukseen, yrityksen kehittämistarpeiden tunnistamiseen, palvelujatkumoon ja palvelua tuottavien asiantuntijoiden laatuun. Artikkelisiin sisältyvä taulukko, missä verrataan yritysten kehittämispalveluihin sisältyvien konsultointipalvelujen ja entisten tuotteistettujen asiakaspalvelujen välisiä eroavaisuuksia kuvaa hyvin sitä kokonaisvaltaista muutosta, jota uudistamistyöllä tavoiteltiin. Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa yritysten kehittämispalveluiden strategisesta kehittämisestä. ELY-keskukset sitoutettiin alusta alkaen palvelujen suunnitteluun ja tuotteistamiseen, minkä lisäksi jokaiselle yritysten kehittämispalvelulle on nimetty valtakunnalliset tuotepäälliköt. Uudet yritysten kehittämispalvelut saadaan laajamittaisesti asiakkaille syyskuussa 2014. Palvelujen kehittämiseksi niitä arvioidaan systemaattisesti. Mikäli uusia tarpeita ilmenee ja määrärahatilanne sallii, on mahdollista kokeilla ja pilotoida uusia teemoja esimerkiksi konsultointipalveluissa.

Sirpa Alitalo esittelee artikkelissaan julkisten yrityspalvelujen uudistamista sähköistämällä. Digitaalisen infrastruktuurin rakentuminen mahdollistaa julkisten palvelujen nopean uudistumisen mahdollistamalla yritysten asiointiprosessien täysimääräisen sähköistämisen. Organisoituminen kansallista palveluarkkitehtuurityötä varten on jo tehty valtiovarainministeriön johdolla. Työ- ja elinkeinoministeriöllä on tärkeä rooli erityisesti yrityspalvelujen ratkaisujen osalta. Digitalisaatio uudistaa julkiset yrityspalvelut syvällisesti. Keskeisenä periaatteena asiakaspalvelujen uudistamisessa on, että palvelun käyttäjän prosessi tiedon etsimisestä palvelun hakuun ja päätöksentekoon, maksamiseen ja seurantaan asti on selkeä ja suoraviivainen ja asiakas voi asioida ja saada palvelunsa vaivattomasti. Mm. mahdollisuus päästä kertakirjautumisella ja yhdellä asiointilla kaikkien toimijoiden palveluihin lisää asiointiprosessien sujuvuutta. Asioiden henkilöiden oikeus asioida yrityksen puolesta tulee perustumaan sähköiseen tunnistamiseen, joka tapahtuu asiointipalvelun valitsemilla yleisillä tunnistusmenetelmillä ja -välineillä. Se mahdollistaa yrityksen edustamisoikeuksien (asemavaltuutus) suoran hallinnoinnin, jolloin yritys voi valtuuttaa esimerkiksi työntekijän tai tilitoimiston asioimaan puolestaan. Yritysten yhteisen, toimipakkatasoisen tunnistamisen kehittäminen tarjoaa julkishallinnon toimijoille mahdollisuuden muodostaa yhtenäisen ja nykyistä laajemman

kuvan asiakkaasta, asiakkaan ja julkishallinnon välisistä toimenpiteistä. Se myös mahdollistaa toimenpiteiden yhteisen suunnittelun ja palveluntarjonnan tarkemman suuntaamisen potentiaalisille asiakasryhmille. Palvelut tullaan myös ryhmittelemään palvelukokonaisuuksiksi, jotta yrityksen elinkaaren vaiheet voidaan ottaa huomioon. Tavoitetilassa verkkopalvelut kokoavat yrityksen tarvitsemat palvelut yhteen luukkuun, palvelunäkymään, joka tarjoaa tietoa ja palveluita yritystoiminnan käynnistämiseen, kasvattamiseen ja kehittämiseen. Palveluja on jo koottu Yrityssuomi.fi -palveluympäristöön. Ensimmäisenä yrityksen palvelunäkymään on tuotettu itsepalvelujen työpöytä, Oma Yritys-Suomi -palvelu, joka toimii kirjautuneen käyttäjän sähköisenä työtilana.

Hanna-Maria Urjankankaan artikkeli sisältää näkymiä alueiden kehitykseen ja kehittämiseen. 2000-luvulla Suomen väestö on keskittynyt isoimpiin kaupunkeihin. Vuosina 2001-2012 rakennemuutoksesta kärsivät pienet kaupungit kuuluivat suurimpiin työikäisten menettäjiin, ja suhteellisesti eniten työikäisiä menettivät Pohjois- ja Itä-Suomen kunnat. Mikäli kehitys jatkuu samansuuntaisesti, on Suomi jakautumassa muuttoliikkeen suhteen kolmentyyppisiin alueisiin: kaupunkiseutujen keskuskunnat, kehyskunnat ja maakuntien reuna-alueet. Eri tekijöiden kokonaisvaikutusta kuvaavan suhdanneindikaattorin perusteella maakunnista pärjäsivät vuonna 2013 parhaiten Pohjanmaa, Etelä-pohjanmaa ja Kanta-Häme sekä heikoiten Kainuu, Päijät-Häme ja Pohjois-Pohjanmaa. Monet maakuntien keskukset ovat menestyneet keskimääräistä heikommin ja toisaalta monet maaseutualueet kohetuullisen hyvin johtuen vähäisestivätientirippuvuudesta. Väestön ohella myös työpaikkakehitys on ollut Suomessa 2000-luvulla keskittävää. 1990-luvun laman jälkeen työpaikkojen määrä on kasvanut maakuntakeskuksissa ja noin 10 kilometrin päässä niistä. Teollisuudessa korkea-asteen työpaikkojen lisääntyminen on tapahtunut etenkin yliopistokeskuksissa ja Helsingin seudulla. Perusasteen siirrettävien työpaikkojen vähentyminen on tapahtunut voimakkaimmin maakuntakeskuksissa, kaupunkiseudulla ja yliopistokeskuksissa. Palvelusektorilla perusasteen työpaikat ovat vähentyneet kaikissa seutukuntaluokissa. Keski- ja korkea-asteen työpaikat ovat lisääntyneet huomattavasti ja kasvu on keskittynyt voimakkaasti Helsingin seudulle ja muihin yliopistokaupunkeihin. Alueiden työpaikkakehitys on suurelta osin seurausta koko maan rakennemuutoksesta. Alerakenteen muutos on vahvistanut kehitystä, mutta sen muutos on ollut selkeästi pienempi. On odotettavissa, että työpaikkojen keskittyminen jatkuu, sillä osaamiseen perustuva talous hyötyy keskittymisestä. Kaikki toiminnot eivät kuitenkaan hyödy keskittämisestä eikä aluerakenteen muutos ole ollut keskittävää kaikissa toiminnoissa. Keskusten ulkopuolisten alueiden vetovoima valmistavan teollisuuden sijaintipaikkana Suomen sisällä ei ole heikentynyt. Aluekehittämisessä on lähinnä EU:n rakennerahasto-ohjelmia lukuun ottamatta nähtävissä siirtymä ohjelmaperustaisesta kehittämisestä ennemminkin sopimuksiin ja kumppanuuteen alueellisten toimijoiden kanssa. Jatkossa yhteistyötä eri hallinnonalojen ja keskushallinnon ja aluetoimijoiden välillä tulee entisestään tiivistää. Viime vuosina ns. äkillisiin rakennemuutoksiin on reagoitu ad hoc

-periaatteella. Käynnissä näyttäisi kuitenkin olevan jatkuva rakennemuutos, joka edellyttää strategisten valintojen ja toimenpiteiden perustamista ennakkointitietoon. Elinkeinorakenteen monipuolistaminen ja aluetalouden sisäisen vuorovaikutuksen lisääminen olisivat omiaan lisäämään alueiden sopeutumisjoustavuutta. Alueiden kehittämisen aikaisempaa niukemmat määrärahat kohdistetaan jatkossa entistä vahvemmin innovaatiovetoiseen, alueiden älykkääseen erikoistumiseen perustuvaan kehittämiseen. Älykkäällä erikoistumisella tarkoitetaan paitsi alueiden keskittymistä omiin vahvuuksiinsa, myös erityyppisten osaamisalueiden uudenlaista yhdistämistä

Olli Peltolan artikkelin Pohjanmaa yritystoiminnan toimintaympäristönä kertoo Pohjanmaan menestystä selittävistä tekijöistä kuin myös haasteista. Pohjanmaan kilpailukyky on arvioitu maan kolmanneksi parhaaksi Uudenmaan ja Pirkanmaan jälkeen. Hyvää kehitystä selittää pitkälti Vaasan seudulla sijaitseva Pohjoismaiden merkittävin energiateknologiakeskittymä. Maakunnan elinkeinorakenne on kuitenkin monipuolinen, mikä suojaa sitä suhdannevaihteluja vastaan ja luo uuden kasvun mahdollisuuksia. Maakunnalle tyypilliset pienyrittäjävetoiset toimialakeskittymät ovat säilyneet vahvoina ja vaikuttaneet osaltaan siihen, että myös maaseutu on säilynyt suhteellisen asuttuna ja elinvoimaisena. Yhteydet Ruotsiin ovat olleet historiallisesti vahvat. Pohjanmaalla ei ole juuri lainkaan elektronikka-alan yrityksiä, joten ns. Nokia-toimialan huima kasvu ja romahdus eivät koskettaneet maakuntaa. Toisen suuren rakennemuutoksen läpikäyneen teollisuudenalan, metsäteollisuuden, merkitys on myös ollut maakunnassa varsin vähäinen. Pohjanmaa on Suomen teollistunein maakunta, sillä teollisuuden osuus arvonlisäyksestä on siellä maakunnista suurin. Alueella sijaitsee monia kansainvälisiä suuryrityksiä, joiden markkina-alueena on koko maailma. Tuotanto perustuu korkeaan teknologiaan ja osaamiseen. Vientin osuus teollisuuden liikevaihdosta on yli 70 prosenttia. Siitä suurin osa suuntautuu EU-alueen ulkopuolelle. Teollisuus on Pohjanmaan vahvuus, mutta samalla se on suuri haaste, koska globaalin talouden kriisit heijastuvat sen kautta välittömästi koko aluetalouteen. Maakunnan sujuvilla liikenne- ja logistiikkayhteyksillä on tärkeä merkitys yritysten sijoittumispäätöksille. Alueen heikkouksina mainitaan mm. kasvuyritysten vähäisyys, pk-yritysten riippuvuus yhdestä tai kahdesta suuryrityksestä, pk-yritysten verrattain heikko innovaatiopotentiaali, ikääntyvä väestö ja työikäisen väestön määrän pieneneminen. Pohjanmaan innovaatiojärjestelmän kehittäminen perustuu jatkossa älykkääseen erikoistumiseen. Kasvua ja innovatiivisuutta tuetaan suuntaamalla kehittämistoimenpiteitä toimialarajat ylittäviin mahdollistaviin avainteknologioihin (mm. edistykselliset tuotantomenetelmät) sekä keskeisiin vientitoimialoihin (mm. edistysaloihin). Uumajan ja Västerbottenin kanssa tehtävä strategista yhteistyötä lisätään koulutuksessa, tutkimuksessa sekä elinkeinoelämän kasvualoilla.

Katsauksen tilasto-osan alussa on **Pertti Hämäläisen** kokoama aineistopaketti yrityksistä ja yrittäjistä Suomessa. Koonti on tehty Suunnittelu- ja kehittämispalvelut Pekka Lithiltä hankitun tilastoaineiston pohjalta.

Yritysten lukumäärä

Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisteri YTR:n vuositilastojen mukaan Suomessa toimi 266 910 yritystä vuonna 2012 ilman alkutuotannon yrityksiä. YTR:n vuositilastoihin laskettiin vuonna 2012 ne yritykset, jotka olivat toimineet tilastovuonna yli puoli vuotta, ja jotka työllistivät enemmän kuin puoli henkilöä vuosityöllisyyden käsitteellä mitaten tai muodostivat liikevaihto yli 10 595 euroa. Yritysten lukumäärä on pysynyt jotakuinkin samana vuoden 2008 jälkeen.

Patentti- ja rekisterihallitus PRH:n kaupparekisteriin toimitettujen yritysten perustamisilmoitusten määrä on vähentynyt nyt kolme vuotta peräkkäin. Vuonna 2013 kaupparekisteriin tehtiin 30 240 perustamisilmoitusta uusista yrityksistä, mikä oli 1 140 ilmoitusta vähemmän kuin vuotta aiemmin.

Yritysten määrä on kasvanut Tilastokeskuksen YTR:n mukaan eniten rakentamisessa ja yksityisillä palvelualoilla kauppaa lukuun ottamatta vuosina 2007–2012. Yksityisten palvelualojen puolella yritysten määrä on lisääntynyt vuosina 2007–2012 määrällisesti eniten terveystalveissa, liikkeenjohdon konsultoinnissa, tietotekniikkapalveluissa, kiinteistöjen ylläpitopalveluissa sekä henkilökohtaisissa virkistys- ja hemmottelupalveluissa.

Teollisten yritysten määrä on vähentynyt jo pitemmän aikaa. Määrän supistuminen on koskenut lähinnä perinteistä tehdasteollisuutta ja kaivostoimintaa. Yhteensä tehdasteollisuudessa ja kaivostoiminnassa oli vuonna 2012 noin 2 040 yritystä vähemmän kuin viisi vuotta aiemmin. Yritysten määrä on supistunut eniten mekaanisessa metsäteollisuudessa ja huonekalujen valmistuksessa.

Yritysten henkilöstö ja liikevaihto

Tilastokeskuksen YTR:n mukaan yritysten henkilöstö oli 1,41 miljoonaa henkilöä ilman alkutuotantoa vuonna 2012. Henkilöstön kasvu oli vuosina 2008–2012 nopeinta sosiaali- ja terveystalveissa (32 prosenttia) ja kiinteistö-, hallinto- ja tukipalveluissa (13 prosenttia). Jälkimmäisen toimialan kehitystä selittää henkilöstövuokrausalan kehitys, mikä on puolestaan pienentänyt tilastollisesti vuokratyövoimaa käyttävien alojen työllisyyden kehitystä. Kokonaisuudessaan yritysten työllisyys oli alemmalla tasolla kuin ennen finanssikriisiä.

Teollisuusyritysten henkilöstö supistui 56 000 henkilöllä vuosina 2008–2012. Tosin teollisuus muodosti yhä 28 prosenttia Suomen yritysten henkilöstöstä, kun teollisuuteen luetaan myös kaivosala, energiahuolto sekä vesi- ja ympäristöhuolto. Toiseksi suurinta työllisyyden lasku oli logistiikka-aloilla. Kaupan työllisyys väheni hieman.

Yritysten liikevaihto lisääntyi 2,5 prosenttia vuonna 2012. Nimellisesti liikevaihtoa kertyi 293 miljardia euroa, josta yli 70 prosenttia kertyi teollisuudesta ja kaupasta. Palvelualojen liikevaihto-osuus oli vajaat 30 prosenttia. Reaalisesti yritysten liikevaihto oli noin kahdeksan prosenttia alempi kuin ennen finanssikriisiä. Nopeinta liikevaihtokasvu oli vuosina 2008–2012 sosiaali- ja terveystalveissa (34 prosenttia) ja kiinteistö-, hallinto- ja tukipalveluissa (9 prosenttia).

Yritysten koko

Tilastokeskuksen YTR:n mukaan Suomen 266 910 yrityksestä suuria, vähintään 250 työntekijän yrityksiä oli 620 vuonna 2012. Pienten ja keskisuurten yritysten osuus yrityskannasta oli 99,8 prosenttia. Näistä alle kymmenen henkilön mikroyrityksiä oli 93,3 prosenttiyksikköä. Mikroyrityksistä edelleen pääosa (179 390 yritystä eli kaksi kolmasosaa) työllisti vuosityöllisyyden käsitteellä mitattuna alle kaksi henkilöä.

Alle kahden henkilön ei-työnantajayritykset lisääntyivät 4 900 yrityksellä, eli likimain kolme prosenttia vuosina 2008–2012. Suomessa yritysten määrän kasvu on juuri keskittynyt näihin ei-työnantajiin. Samanaikaisesti vähintään kaksi henkilöä työllistäneiden työnantajayritysten lukumäärä, henkilöstö ja reaalin liikevaihto alenivat. Tämä on johtanut yrityskentän yksinyrittäjävaltaistumiseen, mitä leimaa myös sivu- ja osa-aikaisten yritysten suuri osuus.

Jos yritykset luokitellaan EU:n komission määritelmäsuosituksen mukaan, muuttuvat yritysten kokoluokittaiset jakaumat varsin paljon. EU:n komission suosituksen mukaan yritystä ei lueta pk-yritykseksi, jos sen pääomasta tai äänivaltaisista osakeista vähintään 25 prosenttia on yhden sellaisen yrityksen omistuksessa tai sellaisten yritysten yhteisomistuksessa, joihin ei voida soveltaa pk-yrityksen määritelmää.

EU:n määritelmän mukainen luokitus nostaa suurten yritysten määrää Suomessa vuonna 2012 noin 5 600 yritykseen, kun niiden piiriin luetaan riippumattomuusehdon mukaisesti joukko konsernien tytär- ja osakkuusyrityksiä. Samalla EU:n määritelmä kohottaa suurten yritysten henkilöstöosuuden 47 prosenttiin ja liikevaihtosuuden 65 prosenttiin.

Aloittaneet ja lopettaneet yritykset, konkurssit ja yrityssaneeraukset

Tilastokeskuksen YTR:n tilastojen mukaan toimintansa aloitti noin 29 000 yritystä vuonna 2013. Vastaavasti toimintansa lopetti ennusteiden mukaan lähes 26 000 yritystä, joten yritysten nettolisäykseksi muodostui noin 3 000 yritystä. Yrityskannan vaihtuvuus, eli aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten yhteenlaskettu prosenttiosuus yrityskannasta on alentunut vuodesta 2008 lukien.

Vuosina 2011–2013 vaihtuvuus on ollut suurinta majoitus- ja ravitsemisalalla, koulutuksessa ja henkilöpalveluissa sekä sosiaali- ja terveyspalveluissa. Korkean vaihtuvuuden takana on näillä toimialoilla yritystoiminnan alhainen aloittamiskynnys ja kireä hintakilpailu, mistä johtuen monet yritykset ovat myös kovin lyhytikäisiä.

Tilastokeskuksen oikeustilastoista ilmenee, että yritysten konkurssit ja yrityssaneeraukset lisääntyivät vuonna 2013, joskin alkuvuonna 2014 kehitys on kääntynyt hieman parempaan suuntaan. Vuonna 2013 pantiin vireille 3 034 konkurssia, mikä oli runsaat 40 yritystä enemmän kuin edellisellä vuonna. Konkurssien takia uhanalaisten työpaikkojen määrä oli 15 400. Konkurssiin haettujen yritysten osuus kaikista yrityksistä oli 1,1 prosenttia ilman alkutuotannon yrityksiä.

Yrityssaneerausten määrä nousi vuonna 2013 uuteen ennätyslukemaansa. Yhteensä vuonna 2013 pantiin vireille 551 yrityssaneerausta, jos alkutuotannossa

toimivia yrityksiä ei oteta lukuun. Saneerauksessa olevat yritykset työllistivät 6700 henkilöä. Yrityssaneerausten määrä on tosin vähentynyt vuoden 2014 ensimmäisellä puoliskolla 7,3 prosenttia edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna.

Vientiyritykset

Tullihallituksen laatimien tilastojen mukaan tavaraviennin harjoitti maassamme noin 17 400 yritystä vuonna 2012. Tästä joukosta sellaisia yrityksiä, joiden tavaraviennin arvo oli alle 100 000 euroa, oli 15 500 (89 %), mutta näiden yritysten osuus viennin arvosta jäi kolmeen prosenttiin. Sitä vastoin 18 suurimpaan vientiyritykseen kertyi 42 prosenttia viennin kokonaisarvosta. Pelkästään kymmenen suurimman viejän osuus viennin arvosta oli miltei kolmannes ja viiden suurimman lähes neljännes.

Vaikka viennin keskittyminen 5-10 suurimpaan viejäyritykseen on pienentynyt 2000-luvulla, pk-yritysten osuus maamme tavaraviennistä (ml. teollisuus ja kaupan toimiala) on pysynyt edelleen melko vaatimattomalla tasolla. Vuonna 2013 pk-yritysten vientiosuus oli Tullihallituksen tilastojen mukaan ainoastaan 13 prosenttia.

Pk-yritysten vientiosuudesta (13 %) keski suurten 50-249 henkilön yritysten vientiosuus oli yhdeksän ja pienten 10-49 henkilön yritysten kolme prosenttiyksikköä vuonna 2013. Alle kymmenen henkilön mikroyritysten vientiosuus oli vain yhden prosentin. Tuoteryhmittäin tarkasteltuna pk-yritysten osuus tavaraviennistä oli Tullihallituksen tilastojen mukaan keskimääräistä korkeampaa konepajateollisuuden tuotteissa ja laivanrakennus- ja muussa kulkuneuvoteollisuudessa.

Yritystiheys ja -vaihtuvuus alueittain

Yritystiheys oli maassamme korkein Ahvenanmaalla ja Uudellamaalla, kun yritysten määrä suhteutetaan maakuntien asukaslukuun, ja kun alkutuotantoa ei lasketa mukaan. Jos alkutuotannon yritykset otetaan huomioon, on yritystiheys Varsinais-Suomessa, Etelä-Savossa, Satakunnassa ja useimmissa Pohjanmaan maakunnissa suurempi kuin Uudellamaalla. Pohjanmaan maakunnissa alkutuotannon piirissä toimivat yritykset muodostavat jopa yli 30 prosenttia kaikista yrityksistä.

Lyhytaikaisten palveluyritysten suuri määrä nostaa myös yrityskannan vaihtuvuuden suureksi Uudellamaalla. Vaihtuvuus on korkea myös Pohjois-Pohjanmaalla ja Kymenlaaksossa. Alhaisin yrityskannan vaihtuvuus on Etelä-Pohjanmaalla, Etelä-Savossa ja Pohjois-Karjalassa.

Yrittäjien lukumäärä, ikä ja koulutus

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan Suomessa oli 258 000 yrittäjää vuonna 2013 ilman alkutuotannon toimialoja ja avustavia perheenjäseniä. Yrittäjien määrä aleni 3 000 henkilöllä vuodesta 2012, mutta heidän määränsä työllisestä työvoimasta pysyi ennallaan. Työllisestä työvoimasta yrittäjät muodostivat 10,5 prosenttia.

Suomalaisista yrittäjistä (pl. alkutuotanto) 65 prosenttia oli Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan vuonna 2013 yksinyrittäjiä. Työnantajina toimivia on siis vain 35 prosenttia yrittäjistä. Yksinyrittäjien osuus on lisääntynyt 1990-luvun lopusta lähtien. Yksinyrittäjyys on yleisempää naisten kuin miesyrittäjien keskuudessa. Miesyrittäjistä yksinyrittäjiä oli vajaa 60 prosenttia, mutta naisyrittäjistä yli kolme neljäsosaa.

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen rinnalla on mahdollista seurata yrittäjien määrän kehitystä Eläketurvakeskus ETK:n YEL-vakuutettuja koskevien tilastojen pohjalta. Vuonna 2013 YEL-vakuutettuja yrittäjiä oli Suomessa ETK:n mukaan noin 208 000 henkilöä. Heistä naisia oli 33 prosenttia.

Yrittäjien keski-ikä on palkansaaaja korkeampi. Noin 47 prosenttia Suomen yrittäjistä (pl. alkutuotanto) oli 30–49-vuotiaita vuonna 2012. Alle 30-vuotiaiden osuus yrittäjistä on pieni. Suomessa yrittäjät ovat keskimäärin hieman vanhempia kuin kollegansa muissa EU-maissa.

Ikääntyneiden yrittäjyydestä kertoo se, että yrittäjien (pl. alkutuotanto) osuus 60–74-vuotiaiden työllisyydestä vuonna 2012 oli yli viidennes ja 65–69-vuotiaiden työllisyydestä 35 prosenttia.

Suomessa yrittäjien koulutustaso on ollut perinteisesti alempi kuin palkansaaajilla. Yrittäjiksi on ryhdytty usein ammattikoulu- tai yleissivistävältä tasolta tai ilman ammattikoulutusta. Yrittäjien koulutustaso on työvoimatutkimuksen mukaan nousut vuodesta 1997, jolloin noin kolmanneksella ei ollut perusasteen jälkeistä ammatillista tai muuta koulutusta. Vuonna 2011 tämä osuus oli pudonnut viidennekseen.

Alemman ja ylemmän korkea-asteen suorittaneita oli yrittäjistä 35 prosenttia vuonna 2011, kun neljätöistä vuotta aiemmin heitä oli runsas neljännes. Koulutettujen yrittäjien määrä on lisääntynyt erityisesti vuoden 2009 taantumän jälkeen. Yleisen koulutustason nousu ja ilman ammattikoulutusta olevien suuria ikäluokkia edustavien yrittäjien eläköityminen on johtanut myös yrittäjien ja palkansaaajien koulutuserojen kaventumiseen.

Naisyrittäjyys

Vuoden 2013 lopussa Suomessa oli 86 000 naisyrittäjää (pl. alkutuotanto), eli kolmannes kaikista yrittäjistä. Edellisestä vuodesta naisyrittäjien määrä lisääntyi noin tuhannella henkilöllä.

Naisten yrittäjyys on paljolti yksinyrittäjyyttä. Vuonna 2013 naisyrittäjistä alle neljännes toimi työnantajina, kun miesten puolella työnantajien osuus oli yli 40 prosenttia. Miesten yritykset ovat muutoinkin keskimäärin suurempia kuin naisten yritykset. Naispuolisia työnantajia oli vuonna 2013 vähemmän kuin muutama vuosi sitten, joten naisyrittäjien määrällinen kasvu on painottunut yksinyrittäjyyteen. Naiset työllistyvät miehiä enemmän osa-aikaisina yrittäjinä, jonka lisäksi naiset toimivat usein myös sivutoimisina yrittäjinä.

Naisyrittäjistä yli neljännes työllistyi henkilökohtaisia palveluja tuottavilla toimialoilla, kuten liikuntaharrastuksiin liittyvässä urheilutoiminnassa, parturi-

kampaamo- ja kauneushoitola-alalla sekä viihde- ja kulttuuritoiminnassa vuonna 2013. Seuraavaksi suurimpia toimialoja olivat liike-elämän palvelut ja terveys- ja sosiaalipalvelut.

Naisyrittäjien yrittäjyysaktiivisuus, eli yrittäjien suhteellinen osuus työllisistä (7,2 prosenttia) oli Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan melkein puolta pienempi kuin miehillä (13,6 prosenttia), vaikka naisten yrittäjyysaktiivisuus onkin kohonnut 2000-luvulla alkutuotannon ulkopuolisessa yritystoiminnassa. Keskimääräistä korkeampaa naisten yrittäjyysaktiivisuus on henkilökohtaisia palveluja tuotavilla toimialoilla, liike-elämän palveluissa sekä majoitus- ja ravitsemisalalla.

Naisyrittäjät ovat koulutetumpia kuin miespuoliset kollegansa. Vuonna 2011 ylemmän korkeakoulututkimuksen suorittaneita oli naisyrittäjistä Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan 15 prosenttia, mutta miesyrittäjistä 10 prosenttia.

Maahanmuuttajien yrittäjyys

Vuonna 2012 Suomessa oli Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston mukaan noin 11 200 ulkomaalaistaustaista yrittäjää alkutuotanto mukaan lukien. Yrittäjiksi on määriteltä kaikki ne, joiden äidinkieli oli muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että ulkomaan kansalaisia yrittäjistä oli ainoastaan 7 700 henkilöä.

Äidinkielen mukaan katsottuna maassamme on eniten venäjää ja viroa puhuvia ulkomaalaistaustaisia yrittäjiä. Nämä kaksi kieliryhmää muodostivat työssäkäyntitilastossa 36 prosenttia vieraskielisistä yrittäjistä vuonna 2012. Turkia, kurdia, arabiaa tai persiaa puhuvia oli 18 prosenttia sekä kiinaa, vietnamia ja thai-kieltä puhuvia kaksitoista prosenttia. Kansalaisuuden mukaan tarkasteltuna viidennes yrittäjistä oli tullut Virosta ja lähes neljännes muista EU-maista. Aasiasta oli tullut runsas viidennes, Venäjältä 14 prosenttia ja Turkista kahdeksan prosenttia yrittäjistä.

Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastojen mukaan vieraskielisten yrittäjien määrä on yli kolminkertaistunut 2000-luvulla. Naisyrittäjien joukossa kehitys on ollut ripeämpää kuin miesten keskuudessa, sillä ulkomaalaistaustaisten naisyrittäjien määrä on lähes nelinkertaistunut. Kansalaisuuden mukaan tarkasteluna kehitys on ollut aavistuksen hitaampaa kuin kielen mukaan katsottuna. Tämä osoittaa, että moni ulkomaalaistaustainen yrittäjä on saanut Suomen kansalaisuuden.

Suomessa oli Tilastokeskuksen YTR:n mukaan 6 321 yrittäjävetoista ulkomaalaisestaustaista yritystä vuonna 2011. Niiden määrä kasvoi lähes 500:lla yrityksellä edellisestä vuodesta. Ne työllistivät 8 650 henkilöä ja niiden liikevaihto oli noin miljardi euroa. Suomen yrityksistä (pl. alkutuotanto) ulkomaalaisten omistamia yrityksiä oli 2,4 prosenttia, henkilöstöstä 0,5 prosenttia ja liikevaihdosta 0,3 prosenttia. Kaikista yrittäjävetoisista yrityksistä ulkomaalaisia yrityksiä on noin neljä prosenttia ja henkilöstö- ja liikevaihdosta arviolta 3–4 prosenttia.

Ulkomaalaistaustaiset yritykset ovat pieniä. Tilastokeskuksen YTR:n yrittäjävetoisissa ulkomaalaisissa yrityksissä henkilöstön määrä oli keskimäärin 1,4 henkilöä yrittäjät mukaan lukien vuonna 2011. Suhdeluku oli suurin ravintola-alalla.

Vajaa 30 prosenttia ulkomaalaistaustaisista yrityksistä toimi majoitus- ja ravitsemisalalla vuonna 2011. Toimiala muodosti yli 40 prosenttia ulkomaisten yritysten henkilöstöstä ja noin kolmanneksen liikevaihdosta. Lähes viidennes ulkomaisista yrityksistä oli liike-elämän palvelualoilla. Koulutusta ja henkilökohtaisia palveluja tarjoavilla toimialoilla toimi 17 prosenttia ja kaupassa 13 prosenttia ulkomalaisista yrityksistä.

Seppo Kangaspunta on koostanut kasvuyrityksiä koskevan aineiston Toimiala-Onlineen kasvuyritystietokannasta. Suomessa oli kaudella 2009–2012 yhteensä 811 kasvuyritystä. Määritelmän mukaan kasvuyritys työllistää kolmivuotisen tarkastelukauden alussa vähintään 10 henkeä ja sen henkilöstö kasvaa tarkastelukaudella keskimäärin vähintään 20 prosenttia vuodessa. Kasvuyrityksiä oli 53 kpl enemmän kuin kaudella 2008–2011. Kasvuyrityksistä oli nuoria, kauden lopussa enintään viisi vuotta vanhoja yrityksiä 150, mikä on 23 yritystä enemmän kuin edellisellä kaudella.

Vajaa neljännes (24 %, 191 yritystä) kasvuyrityksistä kuului kotimaiseen konserniin. Ulkomaiseen konserniin kuului 53 yritystä (7 %). 137 kasvuyritystä (17 %) oli mukana fuusiossa. "Aidon kasvun yrityksiä" eli yrityksiä, jotka eivät kuulu konserniin eivätkä ole mukana fuusiossa oli 430 kpl, mikä on noin 53 prosenttia kaikista kasvuyrityksistä. Konserniin kuuluvien yritysten lukumäärä kasvoi edelliseen kauteen verrattuna 45 yrityksellä ja "aidon kasvun yritysten" lukumäärä 16 yrityksellä. Aidon kasvun yritysten lukumäärä on kasvanut kaikilla neljällä tarkastelukaudella.

Kasvuyritysten henkilöstö oli kauden 2009–2012 lopussa 106 000 ja liikevaihto noin 20,6 mrd euroa. Molemmat luvut kasvoivat edelliseen tarkastelukauteen verrattuna selvästi.

Kasvuyrityksiä oli eniten toimialoilla rakentaminen (140 yritystä), hallinto- ja tukipalvelut (137 yritystä) ja teollisuus (125 yritystä). Niillä kaikilla kasvuyritysten lukumäärä kasvoi edelliseen kauteen verrattuna selvästi. Rakentamisessa ja hallinto- ja tukipalveluissa kasvuyritysten määrä on lisääntynyt kaikilla tarkastelluilla neljällä kaudella. Myös terveys- ja sosiaalipalveluissa kasvuyritysten lukumäärä kasvoi kymmenellä yrityksellä kaudella 2009–2012. Muilla toimialoilla luvussa ei tapahtunut oleellisia muutoksia edelliseen kauteen verrattuna lukuun ottamatta kaupan alaa, missä kasvuyritysten lukumäärä pieneni 20:llä. Kaupan alalla kasvuyritysten määrä on pienentynyt jo kolmella kaudella.

Puolet kasvuyritysten henkilöstöstä (53 500) on niin ikään toimialoilla hallinto- ja tukipalvelut, rakentaminen ja teollisuus. Hallinto- ja tukipalvelut -toimialan henkilöstö oli kauden 2009–2012 lopussa 21 800, mikä on 9000 enemmän kuin edellisellä kaudella. Kasvuyritysten henkilöstö kasvoi edelliseen kauteen verrattuna myös rakentamisen ja teollisuuden aloilla, terveys- ja sosiaalipalveluissa sekä ammatillisessa toiminnassa. Henkilöstö väheni edelliseen kauteen verrattuna eniten toimialalla informaatio- ja viestintä (-4 400).

Teollisuus ja kauppa vastasivat yli puolesta kasvuyritysten liikevaihdosta (10,6 mrd euroa). Näillä toimialoilla samoin kuin rakentamisessa liikevaihto myös kasvoi edelliseen kauteen verrattuna. Vaikka toimialan hallinto- ja tukipalvelut osuus

kasvuyritysten lukumäärästä ja henkilöstöstä on merkittävä, oli sen liikevaihto ainoastaan 0,9 mrd euroa.

Kasvuyritysten henkeä kohti laskettu jalostusarvo (mediaani, 1000 €/henkilö) oli kauden 2009–2012 lopussa kaikilla toimialoilla informaatio- ja viestintä -toimialaa lukuun ottamatta pienempi kuin vertailuryhmässä. Vertailuryhmä koostuu kasvutietokannan yrityksistä, joiden henkilöstö oli kasvuyritysten tavoin kauden ensimmäisenä vuonna vähintään 10, mutta jotka kasvoivat kasvuyrityksiä hitaammin tai eivät kasvaneet lainkaan. Henkeä kohti laskettu jalostusarvo myös kasvoi vähemmän kasvuyrityksissä kuin vertailuryhmän yrityksissä eri toimialoilla. Poikkeuksen muodosti toimiala informaatio- ja viestintä, missä kasvuyritysten henkeä kohti laskettu jalostusarvo kasvoi enemmän kuin vertailuryhmässä. Teollisuudessa ja rakentamisessa kasvuyritysten henkeä kohti laskettu jalostusarvo pieneni tarkastelukaudella.

Uudenmaan asema korostuu ELY-keskusalueittaisessa tarkastelussa. Sen osuus kasvuyritysten lukumäärästä oli 42 % (343 yritystä), henkilöstöstä 61 % (61 100 henkilöä) ja liikevaihdosta 68 % (14,1 mrd euroa). Uudenmaan kasvuyritysten lukumäärä, henkilöstö ja liikevaihto myös kasvoivat tarkastelukaudella eniten. Positiivista kehitystä oli mainittavasti myös Pirkanmaalla ja Pohjois-Savossa.

Teollisuus hiipuu ja palvelut kasvavat EU-maissa – Suomi muutoksen kärjessä

Rakennemuutos teollisuudesta palveluihin on ollut EU-maissa erittäin nopeaa vuosittain vaihteesta lähtien. Teollisuuden toimialat ovat menettäneet rajusti henkilöstöään, mutta palvelut – etenkin tietotekniikkapalvelut – ovat kasvaneet. Rakennemuutos heijastuu myös suoraan teollisuuden tuotantoon, jonka lopputuotteet sisältävät panoksina palveluja yhä enemmän.

EU:n Industrial Structure Report 2013 mukaan EU-maat toipuivat hyvää vauhtia finanssikriisistä 2010–2011, mutta suhdanteet kääntyivät tämän jälkeen uudelleen alamäkeen. EU-maissa kehitys on ollut hyvin vaihtelevaa jäsenmaasta ja toimialasta riippuen. Kasvun pilkahduksiakin on nähty aivan viime aikoina.

Korkean teknologian teollisuus EU-maissa on selvinnyt kriisistä vähäisemmin kolhuin kuin muu teollisuus. Suomessa tilanne on kuitenkin päinvastainen Nokia-vetoisen klusterin romahdettua. Palvelusektori EU-maissa on pitänyt pintansa selvästi paremmin kuin teollisuus ja rakentaminen.

Palvelut yhä tärkeämpiä

Palvelujen merkityksen kasvu teollisuuteen verrattuna on maailmanlaajuinen trendi, joka on kiihtynyt viimeisellä vuosikymmenellä myös kehittyvissä talouksissa. Palvelut olivat nopeimmin kasvava sektori maailmassa vuosina 2000–2009 kun taas teollisuuden merkitys samaan aikaan väheni noin 2,5 prosenttia, EU-maissa kaikkein eniten.

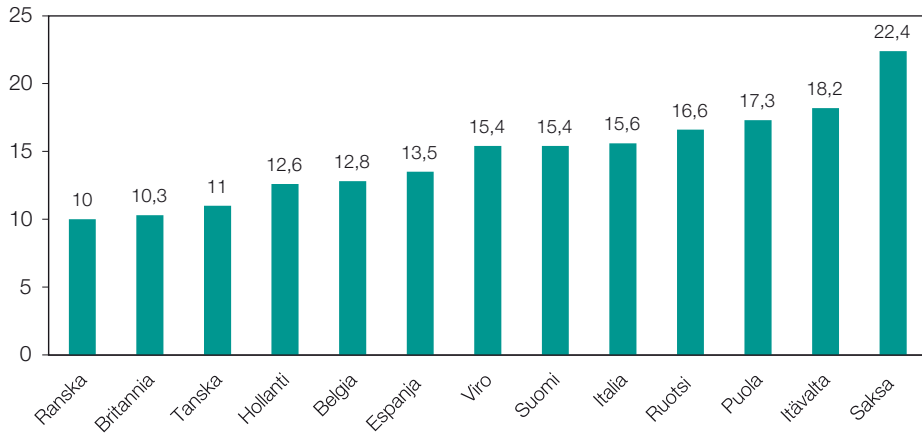
Teollisuuden osuus EU-maiden arvonlisästä on laskenut tasaisesti ja oli noin 15 % vuonna 2012. Teollisuuden bkt-osuus vuosina 2000–2012 laski 3,3 prosenttiyksikköä. Toisaalta markkinapalvelut ovat kasvaneet keskimäärin 1,7 prosenttiyksikköä samaan aikaan ja vastaavat nyt noin puolta koko EU:n bkt:sta.

Hiipuvaan teollisuustuotantoon vastalääkkeeksi EU-komissio on aivan viime aikoina ehdottanut jäsenmaille tavoitteeksi EU:n teollisuustuotannon nostamista 20 prosenttiin. On kuitenkin vaikea nähdä, miten tavoite parantaisi EU-maiden taloutta ja kilpailukykyä. Määrän sijasta EU-maiden olisi keskityttävä laatuun eli korkean jalostusasteen tuotantoon ja työllisyyteen globaaleissa tuotantoketjuissa.

Teollisuuden rakennemuutos rajuin Suomessa

Suomessa teollisuuden bkt-osuus oli vuonna 2012 EU:n keskitasoa eli 15,4 prosenttia ja täsmälleen sama kuin Virossa (Kuvio 1). Ruotsissa teollisuus oli jonkin verran merkittävämpää (16,6) ja Saksassa selvästi merkittävämpää (22,4). Tanskassa ja Hollannissa teollisuuden merkitys oli huomattavasti Suomea vähäisempi. Vahvimpia teollisuusvetoisia EU-maita olivat Romania (24,8), Tsekki (24,7), Irlanti (23,3) ja Unkari (22,7).

Kuvio 1. Teollisuuden bkt-osuus eri maissa vuonna 2012

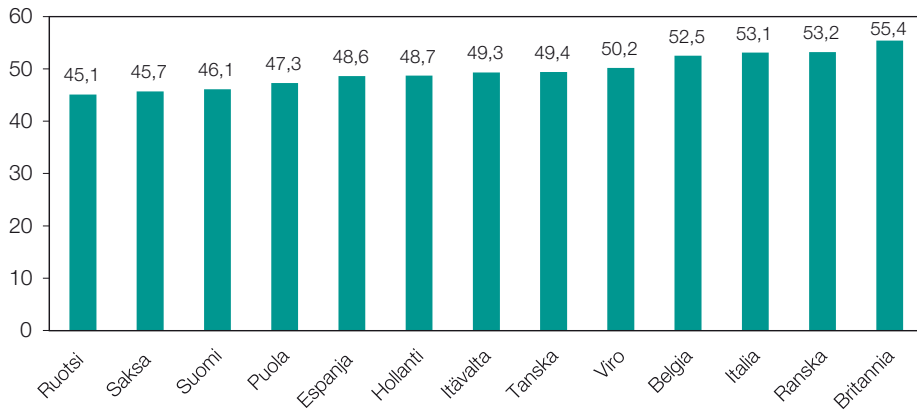
Lähde: EU Industrial Structure Report 2013.

Teollisuuden rakennemuutos on Suomessa ollut selkeästi kaikkein rajuin EU-maista. Teollisuuden bkt-osuus vuodesta 2000 vuoteen 2012 väheni 10,3 prosenttiyksikköä, kun EU-maissa se laski keskimäärin 3,3 prosenttiyksikköä. Teollisuuden bkt-osuus samalla ajanjaksolla laski huomattavasti myös Belgiassa 5,9 prosenttiyksikköä, Ranskassa (5,3), Britanniassa (5,3), Ruotsissa (4,7) ja Tanskassa (4,3) mutta Hollannissa vain kaksi prosenttiyksikköä.

Yksityisten yritysten tuottamien markkinapalvelujen osuus Ruotsissa, Saksassa ja Suomessa on suhteellisen pieni muihin EU-maihin verrattuna. Saksan osuuden vähäisyyttä selittää teollisuuden vahva asema taloudessa, kun taas pohjoismaiden hyvinvointimalli painottaa julkisten palvelujen roolia taloudessa. Ruotsin (26,5), Suomen (25,1) ja myös Tanskan (27,3) osalta julkisten palvelujen bkt-osuus oli huomattavasti EU:n keskiarvon yläpuolella (22,9).

Markkinapalvelut ovat erityisen vahvoja suurissa EU-maissa Britanniassa, Ranskassa ja Italiassa. Ehkä hieman yllättäen Ranskassa teollisuuden merkitys on tätä nykyä melko vaatimaton, mutta yksityisten markkinaehtoisten palvelujen bkt-osuus on EU-maiden kärkeä.

Kuvio 2. Markkinapalveluiden bkt-osuus eri maissa vuonna 2012

Lähde: EU Industrial Structure Report 2013.

Teollisuustuotteiden hintojen lasku tuottavuuden kasvaessa selittää osin palvelujen suhteellisen merkityksen kasvua. Lisäksi tulojen noustessa yhä suurempi osuus kulutetaan palveluihin. Teollisuuden ja palvelujen välinen rakennemuutos heijastuu erityisesti työllisyyteen, missä työvoimavaltainen ja alhaisemman tuottavuuden palvelusektori on työllisyyden kannalta ylivertainen teollisuuteen verrattuna.

Teollisuus ja palvelut tiiviisti yhteydessä

Teollisuusyritykset käyttävät yhä useammin erilaisia palveluja osana omia tuotantoprosessejaan. Palveluja käytetään tuotekehityksessä ja innovaatioissa, myynnissä sekä erilaisissa tukipalveluissa.

Palvelujen lisääntyvällä käytöllä teollisuusyritykset tavoittelevat tuottavuuden lisäystä ja kustannustehokkuutta. Edistyksellisillä palveluilla voidaan myös päivittää tuotteita ja tuotevalikoimaa ja näin lisätä kilpailukykyä ja erottautua kilpailijoista. Palvelujen monipuolinen käyttö ja tarjonta teollisuuden asiakkaille kohentavat myös asiakassuhteita.

Teollisuus on lisännyt palvelupanosten käyttöä omassa tuotannossaan. Palveluiden osuus teollisuuden lopputuotteissa lisääntyi vuoden 1995 35 prosentista vuoden 2009 39 prosenttiin EU-maissa. Palveluja käytettiin paljon paperi- ja massateollisuudessa, ruoka- ja juomateollisuudessa sekä korkean teknologian teollisuudessa. Käytetyt palvelut ovat usein tietointensiivisiä korkean arvonlisän palveluja, kuten t&k-toimintaa, ohjelmistopalveluja, brändäystä tai markkinointipalveluita.

Muutos heijastuu teollisuuden ammattirakenteeseen

Teollisuuden luonne on muuttumassa kahdella tavalla. Tuotanto nojaa yhä enemmän palveluihin ja teollisuudessa palveluammattien merkitys kasvaa. Lisäksi teollisuuden tuotteet koostuvat yhä enemmän myös palveluista, kuten ICT-ohjelmistot.

Muuttuva tuotantorakenne heijastuu teollisuuden ammatteihin, joissa painottuu t&k, suunnittelu, ohjelmisto, markkinointi, koulutus ym. osaaminen. Nämä ammatit sijoittuvat usein arvoketjun osiin, joissa arvonnäkö on korkea.

Teollisuuden henkilöstöä on yleisemmin palveluja tuottavissa ammateissa niissä maissa, joiden tuotantorakenne painottuu korkean teknologian teollisuuteen. Teollisuusyritykset eivät pelkästään käytä enemmän palveluja vaan ovat myös innovatiivisia palveluiden käytössä, jolloin saavutettavat tuottavuushyödyt sekä vahvuudet uusissa tuotteissa ja markkinoilla korostuvat.

Teolliset työpaikat vähenemässä

Tukku- ja vähittäiskauppa on tärkein EU:n markkinavetoinen palvelusektori, etenkin työllisyydellä mitattuna. Kaupan työllisyys on kasvanut viimeisen 10 vuoden aikana. EU:n teollisuudesta perusmetalli ja metallituotteet on keskeisin toimiala. Terveyssektori kasvoi nopeasti vuosina 2000–2011 väestön ikääntymisen vauhdittamana.

Pidemmän aikavälin kehitys näyttää kasvavaa trendiä palvelujen työllisyyteen ja vähemmän työpaikkoja teollisuuteen. Työllisyys hallinnon, lakiasiain ja ohjelmistopalveluissa kasvoi kaikissa maissa vuosina 2000–2012. Myös Saksan teollisuudessa työllisyys väheni kaikilla alatoimialoilla paitsi lääkkeitä ja ruokaa valmistavassa teollisuudessa. Vahva teollinen tuotanto yhdistettynä henkilöstön vähennyksiin heijastaa Saksan teollisuuden vahvaa tuottavuus- ja kilpailukykykehitystä.

Pk-yrityksissä potentiaalia

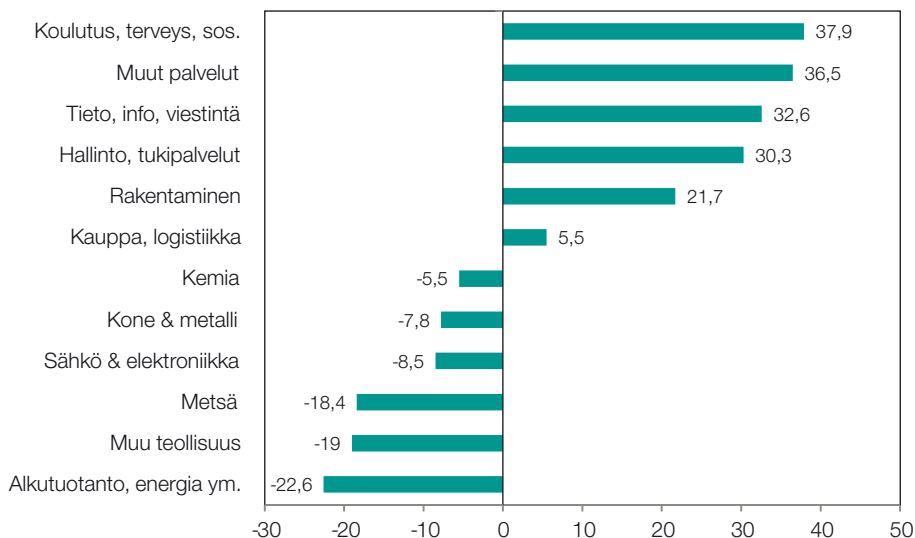
EU-maiden tuotantorakenne nojaa keskeisesti pk-yrityksiin. Niillä on vahva kasvupotentiaali ja ne myös luovat merkittävän osan uusista työpaikoista. Vuosittain noin kaksi miljoonaa pk-yritystä aloittaa toimintansa EU-maissa. Pk-yritykset vastaavat 99 % koko EU:n yrityskannasta ja työllistävät 65 miljoonaa henkilöä.

Uudet yritykset syntyvät usein toimialoille, jotka eivät vaadi suuria pääomia. Tällöin palvelualat, kuten kauppa ja erilaiset yrityspalveluita tuottavat yritykset ovat vahvoilla. Teollisuuteen uusia yrityksiä syntyy harvemmin. Teollisuudessa pk-yritysten merkitys on muutenkin jäänyt suuryritysten varjoon.

Vahvin kasvu Suomessa koulutuksessa sekä sosiaali- ja terveyspalveluissa

Suomessa työllisyys on kasvanut etenkin yksityisen sektorin palveluissa. Suurinta kasvu on ollut koulutuksessa sekä terveys- ja sosiaalipalveluissa, joissa tehdään yhteensä 38 000 henkilötyövuotta enemmän kuin kymmenen vuotta sitten. Myös vaativaan osaamiseen nojaavat palvelut ja erilaiset hallinto- ja tukipalvelut kasvavat voimakkaasti.

Kuvio 3. Työn muutos Suomessa toimialoittain 2002–2012, tuhatta henkilötövuotta

Lähde: EVA Fakta Tästä Suomi elää 2014.

Teollisuudessa tehdyn työn määrä on vähentynyt kymmenessä vuodessa noin 60 000 henkilötövuodella. Noin puolet teollisuustyön supistumisesta selittyy sillä, että teollisuusyritykset ovat ulkoistaneet palvelutoimintojaan palveluyrityksille.

Työllisyyden ja viennin painopiste suuryrityksissä

Suomen työllisyys keskittyy yrityskentässä hyvin vahvasti suuriin yrityksiin. Maamme 130 suurinta yritystä työllistää noin 27 prosenttia koko yksityissektorin työllisistä. Nämä yritykset ovat kooltaan suuryrityksiä, sillä niistä jokaisen henkilöstömäärä on yli 1 000.

Yhtä paljon koko yksityisen sektorin työllisyydestä on 300 000 pienyrityksessä, joiden henkilöstömäärä jää alle kymmenen – 130 suuryritystä työllistää siis yhteensä yhtä paljon kuin 300 000 pienintä yritystä.

Työllisyyden nettokasvu tapahtuu niissä pienissä ja nuorissa yrityksissä, jotka onnistuvat liiketoiminnassaan kasvamaan ja kypsymään. Suomessa on viime vuosina vallinnut ilahduttavan vilkas start up -yritysten buumi, joka on osaltaan vauhdittanut pienten yritysten kasvua (ks. artikkeli: Onko kasvavista mikroyrityksistä talouskasvun vauhdittajiksi?).

Suomen viennin rakenne on varsin haavoittuvainen kansainvälisen kysynnän kehitykselle. Haavoittuvuutta saattaa vielä lisätä viennin keskittyminen suuriin yrityksiin vielä työllisyyttäkin voimakkaammin. Kymmenen suurinta vientiyritystä vastaa noin kolmasosasta tavaraviennistä. Sadan suurimman vientiyrityksen osuus on 67 prosenttia tavaraviennistä ja tuhannen suurimman jo lähes 90 prosenttia.

Takaisin perinteisten vahvuuksien lähteille

Nokian parhaita vuosia lukuun ottamatta metsäteollisuustuotteet ovat parisataa vuotta olleet Suomen viennin kärjessä. Nytkin kärjestä löytyvät paperi ja sellu, jotka ovat koko potista kahdeksasosa.

Maa- ja metsätalouden markkinaosuus valossa Suomi näyttää edelleen varsin raaka-ainevevetoisena taloutena. Osuutemme koko maailman viennistä on suurin turkismaailman maissa, seuraavaksi suurimmat osuudet ovat paperiteollisuuden koneilla sekä paperilla ja pahvilla.

Investointien elpymisestä ja ehkä rakennemuutoksen vauhdittumisesta kertoo konsulttiyhtiö EY:n raportti, jonka mukaan ulkomaisten investointiprojektien määrä kasvoi 44 prosentilla 108 projektiin edellisvuotisesta. Suomen kasvuluvut olivat myös Euroopan suurimmat.

Suomi on myös noussut Euroopan kärkeen kasvuyritysten riskisijoituksissa bruttokansantuotteeseen verrattuna. Euromääräisesti venture-sijoitusten määrä nousi viime vuonna 135 miljoonaan euroon, kun niitä vuotta aiemmin tehtiin 80 miljoonalla.

Yritysdynamiikka rakennemuutoksen taustalla

Yrityskentän riittävä uusiutuminen luo pohjaa uusille avauksille ja ripeän kasvun edellytyksille yritystoiminnassa. OECD-vertailun mukaan Suomen yrityskentän dynamiikka on kuitenkin kansainvälisesti varsin heikkoa.

Vertailun mukaan Suomessa on Japanin jälkeen OECD-maiden vanhimmat yritykset, OECD-maiden matalin uusien yritysten työllisyysosuus koko työllisyydestä sekä suhteellisesti eniten yrityksiä, jotka eivät koskaan kasva yhtä henkilöä suuremmiksi. Yritysdemografian ja tähän liittyvän dynamiikan kansainvälisiä vertailuja tulkittaessa on hyvä pitää mielessä, että vertailut ovat menetelmällisesti haasteellisia.

Vaikka OECD vertailu kertoo yritysten uusiutumisesta karua kieltään, merkinä paremmasta on yritysrakenteiden muutoksiin liittyvän luovan tuhon kääntyminen Suomessa parempaan suuntaan. Markkinoilta poistuneiden heikon tuottavuuden yritysten voimavarat siirtyvät tuottavimpiin yrityksiin ja muutoksen paino alkaa olla enemmän luovalla uudistumisella. Se näkyy niiden yritysten kasvuna, jotka eivät ole tuhoutuneet ja joissa on menestymisen mahdollisuudet. Jatkavissa yrityksissä syntyvien työpaikkojen tuottavuusvaikutus on hiljattain kääntynyt positiiviseksi. Varsinaisesta työllisyyttä lisäävästä kasvusta on siis merkkejä ja niitä todella tarvitaan.

Artikkelin lähteet:

Competing in Global Value Chains, EU Industrial Structure Report 2013.

Kuka Suomessa kasvaa? EVA-analyysi 12.6.2014

EU-maiden raju rakennemuutos 2000–2012

Taulukko 1. Työllisyyden muutos eräillä toimialoilla 2000–2012

Toimiala	Suomi	Hollanti	Tanska	Saksa	EU27
Tekstiiliteollisuus	-41	-37	-60	-40	-43
Puu- ja puutuotteet	-32	-30	-46	-28	-22
Lääketeollisuus	0	-12	67	2	4
Metallituotteet	5	-16	-21	-3	-8
Elektroniikka, tietokoneet	-27	-20	-31	-6	-23
Ajoneuvot	-21	-16	-60	-5	-8
Telekommunikaatio	-35	-40	-25	-40	-20
Rahoitus ja vakuutus	12	-11	9	-6	4
Ohjelmointi ja ICT-konsultointi	48	36	47	36	39
Terveyspalvelut	19	42	11	21	22

Lähde: EU Industrial Structure Report 2013.

Tarkemmalla toimialatasolla EU-maiden läpikäymää rakennemuutosta kuvaa taulukko 1. Teollisuuden työllisyys on laskenut kaikilla toimialoilla pois lukien lääke-teollisuus. T&k intensiivinen lääketeollisuus työllisti Suomessa yhtä paljon vuonna 2000 ja 2012. Kun koko EU:n kasvu toimialalla oli neljä prosenttia olemme siis suoriutuneet tällä korkean arvonlisän toimialalla heikommin kuin muut EU-maat työllisyydellä mitaten.

Rakennemuutos koettelee rajusti teollisuuden toimialoja läpi EU:n. Henkilöstön vähennykset tekstiiliteollisuudessa, puu- ja puutuotteissa, elektroniikassa ovat olleet mittavia. Kaikilla näillä toimialoilla henkilöstö Suomessa väheni selvästi EU keskivertoa enemmän vuosina 2000–2012.

Telekommunikaatio on tehostanut toimintojaan ja hyötynyt uusista teknologioista. Koko sektorilla henkilöstö väheni EU-maissa 20 prosenttia, Suomessa reilun kolmanneksen. EU:n väestön ikääntyminen heijastuu terveyspalvelujen kysyntään ja sektorin henkilöstö onkin kasvanut viidenneksen vuosina 2000–2012.

Hieman yllättäen rahoitus ja vakuutusala on kasvattanut henkilöstöään neljä prosenttia EU-maissa vuosina 2000–2012. Tämä on yllättävää kahdestakin syystä, toisaalta finanssikriisi iski vuonna 2008 juuri tälle sektorille ja toisaalta tieto- ja viestintätekniikan kehittymisen hyödyt heijastuvat nimenomaan tälle sektorille. Suomessa alan henkilöstö on kasvanut selvästi EU-maita ripeämmin, 12 prosenttia.

Ohjelmisto ja konsultointi eli tietotekniikan käyttöä edesauttavat toiminnot ovat kasvattaneet suosiotaan EU-maissa. Toimialan henkilöstö lisääntyi noin 40 prosenttia EU-maissa vuosina 2000–2012, Suomessa ja Tanskassa lähes 50 prosenttia.

TEM:n elinkeinopoliittisia lääkkeitä kasvun lisäämiseksi

Teollisuuden toimintaympäristö on jo vuosia ollut haastava. Suomen vientivetoinen talous on saanut tuntuja kolhuja etenkin vuonna 2008 puhjenneen finanssikriisin jälkeen. Kriisi on vauhdittanut globaalitalouteen liittyvää murrosta, joka on heijastunut suomalaisyritysten toimintaan ja menestykseen.

Suomen teollisuustuotannon nopea heikkeneminen juontaa juurensa kahdelle Suomen talouden kannalta keskeiselle toimialalle eli elektroniikka- ja metsäteollisuuteen. Pelkästään elektroniikkateollisuuden kansantaloutta ruokkivasta jalostusarvosta on hävinnyt lähes 9 miljardia euroa viimeisen kuuden vuoden aikana. Metsä- ja paperiteollisuudessa pudotus oli 1,5 miljardia euroa. Myös metallien jalostuksessa ja metallituotteiden valmistuksessa jalostusarvo on heikentynyt merkittävästi.

Viime aikojen heikosta menestyksestä huolimatta teollisuus on ollut Suomen elinkeinoelämän selkäranka. Teollisuus on yhä taloutemme toinen moottori, mutta myös palveluliiketoiminnasta voi nousta uusia innovaatioihin, digitaalisuuteen ja internetiin perustuvia ripeästi kasvavia tukijalkoja peliteollisuuden viitoittamalla tiellä.

Nokian esimerkki osoittaa, että keskittyneisyydestä seuraa merkittävä yritysrisi. Suomessa kymmenen suurimman teollisuusyrityksen liikevaihto vastaa 52 prosenttia bruttokansantuotteesta. Ruotsissa vastaava osuus on 34 prosenttia ja Saksassa 29 prosenttia. Ilman Nokiaakin Suomen kymmenen suurimman teollisuusyrityksen liikevaihto vastaisi 38 % bruttokansantuotteesta eli selvästi enemmän kuin Ruotsissa ja Saksassa.

Suomessa kannattavan ja kysyntävetoisen liiketoiminnan resepti on tavalla tai toisella ollut hukassa, eikä tarvittavista lääkkeistäkään ole ollut kirkasta kuvaa. Tuoreehkossa TEM:n Teollisuus osana elinvoimaista elinkeinorakennetta -julkaisussa¹ tarkastellaan Suomen teollisuuden nykytilaa ja askelmerkkejä uusiutumisen ja kasvun tiellä.

Kasvun Härjet

Teollisuuspolitiikassa on otettava kantaa siihen, tehdäänkö politiikassa selektiivisiä valintoja esimerkiksi toimialojen, teknologioiden tai muiden tekijöiden suhteen vai tyydytäänkö horisontaaleihin ratkaisuihin, jotka ovat kaikille yhteisiä. Jos valintoja tehdään, pienen kansantalouden kannattaa valita mahdollisimman toimialariippumattomia alueita, joiden mahdollisuuksiin uskotaan eniten. Näin painopistevalinnat

1 http://www.tem.fi/files/40071/TEMjul_20_2014_09062014.pdf

eivät koske yksittäisiä yrityksiä eivätkä edes toimialoja. Kyse on läpileikkaavista teemoista, jotka vaikuttavat lähes kaikkiin toimialoihin. Valintoja on jatkuvasti arvioitava kriittisesti.

Suomen parhaimmat mahdollisuudet ovat innovaatioiden ja Suomen luontaisten raaka-aineresurssien uudenaikaisessa hyödyntämisessä. Suomelle luontevasti sopivia ja valittuja painopisteteemoja, joita on kehitetty kansallisin toimin, ovat ainakin cleantech, biotalous ja digitalisaatio:

- *Cleantech* vastaa teknologian keinoin globaaleihin ympäristöhaasteisiin. Siihen liittyy esimerkiksi energiatehokkuus, materiaalien käytön tehokkuus, kierrätys ja päästöjen sekä laajemmin ympäristökuormituksen vähentäminen asiakaille lisäarvoa tuottavalla tavalla.
- *Biotaloudella* tarkoitetaan taloutta, joka käyttää kestävästi uusiutuvia luonnonvaroja biopohjaisten tuotteiden, ravinnon, energian ja palvelujen tuottamiseen. Biotaloudesta odotetaan fossiilitalouden jälkeen talouden uutta aaltoa. Suomalaisen yritysten maailmanluokan osaaminen biomassojen jalostamisessa, vahva teollinen perusta ja Suomen runsaat metsävarat tarjoavat hyvän lähtökohdan biotalouden kehittämiseksi.
- *Digitalisaatio* on lyömässä läpi lähes kaikissa tuotteissa ja palveluissa. Yhä useammat tuotteet ja tuotantolaitteet tulevat olemaan yhteyksissä toisiinsa tietoverkoilla. ICT ja automaatio tarjoavat uusia mahdollisuuksia liiketoimintaprosessien hyppäyksenomaiseen uudistamiseen. Suomella on hyvät lähtökohdat menestyä digitaalisen liiketoiminnan useilla osa-alueilla.

Näille kasvun kärjiksi painottuville teema-alueille on yhteistä se, että ne ovat luonteeltaan horisontaalisia. Useilla eri toimialoilla voidaan kehittää näihin liittyviä tuotteita tai palveluita. Yhteistä on myös se, että ne edustavat globaalisti kasvavia markkinoita. Niihin perustuvien tuotteiden ja palvelujen kysyntä siis todennäköisesti kasvaa ja monipuolistuu myös tulevaisuudessa.

Neljä siirtymää kasvuun

Suomalaisen valmistavan teollisuuden merkittävä kasvu edellyttää onnistumista neljässä ns. siirtymässä. Teollisuuden tulee nykyistä paremmin:

1. päästä kiinni globaaleihin haasteisiin ja asiakastarpeisiin,
2. rakentaa innovaatioista todellista kilpailuetua ja
3. ottaa hallintaansa globaaleja arvoketjuja.
4. Suomen tulee kansantaloutena samanaikaisesti lisätä teollista kestävyyyttään ja varmistaa arvon kanavoituminen kotimaahan.

On selvää, että onnistuminen näissä riippuu yrityksistä itsestään. Julkinen sektori voi luoda toimintaedellytyksiä ja ehkä jossain määrin edesauttaa siirtymien toteutumista. TEM:n teollisuuspolitiikassa päähuomio tulee kohdistumaan teollisen yrityskentän uudistamiseen. Edellä lueteltujen neljän siirtymän toteutuminen on kuitenkin ensi sijassa yritysten vastuulla.

TEM pyrkii yritysten kasvuhakuisen uudistumisen tueksi vahvistamaan vuoropuhelua julkisen vallan ja elinkeinoelämän välillä. Vuoropuhelun avulla tunnistetaan kasvuhakuisen uudistumisen esteitä ja mahdollisuuksia. Samalla julkisen vallan keinoja valjastetaan aiempaa tehokkaammin tavoitteen tueksi. Kyse on siitä, miten Suomi kansakuntana osaa hyödyntää kilpailukykyään.

Innovointikyky on avainasemassa. Julkisen innovaatiopolitiikan painopisteeksi otetaan aiempaa voimakkaammin yritysten uudistuminen. Julkisen erityisrahoituksen keinoin pyritään edistämään teollisten yritysten kasvua.

Suomi on kansantaloutena – yritys rakenteen painotuksista johtuen – erityisen riippuvainen pienestä määrästä suuryrityksiä. Haavoittuvuutta lisää se, että merkittävä osa arvonnalisästä tulee muutamalta kituliaasti kasvavalta sektorilta. Tämän vuoksi teollisten pk-yritysten viennin kasvattaminen on TEM:in erityistavoitteena.

Strategisilla ohjelmilla biotalouden ja cleantechin aloilla tavoitellaan jalostusarvon kasvua. Teollisuuden mahdollisuuksia hyödyntää digitalisaatiota edistetään ohjelmallisesti. Lisätoimenpiteitä teollisen jalostusarvon kasvattamiseksi tunnistetaan vuoropuhelun keinoin.

Kasvun kärkien toimenpiteitä

Cleantechin strateginen ohjelma käynnistettiin jo vuonna 2012. Ohjelman strateginen päämäärä on, että Suomi tunnetaan cleantechin globaalina supervaltana vuonna 2020. Toukokuussa 2014 hyväksytyn strategian mukaisesti ohjelman painopisteet ovat cleantechin nostaminen maabrändin kärkiteemaksi, cleantech-investointien edistäminen ja cleantech-demonstraatioympäristöjen luominen.

Konkreettisia toimenpiteitä ovat olleet mm. vienninedistäminen sekä kohde- maissa (mm. Brasilia, Chile, Intia, Kiina, Pohjoismaat, Singapore, Venäjä ja Yhdistyneet arabiemiiraitit) että kotimaassa, Let's grow -rahoitusohjelman käynnistäminen kasvuyritysten kansainvälistymiseen. Motivan julkisten cleantech-hankintojen neuvontapalvelun tavoitteeksi on asetettu cleantech-referenssien syntyminen ja tulevaisuuden osaamispohjan kehittämiseksi on käynnistetty eri yliopistojen ja korkeakoulujen professorien verkosto.

Biotalouden osalta konkreettinen myös pk-sektoria koskeva toimenpide on kesäkuussa avattu kansainvälinen biojalostamokilpailu², jonka avulla halutaan nopeuttaa biotalouden innovaatioiden kaupallistumista ja uusien biojalostamoiden syntyä Suomeen. Kilpailu sulkeutuu joulukuussa 2014 ja hakemusten arvioinnin jälkeen TEM kokoaa julkisia tahoja edustavan rahoittajaryhmän, joka koordinoi ja auttaa kolmen parhaan ehdotuksen investointivaiheen julkisen rahoituksen yhteensovittamisessa, hakemisessa ja hyödyntämisessä.

Pk-sektorilla on kehitetty uutta teknologiaa biomassan käsittelyyn ja uusia tuoteinnovaatioita ja tämän kilpailun avulla TEM haluaa osaltaan auttaa viemään sitä kohti teollista demonstrointia ja kaupallista tuotantoa. Nykyisten isojen tehtaiden

2 www.tem.fi/biojalostamokilpailu

sivuvirrat (esim. sellutehtaat) ovat potentiaalisia kohteita erityisesti pk-sektoria ajatellen.

Edelläkävijäyritykset ovat hyödyntäneet digitalisaation tuomia mahdollisuuksia omassa liiketoiminnassaan jo pitkään, mutta teollinen internet näyttää nostavan digitalisaation mahdollisuudet laajan pk-yrityskentän tietoisuuteen. Tekes käynnistikin keväällä 2014 teollisen internetin ohjelmavalmistelun. Samalla selvitetään tarve myös 5G-mobiiliverkkojen alueella. 5G on yksi tekijä teollisen internetin toteuttamisessa. Digitalisaation edistämiseksi keväällä 2014 hallitus myönsi määrärahaa Itämeren alle tietoliikennekaapelia rakentavalle Governialle. Lisäksi Suomi jatkaa julkisten tietovarojen avaamista, mikä edistää avointa tiedettä ja uusia palveluinnovaatioiden luomista.

Meriteollisuuden uudistumisen edistäminen

Meriteollisuus on viime vuosina ollut päivittäisenä puheenaiheena, kun Suomessa sijaitsevien telakoiden tilauskirjat ovat huutaneet tyhjyyttään. Kun STX Finland Oy hävisi vuoden 2012 lopulla suuren Oasis-luokan risteilyalustilauksen STX Francelle, TEM asetti vuoden 2013 alussa Meriteollisuus 2020 -kilpailukykytyöryhmän, jonka tehtäväksi annettiin mm. valmistella ehdotukset meriteollisuuden uudistumista ja kilpailukykyä vahvistaviksi toimenpiteiksi lyhyellä aikavälillä sekä tehdä esitykset valtion toimenpiteiksi toimialan pitkän aikavälin uudistamiseksi ja kilpailukyvyn kehittämiseksi. Työryhmän mietinnössä³ todetaan, että suomalaisen meriteollisuuden kilpailukykyyn vaikuttavat laajasti samat huolet kuin suomalaiseen teollisuuteen yleensä. Työryhmä esitti useita toimenpiteitä, joita on viety valtionhallinnossa eteenpäin.

Konkreettisimpia toimia, jotka ovat käynnistyneet työryhmän esityksistä, ovat Tekesin Arktiset meret -ohjelma, TEM:n meriteollisuuden toimintaympäristön kehittämisohjelma (TEM Meri -ohjelma) sekä Finpron määräaikaisen projektitoimiston perustaminen STX Francen Saint-Nazairen telakan yhteyteen.

Tekesin Arktiset meret -ohjelmalla (2014–2017) vauhditetaan sellaisten uusien tuotteiden ja palveluiden kehittämistä, joiden avulla arktisille merialueille syntyy kestävää liiketoimintaa. 100 miljoonan euron ohjelma⁴ on merkittävä panostus kehittää merialueiden kilpailukykyisiä ja kestäväällä tavalla luonnonvaroja hyödyntäviä ratkaisuja. Tavoitteena on myös verkottaa suomalaisia toimijoita kansainvälisesti merkittäviin investointiprojekteihin. Ohjelman keskeisiä liiketoiminta-alueita ovat ympäristöteknologia, arktinen ja muu meriliikenne, offshore-teollisuus, meriteollisuus sekä uudet arktiseen osaamiseen perustuvat liiketoiminnat. Kilpailuetua haetaan erityisesti ympäristö- ja ICT-osaamisesta.

TEM-Meri -ohjelma⁵ ajoittuu vuosille 2014–2016 ja sen budjetti on yhteensä neljä miljoonaa euroa. Sen ensimmäiset viisi hanketta käynnistyivät kevään 2014 aikana.

3 http://www.tem.fi/files/36946/Meriteollisuus_2020_Mietinto.pdf

4 Tekes sijoittaa ohjelmaan 45 miljoonaa euroa, ja osallistuvien yritysten sekä muiden rahoittajien odotetaan sijoittavan ohjelmaan 55 miljoonaa euroa.

5 http://www.tem.fi/yritykset/meriteollisuuden_toimintaympariston_kehittamisavustus

Hankkeiden tavoitteena on suomalaisen meriteollisuuden uudistaminen ja uusien toimintamallien kehittäminen perinteisen telakkateollisuuden rinnalle. Ohjelman hankkeiden lähestymistapa on kansallinen ja hankkeissa kiinnitetään huomiota tiiviiseen yhteydenpitoon ohjelman toimijoiden kanssa sekä yhteistyöhön koko Suomen meriteollisuusalan toimijoiden kanssa. Hankkeissa tehdään myös yhteistyötä Tekesin Arktiset meret -ohjelman kanssa.

Yksi ensimmäisen kierroksen rahoitusta saaneista hankkeista⁶ on Prizztech Oy:n Meri- ja teknologiateollisuuden asiakaslähtöinen kasvu -hanke. Tavoitteena on luoda Suomessa toimiville yrityksille edellytyksiä hyödyntää öljy- ja kaasu- sekä offshore-teollisuuden tarjoamia markkinamahdollisuuksia ja aikaansaada kasvua tällä liiketoiminta-alueella. Kohdemarkkinoina ovat erityisesti Norja ja Venäjä sekä niiden tarjoamat mahdollisuudet pk-yrityksille.

Finpron määräaikaisen projektitoimiston perustaminen TEM:n rahoituksella STX Francen Saint Nazairen telakan yhteyteen on tuonut suomalaisille yrityksille arviolta yli 100 miljoonan euron tilaukset. Projektitoimisto tarjoaa käytännön apua, jolla varmistetaan, että suomalaiset pk-yritykset ja suomalainen osaaminen ovat mukana projekteissa ja yritykset saavat vietyä kaupat maaliin. Projektitoimiston asiantuntijat ovat mm. auttaneet suomalaisyrityksiä täyttämään Ranskan lainsäädännön ja telakan alihankkijoille asettamat velvoitteet.

Vuoropuhelua

Kuten meriteollisuuden tapauksessa, teollisuuden uudistuminen edellyttää julkisen ja yksityisen sektorin vuorovaikutusta. Paras teho saadaan, jos riittävän moni taho toimii samaan suuntaan. Uudistuva teollisuus edellyttää uutta otetta yrityksiltä, järjestöiltä, ministeriöiltä, julkisilta rahoittajilta, yliopistoilta, tutkimuslaitoksilta, strategisen huippuosaamisen keskittymiltä, alueellisilta toimijoilta jne. Samalla uuden menestyksen eväiden löytäminen edellyttää uusia yhteistyömalleja.

Teollisuuden uudistamiseen tähtäävän vuoropuheluun on saatava mukaan uudistumisen edelläkävijät ja muita yrityksiä eri toimialoilta ja kokoluokista. Vuoropuhelun tavoitteena on myös ennakoida haasteita ja mahdollisuuksia globaaleilla markkinoilla ja kotimaisessa toimintaympäristössä, sillä lähtökohtana kaikille toimenpiteille on yritysten todelliset tarpeet ja niille syntyvä lisäarvo. TEM kehittääkin aktiivisesti tällaista vuoropuhelua mm. organisoimalla keskustelua herättäviä seminaareja ja selvityksiä jo syksyllä 2014.

6 http://www.tem.fi/yritykset/tiedotteet_yritykset?89508_m=114848

Hallituksen toimenpiteitä yritysten kasvun ja kansainvälistymisen rahoittamiseksi

Johdanto

Finanssikriisin seurauksena EU:n piirissä toteutettujen pankkisektorin sääntelytoimien jälkeen ja menossa olevan matalasuhdanteen oloissa on noussut keskeiseksi huolenaiheeksi, miten varmistetaan kestävä talouskasvun edellytyksenä oleva pitkäaikaisten investointien rahoitus sekä turvataan kasvuyritysten ja pienten ja keskisuurten yritysten rahoituksen saanti. Pääministeri Jyrki Kataisen hallitus reagoi tilanteeseen tekemällä useita merkittäviä päätöksiä toimenpiteistä, joilla tuetaan yritysten kasvua, kansainvälistymistä ja vientiä.

Artikkelissa esitetään yhteenveto Kataisen hallituskaudella toteutetuista toimenpiteistä, joilla on pyritty helpottamaan alkavien ja teollisten kasvuyritysten sekä vientiyritysten rahoituksen saantia. Toimenpiteet ovat kohdistuneet lähinnä Tekesin, Suomen Teollisuussijoitus Oy:n ja Finnvera Oyj:n toimintaan. Niillä on pyritty varmistamaan, että TEM:n ohjauksessa olevat julkiset yritysrahoittajat voisivat täydentää yksityistä pääoma- ja rahoitustarjontaa markkinapuutealueilla. Tarkastelu kohdistuu valtion pääomasijoitustoiminnan uudelleen järjestämiseen, julkisiin riskirahoituspanostuksiin ja julkiseen viennin rahoitusjärjestelmään.

Lopussa esitetään myös katsaus toteutettuihin ja muutamiin keskustelun kohteena oleviin välillisiin toimenpiteisiin, joiden tarkoituksena on parantaa yksityisen rahoitusmarkkinan toimintaa. Pääosassa niistä on kyse verotusta koskevista muutoksista, joilla voidaan lisätä yksityisen riskirahoituksen tarjontaa alkaville yrityksille ja saada potentiaalisia uusia sijoittajatahoja tekemään sijoituksia venture capital -rahastoihin.

Valtion pääomasijoitustoiminnan uudelleen järjestely

Hallitus teki kevään 2013 kehysriihessä päätöksen valtion alkavan vaiheen yrityksille suunnatun pääomasijoitustoiminnan keskittämisestä Tekesiin. Tekesillä on monipuolinen osaaminen innovatiivisten kansainvälisille markkinoille tähtäävien yritysten rahoittamisessa. Tekesillä on myös keskeinen rooli kasvuyritysten toiminta- ja toimijaympäristön kehittämisessä, jota se tukee ohjelmillaan ja hanke-rahoituksellaan. Alkavan vaiheen yrityksillä tarkoitetaan pääsääntöisesti siemen- ja käynnistysvaiheen yrityksiä, joiden tuotteet, palvelut tai liiketoimintamalli ovat vielä ainakin osittain kehittämisvaiheessa ja liikevaihto on vähäistä ja joiden kohdalla ei ole vielä tapahtunut läpimurtoa kansainvälisille markkinoille.

Vastaavasti Finnvera luopuu alkavien yritysten pääomasijoitustoiminnasta – sekä Aloitusrahoista Vera Oy:stä (Avera) että alueellisista pääomasijoitusyhtiöistään – muutaman vuoden siirtymäajalla. Työnjaon muutos on menossa. Vuoden 2014 alussa

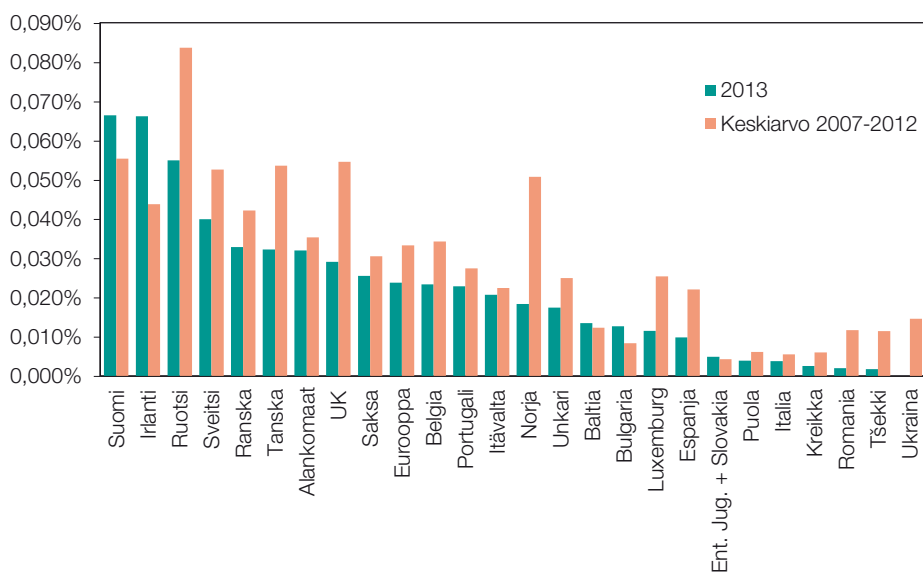
tuli voimaa Tekes-lain muutos, jolla Tekesin toiminta laajennettiin kattamaan alkavien yritysten pääomasijoitustoiminnan. Tekesin yhteyteen ja sen omistajaohjaukseen on perustettu erityislailla osakeyhtiö, Tekes Pääomasijoitusyhtiö Oy, joka käytännössä tekee sijoitukset. Yhtiö aloitti toimintansa vuoden 2014 heinäkuussa.

Työnjaon muutos Finnveran ja Tekesin välillä pyritään toteuttamaan mahdollisimman sujuvasti aiheuttamatta häiriötä markkinaa. Siirtymäaikana Finnveralle turvataan riittävät lisäpääomat Avera kautta tehtäviin ensi- ja jatkosijoituksiin. Yhtiö jatkaa ensisijoitustoimintaa vuoden 2017 loppuun saakka pääomasijoitusten varmistamiseksi alkaviin yrityksiin. Vuoden 2017 jälkeen Aloitusrahoitus keskittyy ainoastaan jatkosijoitusten tekemiseen ja sen jälkeen sijoituksista irtaantumiseen. Finnvera on myös aloittanut irtaantumisen alueellisista rahastoista tai niiden purkamisen. Finnveran (Veraventure Oy:n) tekemät sijoitukset ja sijoitussitoumukset Vigo-yrityskiihdyttämöohjelman rahastoihin siirretään vuoden 2014 aikana Tekes Pääomasijoitus Oy:lle.

Tekesin rahastosijoitusten kohteina olisivat yksityisten ja yrittäjävetoisten hallinnointiyhtiöiden rahastot, jotka sijoittavat alkaviin yrityksiin. Tekesin toiminnan painopiste siirtyy muutoksen seurauksena entistä selkeämmin nuorin kasvuyrityksiin, joiden osuus Tekesin yrityksille myöntämästä rahoituksesta on tällä hetkellä noin kolmannes.

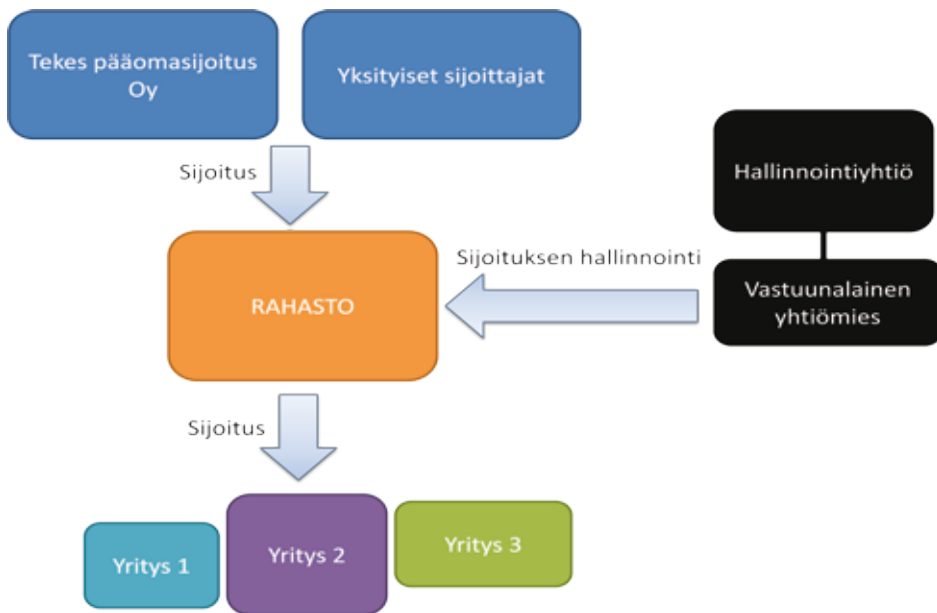
Suomi on noussut Euroopan maiden kärkeen venture capital -sijoitusten btk-suudessa vuonna 2013. Erityisen ilahduttavaa on ulkomaisten sijoitusten kasvu Suomeen ja yksityisten sijoittajien vähittäinen palaaminen venture capital -kenttään. Valtionsijoittajilla on ollut merkittävä vaikutus yksityisen rahoituksen vauhdittamisessa. Vaikka Suomi on noussut Euroopan kärkeen, olemme kuitenkin vielä kaukana kasvuyritystoiminnan kärkimaiden Yhdysvaltojen ja Israelin sijoitustasoista.

Kuva. EVCA:n tilastot vc-sijoituksista Euroopassa vuonna 2013

Yksittäinen yritys voi jatkossa olla Tekesin asiakas sekä avustusten, lainojen että pääomasijoituksen saajana. Siksi on välttämätöntä huolehtia, ettei Tekes suosi avustuksilla tai lainoilla sellaista yritystä, jossa se on sijoittajana eli omistajana. Tämän kansallisten kilpailulakiemme ja EU:n valtiontukisäännösten vaatimuksen täyttämiseksi Tekesin ja sen ohjauksessa olevan pääomasijoitusyhtiön välille muodostetaan moninkertainen palomuri: 1) yhtiön hallituksen enemmistön muodostavat Tekesistä riippumattomat pääomasijoitustoiminnan asiantuntijat, 2) hallitus päättää sijoituspolitiikasta, 3) sijoitukset tehdään markkinaehtoisesti, 4) sijoitukset tehdään rahastoihin, joissa on päätösvalta yksityisillä sijoittajilla ja 5) kohdeyrityksiä koskevan tiedon osalta Tekes on samassa asemassa kuin muutkin sijoittajat.

Kaavio. Tekesin rahastosijoittamisen malli

Pääomarahasto-ohjelmat

Hallitus teki kevään 2013 kehysriihessä päätöksen käynnistää pitkäaikaisen kasvu-rahoitusohjelman pääomasijoitusmarkkinoiden vahvistamiseksi ja pk-yritysten kasvun tukemiseksi. Ohjelma toteutetaan kahtena rahasto-ohjelmalla, joita toisesta vastaa Tekes ja toisesta Teollisuussijoitus Oyj. Pääperiaatteena on, että ne toteutetaan yhdessä yksityisten sijoittajien kanssa siten, että rahastojen pääomista vähintään puolet kerätään yksityisistä lähteistä.

Valtio varautuu panostamaan vuosina 2013–2017 yhteensä 230 miljoonaa euroa pääomasijoitustoimintaan. Summasta käytetään 110 milj. euroa nuoriin kasvuyrityksiin tehtäviin sijoituksiin, jotka kanavoidaan Tekesin uuden rahasto-ohjelman (4x20 milj. euroa) ja vielä muutaman vuoden siirtymäajalla myös Finnveran (30 milj. euroa)

kautta. Toinen puolisko, 120 milj. euroa, kanavoidaan Teollisuussijoituksen kautta yritysten myöhemmän kasvun rahoittamiseen.

Teollisuussijoitus Oy:n toteuttamaan kasvuvaiheen yritysten ohjelmaan kohdennetaan 30 milj. euron vuotuinen rahoitus vuosina 2014–2017. Yhtiö käyttää pääosan rahasto-ohjelmansa varoista työeläkeyhtiöiden (Ilmarinen, Elo, Keva ja Valtion Eläkerahasto) kanssa perustamaansa Kasvurahastojen rahasto II:en (KRR II) tehtäviin sijoituksiin. Rahaston pääoma ensimmäisessä sulkemisessa on 130 milj. euroa. Käytännössä KRR II toimii KRR I:n tapaan kohderahastoissa ankkurisijoittajana, jonka sijoitusten avulla voidaan vivuttaa yksityisiä sijoituksia. Lähtökohtana on, että valtio toimii rahastoissa vähemmistösisijoittajana. Pitkäaikaisen, 8–10 vuotta kestävä ohjelman puitteissa KRR II sijoittaa noin kymmeneen Suomessa toimivaan rahastoon, jotka puolestaan vauhdittavat jopa yli sataa kasvuhakuista listaamatonta pk-yritystä. Koska kohdeyritykset saavat sijoituksia myös muista lähteistä kuin KRR II:n rahastoista, Teollisuussijoituksen noin 60 milj. euron panoksella katalysoidaan jopa miljardin euron riskirahoitus suomalaisiin kasvuyrityksiin.

Tekes Pääomasijoitus Oy:n toteuttamaan alkavien yritysten ohjelmaan kohdistetaan valtion rahoitusta vuosittain 20 milj. euroa ajanjaksolla 2014–2017. Yhtiötä koskevassa laissa on säädetty, että yhtiön sijoitusvälineinä voidaan käyttää oman ja vieraan pääomanehtoisia sijoituksia rahastoihin sekä takauksia korvaamaan osittain yksityissijoittajille mahdollisesti syntyviä tappioita rahastoista. Tavanomaisen rahastosijoitustoiminnan lisäksi on tarkoitus soveltaa uusia toimintamalleja, joissa otetaan huomioon eri toimialoja edustavien kohdeyritysten toisistaan poikkeava luonne, erilaiset sijoittajakumppanit ja se, että kyseessä on alkuvaiheen sijoitustoiminta.

Keskeinen uusi toimintaperiaate on, että osaavien riskisijoittajien saamiseksi mukaan alkuvaiheen rahastoihin niissä voidaan käyttää epäsymmetrisiä sijoitusehtoja. Yksityisille sijoittajakumppaneille voidaan siten tarjota valtion sijoitusta parempi tai varmempi tuotto. Vaikka Tekes Pääomasijoitus Oy:n tavoitteena on itsekannattavuus, sen saavuttaminen on haasteellista erityisesti epäsymmetrian käytön takia. Voitonjaon epäsymmetriaa sovellettaessa yhtiön sijoituksiin sisältyy EU:n valtiotukisäännösten mukaista valtiontukea, mistä syystä Tekes on velvollinen tekemään ohjelmastaan valtiontuki-ilmoituksen EU:n kilpailupääosastolle. Tekesin soveltama malli mahtuu kuitenkin yhteisön sallittujen (EU:n yleisessä ryhmäpoikkeusasetuksessa määriteltyjen) tukien piiriin eikä siten edellytä komission hyväksymistä.

Finnveran Aloituserahasto Vera Oy:lle on varattu yhteensä 30 milj. euroa vuosille 2013–2017. Kuten edellä on todettu Finnvera luopuu vähitellen pääomasijoitustoiminnasta.

Kevään 2014 kehysriihessä Teollisuussijoitus Oy:lle osoitettiin 100 milj. euron lisäpanostus (50 milj. euroa vuosina 2014 ja 2015) teollisuuden uudistumista edistävän rahoitusohjelman toteuttamiseen. Ohjelmalla tuetaan teollisten ja niitä palvelevien yhtiöiden pohjan laajentamista, vahvistamista ja kilpailukyvyä

parantamista. Uudet panostukset kohdistetaan siten kypsempiin kasvuvaiheessa oleviin teollisiin yrityksiin, joiden rahoitustarve edellyttää niiden oman pääoman vahvistamista. Painoaloja ovat biotalous, cleantech, teollinen digitalisaatio ja terveysteknologia. Sijoituksia tehdään arviolta 15–25 yritykseen, joiden liikevaihto asettuu välille 10–20 milj. euroa.

Finnveran viennin rahoitusvaltuuksien korotus ja uudet viennin rahoitusvälineet

Viennin vauhdittamiseksi on hallituskaudella lisätty Finnveran riskinottokykyä, parannettu viennin rahoitusjärjestelmän kilpailukykyä ja lisätty oleellisesti vienti- ja alusluottojen valtuuksia.

Finnveran varainhankintaan perustuva uusi vienti- ja alusluottojen rahoitusjärjestelmä on tarjonnut suomalaisille vientiyrityksille luottomuotoista rahoitusta syksystä 2012 lähtien. Kysyntä on ollut vilkasta pankkien riskinottokyvyn ja -halun vähentyessä rahoitusmarkkinoiden epävarman tilan ja kiristyvän pankkisääntelyn vuoksi.

Vuoden 2013 alusta tuli voimaan vientitakuulain muutos, jossa vientitakuutoiminnan erityisriskinoton käsite laajennettiin kattamaan tärkeiden elinkeinopoliittisten ja kilpailukyvyn parantamiseen perusteiden nojalla tapahtuva riskinotto. Vientitakuu voidaan nyt myöntää silloinkin, kun vientiin tai ulkomaille suuntautuvaan investointiin liittyvä kaupallinen riski on niin suuri, että tavanomaisen riskiarvioinnin perusteella vientitakuuta ei voitaisi myöntää. Erityisriskinoton enimmäisvaluutus korotettiin 1 miljardista eurosta 2,5 miljardiin euroon (vientitakuiden enimmäismäärä 12,5 mrd). Erityisriskinoton kysyntä ja käyttö kasvoikin edellisvuodesta ja vastuut olivat 570,6 milj. euroa vuoden 2013 lopussa.

Syksyn 2013 rakennepoliittiseen ohjelmaan sisältyi useita Finnveran viennin rahoituksen kehittämiseen liittyviä hankkeita, joiden toimeenpano on käynnissä. Merkittävin näistä on Finnveran viennin rahoitusvaltuuksien merkittävä lisääminen (vientiluotto-, korontasaus-, vientitakuu sekä valtioneuvoston valtuuksien nostaminen). Uusia valtuuksia ja vastuita koskevat lakimuutokset tulivat voimaan 1.7.2014. Finnveran vienti- ja alusluottojen enimmäisvaluutta korotettiin 3 miljardista eurosta 7 miljardiin euroon. Vientitakuiden ja suojautumisjärjestelyiden valtion vastuuta korotettiin 12,5 miljardista eurosta 17 miljardiin euroon. Myös korontasaus sopimus/päätösvaluutta sekä valtion takauksen määrää Finnveran varainhankinnalle korotettiin.

Hallitus antoi eduskunnalle toukokuun lopussa toisen viennin rahoitukseen liittyvän esityksen. Tarkoituksena on laajentaa vientitakuulaki koskemaan myös kotimaisia vientiä edistäviä investointeja. Finnvera voisi myöntää takuita kotimaahan suuntautuville vientiä palveleville investoinneille vieraan pääomanehtoiseen rahoitukseen. Tavoitteena on edistää vientiä ja parantaa Suomessa toimivien yritysten mahdollisuuksia kilpailla kotimaassa toteutettaviin investointeihin liittyvistä tilauksista. Lakimuutos on tullut voimaan 1.9.2014.

Syksyn 2013 rakennepoliittisen päätöksen mukaisesti vienninrahoitusjärjestelmää on tarkoitus täydentää vielä uudella instrumentilla, jossa on kyse Finnveran takauksen myöntämisestä vientitoimituksen ostajaluoton myöntäneelle pankille jälleenrahoituksen järjestämiseksi. Vientitakuulain soveltamisalan laajentaminen tällä tavalla parantaisi pankkien mahdollisuuksia rahoittaa vientikauppoja ja vähentäisi Finnveran myöntäminen vientiluottojen kysyntää. Saamansa takauksen avulla pankki voisi siirtää myöntämänsä ostajaluoton ja sen vakuudet jälleenrahoittajalle. Asiaa koskeva esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2014.

Finnveran riskinottoa kotimaan rahoituksessa lisätty

Finnveran riskinoton lisäämiseksi valtion korvausosuuksia Finnveran luotto- ja takaustappioista nostettiin kansainvälistyvien ja kasvuyritysten sekä aloittavien yritysten osalta koko maassa prosenttiin vuoden 2013 alusta. Samasta syystä tuki-alueiden ulkopuolisilla alueilla valtion tappiokorvausosuutta nostetaan vuoden 2015 alusta 40 prosentista 55 prosenttiin, mikä mahdollistaa Finnveran hankkeen lisäämisen 100 milj. eurolla.

Minihallitusneuvotteluissa kesäkuussa 2014 on lisäksi linjattu, että Finnveran kotimaan rahoitus laajennetaan koskemaan myös EU:n pk-yritysmääritelmän ylittäviä keskisuuria, liikevaihdoltaan 50–500 milj. euron, yrityksiä.

Rahoitusmarkkinan kehittämiseen liittyvät toimet

Yritysten joukkovelkakirjamarkkinoiden toimivuuden parantamiseksi on tehty ja käynnissä useita toimenpiteitä.

Nuorten kasvuyritysten rahoituksen helpottamiseksi on otettu käyttöön määräaikainen vuosina 2013–2015 sovellettava yksityissijoittajan (bisnesenkelin) pääomasijoitusten verokannustin. Se antaa yksityiselle sijoittajalle oikeuden vähentää pienen, alle kuusivuotiaaseen, yrityksen tekemästään pääomasijoituksesta 50 prosenttia sijoitusvuoden pääomatuloistaan. Vähennystä vastaava määrä palautetaan sijoittajan pääomatuloon osakkeita myöhemmin luovutettaessa, joten kyseessä on verotuksen siirto. Tietoja verokannustimen vaikuttavuudesta ei ole vielä saatavilla verohallinnolta.

Helsingin pörssi on avannut alkuvuodesta First North Bond Market -markkina paikan kasvuyritysten joukkovelkakirjalainojen emissioita varten ja valmistelee toimenpideohjelmia markkinoiden likviditeetin parantamiseksi. Valtiovarainministeriö on käynnistämässä hallituksen esityksen valmistelun (arvopaperimarkkinalainsäädäntö) sen täsmentämiseksi, kuka edustaa velkoja mahdollisessa jvk-lainan liikkeellelaskijan konkurssissa.

Finnveralle on annettu valtuudet osallistua pk-yritysten jvk-lainojen merkitsemiseen. Asiaa koskeva valtioneuvoston päätös (sitoumus Finnveran luotto- ja takaustappioiden osittaisesta korvaamisesta) tuli voimaan 1.7.2014. Merkitsemisvaltuudet laajennetaan mahdollisesti jatkossa koskemaan myös pk-yrityksiä suurempia yrityksiä.

Hallitus päätti kehysriihessä 2014, että listaamattomien yhtiöiden First North-kauppapaikkaa aktivoidaan Solidium Oy:n toimesta siten, että valtio käyttäisi kauppapaikalle listautuvien yritysten osakemerkintöihin 10 milj. euroa vuodessa.

Joukkorahoituksen osalta VM ja TEM ovat yhdessä laatineet ja julkaisseet tammi-kuussa 2014 selvityksen joukkorahoituksen merkityksestä alkavien yritysten rahoitusmuotona ja uuden nopeasti laajentuvan rahoitusmuodon sääntelytarpeesta.

Mahdollisia uusia toimenpiteitä

Julkisten kasvupanostusten vaikuttavuuden maksimoimiseksi ja pk-yritysten rahoituksen saannin turvaamiseksi tarvittaisiin vielä lisätoimenpiteitä, joilla voitaisiin lisätä markkinaehtoista rahoitusta. Lähinnä kyseeseen tulevat verotukselliset keinot, joilla kannustetaan uusia kotimaisia ja ulkomaisia rahoittajatahoja osallistumaan rahastosijoituksiin ja lisätään riskipääoman tarjontaa. TEM:n linjausraportissa Teollisuus osana elinvoimaista elinkeinorakennetta (TEM/20/2014) on esitetty useita tähän tähtääviä aloitteita, joiden yhteisenä piirteenä on, että niillä pyritään varmistamaan listaamattomiin yritysten tehtyjen sijoitusten neutraali verokohtelu riippumatta siitä, minkälaisesta sijoittajasta on kyse tai missä maassa sijoittaja toimii. Ehdotetuilla toimenpiteillä ei olisi budjettivaikutuksia eikä niistä aiheutuisi veromenetyksiä. Muutokset antaisivat eri sijoittajatahoille tasavertaiset mahdollisuudet sijoittaa suomalaisiin listaamattomiin yrityksiin.

Onko kasvavista mikroyrityksistä talouskasvun vauhdittajiksi?

Mikroyritysten rooli ja merkitys talouskasvun lähteenä on monelta osin tutkimatta. Usein toivotaan pienten start-up -yritysten vauhdittavan Suomen taloutta heikkojen kasvuvuosien jälkeen uuteen nousuun. Mutta mikä on pienten korkeintaan kolme henkilöä työllistävien mikroyritysten merkitys kasvun ja työllisyyden näkökulmasta? Millaisissa yrityksissä on eniten kasvua ja uusiutumista ruokkivaa dynamiikkaa ja miten yritysten ikärakenne heijastuu eri toimialoilla?

Politiikan näkökulmasta on syytä korostaa kasvavien ja nopeasti kehittyvien yritysten merkitystä maamme taloudelle. Viime vuodet talouttamme on vaivannut jonkinlainen näköalattomuus talouden suunnasta. Olisikin erittäin toivottavaa että nuorista ja ripeästi kasvavista yrityksistä ja toimialoista löytyisi kannustavia esimerkkejä muille yrityksille sekä uusiutumisen että kansainvälistymisen saralla.

Aiemmin on selvitetty kasvuyritysten merkitystä kasvun lähteenä eri määritelmien (TEM, Yrityskatsaus 2013). Yleisimmin käytetään OECD määritelmää, joka ei kuitenkaan huomioi pienissä kasvuyrityksissä, mikroyrityksissä tai start-up -yrityksissä tapahtuvaa kehitystä vaan painottuu suurempiin yrityksiin.

Start-up -yrityksiin liittyvä pohinä on Suomessa kiitettävällä tasolla. Mutta mikä on pienten yritysten merkitys esimerkiksi työllisyydelle ja sitä kautta hyvinvointimme turvaajana? Erilaisia pienten yritysten kasvua ja kansainvälistymistä kannustavia rahoitusinstrumentteja on viime aikoina lanseerattu ahkerasti.

Rahoitusta sekä kansainvälisiä sijoittajia on rekrytoitua ulkomailta hyvin tuloksin. Suomalaisten start-up -yritysten markkinointi on ollut ahkeraa erilaisten tapahtumien ytimessä, kuten Slush. Suomen nykyinen heikko taloudellinen suorituskyky on kuitenkin melko lailla ristiriidassa alkaviin yrityksiin liittyvän kansainvälisestikin poikkeuksellisen aktiivisuuden kanssa.

Seuraavassa analysoidaan tarkemmin pieniä mikroyrityksiä eli korkeintaan kolme henkilöä vuonna 2009 työllistäneitä yrityksiä.

Taulukko 1. Mikroyritysten kehitys koon mukaan 2009–2012

Yrityskokoluokka henkilöstön lkm:n mukaan kaudella 2009–2012 Kasvaa+ei kasva	Yrityksiä	Henkilöstö 2009	Henkilöstö 2012	Henkilöstön muutos
0-1	112593	73179	89620	16341
joista kasvavia yrityksiä	13552	9159	29033	19874
2	23231	44265	46227	1962
joista kasvavia yrityksiä	4741	9188	17937	8749
3	11759	34424	35937	1513
joista kasvavia yrityksiä	3203	9437	16376	6939
Yhteensä	147583	151868	171684	19816
joista kasvavia yrityksiä	21496	27784	63346	35562
ei kasva	126087	124084	108338	-15746

Lähde: Tilastokeskus, yritysrekisteri.

Pienten kasvuyritysten määrittelyä

Tarkasteluajanjakso on vuosina 2009–2012 Suomessa toimineet yritykset, jotka työllistivät vuonna 2009 korkeintaan kolme henkilöä. Näitä kutsutaan artikkelissa mikroyrityksiksi. Tarkastelu kattaa keskeiset toimialat ja kaikki ne yritykset, jotka ovat toimineet näinä vuosina Tilastokeskuksen yritysrekisterin mukaan. Yritysten henkilöstö on estimoitu palkkasumman perusteella desimaalien tarkkuudella eli se voi olla vaikka 0,6 henkilöä.

Perinteinen OECD määritelmä kasvuyrityksille edellyttää keskimäärin vähintään 20 prosentin vuosittaista kasvua yritykselle kolme vuotta peräkkäin. Lisäksi kasvun alussa yrityksen tulee työllistää vähintään 10 henkilöä. On siis ilmeistä että OECD:n määrittely ei sovellu lainkaan pienten korkeintaan kolme henkilöä työllistävien mikroyritysten tutkimiseen.

Myös OECD:n vuosittainen prosenttikasvun määritelmä sopii huonosti mikroyrityksiin sillä kasvuprosentti nousee helposti varsin korkeaksi. Esimerkiksi yhden henkilön yrityksen kasvu kahteen henkilöön on sata prosenttia ja täyttää jo reippaasti OECD:n vaateen.

Pienten mikroyritysten kasvun tarkasteluun on tässä sovellettu pragmaattista menettelyä. Yritysten henkilöstön lisäys määritellään henkilöinä eli 1, 2, 3, 4, 5 tai 6+ lisäys henkilöstöön on kasvava yritys. Pääsääntöisesti tarkastelun ulkopuolelle rajataan vähän eli 1–2 henkilöä kasvavat ja analyysi painottuu 3 tai enemmän henkilöstöään lisänneisiin kasvun alussa korkeintaan kolmen hengen yrityksiin. Näillä yrityksillä henkilöstön kasvu on merkittävää lähtötasoon nähden ja tekstissä kasvuyrityksillä tarkoitetaan pääsääntöisesti tätä yritysjoukkoa.

Mikroyrityksillä on väliä

Suomessa toimi kaikkiaan lähes 150 000 korkeintaan kolme henkilöä työllistävää mikroyritystä tutkituilla toimialoilla vuosina 2009–2012. Nämä yritykset olivat keskikooltaan varsin pieniä ja työllistivät vuonna 2009 yhteensä vähän yli 150 000 henkilöä. Vuonna 2012 sama yritysjoukko oli huomattavasti kasvanut ja työllisti jo reilut 171 000 henkilöä, mikä vastaa reilusti yli 10 prosenttia kaikkien Suomessa toimivien yritysten henkilöstöstä. Yhteensä siis mikroyritysten henkilöstö kasvoi varsin merkittävästi eli yli 20 000 henkilöä aikavälillä 2009–2012.

Selkeä enemmistö pienistä yrityksistä työllisti yhden henkilön tai vähemmän. Vuodesta 2009 vuoteen 2012 näiden yritysten henkilöstö kasvoi 73 000:sta lähes 90 000:een. Kahden hengen yritykset työllistivät noin 45 000 henkeä ja kolmen hengen yritykset vieläkin vähemmän eli noin 35 000 henkilöä. Sekä kahden että kolmen hengen yritysten henkilöstö kasvoi marginaalisesti vain muutamalla tuhannella eli selvästi vähemmän kuin kaikkein pienimmät 0–1 hengen yritykset.

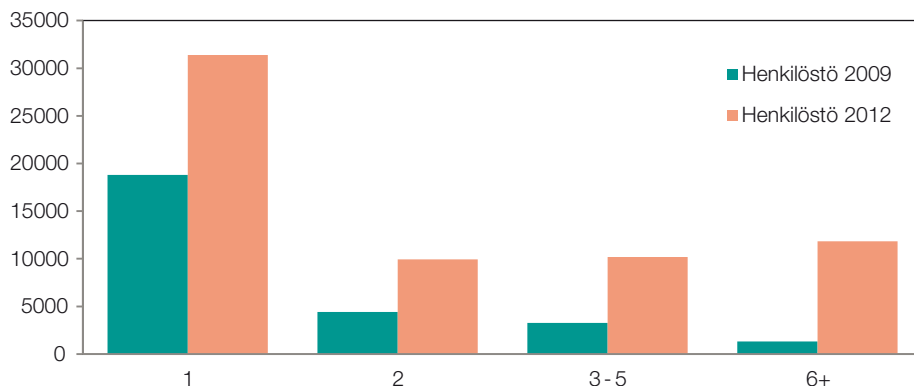
Johtopäätöksenä voidaan todeta, että pienet korkeintaan kolmen henkilön yritykset kasvoivat Suomessa kokonaisuutena melko ripeästi 2009–2012 eli yhteensä melkein 20 000 henkeä. Seuraavassa selvitetään, mikä oli ripeimmin kasvavien yritysten rooli kaikkien mikroyritysten kasvussa.

Henkilöstö selvässä kasvussa

Koko mikroyritysjoukko on jaoteltu taulukossa 1 kasvaviin yrityksiin ja niihin, jotka eivät kasva. Yhteensä kasvaviin yrityksiin syntyi 35 000 työpaikkaa kun henkilöstö vähentyi 15 000 niissä yrityksissä, jotka eivät kasvaneet ajanjaksolla 2009–2012. Kasvavia yrityksiä oli kaikkiaan reilut 21 000 yritystä eli noin joka seitsemäs yritys 150 000 mikroyrityksen joukosta lisäsi henkilöstöään vähintään yhdellä.

Kasvavien mikroyritysten henkilöstö oli vuonna 2009 yhteensä 28 000, mutta kasvukauden lopussa 2012 jo yli 63 000 eli henkilöstömäärä yli kaksinkertaistui. Tämä pienten yritysten kasvava joukko on työllisyyden ja talouden näkökulmasta erittäin merkittävä. Jatkossa analyysi keskittyy sen ripeimmin kasvavaan yritysjoukkoon – eli niihin jotka kasvoivat kolmella tai useammalla henkilöllä vuosina 2009–2012. Näitä yrityksiä analysoidaan tarkemmin toimialan, yrityksen iän ja muiden keskeisten muuttujien suhteen.

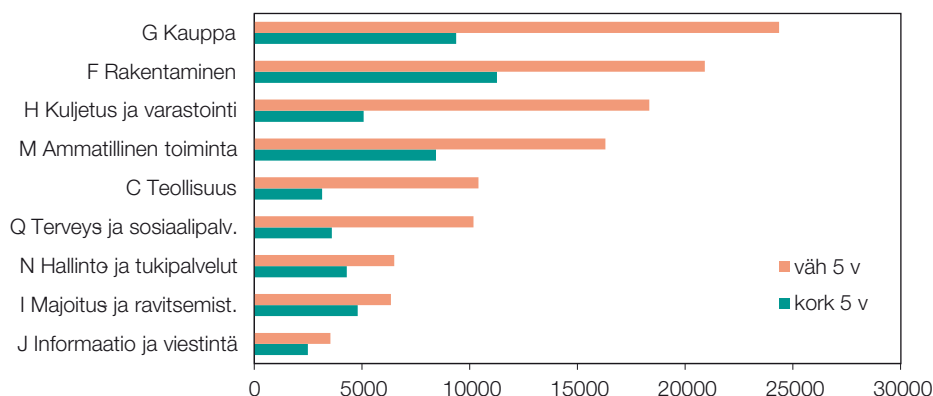
Kuvio 1. Pienten kasvavien yritysten henkilöstön määrä kasvukaudella henkilöstön lisäyksen mukaan

Lähde: Tilastokeskus, yritysrekisteri.

Henkilöstöään vuosina 2009–2012 kasvattaneet mikroyritykset on esitetty henkilöstön kasvun mukaan kuviossa 1. On ilmeistä, että suurin kasvu syntyy siinä yritysjoukossa, jotka ovat lisänneet henkilöstöään yhdellä eli kasvua on yhteensä lähes 15 000 henkilöä. Toisaalta kasvu oli merkittävää myös niissä yrityksissä, jotka olivat lisänneet henkilöstöään kuudella tai useammalla henkilöllä. Näissä yrityksissä henkilöstö lisääntyi reilusta tuhannesta aina 12 000 vuosina 2009–2012 eli yli 10 000 henkilöllä.

Kuvio 2. Kaikkien mikroyritysten henkilöstö yrityksen iän mukaan

Lähde: Tilastokeskus, yritysrekisteri.

Vanhat yli viisivuotiaat yritykset työllistävät nuoria yrityksiä enemmän...

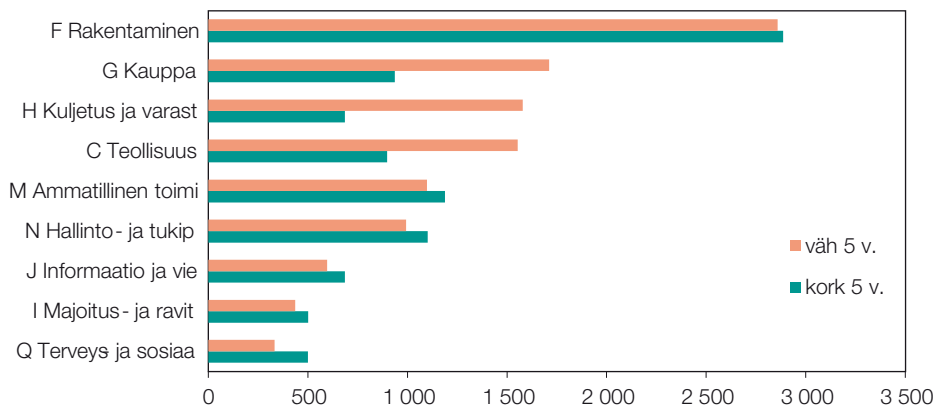
Kaikkien korkeintaan kolme henkilöä työllistävien mikroyritysten ikäprofiilit on esitetty kuviossa 2. Keskeinen viesti on se, että kaikilla toimialoilla on selvästi enemmän yli viisivuotiaita yrityksiä kuin näitä nuorempia. Etenkin perinteisillä ja hitaasti uusiutuvilla toimialoilla, kuten kuljetus- ja varastointi, kauppa ja teollisuus, vanhat yritykset dominoivat vahvasti ja nuoria alle viisivuotiaita yrityksiä on huomattavasti vähemmän.

...mutta pienet kasvuyritykset ovat yleisemmin nuoria

Kasvuyritykset mielletään usein nuoreksi ja dynaamiseksi yritysjoukoksi, jotka hakevat kasvua ja kansainvälistymistä määrätietoisesti. Nuoriin korkeintaan viisivuotiaisiin yrityksiin osuu määritelmän mukaan myös joukko start-up -yrityksiä, joiden liiketoiminta saattaa olla vasta kehitteillä.

Etenkin nuorten yritysten merkitys korostuu kasvuyrityksissä, kun pienten kasvuyritysten joukko jaetaan yrityksen iän mukaan alle ja yli 5-vuotiaisiin. Nopeasti kehittyvillä, usein uuteen teknologiaan ja vaativaan osaamiseen nojaavilla toimialoilla valtaosa kasvuyritysten henkilöstöstä työskentelee alle viisivuotiaissa yrityksissä, kuten informaatiopalveluissa, terveyspalveluissa sekä liike-elämän palveluita tuottavassa ammatillisessa toiminnassa. Toisaalta rakentamisessa nuoret kasvuyritykset työllistävät suunnilleen yhtä paljon kuin vanhat yritykset.

Kuvio 3. Kasvuyritysten henkilöstö yrityksen iän mukaan

Lähde: Tilastokeskus, yritysrekisteri.

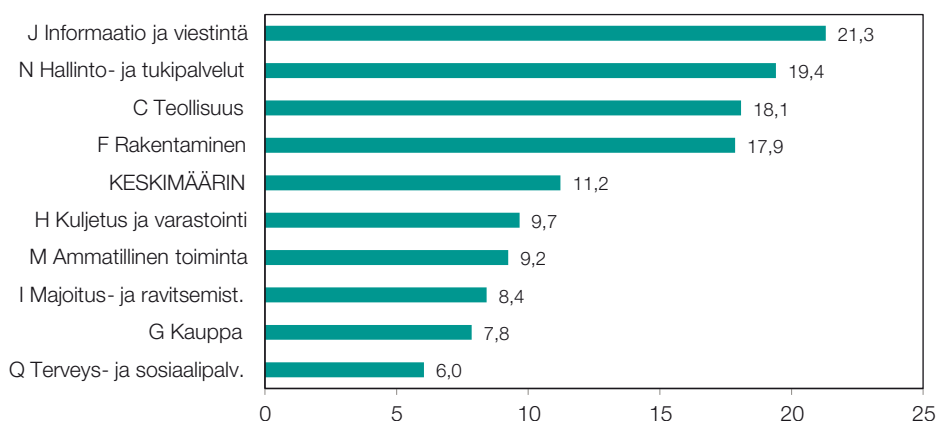
Kasvuyritykset yleisimpiä informaatiosektorilla

Pienten kasvuyritysten suhteellinen merkitys on suurin informaatio- ja viestintäsektorilla sekä hallinto- ja tukipalveluissa. Kasvuyritykset näillä toimialoilla työllistivät noin viidenneksen koko toimialan henkilöstöstä mikroyrityksissä. On huomattava, että nämä kasvuun vahvimmin nojaavat toimialat ovat molemmat palvelualoja.

Myös teollisuudessa ja rakentamisessa pienet kasvuyritykset työllistivät huomattavan osan toimialan henkilöstöstä. Muilla toimialoilla kasvavien mikroyritysten merkitys oli selvästi vähäisempi ja osuus työllisyydestä alle 10 prosenttia.

Aineiston mukaan perinteisillä kaupan ja majoitustoiminnan aloilla pienten yritysten kasvuvetoisuus oli heikkoa. Ehkä hieman yllättäen myös ammatillisessa toiminnassa, johon kuuluu laaja kirjo liike-elämää palvelevia korkean arvonlisän toimintoja, kasvuyritysten henkilöstö koko toimialalla oli varsin vaatimaton ja alle kaikkien toimialojen keskiarvon.

Kuvio 4. Pienten kasvuyritysten suhteellinen merkitys toimialalla. Kasvuyritysten henkilöstön osuus kaikista yrityksistä

Lähde: Tilastokeskus, yritysrekisteri.

Mitä on mikroyritysten kasvun taustalla?

OECD:n määritelmän mukaan tarkasteltuna suuremmissa kasvuyrityksissä (TEM, Yrityskatsaus 2013) kasvua selitti pääosin kasvukaudella tapahtuneet fuusiot muiden yritysten kanssa. Myös konsernisuhteet olivat tyypillisiä suurissa, kasvun alkuvaiheessa vähintään 10 henkilöä työllistävissä yrityksissä. Samassa yhteydessä selvitettiin yritysten aitoa orgaanista kasvua, joka ei siis ollut kytköksissä fuusioihin tai konserniin. Kasvukauden henkilöstön kasvusta aidon kasvun yritykset vastasivat vain noin viidenneksestä.

Nyt tarkastelun kohteena ovat pienet mikroyritykset, jotka työllistivät korkeintaan kolme henkilöä kasvukauden alussa ja jotka kasvoivat vähintään kolme henkilöä kasvukaudella 2009–2012. Poliittikanäkökulmasta mikroyritykset ovat varsin mielenkiintoinen joukko ja niillä kasvun rakenne poikkeaa oleellisesti suuremmista yrityksistä, joissa kasvu oli pääsääntöisesti fuusiovetoista.

Vähintään 3 henkilöä kasvavia mikroyrityksiä ajanjaksolla 2009–2012 oli yhteensä 2 800. Nämä työllistivät kasvukauden alussa 4 500 henkilöä mutta kauden lopussa 2012 jo lähes viisinkertaisen määrän eli 22 000 – kasvua siis noin 17 000 henkilöä.

Kun kasvun koostumusta katsotaan tarkemmin (taulukko 2), havaitaan että nimenomaan aidon kasvun yritykset vastaavat noin 13 000 henkilön kasvusta.

Tämä on noin 80 prosenttia henkilöstön lisäyksestä eli koko taloudenkin kannalta varsin merkittävä kasvu. Kun vielä otetaan huomioon mikroyritysten suhteellisen vähäinen henkilöstön väheneminen yrityksissä, jotka eivät kasva, voidaan mikroyrityksien selvästi kasvavaa työllisyyttä pitää yleisesti heikkenevän työllisyyden aikana erittäin hyvänä saavutuksena. Pohdittavaksi jää miten tätä positiivista trendiä voitaisiin politiikkatoimin ylläpitää ja vahvistaa.

Taulukko 2. Kasvatvat mikroyritykset eri ominaisuuksien mukaan 2009–2012

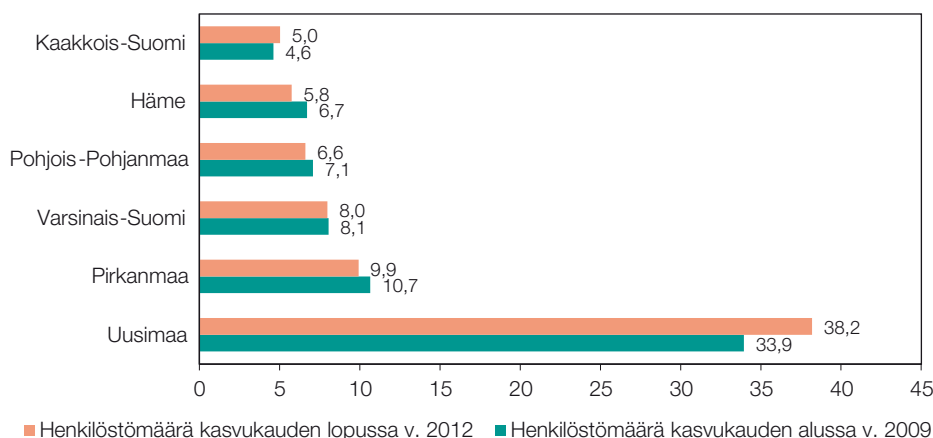
Tausta	Yrityksiä, kpl	Henkilöstö 2009, kpl	Henkilöstö 2012, kpl	Yrityksiä, %	Henkilöstö 2009, %	Henkilöstö 2012, %
Konsernisuhde	131	217	1877	4,7	4,7	8,5
Ulkomaisia	39	62	510	1,4	1,4	2,3
Fuusio	111	179	2189	4,0	3,9	9,9
'Aito kasvu'	2520	4115	17449	90,0	90,0	79,2
Yhteensä	2801	4573	22025	100,0	100,0	100,0

Lähde: Tilastokeskus, yritysrekisteri.

Uusimaa dominoi kasvavia mikroyrityksiä

Uudenmaan rooli talouskasvun veturina heijastuu myös kasvaviin mikroyrityksiin. Noin kolmannes kasvukauden 2009–2012 henkilöstöstä sijaitsi Uudellamaalla kasvukauden alussa. Kasvu kuitenkin painottuu siinä määrin Uudellemaalle, että kasvukauden lopussa vuonna 2012 osuus henkilöstöstä oli jo yli 38 prosenttia eli neljä prosenttiyksikköä enemmän kuin kasvun alussa. Aiemmin myös suurilla kasvuyrityksillä tehty selvitys osoitti kasvuyritysten keskittymistä Uudellemaalle.

Kuvio 5. Ripeästi kasvavat mikroyritykset alueittain

Lähde: Tilastokeskus, yritysrekisteri.

Kasvuyritysten jakautuminen läpi Suomen on melko epätasaista, mutta noudattelee pitkälti taloudellista aktiiviteettia maakunnissa. Kasvuyritysten rooli oli Uudenmaan jälkeen vahvin Pirkanmaalla, Varsinais-Suomessa ja Pohjois-Pohjanmaalla. Sen sijaan Pohjois-Karjalassa, Etelä-Savossa, Kainuussa ja Ahvenanmaalla kasvavien mikroyritysten merkitys oli hyvin pieni, vain muutama prosentti kasvavien mikroyritysten henkilöstöstä Suomessa.

Johtopäätelmiä

Mikroyritysten merkitys talouskasvun ja työllisyyden näkökulmasta on kiistaton. Talouden vaikeinakin aikoina korkeintaan kolme henkilöä työllistäneet mikroyritykset lisäsivät henkilöstöään nettomääräisesti 20 000 vuosina 2009–2012 – noin joka seitsemäs mikroyritys lisäsi henkilöstöään vähintään yhdellä.

Ripeimmin kasvavat mikroyritykset lisäsivät henkilöstöään kuudella tai useammalla. Näissä yrityksissä henkilöstö kasvoi reilusta tuhannesta noin 12 000. Pienillä kasvuyrityksillä on suhteellisesti vahvin merkitys tieto- ja viestintäsektorilla, jossa reilu viidennes mikroyritysten henkilöstöstä työskenteli kasvuyrityksissä.

Kasvuyritysten ja myös toimialojen ikäprofiili heijastaa kasvualojen dynamiikkaa. Kaikilla toimialoilla on selvästi enemmän yli viisivuotiaita yrityksiä kuin näitä nuorempia. Etenkin perinteisillä ja hitaasti uusiutuvilla toimialoilla, kuten kuljetus- ja varastointi, kauppa ja teollisuus, vanhat yritykset dominoivat vahvasti. Sen sijaan nopeasti kehittyvillä, usein uuteen teknologiaan ja vaativaan osaamiseen nojaavilla toimialoilla valtaosa kasvuyritysten henkilöstöstä työskentelee nuorissa alle viisivuotiaissa yrityksissä.

Vähintään kolmella henkilöllä kasvavia mikroyrityksiä oli yhteensä 2 800 ajanjaksolla 2009–2012. Nämä työllistivät kasvukauden alussa 4 500 henkilöä, mutta kauden lopussa 2012 jo lähes viisinkertaisen määrän eli 22 000 – kasvua siis noin 17 000 henkilöä. Kasvusta noin 80 prosenttia oli aitoa kasvua.

Analyysin perusteella voidaan päätellä, että vähän tutkittu ja usein vaatimattomana pidetty mikroyritysten joukko edustaa vahvasti taloutemme dynaamisia toimialoja ja on kyennyt hyvään kasvuun muun talouden taantuessa 2009–2012.

Politiikkatoimien merkitys ja rooli kasvun taustalla on parhaillaan työn alla hankkeessa Nuorten kasvuyritysten merkitys ja rooli talouden uudistajina -hankkeessa. On kuitenkin ilmeistä, että menestyksen mahdollistamiseksi myös tulevaisuudessa kasvaviin mikroyrityksiin kohdentuvia politiikkatoimia ja niiden merkitystä tulee huolella kartoittaa niin rahoituksen, innovaatioiden kuin kansainvälistymisenkin saralla.

Artikkeli ja analyysi ovat osa työ- ja elinkeinoministeriön rahoittamaa Nuorten kasvuyritysten merkitys ja rooli talouden uudistajina -hanketta, jonka tavoitteena on selvittää nuorten kasvuyritysten merkitystä talouden ja eri toimialojen näkökulmasta sekä kytkeä tarkastelu myös erilaisiin politiikkainstrumentteihin. Myöhemmin tilastoaineistojen valmistuttua syksyllä 2014 mikroyrityksiä sivuvaa tarkastelua laajennetaan kattamaan kasvukausi 2010–2013. Myös analyysin sisältöä

laajennetaan muun muassa mikroyritysten saamiin yritystukiin, joita selvitetään sekä kasvavien yritysten osalta että niiden osalta jotka eivät kasva. Mahdollisuuksien mukaan selvitykseen tuodaan kasvuyrittäjä näkökulmaa sekä syvennetään alueellista analyysiä.

Nuorten kasvuyritysten merkitys ja rooli talouden uudistajana -hanke

TEM selvittää mikä on nuorten kasvuyritysten merkitys talouden uudistajana. TEM:ssä starttasi keväällä 2014 laaja tutkimus start-up -yritysten kasvua ja menestystä selittävistä kriittisistä tekijöistä julkisen rahoituksen ja politiikkatoimien allokaation tueksi ja kehittämiseksi.

TEM:n tutkimuksen tekijäksi valittiin kilpailun perusteella kansainvälinen konsulttitoimisto Ramboll Management Consulting yhdessä kanadalaisen vaikuttavuusselvityksiin perehtyneen huippuasiantuntijatiimin The Evidence Networkin kanssa. Selvitykseen kuuluu myös Tilastokeskuksen yritysaineistot, joita analysoidaan monista eri näkökulmista.

Talouden rakenteet uudistuvat ja niiden uudistumista on pyritty nopeuttamaan eri politiikkatoimenpiteillä. Samaan aikaan uudet teknologiat ovat mahdollistaneet yrityksille saavuttaa nopeasti huimaa kasvua ja vallata markkinoita. Parhaiten ovat pärjänneet yritykset, jotka pystyvät tähän maailmanlaajuisesti.

Suomen hallitus on lisännyt merkittävästi voimavaroja varhaisen vaiheen aloittamaan yritystoimintaan. Sen ympärille on rakennettu kasvua tukevaa avustus- ja, pääomasijoitustoimintaa, rahastoja, koulutusta, kiihdyttämöitä ja erilaisia tapahtumia. Mutta pystyvätkö nuoret yritykset uudistamaan taloutta ja työllistämään vanhasta teollisuudesta poistuvia työntekijöitä tai uusia koulutettuja työntekijöitä? Keskeistä on selvittää, onko valtion tarjoamilla instrumenteilla merkitystä ja vaikuttavako ne positiivisesti yritysten kasvuun – vai kasvaisivatko yritykset ilmankin, että valtio puuttuu asiaan.

Vuoden 2014 aikana toteutettavan tutkimuksen yleisenä tavoitteena on lisätä tietämystä erityisesti start-up -yritysten kasvua ja menestystä selittävistä kriittisistä tekijöistä. Tavoitteena on myös lisätä tietämystä siitä, miksi start-up -yritykset eivät kasva tai menesty. Toisaalta pyritään selvittämään, eroavatko start-up -yritykset kasvultaan ja menestykseltään ja niitä selittävien tekijöiden osalta muista yrityksistä. Tavoitteena on hahmottaa, mitkä tuloksista ovat politiikan kannalta keskeisiä ja mitä ne tarkoittavat politiikan kehittämisen näkökulmasta. Erityisfokuksessa on instrumenttien suorat vaikutukset yrityksissä (vaikutus resursseihin, kykyihin, työllistämiseen ja vientiin). Tällä tasolla ei Suomessa ole vielä juurikaan tarkasteltu eri instrumentteja ja toimenpiteitä.

Yritysten menestymiseen vaikuttavat monet tekijät ja menestyksen tutkiminen on haasteellista. Esimerkiksi kansainvälisesti on tutkittu ns. halo-efektiä eli sädekehävaikutusta. Eli menestyvillä yrityksillä onkin muita paremmat mahdollisuudet ja resurssit käyttää eri tukipalveluja ja rahoitusinstrumentteja. Toisin sanoen jonkin

tuki-instrumentin käytöstä saadut hyvät tulokset eivät alunperin olisikaan menestyksen syy vaan seuraus. Selvityksessä yritetään päästä pintaa syvemmälle siitä, kuinka valtion tarjoamat instrumentit vaikuttavat nuorissa yrityksissä.

Tutkimuksessa vertaillaan eri rahoitus- ja tuki-instrumenttien vaikuttavuutta ja toimivuutta kasvun moottoreina sekä mikä merkitys niillä on viennin käynnistäjänä ja työpaikkojen synnyttäjänä.

Tutkimuksen keskeiset kysymykset ovat:

1. Mitkä tekijät vaikuttavat nuorten kasvuyritysten menestykseen ja kansainvälistymiseen?
2. Miksi osa nuorista kasvuyrityksistä menestyy ja toiset eivät?
3. Mikä on julkisen rahoituksen rooli kasvun ajurina?
4. Mikä on rahoituksen niukkuudesta johtuvien esteiden merkitys?

Tutkimuksessa toteutettiin laaja yrityskysely kohdistuen vuosina 2004–2013 tukea saaneisiin yrityksiin. Kyselyaineistoa ja tutkimusaineistoa on analysoitu työpajoissa kasvuyrittäjien ja rahoitusinstrumenttien asiantuntijoiden kanssa. Lisäksi kyselyn tulokset yhdistetään ainutlaatuihin tilastoaineistoon, mikä mahdollistaa eri taustamuuttujien ja ekosysteemitekijöiden analysoinnin yritysten kasvun näkökulmasta. Haastattelututkimuksella kohdennettuihin yrityksiin selvitetään lisäksi kasvuun liittyviä ongelmia kuten rahoituksen saatavuutta ja merkittävyyttä. Selvityksen perimmäisenä tarkoituksena on saada tietoa ja ehdotuksia rahoitusjärjestelmän kehittämiseksi nimenomaan kasvuyritysten näkökulmasta. Tämän lisäksi tutkimus sisältää viimeisimmän relevantin ja uuden tiedon meiltä ja maailmalta. Suomessa ei ole ennen tarkasteltu eri instrumentteja ja toimenpiteitä vastaavalla lähestymistavalla. Loppuseminaari järjestetään joulukuussa 2014. Selvityksen analyysit, johtopäätökset ja suositukset ovat käytettävissä alkuvuonna 2015.

Lisätietoja: Neuvotteleva virkamies Tuija Ypyä, TEM, elinkeino- ja innovaatio-osasto

Joukkorahoitus uutena yritysrahoituksen väylänä

Digitaalisen maailman kehittyminen koskettaa kaikkia yhteiskunnan osa-alueita. Rahoitusmaailma ei ole poikkeus. Vuoden 2008 finanssikriisi vaikeutti yritysten rahoitusta ja loi tarpeen vaihtoehtoisten rahoituslähteiden etsimiseen. Tämän on nähty olleen yksi joukkorahoituksen kasvun taustatekijöistä. Toisaalta joukkorahoituksen taustalla vaikuttaa myös ajatus joukkoistamisesta tai joukkouttamisesta (engl. *crowdsourcing*), jossa havaittu ongelma tai tehtävä annetaan suuremman joukon hoidettavaksi. Joukkorahoituksessa ongelmaksi voidaan nähdä hankkeen tai yrityksen edellyttämä rahoitus. Tätä rahoitusta lähdetään etsimään joukolta, jossa jokainen jäsen osallistuu kohteen rahoitukseen, mutta suhteellisen pienin panoksin. Joukkorahoituksen myötä kynnys osallistua yritysten rahoitukseen ja itseään kiinnostavien hankkeiden tukemiseen on madaltunut huomattavasti. Joukkorahoitus tai yhteisörahoitus on kuitenkin ilmiönä moninainen ja laajemmassa mittakaavassa vain muutaman vuoden ikäinen. Rahan keräämistä joukolta voi tuskin kuitenkaan pitää uutena tai erikoisena asiana. Netin käytön kehittyminen on kuitenkin mahdollistanut uuden tavan toimia.

Joukkorahoituksen on lähtökohtaisesti kaikille avoin ja passiivinen rahoituksen välityskeino. Rahoitusta haetaan yleensä välittäjän kautta. Välittäjän sijasta yritys tai hankkeen omistaja itse kuitenkin tuottaa ja jakaa rahoituskeräyksen edellyttämät materiaalit sekä hoitaa markkinoinnin. Joukkorahoitusta voi kuitenkin hakea myös ilman markkinoilla olevia välityspalveluita. Joukkorahoitus voi olla luonteeltaan lahjoitus, tuotteen ennakko-osto, laina tai sijoitus. Sijoitusmuotoinen joukkorahoitus on yrityksille vaivaton tapa hakea rahoitusta ilman, että omistajat joutuvat luovuttamaan yhtiöiden päätösvaltaa. Lainamuotoinen joukkorahoitus taas tarjoaa vaihtoehdon pankeille. Monet suuremmat suomalaisten toteuttamat rahoitukset ovat olleet pääasiassa palkintomuotoisia tai ennakkomyyntiä ja ne on toimitettu yhdysvaltalaisien joukkorahoituspalveluiden avulla. Lahjoitusmuotoinen joukkorahoitus on taas perinteisesti kansalaisjärjestöjen ja erilaisten yleishyödyllisten organisaatioiden usein käyttämä rahankeräyksen muoto, jota on tehty jo pitkään nykyisen joukkorahoitustrendin syntymistä.

Taulukko. Joukkorahoituksen eri muotoja

Joukkorahoituksen muoto	Rahoitusmuoto	Palautuksen muoto	Rahoittajan motiivi	Esimerkkejä palveluntarjoajista	Kotimainen lainsäädäntö
Lahjoitusmuotoinen	Lahjoitus	Ei palautusta	Sosiaalinen	–	Rahankeräyslaki
Palkintomuotoinen	Lahjoitus, ennakko-osto	Palkinto, tuote	Sosiaalinen, mutta myös palkinnon saaminen	Mesenaatti.me (FI) Kickstarter (US) Indiegogo (US)	Rahankeräys-, Kuluttajan-suoja- ja kauppalaki (ml. täydentävät säännökset)
Lainamuotoinen (engl. <i>peer-to-peer lending</i>)	Laina yritykselle tai yksityishenkilölle	Laina korkoineen, mutta sosiaalinen lainaus yleensä korotonta	Taloudellinen, sosiaalinen	Lainaja.fi (FI) Fixura (FI) Kiva (US)	Rahoitusmarkkina-lainsäädäntö (mm. AIFML, AML, LLL, SIPAL, MLL)*
Sijoitusmuotoinen (engl. <i>equity based crowdfunding</i>)	Sijoitus (usein osakkeisiin)	Sijoituksen arvonnousu, jos yritys menestyy ja/tai osinko	Taloudellinen, sosiaalinen	Invesdor Oy (FI) Venture Bonsai (FI) FundedByMe (SE)	Rahoitusmarkkina-lainsäädäntö (mm. AIFML, AML, LLL, SIPAL, MLL)

*Lyhenteiden selitykset: **AIFML**: Laki vaihtoehtorahastojen hoitajista (162/2014), **AML**: Arvopaperimarkkinalaki (746/2012), **LLL**: Laki luottolaitostoinnasta (610/2014, LLL), **SIPAL**: Sijoituspalvelulaki (747/2012) ja **MLL**: Maksulaitoslaki (297/2010).

Verrattuna perinteisiin rahoitusmuotoihin joukkorahoitukseen liittyy muutamia olennaisia hyötyjä. Yritykset ja hankkeiden omistajat voivat hakea rahoitusta mistä päin maailmaa tahansa suhteellisen vaivattomasti. Samalla se tarjoaa nopean ja kustannustehokkaan kansainvälistymiskanavan yrityksille ja hankkeille. Jo hakiesaan rahoitusta ulkomaisten palveluntarjoajien kautta yritys tai hankkeen omistaja saa parhaassa tapauksessa kriittisen asiakasmassan uusilta markkinoilta. Toisaalta joukkorahoitus mahdollistaa uuden tavan markkinoida tuotteita rahoituskierroksen yhteydessä ja samalla sitouttaa mahdollisia asiakkaita. Joukkorahoitukseen liittykin olennaisen osana sosiaalinen ulottuvuus sekä kanssakäyminen rahoituksen hakijan ja rahoittajien kesken. Yleisellä tasolla on huomioitava, että joukkorahoitus demokratisoi rahoitusmaailmaa uudella tavalla. Yksilön mahdollisuus vaikuttaa ympäröivään yhteiskuntaan kasvaa joukkorahoituksen tarjoamien mahdollisuuksien kautta. Tämä on merkittävä näkökulma paikallisten toimijoiden ja lähituotannon tukemisen, sekä niin sanotun vaikuttavuussijoittamisen (engl. impact investing) kasvattaessa suosiotaan.

Tarkkoja arvioita joukkorahoitusmarkkinan koosta on vaikea tehdä. Maailmanlaajuisesti puhutaan joka tapauksessa useammista miljardeista euroista. Jonkinlaisen kuvan saa tarkastelemalla markkinajohtajien omia ilmoituksia välittämistään rahoitusmääristä. Tämän artikkelin kirjoittamishetkellä esimerkiksi Isossa-Britanniassa ja Yhdysvalloissa yrityksille joukkorahoituslainaa tarjoava Funding Circle ker-
too välittäneensä lainoja 5 000 yritykselle yhteensä 338 miljoonaa punttaa. Viimeisen

puolen vuoden aikana tästä summasta on välitetty kolmannes, mitä voi pitää viiteenä alan nopeasta kasvusta. Sijoitusmuotoista joukkorahoitusta välittävä brittiläinen Crowdcube kertoo toimittaneensa rahoitusta 35 miljoonaa punttaa yli 140 yritykselle. Yritys kertoo verkostossaan olevan noin 85 000 rekisteröitynyttä sijoittajaa. Palkintomuotoisen joukkorahoituksen suurin toimija, yhdysvaltalainen Kicksstarter, kertoo puolestaan välittäneensä eri hankkeisiin rahoitusta pelkästään viime vuoden aikana 480 miljoonaa dollaria, jotka tulivat yli kolmelta miljoonalta rahoittajalta. Välitettynä rahoituksena se tarkoittaa 913 dollaria jokaista vuoden minuuttia kohden. Rahoittajat olivat kotoisin 214 eri maasta, mikä kertoo nettirahoitusmuodon globaalista luonteesta. Alan uutuudesta puolestaan kertoo se, että kaikki edellä mainitut palveluntarjoajat on perustettu vuosien 2009–2011 välillä.

Työ- ja elinkeinoministeriön sekä valtiovarainministeriön kysely joukkorahoituksesta

Joukkorahoitusmarkkina on kasvanut myös Suomessa. Toimijamäärä on lisääntynyt tasaisesti kuten myös välitetyt rahamäärät. Pääomasijoitusmuotoinen joukkorahoitusmarkkina on joitakin miljoonia euroja ja yksityishenkilöiden välinen lainamuotoinen joukkorahoitus jonkin verran suurempaa. Yritysrahoituksen näkökulmasta on mielenkiintoista, että maailmalla voimakkaasti kasvava ja varsin potentiaalinen yrityslainamuotoinen joukkorahoitus on toistaiseksi Suomessa vielä vähäistä. Sijoitusmuotoista joukkorahoitusta tarjoava Invesdor Oy ilmoittaa nettisivuillaan välittäneensä rahoitusta tämän artikkelin kirjoittamiseen mennessä 2,6 miljoonaa euroa 68:lle eri yritykselle. Palkintomuotoista joukkorahoitusta välittävä Mesenaatti.me puolestaan kertoo välittäneensä yhteensä noin 350 000 euroa erilaisiin hankkeisiin. Myös kotimaan markkinan kokoa on vaikea tarkasti arvioida, sillä rajanveto joukkorahoituksen ja muun rahoituksen välille on joskus haasteellinen ja myös palveluntarjoajien avoimuus toimintansa koosta vaihtelee. Joukkorahoitusta ovat hyödyntäneet kuitenkin monen eri alan suomalaiset yritykset.

Työ- ja elinkeinoministeriö on osaltaan seurannut mielenkiinnolla alan kehitystä erityisesti yritysrahoituksen näkökulmasta. Hallitus päätti rakennepoliittisessa ohjelmassaan loppuvuonna 2013 kartoittaa laina- ja sijoitusmuotoisen joukkorahoitustoiminnan kehittämistarpeita ja arvioida tarvetta täsmentää kansallista sääntelyä erityisesti markkinoiden toimivuuden ja sijoittajansuojan näkökulmasta. Työ- ja elinkeinoministeriö ja valtiovarainministeriö teettivät tältä pohjalta eri markkina-toimijoille ja viranomaisille kyselyn, jolla selvitettiin joukkorahoituksen tämänhetkistä tilaa. Kyselyyn vastasi 36 tavalla tai toisella rahoitusmarkkinoihin yhteydessä olevaa organisaatiota. Kyselyn pohjalta laadittu Raportti joukkorahoituskyselystä julkaistiin alkuvuodesta 2014 ja se on saatavilla suomeksi ja englanniksi TEM:n ja VM:n nettisivuilta.

Kyselyn perusteella⁷ joukkorahoitukselta odotetaan paljon. Yleisesti ottaen rahoitustapaa pidettiin kustannustehokkaana, nopeana ja joustavana. Joukkorahoituksen nähtiin mahdollistavan yksityishenkilöiden talletusvarojen tehokkaamman hyödyntämisen ja rahoituksen saatavuuden lisääntymisen sekä erityisesti helpottavan aloittavien yritysten ja uusien innovaatioiden pääsyä markkinoille. Joukkorahoitusta kuvattiin vaihtoehtoisena tai täydentävänä rahoituskanavana. Toisaalta joukkorahoitus nähtiin myös varsinaisen rahoituslähteen sijaan markkinointi- ja viestintäkanavana. Keskeisimpinä ongelmina nousivat esiin sijoittajansuojan toteutuminen, sääntelyn epämääräisyys, viranomaisvalvonnan puuttuminen sekä tiedon antamiseen ja saamiseen liittyvät kysymykset.

Myös rahankeräyslaki nousi kyselyssä odotetusti esiin. Rahankeräyslaki koskee toimintaa, jossa kerätään vastikkeetta rahaa. Näin ollen ainoastaan lahjoitusmuotoinen joukkorahoitus kuuluu sen piiriin. Tällaista toimintaa saa harjoittaa toistaiseksi ainoastaan rahankeräysluvalla. Lain tarkoituksena on ollut mahdollistaa yleishyödyllisen toiminnan rahoittamiseksi järjestettävät rahankeräykset ja estää epärehellinen toiminta rahankeräysten yhteydessä. Kyselyn perusteella suurin osa rahankeräyslakiin huomiota kiinnittäneistä vastaajista näki kyselyn toimittamisen aikana voimassa olleessa rahankeräyslaissa uudistamistarpeita siten, että laki mahdollistaisi vastaisuudessa vastikkeettoman rahoituksen keräämisen myös Suomessa. Toisaalta enemmistö kyselyn vastaajista piti rahankeräyslain kyselyn aikaista linjaa joukkorahoituksen kannalta tarpeellisena ja toimivana.

Kyselyn pohjalta voidaan todeta, että joukkorahoituksella on potentiaalia olla tulevaisuudessa merkittävä kansalaisaktiivisuuden edistäjä ja elinkeinoelämän rahoituksen lähde myös Suomessa. Sen pohjalta voidaan tehdä seuraavat kaikkia joukkorahoituksen eri muotoja koskevat yhteiset johtopäätökset: a) Alan sääntely on pidettävä kevyenä. b) Alan tulee kehittää itsesääntelyä ja hyviä käytäntöjä. c) Ala vaatii suuntaviivat, tarve ohjeistukselle ja valistukselle on olemassa. d) Yleisön tietoa alasta tulee lisätä. e) Toimiluvan tai rekisteröitymisen edellyttämistä alan toimijoilta tulee pohtia. f) Viranomaisten rooleja tulee selkeyttää. g) Jälkimarkkinapaikka edistäisi sijoitusmuotoisen joukkorahoituksen kehitystä. h) Rahankeräyslain tulisi ottaa joukkorahoitus paremmin huomioon.

Sääntelyn tilanne

Kyselyn jälkeen on tapahtunut paljon ja moniin sen johtopäätöksiin on vastattu. Merkittävänä joukkorahoituksen tulevaisuuteen vaikuttavana tekijänä Suomessa on Finanssivalvonnan (FIVA) kesäkuun lopussa tekemä linjaus. Finanssivalvonnan kannan mukaan sijoitusmuotoinen joukkorahoituspalvelu on toimiluvanvaraista sijoituspalvelua ja vaatii palveluntarjoajalta sijoituspalvelulain mukaisen toimiluvan. Lainamuotoinen joukkorahoitus puolestaan ei yleensä vaadi toimilupaa eikä kuulu Finanssivalvonnan valvontaan. Suurille toimijoille toimiluvan hakemisen vaatima

⁷ http://www.tem.fi/yritykset/tiedotteet_yritykset/raportti_joukkorahoitus_on_tehokas_nopea_ja_joustava_rahautus-tapa.114192.news

rahallinen panostus sekä byrokratia eivät välttämättä aseta estettä toiminnalle, mutta erityisesti alalle pyrkiville yrityksille ne saattavat aiheuttaa haasteita. Toisaalta toimilupa antaa sijoituspalvelumuotoiselle joukkorahoitukselle uskottavuutta sekä paikoin kaivattua viranomaisvalvontaa. Sen seurauksena myös sijoittajansuoja paranee. Sijoituspalvelutoimilupa voidaan nähdä kuitenkin raskaana vaatimuksena nuorelle toimialalle, jolla toimivat yritykset ovat itsekin usein vielä aloittelemassa toimintaansa. Nähtäväksi kuitenkin jää, kuinka toimiluvan vaatiminen vaikuttaa pitkässä juoksussa kotimaisten palveluntarjoajien toimintaan, alan yleiseen kehitykseen Suomessa, sekä kotimaisten toimijoiden kansainvälistymiseen.

Edellä mainitun linjauksen lisäksi Finanssivalvonta on myös julkaissut nettisivuillaan sijoittajille ohjeita joukkorahoitusta koskien. Finanssivalvonnan toimien lisäksi Kilpailu- ja kuluttajavirasto selvittää parhaillaan lainamuotoisen joukkorahoituksen palveluntarjoajien asemaa silloin, kun sitä toteutetaan yksityishenkilöiden välillä.

Rahankeräyslain tuore uudistus tuli voimaan syyskuun alussa. Tämän seurauksena rahankeräyslupa on voitu myöntää vaikka lupaa hakevan koko toiminta ei olisiakaan yleishyödyllistä. Vaikka lakia vasta uudistettiin, on lisää muutoksia tulossa. Kesäkuussa pääministeri Stubbin hallitusohjelmaan kirjattiin, että rahankeräykset tulee vapauttaa nykyisenkaltaisesta lupamenettelystä vastaamaan nykypäivän toimintaympäristöä. Sisäministeriö on käynnistämässä asiasta lainsäädäntöhankkeen mahdollisimman pian. Tässä yhteydessä lain uudistamista tarkastellaan myös joukkorahoituksen kehittämis- ja sääntelytarpeiden näkökulmasta.

Suomi Euroopan helkassa

Suomen alaa koskeva sääntely seuraa lopulta Euroopan unionin kantoja. Joukkorahoitus kasvaa unionin alueella nopeasti. Vuonna 2012 Euroopassa kerättiin erilaisilla joukkorahoitusmuodoilla noin 735 miljoonaa euroa, ja vuoden 2013 ennuste on noin miljardi euroa. Tämä luku on varsin pieni verrattuna pankkirahoitukseen, mutta lupaava verrattuna yksityisten pääomasijoittajien tarjoamaan rahoitukseen, erityisesti pääomasijoittajien yritysten alkuvaiheeseen tarjoamaan rahoitukseen. Komissio arvioi, että joukkorahoitus on vuosittain tärkeä rahoituksen lähde noin puolelle miljoonalle eurooppalaiselle hankkeelle, jotka eivät muuten pystyisi välttämättä hankkimaan tarvittavia varoja.

Komissiolle joukkorahoitus on erityisen tärkeä digitaalisten sisämarkkinoiden kehittymisen kannalta ja toisaalta globaaleilla markkinoilla kehityksen kärkeessä pysymisen näkökulmasta. EU:n tasolla on erityisesti pohdittu, miten Euroopan talous voi kanavoida rahoitusta talouskasvun varmistamisen edellyttämiin pitkäaikaisiin investointeihin ottaen huomioon erityisesti kasvuhakuisten yritysten rahoitustarpeet. Unionin laajuinen joukkorahoitusmarkkina on välttämättömyys, jos rahoitusmuodon halutaan kehittyvän varteenotettavaksi rahoitusmuodoksi myös Euroopassa. Maiden väliset digitaaliset ja kielelliset rajat ovat toistaiseksi olleet korkeita vaikka monet palveluntarjoajat ovatkin kansainvälistäneet toimintaansa

vauhdilla. Myös alan sääntely vaihtelee paljon maakohtaisesti, eikä Euroopan laajuisia yhtenäisiä pelisääntöjä ole.

Viime keväänä komissio julkaisi tiedonannon otsikolla Joukkorahoituksen tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntäminen Euroopan unionissa. Siinä pohdittiin rahoitusmuodon mahdollisuuksien hyödyntämistä EU:ssa ottaen huomioon muun muassa kasvu- ja pk-yritysten rahoitustarpeet rahoitusmarkkinoiden kriisin jälkeisissä oloissa. Komissio oli ennen tiedonantoa tehnyt taustatyötä toteuttamalla kyselyn viranomaisille, selvittämällä voimassa olevaa sääntelyä sekä järjestämällä seminaareja. Komission tavoitteena on joukkorahoituksen avulla edistää pitkässä juoksussa pankki- ja pääomasijoitustoimintaa täydentävän vaihtoehtoisen rahoituslähteen luomista. Tämä lisää kilpailua rahoitusmarkkinoilla ja tarjoaisi erityisesti alkua kasvuvaiheen yrityksille tai muille yksityisille hankkeille uuden rahoituskanavan. Tiedonanto ei sisällä konkreettisia lainsäädäntöehdotuksia. Tiedonannossa komissio kuitenkin linjaa tulevia toimiaan joukkorahoituksen osalta sekä ilmoittaa perustavansa European Crowdfunding Stakeholder Forumin (ECSF), jonka tarkoituksena on toimia tiedonvaihtopaikkana komission, jäsenvaltioiden sekä alan toimijoiden kesken. Komissio on kertonut raporttoivansa edistymisestään joukkorahoituksen suhteen vuoden 2015 aikana.

Mitä tulevaisuudessa?

Joukkorahoitus tulee varmasti kasvamaan nykyisestä. Suomen kannalta yritysrahoitukseen liittyvän joukkorahoituksen suotuista kehittyminen on tärkeää yritysrahoituksen ja rahoitusmarkkinoiden monipuolistumisen näkökulmasta. Rahoitusmuodon toimintaedellytysten parantamisella edistetään pankki- ja pääomasijoitustoimintaa täydentävän vaihtoehtoisen yritysrahoituslähteen syntymistä samalla, kun tuetaan kasvuhakuista yritystoimintaa. Tällä hetkellä joukkorahoituksen hyöty näyttää olevan erityisen suuri aloittavien innovatiivisten yritysten rahoituksessa. Nopeaa kasvua hakeville yrityksille merkittävän ulkopuolisen pääoma- tai lainarahoituksen saaminen voi olla edellytys toiminnan kasvattamiselle. Suomen yritysrahoitusmarkkina on hyvin pankkikeskeinen ja yritysten näkökulmasta kilpailu rahoitusmarkkinoilla on varmasti tervetullutta. Tässä suhteessa joukkorahoitus on hyvä lisä rahoitusmarkkinoille. Ala on kuitenkin vielä alkuvaiheessa ja sen muodostuminen todelliseksi vaihtoehdoksi perinteisille rahoitustavoille on vielä pitkälti tulevaisuudessa. Rahoitusmuodolla on kuitenkin potentiaalia tulla merkittäväksi rahoituksen lähteeksi.

Uusi ala tarvitsee kasvuhakuisia yrityksiä kehittämään sitä, niin palveluntarjoajina kuin myös rahoituksen hakijoina. Uusien toimijoiden markkinoille pääsyn tulisi olla mahdollisimman helppoa ilman korkeita byrokraattisia esteitä ja hallinnollista taakkaa. Suomessa on oltu alan kehityksessä hyvin mukana ja myös kansainvälisille markkinoille pyrkiviä toimijoita on noussut esiin. Alan tulisi antaa rauhassa kasvaa väärinkäytökset ja rikollinen toiminta luonnollisesti estäen. Finanssivalvonnan sijoitusmuotoista joukkorahoitusta koskeva linjaus vaikuttaa alan kehitykseen,

mutta aika näyttää kuinka paljon ja miten. Täysin uuden toimijan pääsy markkinoille ilman merkittävää omaa pääomaa on jatkossa kuitenkin vaikeampaa. Toisaalta väärinkäytösten mahdollisuus pienenee, sijoittajan suoja paranee ja alan uskottavuus kasvaa. Lainsäädännön ja valvovien viranomaisten tulee kuitenkin myös jatkossa seurata läheltä joukkorahoitusmarkkinan kehitystä ja tukea sitä rakentavasti.

Suomi on vääjäämättä pieni joukkorahoitusmarkkina. Tästä syystä Suomessa kannattaa suunnata katseet siihen, mitä Euroopassa ja maailmalla tapahtuu. Joukkorahoitus on ennen kaikkea valtioiden rajat ylittävä rahoitusmuoto ja tämä tarjoaa paljon mahdollisuuksia. Suomalaiset yritykset ovat jo nyt suhteellisen aktiivisesti hakenneet rahoitusta yhdysvaltalaisilta palveluntarjoajilta. Tämä lähestymistapa tarjoaa yrityksille huomattavasti suuremman rahoittajajoukon ja sitä kautta myös merkittävämmän markkinointikanavan tuotteilleen kuin kotimaassa suoritettu rahoituskierros. On mahdollista, että tulevaisuudessa joukkorahoitusmarkkina eriytyy pieniin paikallisiin toimijoihin ja toisaalta suuriin globaaleihin pelureihin, joiden toiminta on hyvin pankkimaista. On myös viitteitä siitä, että pankit ovat aktiivisemmin tulossa mukaan joukkorahoitusmarkkinoille, joka on toistaiseksi ollut liian pieniä ja epämääräistä niiden liiketoiminnalle. Ala on kuitenkin vielä alkuvaiheessa ja aika näyttää sen kehityksen suunnan.

Yrittäjyys ja kilpailupolitiikka

Kilpailupolitiikan tärkeimpiä tavoitteita on tasapuolisten kilpailuolosuhteiden edistäminen. Tasapuolisissa kilpailuolosuhteissa yrityksen menestys perustuu siihen, kuinka hyvin se pystyy vastaamaan asiakkaidensa tarpeisiin kilpailijoihinsa verrattuna. Kilpailuviranomainen huolehtii kilpailuolosuhteista muun muassa valvomalla, etteivät määräävässä markkina-asemassa olevat yritykset haittaa kilpailijoidensa toimintaa kielletyillä kilpailunrajoituksilla. Myös julkisen sektorin osallistuminen markkinoille voi vääristää kilpailua. Vuonna 2013 voimaan astuneet kilpailu- ja kuntalain uudistukset pyrkivät edistämään tasapuolisia kilpailuolosuhteita julkisten ja yksityisten yritysten välillä. Lakiuudistusten ennakoidaan parantavan pienten yritysten kilpailuasemaa ja avaavan yrittäjille uusia liiketoimintamahdollisuuksia.

Yrittäjä ja kilpailunrajoitukset

Yrityksen voittojen lähde on markkinavoima. Markkinavoimalla tarkoitetaan taloustieteessä yrityksen kykyä hinnoitella tuotteensa yli sen kustannuksen.⁸ Tosiellämässä kaikilla elinkelpoisilla yrityksillä on tietenkin tässä mielessä ainakin hieman markkinavoimaa.

Markkinavoiman määrä riippuu siitä, kuinka halukkaita yrityksen asiakkaat ovat vaihtamaan kilpailevaan tuotteeseen. Markkinaosuudella ja markkinavoimalla on yleensä selvä yhteys: mitä suurempi markkinaosuus, sitä vähemmän asiakkailla on vaihtoehtoisia toimittajia. Pienelläkin yrityksellä voi olla markkinavoimaa, jos se keskittyy sopivan kapeisiin markkinoihin.

Markkinavoimassa ei ole kyse pelkästään hinnoitteluvoimasta. Markkinavoimaan liittyy nimittäin myös mahdollisuus sen väärinkäyttöön. Väärinkäytön mahdollisuus on tavallisesti sitä suurempi, mitä enemmän yrityksellä on markkinavoimaa. Väärinkäytön tarkoituksena on yleensä kilpailijoiden toiminnan haittaaminen tai asiakkaiden hyväksikäyttö. Tästä syystä markkinavoima on paitsi yrityksen voittojen myös kilpailuongelmien lähde.

Yrittäjän ja kilpailuviranomaisen tavoitteet eivät ole kuitenkaan välttämättä keskenään ristiriidassa. Kilpailupolitiikan tavoitteena ei ole estää yrittäjää menestymästä taloudellisesti. Yhteiskunnan näkökulmasta on tärkeää, että yrittäjällä on kannustimet kehittää liiketoimintaansa ja innovoida. Toimiva kilpailu perustuu siihen, että pienemmät yritykset ja alalle tulijat haastavat markkinoita hallitsevat yritykset ja yrittävät päästä osallisiksi markkinavoiman luomista voitoista. Kilpailupolitiikan tehtävä on nimenomaan tämän kilpailuprosessin toimivuudesta

8 Kustannuksella tarkoitetaan tässä rajakustannusta eli yhdestä lisäyksiköstä aiheutuvaa kustannusta.

huolehtiminen. Prosessi on terve, kun yritysten menestys markkinoilla perustuu niiden kilpailullisiin ansioihin, kuten alhaisiin kustannuksiin tai kykyyn tuoda markkinoille uusia tuotteita. Tällaista kilpailua kutsutaan suoritekilpailuksi (competition on the merits).

Pienet yritykset kilpailevat markkinaosuuksista yleensä nimenomaan suoritekilpailun keinoin. Suuremmilla yrityksillä, joilla on runsaasti markkinavoimaa, saattaa sen sijaan olla mahdollisuus puolustaa asemaansa menetelmin, jotka ovat suoritekilpailun vastaisia. Osa näistä menetelmistä on kielletty kilpailulaissa. Kielletyt kilpailunrajoitukset jakautuvat kahteen pääluokkaan: määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön sekä yritysten välisiin, kilpailua rajoittaviin sopimuksiin, kuten kartellit. Näistä erityisesti määräävän aseman väärinkäytöllä on suoria vaikutuksia yrittäjien toimintaedellytyksiin.

Kilpailuoikeudessa ajatellaan, että markkinavaimalle on olemassa tietty raja, jonka ylittyessä se voi muuttua kilpailun kannalta haitalliseksi. Kun kyseinen raja ylittyy, yrityksen sanotaan olevan määräävässä markkina-asemassa. Määräävä markkina-asema eli dominanssi ilmenee mahdollisuutena estää tehokas kilpailu ja toimia kilpailijoista, asiakkaista ja tavarantoimittajista riippumattomalla tavalla. Määräävä markkina-asema ei ole itsessään kielletty, mutta siihen voidaan ajatella liittyvän erityinen velvollisuus välttää markkinavaiman haitallista hyväksikäyttämistä.

Määräävä markkina-asema todetaan aina tapauskohtaisesti.⁹ Ennalta ei siis voida täysin varmasti sanoa, onko jokin yritys määräävässä asemassa vai ei. Edes aiemmin todettu määräävä asema ei välttämättä tarkoita sitä, että yritys olisi edelleen dominantti. Yrityksen, joka haluaa välttää kilpailuviranomaisen puuttumisen toimintaansa, kannattaa luonnollisesti ottaa huomioon todennäköisyys, jolla sen voidaan olettaa olevan määräävässä asemassa. Käytännössä korkea markkinaosuus yhdistettynä muihin markkinavaimaa lisääviin tekijöihin, kuten alalle tulon esteisiin, voidaan nähdä osoituksena määräävästä asemasta.

Koska pienet yritykset ovat tavallisesti markkinoilla haastajan asemassa, kilpailuviranomaisen työ määräävän aseman väärinkäytön ehkäisemiseksi on yleensä yrittäjien etujen mukaista. Suurin osa kilpailunrajoituksista tähtää kilpailijoiden poissuljentaan. Poissuljennalla tarkoitetaan yleisesti kilpailijoiden toiminnan haittaamista. Se voi ilmetä esimerkiksi alalle tulon estämisenä tai konkreettisena yrityksenä ajaa kilpailija pois markkinoilta. Monet Kilpailu- ja kuluttajaviraston yrittäjiltä saamat yhteydenotot liittyvät nimenomaan kilpailijoiden epäiltyyn poissulkevaan käyttäytymiseen. Virasto voi puuttua poissulkeviin kilpailunrajoituksiin kuitenkin vain, mikäli epäilty yritys on määräävässä markkina-asemassa.

Silloinkin kun kilpailunrajoituksesta epäilty yritys on määräävässä markkina-asemassa, kilpailuoikeus suojelee poissuljennalta periaatteessa vain yrityksiä, joiden voidaan katsoa olevan yhtä tehokkaita kuin määräävässä asemassa oleva yritys. Kilpailuoikeuden ytimessä onkin ajatus, jonka mukaan kilpailulailla ei tule

⁹ Kilpailulain 4a §:n mukaan kuitenkin päivittäistavarakaupan markkinoilla yritykset, joilla on vähintään 30 prosentin markkinaosuus, ovat automaattisesti määräävässä markkina-asemassa.

suojella kilpailijoita vaan nimenomaan itse kilpailuprosessia. Tehottomien yritysten häviäminen markkinoilta on osa markkinataloudelle ominaista luovaa tuhoa, joka edistää pitkällä tähtäimellä taloudellista kasvua. Luovalla tuholla tarkoitetaan prosessia, jossa paremmat tuotteet ja tehokkaammat tuotantomenetelmät korvaavat huonommiksi osoittautuneet ja kilpailukykynsä menettäneet tuotteet ja menetelmät.¹⁰

Yrittäjän näkökulmasta määräävään asemaan liittyvä puuttumiskynnys saattaa vaikuttaa joskus liian korkealta. Puuttumiskynnys perustuu näkemykseen, jonka mukaan kilpailunrajoituksella voi olla merkittäviä taloudellisia vaikutuksia vain, jos yrityksellä on riittävästi markkinavoimaa. Lisäksi kilpailulla ajatellaan olevan kyky korjata itse monet omista ongelmistaan. Esimerkiksi kilpailun itsekorjaavasta ominaisuudesta sopivat paljousalennukset. Paljousalennukset saattavat olla kilpailun kannalta haitallisia, mikäli niillä on asiakkaita sitovia vaikutuksia. Esimerkiksi uskollisuusalennukset saattavat keinotekoisesti sitouttaa joukon asiakkaita dominanttiin yritykseen sillä seurauksella, että kilpailijoiden on vaikeaa saavuttaa kannattavan toiminnan edellyttämää mittakaavaa.

Paljousalennuksia käytetään luonnollisesti myös muista syistä kuin kilpailun rajoittamiseksi. Alennukset saattavat esimerkiksi perustua mittakaavaeduista syntyviin kustannussäästöihin. EU:n tuomioistuimen British Airways -päätöksen mukaan alennusjärjestelmä voi olla sallittu dominantillekin yritykselle, mikäli järjestelmän tehokkuushyödyt ylittävät sen poissulkevan vaikutuksen.¹¹

Pienemmälle yritykselle kilpailijoiden poissuljenta alennusten avulla on todennäköisesti hankalaa. Pienen yrityksen on ensinnäkin vaikeampaa sitouttaa asiakkaitaan, ja toisaalta sen kilpailijoiden toimintamahdollisuudet eivät riipu kyseisen asiakasjoukon voittamisesta. Tästä syystä pienten yritysten alennuskäytännöille on todennäköisesti olemassa jokin muu peruste kuin kilpailijoiden poissuljenta. Mikäli alennusten ainoa tarkoitus olisi poissuljenta, ne osoittautuisivat ajan myötä tappiollisiksi, mikä pakottaisi yrityksen luopumaan niiden käytöstä tai poistumaan itse markkinoilta.

Pienten yritysten asema kilpailuoikeudessa

Kilpailuoikeudessa on määräävään asemaan liittyvän puuttumiskynnyksen lisäksi myös muita piirteitä, joiden ansiosta pienillä yrityksillä voidaan katsoa olevan suhteellisesti enemmän kilpailuoikeudellista liikkumatilaa. Kilpailu- ja kuluttajavirasto esimerkiksi priorisoi tehtäviään tapausten taloudellisen merkittävyyden perusteella. Kilpailulain 32 §:n mukaan virasto asettaa tehtävänsä tärkeysjärjestykseen ja voi jättää asian tutkimatta muun muassa, mikäli kilpailua voidaan kyseisillä markkinoilla pitää kokonaisuudessaan toimivana. Lakia koskevien perustelujen mukaan Kilpailu- ja kuluttajaviraston on suunnattava voimavaransa niin, että se puuttuu ensisijaisesti

10 Ks. Maliranta, M. ja N. Määttänen (2011). "Luova tuho" yrityssektorilla – tuottavuuden avain ja politiikan haaste. Kansantaloudellinen aikakauskirja 3/2011.

11 Asia C-95/04 P British Airways plc v komissio, annettu 15.3.2007, kohta 86.

kilpailun toimivuuden, kansantalouden ja yleisen edun kannalta merkittäviin kilpailunrajoituksiin sekä kaikkein vakaviimpiin kilpailunrajoituksiin.¹²

Pienillä yrityksillä on erityisasema myös yrityskauppavalvonnassa. Kilpailu- ja kuluttajavirasto puuttuu kauppoihin, jotka estävät olennaisesti tehokasta kilpailua, tai joilla luodaan tai vahvistetaan määräävää markkina-asemaa. Puuttumiselle on kuitenkin asetettu liikevaihtorajat. Yrityskauppa on ilmoitettava virastolle vain, jos yrityskaupan osapuolten yhteenlaskettu liikevaihto ylittää 350 miljoonaa euroa ja vähintään kahden yrityskaupan osapuolen Suomesta kertynyt liikevaihto ylittää kummankin osalta 20 miljoonaa euroa.

Yrityskauppavalvonnan liikevaihtorajat perustuvat valvonnan kustannusten ja hyötyjen punnintaan. Valvontaprosessista aiheutuu joskus merkittäviäkin kustannuksia sekä viranomaiselle että kaupan osapuolille. Pienistä kaupoista aiheutuvat kilpailuhaitat on arvioitu keskimäärin pienemmiksi kuin valvonnasta aiheutuvat kustannukset. Tietyillä toimialoilla puuttuminen rajat alittaviin kauppoihin saattaisi olla perusteltua. Eräissä EU-jäsenmaissa kansallisilla kilpailuviranomaisilla onkin niin sanottu otto-oikeus, jonka perusteella ne voivat puuttua myös sellaisiin liikevaihtorajat alittaviin yrityskauppoihin, joiden voidaan katsoa johtavan todennäköisesti haitallisiin kilpailuvaikutuksiin.

Pienten yritysten asemaan liittyy lisäksi yritysten välisten kiellettyjen kilpailunrajoitusten arvioinnissa sovellettava ns. merkittävyyskriteeri. Euroopan komissio on linjannut tiedoksiannossaan vähämerkityksisistä sopimuksista, että se ei lähtökohtaisesti puutu tiettyihin normaalisti kiellettyihin yritysten välisiin sopimuksiin, mikäli niihin osalliset yritykset ovat riittävän pieniä.¹³ Myös tämä niin kutsuttu de minimis-sääntö perustuu siihen, että pienillä yrityksillä ei katsota olevan mahdollisuuksia aiheuttaa merkittävää haittaa kilpailulle.

On tärkeää huomata, että pienten yritysten edellä kuvattu eräänlainen erityisasema kilpailuoikeudessa ei perustu samoihin syihin, joilla pienten yritysten tukemista yleensä perustellaan. Toisin sanoen kilpailuviranomaisen puuttumatta jättämisen peruste ei ole koskaan esimerkiksi se, että pienten yritysten uskottaisiin luovan työpaikkoja tai edistävän tuotekehitystä.¹⁴ Puuttumatta jättäminen perustuu aina tietynlaiseen hyöty-kustannusajatteluun, jonka mukaan pienten yritysten aiheuttama kilpailuhaitta on niin pieni, että puuttumisen kustannukset ylittäisivät sen hyödyt.

Kilpailuoikeus ei pyri vaikuttamaan tulonjakoon pienten ja suurten yritysten välillä, ellei sillä ole merkitystä markkinoiden toimivuuden kannalta. Esimerkiksi tästä sopii niin kutsutun tehokkuuspuolustuksen arviointi yrityskauppavalvonnassa. Samalla tuotantoportaalla toimivien kilpailijoiden välisten yrityskauppojen

12 HE 88/2010. Esimerkkeiksi priorisoinnista käyvät esimerkiksi viraston internetsivuilta löytyvät ratkaisut 137/14.00.00/2013 ja 903/61/2008.

13 Komission tiedonanto vähämerkityksisistä sopimuksista, jotka eivät Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla rajoita tuntuvasti kilpailua (de minimis –sopimukset) (2001/C 368/07). Kilpailu- ja kuluttajavirasto soveltaa komission tiedonantoa.

14 Taloudellisen kasvun edistämiseksi valtion tulisi suosia vain kasvuyrityksiä, eikä yleisesti pieniä yrityksiä. Ks. Hyytinen, A. ja P. Rouvinen (2005). Onko talouskasvua ilman yrittäjiä? teoksessa A. Hyytinen ja P. Rouvinen (toim.) "Mistä talouskasvu syntyy?", Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos ETLA, Sarja B 214.

tiedetään johtavan lähes aina kilpailun ja kuluttajien kannalta haitallisiin vaikutuksiin. Yrityskauppa- ja valvonnassa haitallisia kilpailuvaikutuksia punnitaan kuitenkin yrityskaupan arvioituja tehokkuushyötyjä vasten. Tehokkuushyödyt voivat perustua esimerkiksi yhdistyvien liiketoimintojen synergia- tai mittakaava- etuihin. Yrityskauppa hyväksytään, mikäli tehokkuushyötyjen katsotaan olevan painavammalla kuin kilpailun kannalta haitalliset vaikutukset, ja jos hyötyjen voidaan katsoa siirtyvän hinnoittelun välityksellä kuluttajille. Päätöksen kannalta ei ole merkitystä, vaikka kauppa johtaisi samalla pienempien kilpailijoiden tulosten heikkenemiseen.

Kilpailupolitiikan ensisijainen tehtävä on huolehtia kilpailun toimivuudesta, mikä edellyttää tiettyä riippumattomuutta muista poliittisista pyrkimyksistä. Periaate on taloustieteen ensimmäisen ja toisen hyvinvointiteoreeman mukainen: toimiva markkinatalous maksimoi kokonaishyvinvoinnin, ja tulonjakokysymykset voidaan hoitaa hyvin suunnitelluilla tulonsiirroilla. Julkisen vallan on perusteltua puuttua markkinoiden toimintaan lähinnä markkinahäiriöiden vuoksi.¹⁵ Tästä on kysymys myös kilpailuviranomaisen toiminnassa, joka keskittyy markkinavoimaan liittyvien markkinahäiriöiden korjaamiseen ja ehkäisemiseen. Myös yrittäjyyden tukemista voidaan perustella markkinahäiriöargumentein. Silloin kysymys on kuitenkin yleensä muista markkinahäiriöistä kuin markkinavoimasta, minkä vuoksi niiden korjaamiseksi on todennäköisesti käytettävissä tehokkaampia ja tarkempia ohjauskeinoja kuin kilpailupolitiikka.

Markkinatalouden yleistä toimivuutta mitataan muun muassa erilaisilla kilpailukykyvertailuilla. Vuonna 2014 World Economic Forum arvioi Suomen Euroopan kilpailukykyisimmäksi maaksi. Vertailu perustuu 71 mittariin, jotka on jaettu seitsemään pääryhmään. Yksi pääryhmistä on kilpailun toimivuus, jossa Suomen sijoitus oli 28 maan joukossa kuudes. Kilpailuun liittyvistä seitsemästä mittarista Suomi sijoittui parhaiten kilpailupolitiikan vaikuttavuudessa, jolla Suomi arvioitiin Euroopan parhaaksi. Kilpailun kokonaistoimivuutta erityisesti heikentäväksi seikaksi World Economic Forum arvioi sen sijaan suomalaisten markkinoiden pienuuteen liittyvän alhaisen kilpailun intensiteetin, jolla Suomi sijoittui vertailussa vasta sijalle 24.

Julkinen sektori kilpailijana

Julkisen sektorin osallistumisella markkinoille voi olla samantapaisia kilpailulle haitallisia vaikutuksia kuin määräävän markkina-aseman väärinkäytöllä. Julkisten yritysten saamat erilaiset edut sekä mahdollisuus toimia tappiollisesti antavat niille kilpailuedun, jonka avulla ne voivat käyttäytyä asiakkaistaan ja kilpailijoistaan riippumatta kuten määräävässä asemassa olevat yritykset.¹⁶ Julkisten yritysten ja määräävässä asemassa olevien yritysten välillä on kuitenkin myös keskeisiä eroja.

15 Markkinahäiriö on taloustieteen yleisnimitys sille, joiden vuoksi vapaat markkinat eivät johda tehokkuuteen. Markkinahäiriöt voivat liittyä markkinavoiman lisäksi esimerkiksi ulkoisvaikutuksiin tai julkishyödykkeisiin. Julkisuu-
dessa markkinahäiriöksi nimitetään usein myös erilaisia kysyntä- ja tarjontashokkeja. Tällaiset äkilliset muutokset
markkinaolosuhteissa eivät ole tässä tekstissä tai taloustieteessä tarkoitettuja markkinahäiriöitä.

16 Käytän tässä kirjoituksen luettavuutta silmällä pitäen nimitystä "julkinen yritys" kaikista kuntien, kuntayhtymien ja
valtion määräysvaltaan kuuluvista yksiköistä, jotka voidaan mieltää luonteeltaan yrityksen kaltaisiksi.

Ensinnäkin julkisten yritysten erityisasema on harvoin rakennettu alun alkaenkaan kilpailullisilla ansioilla. Tästä syystä julkisten yritysten aiheuttamiin kilpailun vääristymiin liittyy tehottomuutta, joka voi olla jopa tavallista määräävää markkina-asemaa vakavampi ongelma.

Toinen julkisten yritysten erityispiirre on se, etteivät ne aina noudata normaalia liiketoimintalogiikkaa. Tietyissä tilanteissa julkisen sektorin toiminta toki muistuttaa tavanomaista voitonmaksimointia. Erityisesti kunnat ovat nähneet markkinoille osallistumisen tapana rahoittaa muuta toimintaansa. Osa kuntien omistamista liikelaitoksista toimii käytännössä suojatussa monopoliasemassa, minkä ansiosta ne voivat periä huomattavan korkeita hintoja ilman pelkoa kilpailun lisääntymisestä. Kilpailunäkökulmasta ongelman ydin ei ole itse ylihinnassa, vaan siinä, että kunta estää kilpailun syntymisen toimialalla omaa liikelaitostaan suosimalla. Vaikka kuvanlaista piiloverotusta harjoittavalla kunnalla voi olla kannustimet tehostaa toimintaansa, on perusteltua olettaa, että liikelaitos olisi vielä tehokkaampi, jos se kohtaisi kilpailupainetta myös yksityisiltä yrityksiltä.

Monesti kuntien tavoitteena on monopolihinnoittelun sijaan tarjota yleishyödylliseksi katsomiaan palveluita hinnalla, joka alittaa kilpailullisen hintatason. Alihinnoittelu hyödyttää palvelua käyttäviä kuntalaisia, mutta sulkee samalla markkinat yrittäjiltä, jotka voisivat tuottaa palvelun kuntaa tehokkaammin. Muita julkisia yrityksiä ohjaavia tavoitteita, jotka saattavat johtaa kilpailun vääristymiseen, ovat esimerkiksi pyrkimys maksimoida yrityksen kokoa tai henkilöstön määrää kannattavuuden sijasta. Kaikki poikkeamat voitonmaksimoinnista johtavat lähtökohtaisesti taloudelliseen tehottomuuteen. On jopa arveltu, että julkisen sektorin kannustimet kilpailua vääristävään käytökseen ovat voimakkaammat kuin yksityisillä yrityksillä.¹⁷

Julkiset yritykset eroavat määräävässä asemassa olevista yrityksistä myös juuri siksi, että ne pystyvät toimimaan järjestelmällisesti tappiolla. Kirjoituksen edellisessä luvussa keskusteltiin, kuinka kilpailu itse pitää huolen siitä, etteivät yritykset, joilla ei ole riittävästi markkinavoimaa, pysty rajoittamaan merkittävästi kilpailua. Tämä kilpailun itseään korjaava ominaisuus ei päde julkisiin yrityksiin, jos niiden ei tarvitse välittää taloudellisista tappioista.

Konkurssisuojaan lisäksi julkisilla yrityksillä on useita kilpailuetuja, jotka eivät perustu millään tavalla niiden omaan tehokkuuteen. Yksi ilmeisimmistä eduista on liikelaitosten selvästi yksityistä sektoria kevyempi verotus. Myös liikelaitoksille asetetut tuottovaatimukset voivat olla merkittävästi alemmat kuin vastaavalla yksityisen sektorin toimijalla. Liikelaitos voi lisäksi saada käyttöönsä julkisesti omistettuja tuotantopanoksia tai esimerkiksi toimitiloja, joihin yksityisellä yrityksellä ei ole mahdollisuutta. Kaikki edellä mainitut seikat laskevat julkisen yrityksen kustannuksia, mikä mahdollistaa tehottoman toiminnan ylläpitämisen.

17 Sappington, D. E., & Sidak, J. G. (2003). Incentives for anticompetitive behavior by public enterprises. *Review of Industrial Organization*, 22(3), 183-206.

Kilpailuneutraliteettiin liittyvä sääntely

Kilpailuneutraliteetilla tarkoitetaan julkisen ja yksityisen sektorin tasapuolisia toimintaedellytyksiä. Näitä toimintaedellytyksiä on pyritty edistämään lakiuudistuksilla, joista keskeisimpiä ovat vuonna 2013 voimaan astuneet kilpailu- ja kuntalain uudistukset.

Kuntalakia muuttamalla kunnille asetettiin velvollisuus yhtiöittää sellainen toiminta, jonka voidaan katsoa olevan taloudellista toimintaa kilpailutilanteessa markkinoilla. Kysymykseen siitä, minkälainen toiminta voidaan katsoa taloudelliseksi toiminnaksi kilpailutilanteessa, ei ole yksiselitteistä vastausta. Kuntalain 2 a §:ssä luetellaan kuitenkin esimerkkejä tilanteista, joissa kunta ei ainakaan hoida tehtävää kilpailutilanteessa markkinoilla. Näistä yleisimpiä on tilanne, jossa kunta tuottaa lain perusteella palveluita kunnan asukkaille. Tähän kategoriaan kuuluvat muun muassa monet sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut. Kilpailuksi markkinoilla ei katsota myöskään esimerkiksi kunnan järjestämiä luvanvaraisia koulutuspalveluita tai niihin kiinteästi liittyviä oppilastöitä, eikä esimerkiksi lakiin perustuvia tai luonnollisia monopoleja, kuten kuntien vesilaitoksia.

Yhtiöittämisvelvoite ei sido välttämättä edes silloin, kun kunnan toiminnan voidaan katsoa kilpailevan markkinoilla yksityisen sektorin kanssa. Yhtiöittämisvelvollisuuteen on nimittäin säädetty useita poikkeuksia (Kuntalain 2 b §). Kunta voi esimerkiksi jatkaa toimintaansa markkinoilla entiseen tapaan, jos sen voidaan katsoa olevan vähäistä tai jos kyseessä ovat kuntakonserniin kuuluvalla tytäryhteisölle tuotetut tukipalvelut. Niissäkin tapauksissa, joissa liikelaitos jatkaa toimintaansa poikkeussäännön perusteella, sen on kuitenkin noudatettava markkinaperusteista hinnoittelua.

Kunnan liikelaitos ei ole itsenäinen oikeushenkilö, eikä se ole kirjanpitovelvollinen. Kun liikelaitos muutetaan esimerkiksi osakeyhtiöksi, se menettää konkurssisuojaansa ja joutuu osakeyhtiöitä koskevan verolainsäädännön alaisuuteen. Toisin sanoen kuntalain uudistuksen voidaan olettaa lieventävän osaltaan kahta keskeistä kuntasektorin kilpailuneutraliteettiongelmia. Kuntien on toteutettava yhtiöittäminen vuoden 2014 loppuun mennessä.

Kilpailulain uudistaminen laajensi Kilpailu- ja kuluttajaviraston puuttumismahdollisuuksia erityisesti niihin kysymyksiin, joihin kuntien yhtiöittämisvelvollisuudella ei ole vaikutusta. Virasto voi puuttua sekä kilpailua vääristäviin menettelyihin että kilpailuneutraliteetin vaarantaviin rakenteisiin. Kiellettävä menettely voi olla esimerkiksi mikä tahansa valikoiva tuki tai kunnan harjoittaman kaupallisen toiminnan subventointi muun toiminnan tuotoilla. Käytännössä kielletyt menettelyt ilmevät muun muassa alihinnoitteluna, syrjintänä ja toimituksista kieltäytymisenä. Kilpailuneutraliteetin vaarantava rakenne tarkoittaa tyypillisesti kunnan toimintaa virastomuodossa tai liikelaitoksena.

Kilpailulain uusi 4a luku antaa Kilpailu- ja kuluttajavirastolle varsin laajat valtuudet puuttua kilpailuneutraliteettiongelmiin. Luku ei ole kuitenkaan sovellettavissa, mikäli kilpailuneutraliteetin kannalta haitalliset vaikutukset seuraavat väistämättä

lainsäädännöstä. Viraston toimivaltaan liittyvä kilpailulain 30 a § ei toisin sanoen luo toimivaltaa muun lainsäädännön oikaisemiseen.¹⁸ Lainsäädännöstä väistämättä seuraavina vaikutuksina voidaan pitää esimerkiksi liikuntalain perusteella järjestettyä liikuntapalvelua, joka sulkee markkinoilta yksityisen sektorin palveluntarjoajan.

Viraston uudet toimivaltuudet eivät ole sovellettavissa myöskään, jos ne estäisivät merkittävän kansalaisten hyvinvointiin, turvallisuuteen tai muuhun yleiseen etuun liittyvän tehtävän hoitamisen. Lakiin liittyvän hallituksen esityksen (HE 40/2013) mukaan poikkeusta on kuitenkin tulkittava suppeasti. Pelkkä vetoaminen yhteiskunnallisiin intresseihin ei riitä, vaan yleisen edun toteuttamisen on riipputtava kriittisellä tavalla menettelystä, josta neutraliteettiongelma aiheutuu.

Viraston on puututtava kilpailua vääristävään menettelyyn ensisijaisesti neuvotteluteitse. Neuvottelu on ollut toki mahdollista jo ennen lainsäädännön uudistusta. Viraston neuvotteluasemaa parantaa kuitenkin merkittävästi kilpailulakiin lisätty mahdollisuus kieltää menettely tai rakenne sakon uhalla. Lisäksi virasto voi myös asettaa menettelyn jatkamiselle velvoitteita, jotka varmistaisivat kilpailuneutraliteetin toteutumisen. KKV valvoo lisäksi markkinaehtoisien hinnoittelun toteutumista tilanteissa, joissa kunta on jatkanut toimintaansa markkinoilla liikelaitoksena kuntalain edellä mainittujen poikkeusten perusteella.¹⁹

Ennen kilpailulain muuttamista Kilpailu- ja kuluttajaviraston mahdollisuudet puuttua neutraliteettiongelmiin olivat rajalliset. Ensinnäkin kilpailulain soveltaminen edellytti, että taloudellista toimijaa voitiin pitää elinkeinonharjoittajana. Lisäksi kilpailulain puuttumismahdollisuudet rajoittuvat useasti tapauksiin, joissa elinkeinonharjoittajalla on määräävä markkina-asema. Molempien ehtojen täyttyminen yhtä aikaa on julkisen sektorin kohdalla harvinaista.

Myös EU:n valtiontukisäännöt korjaavat osaltaan kilpailuneutraliteettiongelmia.²⁰ Valtiontukisäännöt koskevat julkisista varoista yrityksille myönnettyä tukea, joka vääristää kilpailua ja vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Sääntöjen mukaan jäsenmaiden on tehtävä tuista ennakoilmoitus komissiolle, eikä tukea voida myöntää ennen komission hyväksyntää. Valtiontukisäännöistä on kuitenkin säädetty poikkeuksia, joista kilpailuneutraliteetin kannalta keskeisin koskee yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyviä ns. SGEI-palveluita (services of general economic interest). Esimerkiksi Yleisradion laissa määrätty julkisen palvelun tehtävä katsotaan SGEI-palveluksi. Kilpailu- ja kuluttajavirastolla ei ole toimivaltaa valtiontukiasioissa, eikä sen tehtäviin kuulu myöskään esimerkiksi varsinainen SGEI-säännösten noudattamisen valvominen.

Kilpailuneutraliteettivalvonnan haasteet ja mahdollisuudet

Vielä 1940-luvulla monet taloustieteilijät ajattelivat, että julkisen sektorin osallistumisella markkinoille oli kilpailua tehostava vaikutus. Julkinen omistus nähtiin jopa

18 HE 40/2013.

19 Ks. Kuntalain 66 a §

20 Kotimaiset kilpailuneutraliteettiin liittyvät lakiuudistukset ovat pitkälti seurausta EU:n Suomea vastaan nostamista valtiontukisääntötapauksista, jotka koskivat Destian (ent. Tieliikelaitos) ja Palmian konkurssisuojaajaa ja veroetuja.

ratkaisuna markkinavoimaongelmiin: sen ajateltiin lisäävän kilpailupainetta ja toimivan vertailukohtana yksityiselle sektorille, minkä vuoksi sen ajateltiin myös painavan hinnat lähemmäksi kilpailullista tasoa.²¹ Nykyisen ajattelun mukaan julkinen omistus ei ole välttämätöntä edes luonnollisiksi monopoleiksi katsotuilla aloilla, koska valtio voi myös tyytyä sääntelemään monopolin hintoja. 1980-luvulta lähtien vallalla on ollut ajattelutapa, jonka mukaan yksityistäminen ja markkinoiden avaaminen kilpailulle tehostavat taloudellista toimintaa.²²

Kilpailuneutraliteettilainsäädännössä ei ole varsinaisesti kysymys yksityistämisestä, sillä se ei pakota julkista sektoria luopumaan liiketoiminnan harjoittamisesta. Käytännössä uudistusten pitäisi kuitenkin tarjota yrittäjille uusia mahdollisuuksia. Neutraliteettivalvonnan tarkoitus on saada julkiset yritykset luopumaan omistuspohjaansa liittyvästä kilpailuedusta. Mikäli oletus julkisen sektorin tehottomuudesta pitää paikkansa, moni julkinen yritys tulee osoittautumaan kannattamattomaksi. Julkisella sektorilla on tällöin kaksi vaihtoehtoa: toiminnan tehostaminen tai yksityistäminen. Joissain tapauksissa koko julkisen yrityksen olemassaolon peruste on voinut olla palvelun tarjoaminen kuntalaisille hinnalla, joka alittaa kilpailullisen hintatason. Jos yhtiöittäminen estää alihinnoittelun, koko yrityksen olemassaolon peruste saattaa hävitä.

Lakiuudistukset lisäävät kilpailua myös julkisissa hankinnoissa. Ennen uudistuksia kunta saattoi ostaa palveluja liikelaitokselta tai virastolta ilman kilpailutusta. Uudistusten jälkeen kilpailutus pitää järjestää, ellei yhtiö täytä sidosyksikköhankinnan käsitettä, eli ellei sen liiketoiminta palvele käytännössä vain kuntaa itseään. Jos kunta tuottaa palveluita vain kunnalle, sen ei katsota toimivan kilpailutilanteessa markkinoilla, eikä sitä siten koske kuntalain yhtiöittämisvelvoite. Näin on, vaikka sama palvelu voitaisiin periaatteessa tuottaa myös yksityisellä sektorilla. Toisin sanoen kuntalain uudistus ja yhtiöittämisvelvoite eivät kuitenkaan pakota kuntia avaamaan kilpailulle kokonaan uusia hankintamarkkinoita.

Yksi kilpailuneutraliteettivalvonnan käytännön haasteista on nimenomaan päätellä, missä määrin julkinen yritys osallistuu markkinoille. Kysymys edellyttää kilpailuoikeudessa yleisesti sovellettua relevanttien markkinoiden määrittelyä, eli käytännössä julkisen yrityksen kanssa kilpailevien yritysten tunnistamista. Sitä osaa toiminnasta, jonka voidaan katsoa tapahtuvan markkinoilla, koskee kuntalain yhtiöittämisvelvoite. Toimintojen erottaminen markkinoille kuuluvaan ja puhtaasti julkiseen osaan saattaa olla kuitenkin haasteellista. Molempia saatetaan tuottaa samoissa tiloissa, samoilla koneilla ja henkilökunnalla. Toimintojen välillä voi olla myös synergioita, jolloin kaupallisten toimintojen yhtiöittäminen voi johtaa tehottomuuteen julkisen palvelun tuotannossa.

Samantapainen ongelma syntyy tilanteessa, jossa osa julkisen yrityksen toiminnasta perustuu julkisen palvelun tehtävän hoitamiseen. Voimme ajatella esimerkkinä

21 Shleifer, A. (1998). State versus Private Ownership. *The Journal of Economic Perspectives*, 12(4), 133-150.

22 Megginson, W. L., & Netter, J. M. (2001). From state to market: A survey of empirical studies on privatization. *Journal of Economic Literature*, 321-389.

edelleen Yleisradiota, jonka toiminnasta merkittävä osa kilpailee kaupallisten toimijoiden kanssa.²³ Yleisradiosta annetussa laissa julkisen palvelun tehtävä on määritetty hyvin väljästi, mikä jättää sijaa keskustelulle siitä, kuinka laajalle julkisen palvelun tehtävä voidaan venyttää. Yleisradiolain 6 a §:n mukaan Yleisradion on tehtävä ennakoarvointi merkittävien uusien palvelujen ja toimintojen vaikutuksista markkinoihin ja kilpailuun. Arviointia laadittaessa on pyydettävä Kilpailu- ja kuluttajaviraston ja alan keskeisten toimijoiden lausunnot tai kuultava heitä suullisesti. Kilpailulain uudistamista koskenut hallituksen esitys viittaa lisäksi mahdollisuuteen, jonka mukaan Kilpailu- ja kuluttajavirasto voisi puuttua kuvatuunlaiseen, neutraliteetin vaarantavaan tilanteeseen, mikäli se pystyy osoittamaan arvioitavan menettelyn kilpailun kannalta haitalliset vaikutukset suhteettoman suuriksi verrattuna niiden hyötyihin julkisen palvelun tehtävän täyttämässä.

Kilpailuneutraliteettiongelmat ovat harvoin täysin yksiselitteisiä, ja useimmat tapaukset edellyttävät tapauskohtaista vaikutusarviointia. Arvioinnin haasteellisuutta lisää se, että oikeuskäytäntö aiheesta on vielä niukkaa. Lakiuudistuksissa on kuitenkin merkittävä potentiaali kilpailun tehostamiseen. Kilpailun tehostaminen on pääsääntöisesti myös yrittäjien etujen mukaista. Neutraliteettivalvonnan kehittymisen kannalta on tärkeää, että yrittäjät ovat tietoisia lainsäädännön suostusta mahdollisuuksista. Lakiuudistusten tavoitteiden saavuttaminen on helpompaa, jos yrittäjät ovat aktiivisia neutraliteettia vaarantavien menettelyjen ja rakenteiden tunnistamisessa.

23 Ks. Ahonen, A. (2011). Yleisradiotoiminnan rahoitus, julkisen palvelun tehtävä ja kilpailuneutraliteetti. Teoksessa A. Ahonen (toim.). Kilpailukatsaus 2: Viisas sääntely – toimivat markkinat. Kilpailuviraston selvityksiä 1/2011.

Parempaa sääntelyä tai vähemmän sääntelyä – molempi parempi

Sääntely osana yhteiskunnan toimintaa

Yritysten näkökulmasta lakien tehtävänä on tuoda vakautta ja ennustettavuutta yritysten toimintaympäristöön. Tieto siitä, että ympärillä noudatetaan yhteisiä pelisääntöjä vapauttaa yritykset käyttämään resurssejaan omaan ydintehtäväänsä eli liiketoimintaan. Työntekijöiden työturvallisuuteen tai työterveyteen laitettu panos ei ole haitta kilpailukyvyille, koska lakien mukaan kilpailijayrityksen tulee toimia samoin. Raportointivelvoitteilla pyritään varmistamaan, että kaikki yritykset maksavat veronsa ja työnantajamaksunsa, joka parantaa velvoitteensa hoitavan yrityksen kilpailuasetaamaa. Määräävän markkina-aseman väärinkäytön kieltä mahdollistaa osaltaan myös pienten yritysten toiminnan suurten ketjujen katveessa.

Suomalaiset yritykset toimivat ympäristössä, jota ohjaavat myös kansainväliset sopimukset sekä EU:n sääntely. Sääntely tukee markkinoiden toimivuutta ja luotettavuutta, mutta luo myös yrityksille velvoitteita, joista se ei itse koe hyötyvänsä. Ja toisaalta liiallinen sääntely aiheuttaa ylimääräisiä hallinnollisia kustannuksia, saat- taa heikentää yhteiskunnallisen ohjauksen laatua sekä heikentää markkinoiden toimivuutta. Ideaalitulanteessa on löydetty tasapaino niistä keinoista, joilla yhteiskun- tapoliiittisiin tavoitteisiin päästään tarkoituksenmukaisella tavalla.

Se, onko Suomessa päästy ideaalitulanteeseen, ei ainakaan riipu yrittämisen puut- teesta. Esimerkiksi oikeusministeriön sivuilta löytyy 21 vuosina 2005–2013 tehtyä julkaisua sääntelyn kehittämisestä, joista suurin osa on valmisteltu laajapohjaisissa työryhmissä²⁴.

Parempaa ja järkevämpää sääntelyä

Säädösvalmistelun kehittämisen (parempi sääntely) tavoitteena on parantaa säädös- valmistelun ja sen tuloksena syntyvien säädösten laatua. Tavoitteena on sääntely, joka on oikein kohdentuvaa, toimivaa, johdonmukaista ja ymmärrettävää.

Kansalliset paremman sääntelyn tavoitteet on kirjattu pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmaan. Tavoitteina on muun muassa lisätä lainvalmisteluun käytet- täviä resursseja ministeriöissä, laatia lainsäädäntösuunnitelmat sekä tehostaa sään- telyvaihtoehtojen ja vaikuttavuuden arviointia.

Valtioneuvoston kanslian julkaiseman paremman sääntelyn toimintaohjelman²⁵ mukaan sääntelyssä tulee noudattaa seuraavia periaatteita:

24 <http://oikeusministerio.fi/fi/index/toimintajataavoitteet/lakiensaataminen/parempisaantely/kehittamishankkeita.html>
25 <http://vnk.fi/julkaisut/julkaisusarja/julkaisu/fi.jsp?oid=166035>

1. Säädosvalmistelun ja lainsäädännön on oltava ennustettavaa ja avointa. Sidosryhmien osallistuminen ja vaikutusmahdollisuudet on turvattava.
2. Sääntelyn on oltava hallittavaa ja ymmärrettävää.
3. Lainsäädännön on oltava sisällöltään joustavaa ja soveltamisalaltaan selkeää.
4. Sääntelyn on edistettävä oikeusvarmuutta ja luottamusta. Lainsäädännön tulee johtaa tarkoitettuihin vaikutuksiin.
5. Suhteellisuuden tulee toteutua toimijoiden velvoitteissa ja viranomaisvalvon-
nassa nykyistä laajemmin.
6. Sääntelyn eri osa-alueiden on vaikutettava toisiinsa johdonmukaisella tavalla.
7. Sääntely ei saa olla itsetarkoituksellista. Muita ohjauskeinoja tulee käyttää
aktiivisesti.
8. Lainsäädännön tulee tukea osaamisen muodostumista ja edistää työoloja ja
työhyvinvointia.
9. Lainsäädännön tulee edistää markkinoille pääsyä ja tuottavuutta.
10. Lainsäädännön tulee ylläpitää ja parantaa Suomen kiinnostavuutta yritys-
toiminnan sijaintipaikkana sekä luoda suomalaiselle elinkeinotoiminnalle
kilpailuetuja.
11. Lainsäädännöllä tulee osaltaan huolehtia julkisen talouden kestävydestä kes-
kipitkällä ja pitkällä aikavälillä.

Vaikka toimintaohjelma on päivätty vuodelle 2006, voidaan linjausten katsoa kes-
täneen hyvin aikaa. Siihen onko periaatteet pystytty ottamaan osaksi ministeriöi-
den lainvalmistelua ei ole yksinkertaista vastata. Voidaan ehkä todeta, että aiheen
pioneeri, tutkimusprofessori Jyrki Tala on jo vuonna 1999 ilmestyneessä kirjassaan
Oikeussääntelyn määrä ja vaihtoehdot tuonut esiin järjestelmäämme iskostuneet
tavan löytää kaikkeen ratkaisut uudella lainsäädännöllä – eikä kehityksen suunta
ole tästä muuttunut. Kaikki muut ohjauskeinot vaikuttavat tuntevan liian kevyiltä.

Todellisuudessa Suomessa kohtuullisen harvoin mitataan sitä, toteuttiko laki ne
tavoitteet, mitä sille asetettiin, joten lain erinomaisuuteen halutun kehityksen tuot-
tajana, ei kannata liikaa tuudittautua. Joskus lain tavoitteita ei edes ole selkeästi
tuotu esiin. Ohjauskeinona laki on helpoiten tunnistettavissa ja siksi varmin työ-
kalu tarttua, kun yhteiskuntaa kehitetään. Lain korvaavia ohjauskeinoja ovat muun
muassa informaatio, taloudelliset kannustimet, alan omavalvonta tai käyttäytymis-
taloustieteen hyödyntäminen²⁶ (Tala Jyrki, *Lainvalmistelu ja sääntelyn vaihtoehdot*
2012).

Hallinnollisen taakan vähentäminen osana parempaa sääntelyä

Sääntelyn yhtenä keskeisenä haittana yrityksille nähdään sen tuoma hallinnolli-
nen taakka. On arvioitu, että sääntelystä aiheutuvan hallinnollisen taakan määrä
olisi Suomessa noin kaksi prosenttia bruttokansantuotteesta. *Hallinnollisia kustan-
nuksia* yrityksille syntyy lakisääteisten tietojen toimittamisesta viranomaisille ja

26 <http://www.optula.om.fi/fi/index/julkaisut/tutkimustiedonantoja-sarja/lainvalmistelujasaantelynvaihtoehdot.html>

kolmansille osapuolille. Lakisääteisiä tiedonantovelvoitteita ovat esimerkiksi erilaiset ilmoitus- ja raportointivelvoitteet sekä lupamenettelyt. Hallinnollista taakkaa on se osa kustannuksista, jota yritys ei tekisi ilman lainsäädäntöä. Yrityksillä on esimerkiksi intressi pitää yllä tietoa siitä, paljonko kassassa on rahaa. Näin ollen velvoite pitää kirjanpitoa ei ole kokonaan hallinnosta taakkaa, vaan pelkästään siihen liittyvät toimet, jotka eivät enää hyödytä yritystä itseään.

Yrityksillä menee myös aikaan sen hahmottamiseen, mitä lakeja tulee milloinkin noudattaa. Näin ollen myös lakien määrällä on merkitystä. Eri lakien noudattamista valvovat eri viranomaiset, ja mitä enemmän on sovellettavia lakeja, niin sitä enemmän yrityksellä on viranomaistahoja, jolle pitää tietoa toimittaa tai jonka sivuilta tietoa pitää yrittää löytää.

Sääntelytaakkaa aiheutuu myös muuntyyppisistä *mukauttamiskustannuksista* (compliance costs). Lainsäädäntö voi esimerkiksi aiheuttaa yrityksille suoraan erilaisia investointitarpeita, tai tarpeen muokata omia sisäisiä työkäytäntöjään. Yritykset saattavat myös joutua turvautumaan ulkopuolisten asiantuntijoiden apuun varmistukseksi, että ne täyttävät toiminnassaan kaikki monimutkaisen lainsäädännön vaatimukset. Yritys myös saattaa joutua tekemään asioita uudelleen, koska ei ensimmäiselle kerralla ymmärtänyt kaikkia lain vaatimuksia. Kaikki tämä aiheuttaa lisäkustannuksia ja tarkoittaa samalla sitä, että yrityksillä on vähemmän aikaa tuottavaan työhön sekä vähemmän rahaa tuleviin investointeihin.

Yritysten hallinnollisen taakan keventämisellä on siten arvioitu olevan myönteisiä vaikutuksia kansantalouteen. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen (VATT) vuonna 2011 tekemän arvion mukaan taakan keventäminen neljänneksellä kasvattaisi bruttokansantuotteen tasoa 0,35 prosenttia vuoteen 2025 mennessä. Taakan vähentyminen parantaa yritysten tuottavuutta ja kilpailukykyä.

Suomessa toteutettiin vuosina 2009–2012 yritysten hallinnollisen taakan vähentämisen toimintaohjelma, jonka tulokset jäivät laihoiksi. Arvion mukaan taakka vähentyi toimintaohjelman aikana yhden prosentin, kun sillä tavoiteltiin 25 prosentin vähennystä. Hallinnollista taakkaa vähentäviä toimia ovat olleet mm:

- pienyritysten pidennettyihin verokausiin ja verotilijärjestelmään siirtyminen,
- kynnsarvojen nostaminen julkisissa hankinnoissa sekä
- siirtyminen elintarvikehuoneiston hyväksymismenettelystä ilmoitusmenettelyyn.

Huomattavasti hallinnollista taakkaa lisäävä toimenpide oli puolestaan käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden käyttöönotto. Vuoden 2012 jälkeen mainittavia taakkaa lisääviä toimenpiteitä ovat olleet rakennuslupa- ja käyttöön otettu veronumero sekä heinäkuussa 2014 alkava rakennusalan urakkailmoittaminen.

Yhtenä syynä toimintaohjelman epäonnistumiseen voidaan pitää hallituksen toisia tavoitteita, joihin pääseminen vaati taakan lisäämistä. Edellä mainitut taakkaa lisäävät hankkeet ovat molemmat osa hallituksen toimia harmaan talouden torjumiseksi. Radikaali taakan vähentäminen myös usein vaatii asian katsomista kokonaan uudesta valosta ja ehkä tässä vaiheessa suomalainen järjestelmä ei ole ollut valmis

kyseenalaistamaan totuttuja käsityksiä siitä, mikä on riittävä tapa toimia. Työnantajana toimiminen on suurin taakkaan aiheuttava osa-alue ja se on myös se alue, josta on todella vaikea tinkiä, koska kyseessä on työntekijän oikeudet ja turvallisuus. On olemassa paljon hallinnollista taakkaa, jota ei ole tarkoituksenmukaista poistaa.

TEM:n arvion mukaan syksyn 2013 valtiopäivillä eduskunnalle annettiin 38 hallituksen esitystä, joilla on vaikutuksia yrityksiin. Näistä 19 lisää yritysten hallinnollista taakkaa ja viisi vähentää sitä jonkin verran. EU-sääntely on 18 esityksen taustalla. Tämä ei kuitenkaan anna täyttä kuvaa uuden EU-sääntelyn määrästä, koska usein sääntely tulee suoraan EU:n asetuksesta ja niistä ei tehdä hallituksen esityksiä.

Hallitus on puoliväliriihessä sitoutunut välttämään päätöksissään loppuvaalikauden aikana teollisuudelle aiheutuvien kustannusten tai sääntelytaakan lisäämistä. Hallitus myös painotti, että tämän lisäksi olemassa olevaa sääntelytaakkaa tarkastellaan ja yleisenä lähtökohtana on, ettei yritysten sääntelytaakka kasva vuosien 2013–2015 aikana.

Taakan keventämistoimien edistymistä tarkastellaan vastuuministeriöiden valtiosihteerien tai vastaavien erityisavustajien ja sidosryhmien tapaamisissa puolivuosittein. Tapaamisten tarkoituksena on vahvistaa yritysten sääntelytaakkaa vähentävien hanke-ehdotusten etenemistä sekä tunnistaa ajoissa taakkaa lisäävät lakihankkeet. Lisäksi tapaamisissa seurataan hallitusten esitysten yritysten vaikutusarviointien tasoa.

Hallinnollisesta taakasta sääntelytaakkaan ja kilpailukykyyn

Yrityksille aiheutuva hallinnollinen taakka on kuitenkin vain yksi osa sääntelyn yritysvaikutuksia. Kuten aikaisemmin on tuotu esille, hallinnollinen taakka käsitteenä ei pidä sisällään edes niitä kaikkia välittömiä kustannuksia, mitä sääntelystä saattaa seurata. Voi olla, että yritys joutuu tekemään suuriakin investointeja saadakseen toimintansa lain edellyttämälle tasolle. Sääntelyllä saattaa olla lisäksi huomattavia välillisiä vaikutuksia. Se saattaa ohjata kysyntää toisiin tuotteisiin tai muuttaa yritysten tuoteportfoliota. Ei välttämättä ole sattumaa, että Fazer on laajentanut huomattavasti keksivalikoimaansa sen jälkeen, kun makeisille asetettiin valmistevero.

Arvioiden mukaan pienille yrityksille vaikutukset ovat suhteessa suuremmat kuin isoille. Suorana kilpailuhaittana voidaan nähdä kertakustannukset, jotka hidastavat pienen yrityksen liiketoiminnan kehittämiseen tähtääviä investointeja suurta toimijaa enemmän. Uudella sääntelyllä saattaa olla muunkinlaisia pienille yrityksille enemmän haittaa aiheuttavia vaikutuksia. Kolmen hengen yrityksessä toimitusjohtaja, jonka työaika pitäisi mennä liiketoiminnan edistämiseen, käyttääkin sen uuden sääntelyn opetteluun. Tällaista ilmiötä tuskin on 50 hengen yrityksessä. Sääntely voi myös asettaa tietyn toimialan epäedulliseen asemaan suhteessa muihin. Ravintoloille asetetut vaatimukset saattavat hyödyttää vähittäiskauppaa, tai kaupan aukioloaikojen sääntely mahdollistaa lähikioskin asiakasvirran. Globaaleilla markkinoilla on syytä ottaa huomioon myös kansainvälinen kilpailukyky. Säädeläkänkö

suomalaisia yrityksiä tietyllä toimialalla jotenkin selkeästi raskaammin kuin muiden maiden yrityksiä? Sääntelyn vaikutukset myös kumuloituvat, jolloin ketjun loppupäässä oleva toimija todennäköisesti kustantaa ainakin osan muiden toimijoiden sääntelytaakasta. TEM antaa lausunnon lakien yritysvaikutusarviointista esitteläjälle virkamiehelle ennen kuin laki menee eduskuntaan.

Varsinkin välillisten vaikutusten tunnistaminen lainsäädäntövaiheessa ei ole aina yksinkertaista ja välillä se on jopa mahdotonta. Tämä on yksi keskeinen syy, miksi lailla säätämisen tulisi aina olla keino vasta sitten, kun millään kevyemmällä tavalla ei voida päästä lähellekään sitä mitä tavoitellaan. Mitä hankalampi on ennustaa työkalun lopullisia vaikutuksia, sitä nihkeämmin siihen kannattaa tarttua. Yhtenä keinona tunnistaa sääntelyn toimivuus on löytää jo tavoitteiden asetanta vaiheessa ne mittarit, jolla lain vaikuttavuutta voidaan myöhemmin tarkastella. Aineistoa tulisi alkaa kerätä jo hyvissä ajoin ennen uuden lainsäädännön voimaan astumista. Tällöin olisi paremmat mahdollisuudet tunnistaa, mitkä vaikutukset tulivat itse sääntelystä ja mitkä jostain muusta. Tämä osaltaan tarkoittaa sitä, että pääsääntöisesti lakien säätämisen tulisi olla hidasta toimintaa, eikä virkamiehen tai hallituksen onnistumisen mittari saisi olla nopeasti luotu laki.

Komission kehittämisohjelma REFIT (Regulatory Fitness and Performance Programme)²⁷

Suomalaisten yritysten kannalta on hyvin merkittävää, mitä EU:ssä säädellään. Yritysten hallinnollista taakkaa onkin pyritty keventämään myös Euroopan unionin tasolla. Komissio on arvioinut, että hyväksytyjen ja komission ehdottamien kohdennettujen toimien ansiosta yritysten hallinnollinen taakka kevenee EU:ssa kaikkiaan noin 40 mrd. eurolla, mikä vastaa noin 31 prosenttia EU-lähtöisen hallinnollisen taakan kokonaislähtötasosta. On hyvin todennäköistä, että suomalaiset yritykset eivät koe, että toimintaohjelman johdosta heidän EU-lähtöinen hallinnollinen taakka pienenee melkein kolmanneksella. Komissio ei myöskään tuloksissaan ole ottanut huomioon toimia, joilla se samanaikaisesti lisäsi hallinnollista taakkaa. Kyseessä ei siis ole nettovaikutus EU-sääntelyyn.

Komission uusi toimenpide, REFIT-ohjelma EU-sääntelyn yksinkertaistamiseen ja sääntelytaakan keventämiseen pitää sisällään lukuisia toimenpiteitä olemassa olevista esityksistä suunnitteilla oleviin sääntelyn evaluointeihin. Ohjelmassa käydään laajasti läpi EU:n säädöksiä, tehdään koko EU-lainsäädännön kattavia yksinkertaistamishdotuksia ja otetaan tarpeettomien sääntelykustannusten ja parantamista vaativien alojen kartoittaminen osaksi komission päätöksentekoa ja ohjelmasuunnittelua.

Ohjelma käynnistyi komission kartoituksella, josta ei tehty erikseen kuulemisia. Kartoitus kattaa 23 politiikka-aluetta sisältäen listaukset tulevista säännöstoimenpiteistä ja evaluoinneista. Komissio esittää listan EU-säädöksistä, jotka aiotaan

27 http://ec.europa.eu/smart-regulation/refit/index_en.htm

kumota, sekä sellaisista säädösehdotuksista, joiden valmistelua ei jatketa mm. mahdollisten taakkavaikutusten vuoksi. Lisäksi komissio listaa tiedonannossaan 31 aluetta, joista se aikoo tehdä evaluoinnin tai muun selvityksen löytääkseen näistä yksinkertaistamispotentiaalia tai taakan vähennysmahdollisuuksia.

Ministeriöiltä saadun palautteen perusteella ohjelmaan sisällytetyt hankkeet eivät kansallisesti kuitenkaan kaikilta osin kevennä taakkaa. Niistä hankkeista, jotka ministeriöt ovat pystyneet arvioimaan, voidaan todeta, että vajaa 1/3 vähentää hieman yritysten taakkaan, 1/3 on taakan kannalta neutraali ja reilu 1/3 lisää taakkaa jonkin verran tai huomattavasti tietyn toimialan yrityksille kansallisesti. Neutraalien tai taakkaa lisäävien hankkeiden määrä on kohtuullisen suuri, kun ottaa huomioon, että kyseessä on komission keskeinen työkalu yritysten sääntely-ympäristön parantamiseen. Taakkaa vähentävistä hankkeista ei myöskään nouse esiin yhtään yritysten kannalta erityisen hyödyllistä.

Jotta komission ohjelma toteuttaa tavoitteet myös suomalaisten yritysten näkökulmasta, on ministeriöillä keskeinen rooli tuoda yritysten näkökulmaa substanssivalmisteluun. Uuteen esitykseen liittyvät yritysvaikutukset tulee ottaa tosissaan huomioon jo siinä vaiheessa, kun asiasta vastuussa oleva ministeriö ensimmäisen kerran saa tietoa komission aikeista. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että ministeriöillä, joilla ei ole perinteistä roolia yritysten elinkeinotoiminnan edistäjänä, tulee kuitenkin olla tavalla tai toisella osaamista ja halua arvioida yritysvaikutuksia hyvin varhaisessa vaiheessa.

Lopuksi

Suomessa on jo pitkään kiinnitetty huomiota järkevään sääntelyyn ja yritysten sääntelystä aiheutuviin kustannuksiin. Vahva yhteinen tahtotila ei ole kuitenkaan konkretisoitunut kovin hyviksi tuloksiksi eikä toisaalta Suomessa kukaan kiistä sääntelyn hyötyjä myös elinkeinoelämälle. Suomi myös menestyy edelleen verraten hyvin kansainvälisissä kilpailukykyvertailuissa yritysmyönteisenä toimintaympäristönä. Esimerkiksi luvanvaraisen liiketoiminnan osuus Suomessa on hyvin pieni verrattuna useaan muuhun EU-maahan.

Sähköiselle asiointille on laitettu Suomessa suuri odotusarvo nimenomaan yritysten hallinnollisen taakan vähentäjänä. Osaltaan se on päästänyt virkamiehet vähällä. Toiminnan tarkoituksenmukaisuutta ei ole tarvinnut kyseenalaistaa, koska on voitu tuudittautua siihen, että sähköinen asiointi tekee kaiken helpoksi. Tämän ei tietenkään ole totta, koska www-sivuilla tehty asiointi voi olla ihan yhtä aikaa vievää kuin viraston konttorissa käynti. Vuosina 2009–2012 Suomesta ei löytynyt tarpeeksi tahtotilaa yritysten sääntelytaakan vähentämiseen eikä hallitusohjelmaan viety kirjaus tästä näyttänyt sitouttavan ministeriöitä valitsemaan taakkaa vähentäviä ratkaisuja. Loppujen lopuksi kyse on usein valinnasta kahden eri tavoitteen välillä ja sen viime kädessä tekee poliittinen päättäjä.

Myös EU on tuonut suomalaisille yrityksille enemmän positiivisia kuin negatiivisia asioita ja ainakin elinkeinoelämä puheenvuoroissaan kannattaa Suomen

jäsenyyttä EU:ssa. Se ei kuitenkaan tarkoita, ettei olisi olemassa sitä riskiä, että ylisäätelemme itsemme ulos globaaleilta markkinoilta. Hollanti ja Iso-Britannia ovatkin lähestyneet aihetta nostamalla esiin sen, sovelletaanko EU-oikeuteen tarpeeksi tehokkaasti toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteita²⁸.

EU:n pelisäännöt eivät myöskään aina ole vilpittömiä. Ympäristönsuojelun taakse saatetaan kätkeä kansallisia hyötynäkökulmia eikä suomalaisten tule olla liian naiiveja näitä tunnistaakseen. Lufthansa saa etua ympäristösääntelystä suhteessa Finnairiin, vaikka jälkimmäinen kuljettaa ihmisiä meren yli ja ensimmäinen lentää toimivan junaradan päällä. Myös esimerkiksi saksalaisten yritysten kotimarkkinat ovat ihan erikokoiset kuin suomalaisen. Se hinta, millä saksalaisen yrityksen on vielä kannattavaa hankkia kemikaalilupa, saattaa olla suomalaiselle kemianteollisuuden yritykselle aivan liian korkea. Suomen on siten kyettävä tuottamaan komission käyttöön kansallista tietoa vaikutuksista silloin, kun olemassa olevan lainsäädännön toimivuutta tai uuden sääntelyn vaikutuksia arvioidaan. Muutoin olemme tilanteessa, että komissio tekee suuntaviivat sellaisen tiedon valossa, joka ei välttämättä päde Suomeen ollenkaan.

28 <http://eu-opas.finlex.fi/1-eu-oikeus-osana-suomen-oikeusjarjestysta/1-3/#jakso-1-3-1>

Nuorisotakuun TE-hallinnon yrittäjyyspaja

Yrittäjyys on hyvinvointivaltiomme yksi peruskulmakivistä. Menestyäksemme tarvitsemme elinvoimaisia, kilpailukykyisiä ja uudistuvia yrityksiä sekä uusia yrittäjiä. Yrittäjyys ja sen edistäminen on tehokasta ja synenergistä työllisyys-, yritys-, alue- ja elinkeinopolitiikkaa.

Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin mukaan maassamme oli vuonna 2012 noin 266 910 yritystä (pl. alkutuotannon toimialat), joista 15-34 -vuotiaiden yrityksiä oli 19 prosenttia. Eri selvitysten mukaan suomalaisten nuorten suhtautuminen yrittäjyyteen on kasvusuuntaista ja lähes puolet nuorista pitää yrittäjyyttä houkuttelevana ura- ja ammattivaihtoehtona. Tämä on erinomaista, sillä tämän päivän nuorissamme on paljon potentiaalia. He ovat osaavia, rohkeita, innovatiivisia ja päämäärätietoisia. Nuorella iällä he ovat usein hankkineet koulutuksen lisäksi monipuolista kokemusta ja näkemystä muun muassa harrastusten, matkustelun ja muiden vapaa-ajan toimintojen parista.

Tarvetta ja mahdollisuuksia nuorten yrittäjyyden vahvistumiselle luo myös se, että pk-yritysbarometrin mukaan noin 50 000 yritystä suunnittelee seuraavan viiden vuoden aikana yrityksen myymistä tai lopettamista, sillä tämän päivän yrittäjistämme 55 vuotta täyttäneiden osuus on 28 prosenttia (palkansaajien osuus 17 prosenttia).

Nuorten toiveita yrittäjyyden edistämiseksi

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää nuorten yrittäjyyden edistämistä erittäin tärkeänä ja vie asiaa eteenpäin konkreettisesti osana nuorisotakuun kärkihanketta. Nuorisotakuun toimeenpanoon liittyen ministeriö teki talvella 2011 mol.fi-sivustolla Nuorten ääni kuuluviin -kyselyn, jossa yhtenä teemana oli nuorten yrittäjyyden edistäminen. Kyselyn vastasi runsaat 6 300 nuorta. Vastaajien pääpaino oli 20-24 -vuotiaissa (45 %) lukio tai peruskoulun suorittaneissa (63%). Heistä runsaalle puolelle oli selvillä hyvin tai erittäin hyvin, mihin ammattiin he halusivat kouluttautua tai työllistyä. Vastaajista 46 prosenttia kertoi harkinneensa yrittäjyyttä.

Kyselyn tulosten mukaan nuoret toivoivat yrittäjyyden edistämisessä yrittäjyyskasvatuksen ja -koulutuksen vahvistamista ja yritysneuvonnan ja ohjauksen kehittämistä nuorille sopivaksi (ml. mentorointimalli). Lisäksi nuoret esittivät tiimi- ja yhteisöllisen yrittäjyyden edistämistä, starttirahan linjaamista nuorille esimerkiksi maksimitasoon ja -kestoon sekä starttipajojen perustamista yrittäjäksi ryhtyville tai juuri yritystoimintansa aloittaneille. Nuoret toivoivat myös, että nuoria yrittäjiä ja yrittäjyyteen rohkaisevia esimerkkejä tuotaisiin esille mediaan.

Nuorisotakuun pajamallin sisällöstä, tavoitteista ja käytännön toteutuksesta

Työ- ja elinkeinoministeriö lähti kyselyn tulosten perusteella suunnittelemaan Uudenmaan ELY-keskuksen ja Uudenmaan TE-toimiston kanssa nuorisotakuun yrittäjyyspajan toimintamallia. Tavoitteena oli ottaa huomioon yhtenä kokonaisuutena kyselyssä esiin nousseet nuorten ehdotukset TEM:n hallinnon alalle kuuluvien asioiden osalta. Toimintamalliin liittyen päätettiin, että Uudenmaan ELY-keskus kilpailuttaa TE-hallinnon ulkopuolisen toimijan nuorisotakuun yrittäjyyspajan toteuttajaksi työvoimakoulutuksena ja että pajan kotipesä on Uudenmaan TE-toimiston Pasilan yksikkö. Kilpailutuksen perusteella TE-hallinnon ulkopuoliseksi toteuttajaksi valittiin Aalto Yliopiston Pienyrityskeskus.

Pilotin lähtökohtana oli, että sen kohderyhmänä ovat nuorisotakun piiriin kuuluvat Uudenmaan TE-toimiston asiakkaat, joilla on edellytykset ja halu ryhtyä yrittäjiksi ja riittävä suomenkielen taito. Valmista liiketoimintaideaa heillä ei tarvinnut olla. Työvoimakoulutuksena toteutetun yrittäjyyspajan sisältö suunniteltiin siten, että se oli mahdollisimman käytännön läheinen, kattava ja räätälöity erityisesti nuorille. Toimintamalli sisälsi yrittäjyyden tietosisältöjä, liikeidean tai sen aihion kehittämistä, liiketoimintasuunnitelman laatimista sekä kehittämistä, ohjausta, sparrausta sekä verkottumista eri sidosryhmien kanssa. Pajaan sisällytettiin myös Yritys-Suomi sekä Oma-Yritys-Suomi -palvelut. Tavoitteena oli, että yrittäjyyspajan jälkeen nuori on omaksunut yrittäjyyden perustiedot ja -taidot, osaa hahmottaa yritystoiminnan kokonaisuuden, on omaksunut yrittäjämäiset toimintatavat ja aloittaa yritystoiminnan tai jatkokehittää yritysideaansa.

Pajajakson toteutus rakennettiin siten, että se sisälsi kymmenen päivän kartoitusjakson, 30 päivän koulutusjakson ja viiden kuukauden mittaisen seurantajakson. Seurantajakso sisälsi yhden päivän lähijakson. Pilotissa jokaiselle kurssille valitulle nuorelle nimettiin TE-toimiston alkavan yrittäjyyden asiantuntija, joka oli jo koulutuksen aikana yhteydessä nuoreen muun muassa starttirahasta. Starttiraha on tarkoitettu yrittäjäksi ryhtyvälle toimeentulon turvaamiseksi yritystoiminnan käynnistämisen- ja vakiinnuttamisvaiheessa, enintään 18 kuukaudeksi. Pilotin osalta tehtiin linjaus, että koulutusjaksoon osallistuneet starttirahan hakijat voisivat saada starttirahan tapauskohtaisen harkinnan perusteella. Samalla sovittiin, että TE-toimisto käy läpi käytettävissä olevat keinot niiden nuorten tilanteiden eteenpäin viemiseksi, jotka ovat osallistuneet kartoitusjaksolle, mutta eivät tule valituksi koulutusjaksolle.

Ensimmäinen pilottipaja käynnisti toimintansa syyskuussa 2013. Pajaan haki 86 nuorta, joista 60 kutsuttiin haastatteluun hakupapereiden perusteella. Kahden viikon mittaiselle kartoitusjaksolle valittiin 40 nuorta. Kartoitusjakson aikana etsittiin joukosta nuoret, joilla todettiin parhaat edellytykset toimia yrittäjänä, kuten yrittäjyysinto ja -palo, rohkeus, ahkeruus, päämäärätietoisuus, organisointi- ja stressinhallintakyky sekä kyky ottaa vastuuta. Yleisellä tasolla todettakoon, että kartoitusjaksolle tuli valituksi pääosin 19–29 vuotiaita ja pääosin luovilta aloilta. Maahanmuuttajataustaisia oli 10. Kartoitusjaksolta varsinaiselle koulutusjaksolle

valittiin 40 nuoresta puolet eli 20. Samalla sovittiin siitä, että Aalto Yliopisto antaa ehdotuksia kartoitusjaksolta pudonneiden nuorten tilanteen eteenpäin viemisestä TE-toimistolle.

Kokemuksia

Nuorisotakuun yrittäjyyspajan kokemuksia on käyty läpi yhdessä Uudenmaan ELY-keskuksen ja TE-toimiston sekä Aalto Yliopiston Pienyrityskeskuksen kanssa. TE-toimiston mukaan koulutuksen kohdentaminen onnistui jo suunnitteluvaiheessa jälkikäteen arvioituna hyvin. Haastattelut tukivat koulutukseen soveltuvien hakijoiden valintaa hyvin, sillä näin nuoret pääsivät ilmaisemaan itseään myös suullisesti. Koulutuksen sisältö koettiin onnistuneeksi, tarkoituksenmukaiseksi ja raikkaaksi. Mallissa nousi esille myös se, että yrittäjyys konkretisoitui heti usean kohdalla heti koulutuksen päättymisen. TE-toimiston näkemyksen mukaan pajaan osallistuneet nuoret ovat saaneet runsaasti valmiuksia ja kannustusta yrittäjyyteen. TE-toimiston näkökulmasta pilotin tavoitteet ja tulokset ovat erinomaisia, sillä ensimmäisen pilotin nuorista yli 70 prosentille yrittäjyysvaihtoehto näyttää tällä hetkellä toteutuvan. Heistä 55 prosenttia on aloittanut yritystoiminnan ja 20 prosenttia on aloittamassa yritystoimintaa. Koulutuksessa on 10 prosenttia ja työttömänä 15 prosenttia. Huomioitava tulos on myös se, että hyvin usea koulutukseen osallistunut aloitti yritystoiminnan useamman henkilön tiimiyrityksenä sellaisten henkilöiden kanssa, jotka eivät olleet osallistuneet tähän koulutukseen tai kartoitusjaksolle.

Toinen pilotti käynnistyi maaliskuussa 2014. Koulutukseen oli 131 hakijaa, joista haastateltiin 60. Heistä valittiin 30 kartoitusjaksolle ja kahden viikon jälkeen 20 varsinaiseen koulutukseen. Muutama viikko koulutuksen jälkeen on yrittäjäksi ryhtynyt 35 prosenttia kurssilaisista. Muilta osin toisen pilotin tuloksia on tässä vaiheessa liian aikaista arvioida.

Ministeriö pitää yrittäjyyspajan tuloksia erinomaisina ja on ottanut pajamallin käyttöön TE-toimistoissa valtakunnallisesti. Ministeriö on myös tiedottanut koulutuksesta sekä nostanut näissä yhteyksissä nuoria pajalaisia julkisuuteen. Samalla ministeriö on tuonut esille TE-hallinnolle, että TE-toimistojen asiakaspalvelussa on hyvä tunnistaa aiempaa useammin nuorten yrittäjyyspotentialiaali ja tuoda yrittäjyysvaihtoehto esille.

Yhteenvedona todettakoon, että nuorisotakuun yrittäjyyspilotissa on aidosti ja raikkaasti räätälöity toimintamalli yhdeksi toimintamalliksi nuorten tarpeita kuunnellen. Uusia tuotteita tai instrumentteja konseptissa ei ole tehty, vaan on uudistettu oman hallinnon toimintatapaa. Malli sai rohkaisua myös eräältä pajaan osallistuneelta nuorelta seuraavasti:

- Sain kaikki tarvittavat tiedot yrittämisen käytännön asioista yhdessä paketissa. Erityisesti kannattavuuslaskelmien tekeminen kunnolla on erittäin tärkeää ja siihen saatiin koulutuksessa paljon apua ja henkilökohtaista ohjausta, kertoo 30-vuotias **Outi Korpilaakso**.

Korpilaakso aloittelee kestävän kehityksen ajatukseen perustuvaa vaate- ja asuste-alan yritystä porukassa kolmen muun 25-30-vuotiaan yrityskumppanin kanssa. - Todel-
lakin suosittelen yrittäjyyspajaa kaikille yrittäjyydestä kiinnostuneille nuorille, koros-
taa Korpilaakso.

Tutkimusjohtaja Mikko Valtakari, Tempo Economics Oy
työmarkkinaneuvos Jarmo Palm ja neuvotteleva virkamies Tuija Groop,
työ- ja elinkeinoministeriö, työllisyys- ja yrittäjyysosasto

Julkinen työnvälitys yritysten rekrytointipalveluna²⁹

Osaavan ja yrityksen tarpeisiin sopivan työvoiman saatavuus on monien tutkimusten mukaan keskeinen kilpailukytekijä yrityksille. Tämän hetken korkeasta työttömyydestä huolimatta monilla aloilla ja yrityksillä on vaikeuksia työvoiman saannissa. Julkisella työnvälityksellä on tärkeä rooli yritysten työvoiman saatavuuden ja siten niiden kilpailukyyn turvaamisessa.

Elinkeinojen ja työmarkkinoiden muuttuminen aiempaa monimuotoisemmiksi haastaa julkisen työnvälityksen uudella tavalla juuri yritysten rekrytointipalveluna. Onnistuakseen työpaikkojen ja työnhakijoiden ”matching”-tehtävässään työnvälityksen on kyettävä pureutumaan nykyistä vahvemmin yritysten yhä monimuotoisempiin rekrytointitilanteisiin ja -tarpeisiin. Työnvälityksen kehittäminen rekrytointipalveluna antaa TE-toimistolle myös selvästi paremmat edellytykset palvella työnhakijoita.

Julkisen työnvälityksen olemassa olon oikeutukselle selkeä yhteiskunnallinen peruste on työmarkkinoilla vallitseva markkinapuute, jossa työ ja työvoima eivät kohtaa toisiaan. Julkinen työnvälitys on selviytynyt tästä yhteensovitus tehtävästään tähän mennessä hyvin.

Työnhakijan henkilökohtaiset ominaisuudet korostuvat uutta henkilöä palkattaessa – rekrytointiprosessissa työnantajat arvostavat sujuvuutta ja luottamuksellisuutta rekrytoinnissa

Uuden työntekijän palkkaaminen on etenkin pienille yrityksille usein iso taloudellinen riski, mutta myös suuri mahdollisuus. Epäonnistunut rekrytointi voi johtaa suuriinkin taloudellisiin tappioihin. Suhteessa merkitykseensä rekrytointiosaaminen on varsinkin pk-sektorilla ja pienissä yrityksissä osoittautunut varsin heikoksi. Tämän vuoksi julkisen työnvälityksen kautta tapahtuvan rekrytointiprosessin onnistumisella on iso merkitys erityisesti pienten yritysten liiketoimintaan ja kilpailukykyyn.

Keväällä 2014 työvoiman kysynnän rakenteiden muutoksia koskevan tutkimuksen yhteydessä tehdyn työnantajakyselyn³⁰ tulosten perusteella henkilökohtaisilla ominaisuuksilla on suuri ja kasvava merkitys uutta henkilöä palkattaessa. Työntekijöiltä vaadittavat kvalifikaatiot painottuvat entistä vahvemmin henkilökohtaisiin

29 Kirjoitus perustuu työvoiman kysynnän rakenteiden muutoksia koskevaan tutkimukseen, joka toteutettiin työ- ja elinkeinoministeriön toimeksiannosta kevään 2014 aikana Tempo Economics Oy:ssä. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää monimuotoistuvan työn kysynnän rakenteita sekä antaa vastauksia siihen, miten julkista työnvälitystä tulisi kehittää vastaamaan entistä paremmin työvoiman kysynnän uudentyyppisiä vaatimuksia. Tutkimus ilmestyy työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuna syksyn 2014 aikana.

30 Työnantajakyselyn kohdejoukoksi valittiin yhteensä 38 363 toimipaikkaa (19 113 toimipaikkaa TEM:n asiakasrekisteristä sekä 19 250 toimipaikkaa yritysrekisteristä). Vastauksia saatiin yhteensä 1 541 työnantajalta.

ominaisuuksiin, erityisosaamiseen, erilaisten osaamisten yhdistelmiin sekä kommunikointitaitoihin. Kaikkein tärkeimmiksi rekrytoitavan henkilön ominaisuuksista yritysjohto arvostaa työmotivaation ja aloitekyvyn. Myös ammattikohtaista osaamista, työkokemusta sekä joustavuutta työaikojen suhteen arvostetaan rekrytointipäätöstä tehtäessä.

Rekrytointiprosessissa työnantajat arvostavat toimeksiantoprosessin sujuvuutta, helppoutta ja luottamuksellisuutta sekä hakukanavan hyvää näkyvyyttä ja tehokkuutta. Sen sijaan työnhakukanavan statusta tai rekrytointiasiantuntijan mielipidettä ei yleisesti pidetä yhtä tärkeänä.

Työnantajien tärkeäksi arvioimat tekijät rekrytointiprosessissa eivät edellytä julkiselta työnvälitykseltä uusia palveluita tai tuotteita, vaan jatkuvaa panostusta työnvälityksen perusprosessien laatuun. Tässä tapauksessa erityisesti yritysytymiä ja -yhteistyötä koskevien palveluprosessien merkitys korostuu.

Työ- ja elinkeinotoimiston verkkopalvelu (TE-palvelut.fi) on suosituin työvoiman hakukanava

Tilastokeskuksen työnantajahaastatteluiden perusteella TE-toimiston markkinaosuus on ollut kahtena viime vuonna 46 prosenttia, mikä on ennätyskallisen korkea. Keväällä 2014 tehdyn työnantajakyselyn perusteella kaikista työvoiman hakukanavista selvästi suosituin oli TE-toimiston verkkopalvelu TE-palvelut.fi (entinen mol.fi). Seuraavaksi yleisimmin käytettyjä rekrytointikanavia olivat työnhakijan oma yhteydenotto yritykseen, ilmoitus omalle henkilöstölle, työpaikan omat internetsivut sekä TE-toimiston rekrytointipalvelut kuten ehdolleasettelut ja työtarjoukset. Julkisen työnvälityksen käyttö on vahvasti sidoksissa rekrytointikanavien käytön kokonaisuuteen, sillä TE-palvelut.fi/avoimet työpaikat -verkkopalvelua käytetään ilmoittelun yhtenä rinnakkaisena kanavana muun median tai muiden internet-sivustojen kanssa. Julkisen työnvälityksen rinnalla työvoiman hankinnassa käytettiin lisäksi keskimäärin 2-3 muuta kanavaa.

Tärkeimpiä syitä julkisen työnvälityksen käyttöön yrityksille ovat palvelun maksumuus, työnhakijakunnan laajuus sekä TE-toimiston tarjoamat muut rekrytointia tukevat palvelut työnantajille. Julkinen työnvälitys toimii myös markkinointikanavana yrityksille. Sen hyödyntäminen on yleistä siksi, että TE-palvelut.fi -verkkopalvelun kautta yritys saa positiivista näkyvyyttä, koska palvelu kattaa koko maan ja se on laajasti tunnettu sekä yritysten että työnhakijoiden keskuudessa. Työnantajakyselyn perusteella julkista työnvälitystä käytetään erityisesti alemman ja keskitason vaatimustason tehtäviä koskevissa rekrytoinneissa, mutta asiantuntija- ja johtotason rekrytoinneissa suositaan muita kanavia. Tämä vinouma haastaa julkisen työnvälityksen kehitystyötä, mikäli se tulevaisuudessa haluaa olla merkittävä rekrytointipalvelu myös asiantuntija- ja johtotason tehtävien rekrytoinneissa.

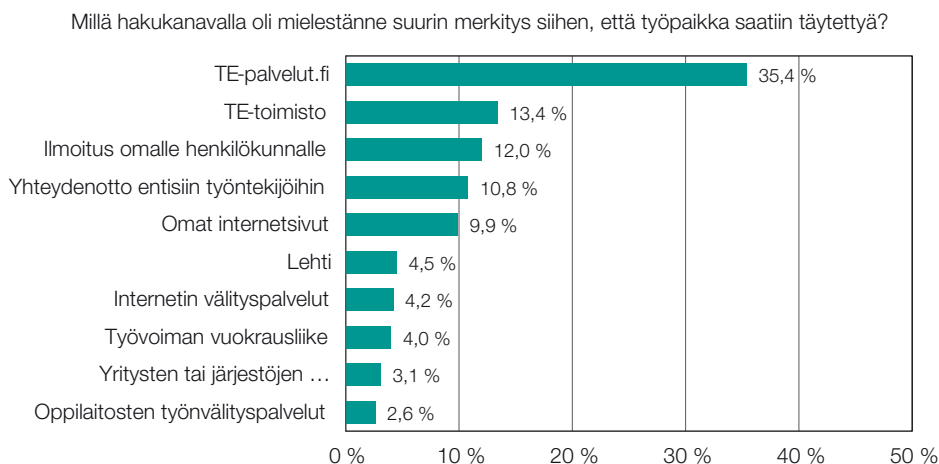
Yrityksissä tarve rekrytointiin syntyy käytännössä kolmesta syystä eli rekrytointi korvaa työvoiman poistumaa tai vaihtumaa tai on syntynyt uusi työpaikka ja sitä kautta tarve uudelle työntekijälle. TE-toimistojen kokemusten mukaan aktiivinen

yrittäjäyhteistyö tuo usein myös näkyviin rekrytointitarpeita, jotka eivät vielä ole konkretisoituneet avoimiksi työpaikoiksi. Uusi työelämän muutosta koskeva ilmiö on se, että rekrytointi voi tapahtua myös ilman avointa työpaikkaa tai työvoiman hakua, jolloin työnhakija luo omilla kompetensseillaan itselleen työpaikan.

Suurista volyyymeistä³¹ huolimatta julkinen työnvälitys on tehokas työnvoiman hakukanava

Työnantajakyselyn perusteella yritykset kokivat tavoittaneensa julkisen työnvälityksen avulla hyvin sopivat työnhakijaryhmät, sillä lähes kolme neljästä yrityksestä arvioi saavuttaneensa julkisen työnvälityksen kautta hyvin sopivat kohderyhmät. Julkista työnvälitystä käyttäneistä yrityksistä 85 prosenttia arvioi rekrytointiprosessin johtaneen palkkaukseen, mikä on hieman vähemmän, kuin muissa hakumuodoissa keskimäärin (noin 90 %). Luvut eivät kuitenkaan kerro suoraan sitä, mikä kanava on ollut rekrytoinnin onnistumisen kannalta tärkein, sillä työnantajat ovat rekrytointiprosessissaan käyttäneet pääsääntöisesti useaa eri hakumuotoa. Sen sijaan arvioitaessa sitä, millä hakukanavalla oli suurin merkitys siihen, että työpaikka on saatu täytettyä, nousi julkinen työnvälitys selvästi tärkeimmäksi kanavaksi. Kaikkein merkityksellisimpänä tapana työpaikan täytön onnistumisessa pidettiin TE-palvelut.fi -verkkopalvelua. Toiseksi tärkeimmäksi tavaksi työpaikan täytön onnistumisessa arvioitiin TE-toimiston muu rekrytointipalvelu kuten ehdokkaiden haku ja esittely sekä työtarjousten tekeminen työnantajille.

Kuvio 1. Hakukanavan arvioitu tehokkuus työpaikan täytössä (suluissa kanavan markkinaosuus). (Lähde: Kysely työnantajille koskien viimeistä rekrytointia 2014)

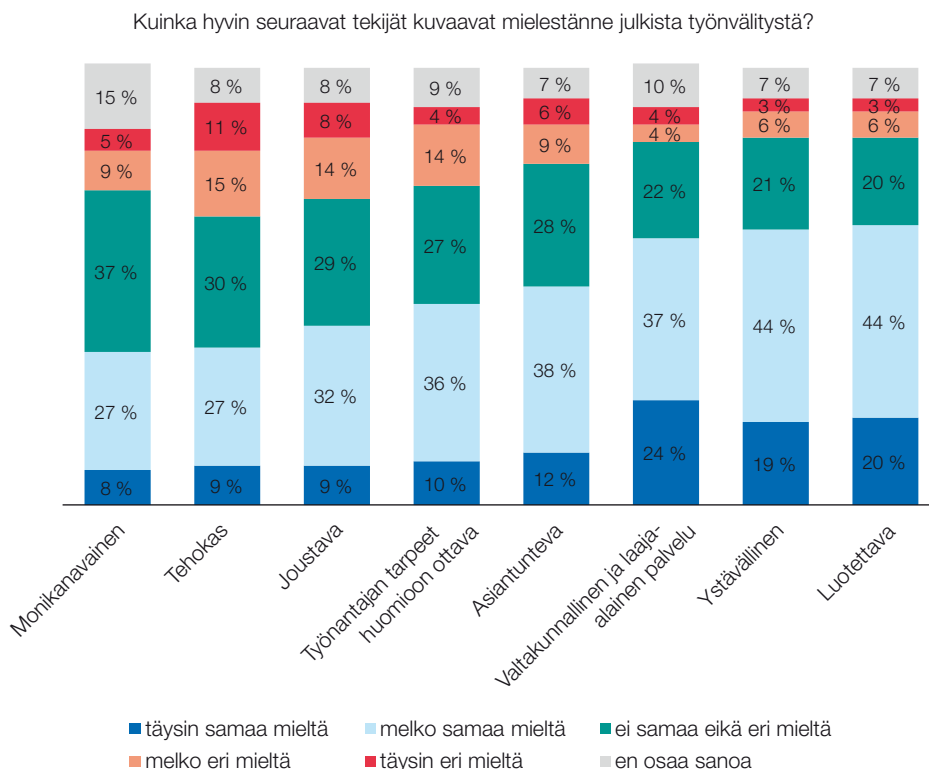
31 TE-toimistoissa oli vuonna 2013 yhteensä 494 415 avointa työpaikkaa, joista täyttyi 471 773 työpaikkaa (95,4%).

Laaja-alaisuudesta ja suurista volyymeistään huolimatta julkisen työnvälityksen tehokkuus työpaikan täyttymisessä on hyvä. Vaikka yksityiset työnvälitysfirmat ja nettisivustot toimivat varsin tehokkaasti tietyssä työmarkkinassa, niiden kokonaismerkitys työvoiman kysynnän ja tarjonnan laajamittaisessa yhteensovittamisessa on kuitenkin suhteellisen vähäinen. Sosiaalinen media nähdään vahvistuvana rekrytointiväylänä, mutta myös sen merkitys työpaikkojen täytössä tuntuu vielä toistaiseksi olevan suhteellisen pieni.

Julkisen työnvälityksen imago on hyvä – palvelujen tunnettavuutta on kuitenkin parannettava

Yritysten näkemykset julkisesta työnvälityksestä rekrytointipalveluna ovat työnantajakyselyn perusteella varsin positiivisia. Julkisen työnvälityksen imago on parempi kuin mitä yksittäisistä julkisuudessa esillä olleista kannanotoista voisi päätellä. Vastaaajista kaksi kolmasosaa arvioi julkisen työnvälityksen luotettavaksi sekä ystävälliseksi. Puolet vastaajista näki julkisen työnvälityksen asiantuntevaksi sekä asiakas-
tarpeet huomioon ottavaksi.

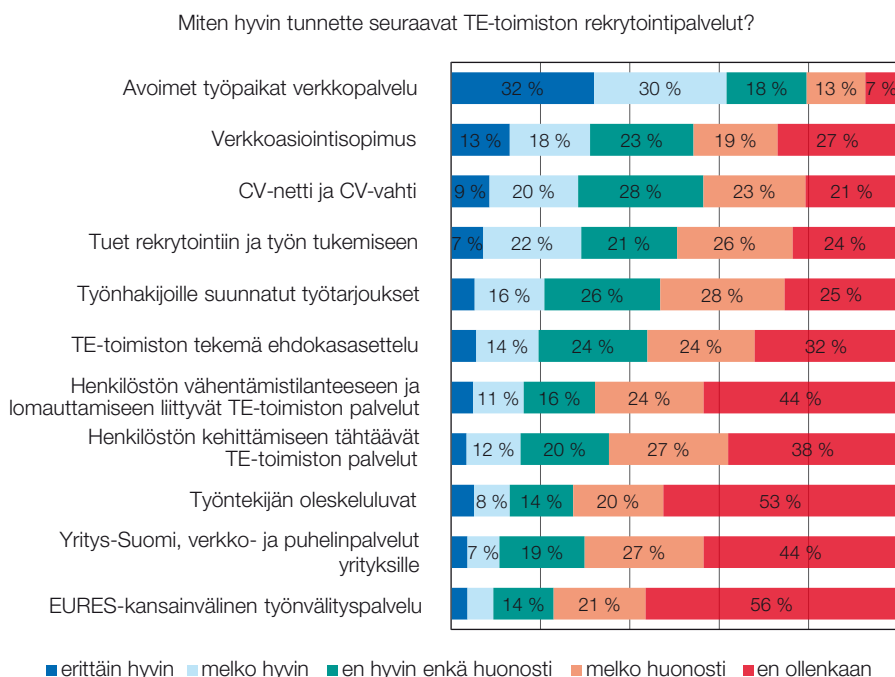
Kuvio 2. Julkisen työnvälityksen imago

Lähde: Kysely työnantajille koskien viimeistä rekrytointia 2014

TE-toimiston rekrytointipalveluista tunnetaan selvästi parhaiten TE-palvelu.ti/avoimet työpaikat -verkkopalvelu. Sen sijaan osa TE-toimiston palveluista tunnetaan huonosti tai niitä ei edes mielletä TE-toimiston palveluiksi. Tällaisia ovat esimerkiksi muutosturvatilanteisiin, henkilöstön kehittämiseen sekä osaamisen kehittämiseen liittyvät palvelut. Työnantajien näkemyksiin julkisesta työnvälityksestä vaikuttaa oleellisesti se, miten hyvin palvelut tunnetaan. Yleinen trendi näyttää olevan se, että mitä paremmin TE-toimiston palvelut tunnetaan, sitä tärkeämpinä ja merkityksellisempinä niitä pidetään. Toisaalta myös huonot kokemukset julkisesta työnvälityksestä muistetaan pidemminkin ajan takaa ja nykyisiä palveluja arvioidaan niiden perusteella.

Kuvio 3. Julkisen työnvälityksen rekrytointipalvelujen tunnettuus

Lähde: Kysely työnantajille koskien viimeistä rekrytointia 2014

Julkinen työnvälitys eroaa yksityisistä ja muista rekrytointipalveluista paitsi asiakasvolyymeillaan ja kaikki asiakasryhmät kattavalla laajalla palvelulla myös siinä, että se laajasti ymmärrettynä koostuu hyvin monista varsinaista rekrytointia tukevista palveluista ja palvelumuodoista (kuva 3). Näitä palveluja ei kuitenkaan työnantajakyselyn perusteella tunneta riittävän hyvin yritysten keskuudessa. Rekrytointiteja tukevien palvelujen paketointi yritysälähtöisiksi palvelukokonaisuuksiksi yhdistettynä oikeanlaiseen markkinointiin on yksi julkisen työnvälityksen rekrytointipalvelun kehitystyön mahdollisuuksia.

Sähköisten palvelujen käytön lisäämiselle on hyvät edellytykset

Julkisen työnvälityksen rekrytointipalveluista tärkeimmäksi työnantajat kokevat mahdollisuuden ilmoittaa avoin paikka laajasti tiedoksi TE-palvelut.fi/avoimet työpaikat -verkkopalvelussa. Mikäli kyselyihin vastanneet työnantajat hakisivat tällä hetkellä työvoimaa julkisen työnvälityksen kautta, reilusti yli puolet heistä hakisi työvoimaa avoimena hakuna julkisen työnvälityksen kautta ja ilmoittaisi paikan sähköisesti. Ehdokkaiden hakua ja esittelyä käyttäisi reilu neljännes työnantajista. Työtarjousta käyttäisi puolestaan vajaa neljännes työnantajista. Avointa hakua työntekijän haussa suosisivat etenkin 20–50 hengen yritykset sekä vanhemmat yli 50 vuotta toimineet yritykset. Selvästi eniten sähköistä palvelua käyttäisivät puolestaan nuoret alle viisi vuotta toimineet yritykset sekä yli 50 työntekijän pk-yritykset.

Merkille pantavaa on etenkin se, että työtarjousten tekemistä pitää tärkeänä tai erittäin tärkeänä yli puolet kaikista kyselyyn vastanneista yritysjohtajista. Lisäksi noin neljännes työnantajista arvioi voivansa käyttää työtarjouksia työvoiman hankinnan muotona saadakseen runsaasti hakemuksia avoimeen paikkaan. Työtarjousten määrät ovat viimeaikoina kasvaneet merkittävästi kaikissa TE-toimistoissa. Työtarjousten toivotaan lyhentävän mm. avoimen työpaikan täyttämiseen käytettyä aikaa sekä tehostavan rekrytointiprosessia. Asiakslähtöisyys työtarjousten käytössä työnantajien suuntaa tarkoittaa sitä, että hakemusten määrän ohella työtarjouksilla saadaan työnantajan tarpeet täyttäviä hakijoita.

Huolimatta siitä, että vuoden 2013 alusta toteutettu TE-palvelu-uudistus ruuhkautti aluksi TE-toimistojen asiakaspalvelutyötä, julkisella työnvälityksellä hoidetaan varsin onnistuneesti suurten volyymien perustyönvälitystä. TE-toimistojen uudistettu palveluprosessi nojaa nyt ja jatkossa aiempaa vahvemmin sähköisten palvelujen hyödyntämiseen. Tavoitteena on, että suurivolyymiset peruspalvelut pystytään tarjoamaan asiakkaille sähköisesti, jotta TE-toimistojen asiantuntijoiden työpanos voidaan kohdistaa entistä enemmän asiakkaan palvelutarpeen mukaiseen yksilölliseen asiakaspalveluun. Työnantajakyselyn perusteella TE-toimiston sähköisiä ja muita palveluita (mm. verkkoasiointisopimus, CV-netti, Yritys-Suomi) ei avoimet työpaikat -verkkopalvelun lisäksi tunneta erityisen hyvin. Valmiutta niiden käytön lisäämiseen tuntuu kuitenkin olevan.

Julkiselta työnvälitykseltä toivotaan systemaattisempaa yhteydenpitoa yrityksiin

Työnantajien näkemyksissä korostuu tarve yhteydenpidon parantamiseen TE-toimiston kanssa. Vajaa kolmannes työnantajista kaipaa säännöllisempää yhteydenpitoa TE-toimiston kanssa ja reilusti yli puolet yrityksistä olisi halukkaita saamaan rekrytointitilanteen yhteydessä tietoa myös muista julkisista yrityspalveluista. Olettavaa on, että TE-palveluita käytettäisiin enemmän ja niillä olisi parempi vaikutavuus, mikäli työnantajilla olisi palveluista enemmän tietoa ja TE-toimiston näkyvyys yrityksiin päin olisi parempi. Työnantajat tuntevat kaipaavan palveluita, joita TE-palveluissa on jo olemassa. Kyse on tältä osin pitkälti TE-toimiston omien ja

kumppaneiden palvelujen kokoamisesta nykyistä asiakaslähtöisemmiksi palvelukokonaisuuksiksi sekä niiden aktiivisesta markkinoinnista.

Julkiselta työnvälitykseltä toivotaan systemaattisempaa yhteydenpitoa yrityksiin sekä selkeämpää yritysasiakasstrategiaa. Yrityksissä ei tunneta riittävän hyvin TE-toimiston käytäntöjä eikä palveluja, joten TE-toimiston tulisi tuoda itseään paremmin esiin ja esittäytyä yrityksille. Yhteydenpidon toivottiin lähtevän TE-toimiston suunnasta. Yhteydenpidon säännöllisyys voisi toteutua esimerkiksi yritysvastuullisilla asiantuntijoilla tai yhteyshenkilöillä. Asiantuntijoiden tulisi myös nykyistä enemmän jalkautua asiakasyrityksiin oppimaan yrityksistä ja niiden työntekijätarpeista. Yritysyhteistyössä olisi mahdollista nykyistä enemmän hyödyntää myös yhteistyötä muiden yrityspalvelujen (seudulliset yrityspalvelut) kanssa.

Julkisen työnvälityksen haasteita

Yritysten ja toimialojen rakennemuutos on johtanut työpaikkojen rakenteen muutoksiin sekä laajemmin työmarkkinoiden dynamiikan nopeutumiseen ja ”mosaiikkimaistumiseen”. Muutokset haastavat julkisen työnvälityksen sekä laajemmin TE-palvelut, joiden on uudistuttava vastaamaan työmarkkinoiden muutoksiin. Vaikka julkinen työnvälitys on toistaiseksi toiminut suhteellisen onnistuneesti rekrytointipalveluna, on työnvälityksen nykyinen prosessi rakentunut palvelemaan selvästi nykyistä stabiilimpia ja ennustettavampia työmarkkinoita. Suhteessa työnantajien muuttuviin rekrytointitarpeisiin perinteisillä menetelmillä ja prosessilähtöisillä toimintatavoilla ”matching”-tehtävää on aiempaa vaikeampaa hoitaa laadukkaasti ja tehokkaasti.

Julkisen työnvälityksen nykyisten ja tulevien haasteiden taustalla oleva muutosajuri on elinkeinoja uudistavan ”luovan tuhon” dynamiikka. Luova tuho haastaa julkisen työnvälityksen siinä, miten se pystyy toimimaan vaikuttavasti tilanteessa, jossa kiihtyvällä voimalla heikosti tuottavista/lopettaneista yrityksistä työttömäksi jääneitä ihmisiä pystytään työllistämään uusiin tuottavampiin ja osaamiskvalifikaatioiltaan entistä vaativampiin työtehtäviin. Tämä muuttaa julkisen työnvälityksen roolia entistä enemmän osaamisen ja työelämätaitojen uudistajaksi, mikä haastaa uudella tavalla työnvälityksen prosessien toimivuuden ja uusiutuvien työtehtävien sekä niissä tarvittavien kvalifikaatioiden tuntemuksen.

Tällä hetkellä asiakasvolyymit ovat TE-toimistoissa suuret suhteessa toimistojen henkilöstöresursseihin. Yleinen haaste kaikissa TE-toimistoissa on se, miten nykyisillä resursseilla sekä toimistojen johtamis- ja organisointimallilla pystytään turvaamaan riittävät resurssit työnantajien tarpeista lähtevään työnvälitykseen. Asiakaslähtöinen ”matching”-työ edellyttää useissa tapauksissa henkilökohtaista työtä ja palvelua. Vaikka monikanavaisuus ja sähköisten palvelujen käyttö ovat työnvälityksen välineinä jatkuvasti yleistyneet, eivät ne kokonaan pysty korvaamaan henkilökohtaiseen tapaamiseen perustuvan palvelun tarvetta.

Lopuksi

Julkinen työnvälitys on yritysten työpaikkojen täyttymisen näkökulmasta merkittävän rekrytointikanava. Suurista volyymeistaan huolimatta julkisen työnvälityksen maine ja tehokkuus ovat yritysten mielestä yllättävänkin hyviä. Yhä nopeammin uusiutuvat elinkeinot ja työmarkkinat edellyttävät kuitenkin myös rekrytointipalvelun kehittämistä vastaamaan muuttuvaan toimintaympäristöön. Muutoksien ennakointi ja reagointi niihin edellyttävät yhä tiiviimpää ja systemaattisempaa yhteistyötä ja yhteydenpitoa yritysten kanssa.

Julkisen työnvälityksen kehittämiseksi rekrytointipalveluna on hyvät edellytykset. Nykyiset TE-palvelut ovat yritysten mielestä sinänsä oikeat ja tarkoituksenmukaiset. Myös viimeaikoina tehdyt uudistukset koskien esimerkiksi verkkopalvelujen kehitystyötä sekä osuvien työtarjousten ja työnantajille tehtyjen ehdokashakujen lisäämistä näyttävät oikeilta.

Rekrytointipalvelun vaikuttavuuden lisääminen edellyttää yritysten ja työnhakijoiden tilanteiden ja palvelutarpeiden nykyistä parempaa tunnistamista ja osuvampaa palvelujen kohdistamista näiden tarpeiden mukaisesti. Rekrytointipalvelua voidaan tehostaa myös kokoamalla olemassa olevat omat ja kumppaneiden tähän saakka liian erillisinä tarjotut palvelut nykyistä asiakaslähtoisemmiksi palvelukokonaisuuksiksi. Yhteistyötä yksityisten henkilöstöpalveluyritysten kanssa tulee niin ikään vahvistaa. Vaikuttavuuden lisääminen edellyttää myös palvelujen nykyistä tehokkaampaa markkinointia yrityksille.

Uudet yritysten kehittämispalvelut antavat pk-yrityksille siivet

Yritysten kehittämispalvelut ovat työ- ja elinkeinoministeriön johdolla kehitettyjä uusia, pk-yritysten tarpeisiin luotuja palveluja, joilla tuetaan yritysten uudistumista, kasvua, kehittymistä, työllistämistä sekä innovaatioiden kaupallistamista. Lisäksi tavoitteena on auttaa pk-yrityksiä varautumaan toimintaympäristöstä tai yrityksen sisäisistä tekijöistä johtuviin muutos- ja murrostilanteisiin. Yritysten kehittämispalvelut sisältävät liiketoiminnan analyysi-, konsultointi- ja koulutuspalveluja sekä tulevaisuudessa mahdollisuuden kehittää pk-yritysten liiketoimintaverkostoja. Palveluja tarjoavat Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskus) ja niitä tuottavat kilpailutetut asiantuntijayritykset. Uudet palvelut on määritelty laissa julkisesta työvoima- ja yrityspalveluista (916/2012). Palvelut rahoitetaan kansallisella rahoituksella ja palvelut ovat yrityksille maksullisia.

Kehittämispalvelut on uudistettu vastaamaan pk-yritysten tarpeita ja toiveita. Palvelujen suunnittelussa on huomioitu erilaiset vaikuttavuusselvitykset, eri tahojen tuottamat katsaukset ja tutkimukset sekä asiakasyrityksiltä, sidosryhmiltä, palveluntuottajilta ja ELY-keskuksilta saatu palaute. Palveluille on luotu oma brändi. Brändin mukaan yritysten kehittämispalvelut tarjoavat pk-yrityksille siivet ja hyvät eväät eteenpäin kasvun ja kehittymisen polulla.

Palvelujen uudistaminen perustuu tutkittuun tietoon ja kokemukseen

Yritysten kehittämispalvelujen uudistamistyön taustalla on hallinnonalan pitkä kokemus pk-yritysten osaamisen kehittämispalveluista, palveluihin liittyvistä selvityksistä ja eri tahojen tuottamista raporteista.

Perusteellinen uudistamistyö aloitettiin työ- ja elinkeinoministeriön toimesta vuonna 2011. Sisältöjen kehittämisen ohessa myös lainsäädäntö uudistettiin. Laki pk-yritysten osaamisen kehittämispalveluista oli voimassa vuoden 2013 loppuun ja yritysten kehittämispalvelut (laissa yritystoiminnan kehittämispalvelut) liitettiin vuoden 2014 alusta siirtymäsäännöksellä osaksi lakia julkisesta työvoima- ja yrityspalveluista (916/2012).

Entiset palvelut ja niitä koskevat selvitykset

Jo 1990-luvulla silloisessa kauppa- ja teollisuusministeriössä kehitettiin pk-yritysten osaamisen kehittämispalveluja. Tuotteistetut asiantuntijapalvelut luotiin vastaamaan pk-yritysten kehittämistarpeita yrityksen elinkaaren eri vaiheissa, yrityksen perustamisesta aina omistajuudenvaihdokseen saakka. Palvelut olivat määrämuotoisia, mutta ne mahdollistivat tiettyyn rajaan saakka yrityskohtaisen räätälöinnin. Tuoteperheen ensimmäinen tuote Kunto (liiketoiminnan analysointi,

uudelleensuuntaamis- ja kehittämisohjelma) tuli markkinoille vuonna 1991. Viimeiset uudistukset tehtiin vuonna 2009.

Asiantuntijapalveluja oli parhaimmillaan 16. Palveluja tarjottiin pk-yrityksille silloisten TE-keskusten ja sittemmin ELY-keskusten kautta ja niitä tuottivat sertifioidut konsultit. Palvelut olivat yrityksille maksullisia. Tuotteistettujen asiantuntijapalvelut päättyivät vuoden 2013 lopulla. Tuotteistettujen asiantuntijapalvelujen lisäksi pk-yrityksille oli vuoden 2013 loppuun saakka tarjolla johdolle ja avainhenkilöille tarkoitettuja pitempikestoisia valmennusohjelmia, esimerkiksi johtamiseen, markkinointiin, taloushallintoon tai kansainvälistymiseen liittyen.

Viime vuosina sekä tuotteistettuihin palveluihin että avainhenkilövalmennuksiin käytettiin julkista rahoitusta yli 20 miljoonaa euroa vuodessa. Palveluilla ja valmennusohjelmilla oli runsaasti kysyntää: vuosina 2007–2013 niihin osallistui noin 11 000 pk-yritystä ja noin 24 000 henkilöä. Palveluja rahoitettiin Suomen EU-jäsenyydestä saakka pääosin ESR-rahoituksella, mikä tarkoitti sitä, että palvelut tuotettiin väliaikaisen projektirahoituksen turvin. Vuoden 2014 alusta voimaan astuneet yritysten kehittämispalvelut saatettiin kansallisen budjettirahoituksen piiriin lainsäädäntöuudistuksen myötä.

Tuotteistettuja asiantuntijapalveluja evaluoitiin ja kehitettiin vuosien varrella. Eri tuotteet saivat evaluoinneissa yrityksiltä varsin hyvää palautetta erityisesti tuotteiden kohdistuvuudesta asiakkaiden tarpeisiin sekä toteutuksen toimivuudesta. Vuonna 2007 palveluista tehtiin laaja vaikuttavuusselvitys asiakasyrityksille, palvelua tuottaville tahoille ja silloisten TE-keskusten asiantuntijoille sekä sidosryhmille. Arvioinnin perusteella tuotteistettujen asiantuntijapalveluiden kohdistuvuus oli varsin hyvä suhteessa pk-yritysten elinkaareensa kohtaamiin haasteisiin, tosin yksittäisen tuotteen kohdistuvuus asiakkaan tarpeisiin oli merkittävästi kiinni konsultin asiantuntemuksesta. Selvityksen mukaan lyhytkestoisille asiantuntijapalveluille oli tarvetta pk-yrityksissä, joskin yritykset olivat kiinnostuneita myös laajemmista rahoituspalveluista. Jatko-ohjauksen puute palvelun jälkeen nähtiin ongelmaksi, koska tuotteistettuja asiantuntijapalveluita käytettiin lähinnä kertaluontoisena ongelman analyysivälineenä, vaikka yritysten tarpeet liittyivät usein pidempiin kehitys- ja ongelmanratkaisuprosesseihin. Tuoteperhettä arvosteltiin siitä, että se oli liian laaja ja että monen tuotteen prosessit olivat liian raskaat. Liiketoiminnan osa-alueista erityisesti henkilöstön osaamisen kehittäminen, myynnin ja markkinoinnin, tuottavuuden kehittäminen sekä liiketoimintaa tehostavien tietojärjestelmien kehittäminen koettiin tärkeinä. Selvityksessä ehdotettiin muutoksia tuotteistettuihin asiantuntijapalveluihin esimerkiksi siten, että palveluja tulisi räätälöidä entistä paremmin yritysten tarpeisiin ja että palvelut tulisi jäsentää asiakassegmenteittäin ja palvelujen tulisi olla kiinteämpi osaksi muita julkisia yrityspalveluja.

Myös vuoden 2012 alussa toteutettiin selvitys tuotteistettuja asiantuntijapalveluita vuosina 2010–2011 käyttäneille yrityksille. Sähköinen kysely lähti noin 4 000 yritykselle ja vastauksia saatiin lähes 900. Myös tässä selvityksessä suurin osa

vastaajista oli tyytyväisiä palveluihin ja he näkivät että asiantuntijapalvelut olivat tehokas tapa kehittää yrityksen toimintaa. Yritysten mielestä tuotteistetut asiantuntijapalvelut vastasivat hyvin heidän tarpeisiinsa. Vastaajat kokivat, että asiantuntijapalveluilla oli positiivisia vaikutuksia yrityksen tuottavuuteen, prosessien kehittämiseen ja liiketoiminnan kehittämiseen kokonaisuudessaan. Sen sijaan työllistämisaikutuksia tai vaikutuksia työyhteisön toimivuuteen palveluilla ei samalla tavalla saavutettu. Selvitykseen osallistuneet yritykset kritisoivat sitä, ettei palveluun hakeutumisvaiheessa aina arvioitu yrityksen kehittämistarpeita sekä sitä, ettei ohjausta kehittämistoiminnan jatkumahdollisuuksista ollut tarjolla. Vastaajien kritiikki kohdistui myös palveluiden byrokratiaa ja kaavamaisuutta kohtaan. Kysyttäessä tärkeitä kehittämisen teemoja tulevaisuudessa, yritykset kokivat, että ELY-keskusten tulisi tarjota asiantuntijapalveluita etenkin markkinointiin, talouteen, rahoitukseen, strategiseen suunnitteluun, tuotesuunnitteluun ja kansainvälistymiseen.

Jotta uudistamistyölle saataisiin entistä laajempi näkemys, toteutettiin vuonna 2012 kaikille avoin verkkopohjainen kysely, jossa pyydettiin mielipiteitä siitä, millaisia asiantuntijapalveluja yrittäjä tarvitsee liiketoiminnan kehittämiseksi. Asiaa tarkasteltiin sekä aloittavan yrityksen että toimivan yrityksen kannalta. Merkillepantavaa oli, että yritysten tarpeet ryhmittäytyivät yhtenäisesti samojen teemojen alle yritysten iästä riippumatta. Verkkokyselyyn saatiin lähes 900 vastausta, joista kolmasosa yrityksiltä. Verkkokyselyn toiveet liiketoiminnan kehittämisen teemoista olivat hyvin samansuuntaisia kuin edellisessä tuotteistettujen asiantuntijapalveluiden asiakkaille laaditussa selvityksessä. Yrityksille toivottiin tukea ja sparrausta esimerkiksi markkinointiin, kansainvälistymiseen ja talouteen sekä verkostoitumiseen liittyen. Lisäksi palveluja toivottiin yhdeltä luukulta, joustavasti ja vähemmällä byrokratialla. Myös palvelujen jatkumoon kiinnitettiin huomiota.

Avainhenkilövalmennuksista tehtiin niin ikään oma vaikuttavuusselvitys valmennuksiin osallistuneille yrityksille vuonna 2013. Rohkaisevaa oli, että koulutusten hyödyt nähtiin yrityksissä suurina ja noin 85 prosenttia vastaajista piti koulutusten toteutusta hyvänä tai erinomaisena. Myös kouluttajien ammattitaitoon, samoin kuin kykyyn motivoida osallistujia, oltiin yleisesti tyytyväisiä. Lisäksi valmennusohjelmia tuottaneille tahoille ja ELY-keskuksille järjestettiin arviointipäivä, jonka aikana käytiin läpi kokemuksia avainhenkilövalmennuksista laadullisia arviointimenetelmiä hyödyntämällä.

Yritysten kehittämispalvelujen uudistamistyön periaatteita ja uusien palvelujen ideoita esiteltiin myös lukuisissa tilaisuuksissa eri sidosryhmille. Näin saatiin välitöntä palautetta palvelujen tuotteistamiseen. Palaute oli rohkaisevaa.

Vuonna 2012 työ- ja elinkeinoministeriö nimesi kuusi työryhmää viemään uudistamistyötä eteenpäin. Työryhmät liittyivät seuraaviin teemoihin: yrityksen kehittämistarpeiden kartoittaminen, toimivan yrityksen analyysityökalu, asiantuntijapalveluiden teemat, kilpailutus, hallinto ja prosessi sekä kaikkien työryhmien puheenjohtajista koostuva koordinaatioryhmä. Työryhmissä oli edustajia työ- ja elinkeinoministeriöstä, ELY-keskuksista ja TE-toimistoista.

Mikä muuttui vai muuttuiko mikään?

Yritysten kehittämispalveluja tuotteistettaessa huomiota kiinnitettiin erityisesti seuraaviin, edellä mainituissa selvityksissään esiin nousseisiin seikkoihin:

- tuotteiden määrän vähentäminen
- asiakaslähtöinen tuotteistaminen, tuotteiden parempi räätälöitävyys yritysasiakkaan tarpeisiin nähden
- palvelujen brändäys
- palvelujen yhteys muihin julkisiin yrityspalveluihin ja yritysrahoitukseen
- yrityksen kehittämistarpeen tunnistamisen tärkeys
- palvelun jatkumo ja palveluohjaus palvelun jälkeen
- palveluja tuottavien asiantuntijoiden laatu
- byrokratian vähentäminen, prosessien yksinkertaistaminen
- valtakunnalliset tuotepäälliköt ELY-keskuksissa
- sisällöissä huomioitu työelämän laatuun liittyvät asiat

Seuraavassa taulukossa on kuvattu yritysten kehittämispalveluihin sisältyvien konsultointipalvelujen ja tuotteistettujen asiantuntijapalvelujen välisiä eroavaisuuksia. Taulukko kuvaa hyvin sitä kokonaisvaltaista muutosta, jota uudistamistyöllä tavoiteltiin suhteessa entisiin palveluihin.

Taulukko 1. Konsultoinnin ja tuotteistettujen palvelujen väliset erot

Yritysten kehittämispalvelut: konsultointi	Tuotteistettu asiantuntijapalvelu
Tarvelähtöisyys: oikea palvelu oikeaan tarpeeseen	Tuotelähtöisyys
Konsultoinnissa kuusi teemaa, laajahkot kokonaisuudet	Paljon tuotteita (16)
Yrityksen kehittämistarpeen arviointi ja kehittämissuunnitelma taustalla. Kehittämisen polku mahdollinen: teemasta toiseen, analyysistä konsultointiin jne.	Hakemus jokaiseen tuotteeseen, tuotteet sirpaleisia ja irrallisia
ELY-keskuksen ja yrityksen rooli korostuu kehittämistarpeen arvioinnissa.	"Konsultti myy"
Teemapohjainen toteutus. Sisällön, toimenpiteiden ja keston räätälöinti yrityksen tarpeen mukaan. Strateginen näkökulma.	Määrämuotoinen sisältö + kesto
Jatkotoimenpiteet	Raportti
Palveluohjaus palvelun jälkeen -> kehittämisen jatkumo	Yksittäinen palvelu

ELY-keskusten roolin vahvistaminen yritysten kehittämispalvelujen toimeenpanossa

Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa yritysten kehittämispalveluiden strategisesta suunnittelusta ja tuotteistamisesta, palveluihin liittyvästä lainsäädännöstä, ohjeistuksesta, tietojärjestelmistä, määrärahojen budjetoinnista ja jaosta, tuotekehityksestä, brändäyksestä sekä palvelujen vaikuttavuuden arvioinnista. Lisäksi

ministeriön vastuulla on ELY-keskusten ja palveluntuottajien sekä vastuuasiantuntijoiden perehdyttäminen ja kouluttaminen palvelujen käyttöön ja toteutukseen.

Uudistamistyön yhteydessä työ- ja elinkeinoministeriössä haluttiin vahvistaa alueiden roolia yritysten kehittämispalvelujen suunnittelussa ja toimeenpanossa. Sen lisäksi, että ELY-keskukset sitoutettiin heti alusta alkaen mukaan palvelujen suunnitteluun ja tuotteistamiseen, nimettiin jokaiselle yritysten kehittämispalvelulle omat valtakunnalliset tuotepäälliköt. Tuotepäällikköjen vastuulla on yhteistyössä ministeriön ja muiden ELY-keskusten kanssa suunnitella ja tuotteistaa kunkin palvelun sisällöt, kilpailuttaa palvelut ja toimia valtakunnallisena yhdyshenkilönä vastaamansa palvelun toimeenpanossa, toteutuksessa, puitesopimusten ja hankintojen seurannassa sekä arvioinnissa. Työ- ja elinkeinoministeriö muodostaa yhteistyössä tuotepäällikköiden kanssa yritysten kehittämispalveluiden koordinaatio- ja kehittämisryhmän.

ELY-keskukset vastaavat myös yritysten kehittämispalvelujen markkinoinnista ja tiedottamisesta alueellaan, yritysasiakkaiden hakemusten käsittelystä ja kehittämistarpeen tunnistamisesta, palveluihin liittyvästä päätöksenteosta, palvelujen hankkimisesta ja tilaamisesta, palvelujen toteuttamisen valvonnasta ja seurannasta, palautteen keräämisestä sekä yritysasiakkaiden ohjaamisesta jatkotoimenpiteisiin palvelujen jälkeen. Tämän lisäksi ELY-keskusten vastuulla on määrärahojen käyttö ja seuranta. Työ- ja elinkeinotoimistojen roolina on kartoittaa yritysasiakkaiden palvelutarpeita ja ohjata pk-yrityksiä hakemaan yritysten kehittämispalveluja ELY-keskuksesta.

Mitä ovat yritysten kehittämispalvelut?

Uudet yritysten kehittämispalvelut on tarkoitettu toimiville ja kehittämishaluisille pk-yrityksille. Toimivilla yrityksillä tarkoitetaan niitä pk-yrityksiä, joilla on vähintään yksi vahvistettu tilinpäätös. Palveluiden kohderyhmänä ovat erityisesti ne yritykset, jotka haluavat kehittyä paikallisesti toimivista yrityksistä kotimarkkinoilla toimiviksi tai kotimarkkinoilla toimivista kansainvälisillä markkinoilla toimiviksi yrityksiksi. Yritysten kehittämispalveluilla ei ole toimialakohtaisia rajoitteita, mutta ELY-keskuksilla on mahdollisuus suunnata palveluja esimerkiksi tietyille toimialalle tai asiakassegmentille.

Koska palveluja voidaan myöntää entistä rajatummalle joukolle yrityksiä, täytyy entistä paremmin selvittää yrityksen kyky, halu ja mahdollisuudet toimintansa kehittämiseen ennen palvelun myöntämistä. Näin varmistutaan siitä, että yritysten kehittämispalveluilla saavutetaan paras mahdollinen vaikuttavuus.

Yritysten kehittämispalvelut sisältävät liiketoiminnan analyysi-, konsultointi- ja koulutuspalveluja sekä tulevaisuudessa myös mahdollisuuden kehittää pk-yritysten liiketoimintaverkostoja. Palvelujen yksikköhinnat on etukäteen määritelty, samoin kuin valtion palveluille maksama tuki. Valtion tuki on yritykselle nk. de minimis-tukea.

Analyysi -palvelu on suunniteltu nopeaksi ja joustavaksi, yrityksen liiketoiminnan eri osa-alueiden tarkasteluksi, joka tuottaa pk-yritykselle selkeän ja tavoitteellisen kehittämissuunnitelman. Ennen kuin palvelu myönnetään, tekee yritysasiakas ennakkotehtävän, jonka pohjalta ELY-keskus ja palvelua tuottamaan valittu vastuuasiantuntija saavat kattavan kuvan yrityksen tilanteesta. Analyysi -palvelun sisältö on sama kaikille asiakkaille. Palvelua tuottavan vastuuasiantuntijan johdolla yritykselle laaditaan määrämuotoinen kehittämissuunnitelma, mihin kuvataan yrityksen tilanne ja johon kirjataan tarvittavat toimenpiteet yrityksen edelleen kehittämiseksi.

Yritysten kehittämispalvelujen laajin kokonaisuus muodostuu konsultointipalveluista. Konsultoinnissa keskitytään kehittämään tiettyä, etukäteen valittua teemaa jollakin liiketoiminnan osa-alueella. Teemoja on kuusi. Jokaisen konsultoinnin osa-alueen teemasta on laadittu alustava kuvaus, mutta kuvaukset ovat suuntaa-antavia. Esimerkiksi markkinointi ja asiakkuudet -teemassa pk-yrityksen liiketoimintaa kehitetään kilpailukykyisemmäksi markkinointistrategiaa ja asiakkuudenhallintaa tehostamalla. Kyseinen palvelu on tarkoitettu pk-yrityksille, joilla on tarve suunnitella ja kehittää markkinointia ja asiakkuudenhallintaa kokonaisvaltaisesti. Uudistaminen teemassa tavoitteena on puolestaan kehittää yrityksen strategista suunnittelua ja liiketoimintaosaamista sekä tukea yritystä selviytymään hallitusti erilaisista muutos- ja murrostilanteista. Konsultoinnissa korostuu strateginen näkökulma ja yritysasiakkaan tarpeet. Myös konsultoinnin kesto vaihtelee asiakkaan tarpeen mukaan. Koska konsultoinnissa ei ole etukäteen lukkoon lyötyä tarkkaa sisältöä eikä tapaa toteuttaa palvelu, on konsultoinnissa mahdollista käyttää erilaisia työkaluja ja menetelmiä kehittämistavoitteen saavuttamiseksi.

Mikäli yritysasiakkaalla ei ole selkeää kuvaa kehittämistarpeestaan, voidaan yritysasiakkaalle ennen konsultointipalvelun myöntämistä suositella Analyysi-palvelua. Jos kehittämistarve on analysoitu jollakin muulla tavalla, voidaan konsultointia myöntää yrityksille suoraan.

Ennen kuin ELY-keskus tekee päätöksen konsultointipalvelun myöntämisestä yritysasiakas ja palveluun alustavasti valittu vastuuasiantuntija laativat yhteistyössä konsultoinnin toteuttamissuunnitelman, jonka avulla tarkennetaan konsultoinnin sisältö ja kesto. Suunnitelman pohjalta ELY-keskus myöntää palvelun yritysasiakkaalle ja tekee tilauksen konsultoinnista palveluntuottajalta. Palvelua tuottamaan valittu vastuuasiantuntija laatii konsultoinnista raportin, johon kirjataan myös suositeltavat jatkotoimenpiteet.

Yritysten kehittämispalveluihin liittyvät lisäksi pk-yritysten avainhenkilöille tarjotut koulutusohjelmat. Tällä hetkellä koulutuksessa on kolme teemaa, joiden kestot ja alustavat sisällöt on määritelty etukäteen. Lopulliset koulutusohjelmat suunnitellaan ja kilpailutetaan aluekohtaisesti nk. kevennetyillä kilpailutuksilla, joiden avulla ELY-keskukset pystyvät kohdentamaan koulutusta asiakasyritystensä tarpeiden mukaisesti.

Seuraavaan taulukkoon on koottu yritysten kehittämispalvelut:

Taulukko 2. Yritysten kehittämispalvelut

Palvelun nimi	Sisältö
ANALYYSI	- Asiakas ja vastuuasiantuntija kartoittavat yrityksen liiketoiminnan osa-alueet suhteessa tulevaisuuden tavoitteisiin: toimintaympäristö, asiakkaat, kilpailijat, palvelu/tuote, markkinointi, jakelukanavat, talous, henkilöstö, tuotanto, johto ja verkostot. Tarvittaessa tehdään IP-pikatesti. Määrämuotoinen. - valtion tuki 80 % - konsultointipäivän hinta 1100, euroa - yritys saa kehittämissuunnitelman, johon se sitoutuu
KONSULTOINTI	- tavoitteena on edistää pk-yrityksen suunnitelmallista liiketoiminnan kehittämistä ja hallittua kasvua - edellytyksenä Analyysi tai jokin muu selvitys yrityksen kehittämistarpeesta - minimikesto on kaksi päivää, maksimissaan palvelua voidaan myöntää yritykselle 7 päivää kerrallaan - yritys voi saada konsultointia enintään 15 päivää kolmen vuoden aikana - konsultoinnin teemat: - kasvu - uudistaminen - tuottavuus ja talous - markkinointi ja asiakkuudet - johtaminen ja henkilöstö - innovaatioiden kaupallistaminen - teemoissa strateginen näkökulma - palvelun aikana käydään läpi asioita teemaan liittyen - ei lukkoon lyötyjä konsepteja toteuttaa palvelu - valtion tuki 75% - konsultointipäivän kokonaishinta 1200 euroa - yritys saa raportin sisältäen jatkotoimenpide-ehdotukset
KOULUTUS	- pk-yritysten avainhenkilöille - koulutusten teemat - kasvuun johtaminen, kesto 14 päivää + 3 yritys kohtaista konsultointipäivää - talouden ja tuottavuuden johtaminen, kesto 10 päivää + 2 yrityskohtaista konsultointipäivää - markkinoinnin ja asiakkuuksien johtaminen, kesto 10 päivää + 2 yrityskohtaista konsultointipäivää - tarkemmat sisällöt määritellään puitejärjestelyihin valittujen palveluntuottajien joukosta kevennetyillä kilpailutuksilla - valtion tuki 70% - lähiopetuspäivän kokonaishinta 250 euroa/osallistuja/päivä - konsultointipäivän kokonaishinta 1200 euroa/päivä
VERKOSTO asiantuntijapalvelu pk-yritysten verkostoitumisen tukemiseksi	- Tavoitteena yritysverkoston liiketoiminnan kehittäminen - Yritysverkostolle enintään 15 päivää konsultointia 3 vuoden aikana - valtion tuki 75% - Palvelut ovat suunnitteilla

Palveluja tuottavat korkeatasoiset ja kilpailutetut asiantuntijat

Yritysten kehittämispalveluja tuottavat kilpailutetut ja koulutetut palveluntuottajat. Palvelujen kilpailutus perustuu lakiin julkisista hankinnoista. Kilpailutukset toteutetaan valtakunnallisina puitejärjestelyinä siten, että jokaista palvelua tai teemaa koskien valitaan lukuisa määrä toimittajia. Koulutuspalveluihin tullaan valitsemaan alle kymmenen palveluntuottajaa per teema. Analyysi -palvelussa ja konsultoinnissa palveluntuottajia ja vastuuasiantuntijoita on yhteensä satoja. Yritysassiakas löytää

ja ELY-keskus valitsevat yhteistyössä yritykselle sopivimman vastuuasiantuntijan yksinkertaisen hakukoneen avulla.

Analyysi-, konsultointi- ja koulutuspalvelujen tarjouspyynnöissä vähimmäisvaatimukset palvelun tuottajille ja palveluja toteuttaville asiantuntijoille olivat varsin korkeat. Erityinen painoarvo oli myös erilaisilla referensseillä, joilla pyrittiin saamaan kokonaiskuvaa tarjoajien ja vastuuasiantuntijoiden pk-yrityskentän tuntemuksesta ja kokemuksesta tuottaa vastaavanlaisia palveluja. Kriteereillä pyrittiin varmentamaan palveluntuottajien korkea taso ja tätä kautta varmistamaan laadukkaat palvelut pk-yrityksille. Kaikki vastuuasiantuntijat myös perehdytettiin palvelujen tuottamiseen.

Uusi palvelukokonaisuus, uudet yritysten kehittämispalvelut ja huomion kiinnittäminen yrityksen palvelu- ja kehittämistarpeen tunnistamiseen vaativat entistä vahvempaa osaamista myös ELY-keskusten ja TE-toimistojen asiantuntijoilta. Myös heidät on perehdytetty ja ohjeistettu palvelujen hallinnointiin, tuottamiseen ja pk-yritysten tarpeiden tunnistamiseen ja ohjaamiseen.

Yritysten kehittämispalveluja arvioidaan jatkuvasti

Uudet yritysten kehittämispalvelut saadaan laajamittaisesti asiakkaille syyskuussa 2014. Koska palvelut ovat uusia, niitä tulee arvioida ja kehittää jatkuvasti. Palveluille on luotu oma sähköinen palautemalli, jonka avulla kerätään yritysasiakkaiden näkemyksiä ELY-keskuksen palveluprosessista, palvelua tuottavien asiantuntijoiden työn laadusta sekä palveluiden hyödyllisyydestä ja välittömästä vaikuttavuudesta yrityksen toimintaan. Myös tilastoaineistoa kerätään tietojärjestelmiä hyödyntämällä. Tavoitteena on, että palvelujen vaikuttavuudesta pidemmällä aikavälillä tehdään säännöllisesti arviointitutkimuksia. Myös palveluntarjoajilta ja ELY-keskuksilta pyydetään palautetta säännöllisin väliajoin palvelujen edelleen kehittämiseksi. Koska puitesopimukset palveluntarjoajien kanssa ovat voimassa noin kolme vuotta sekä mahdollisen optiovuoden sen lisäksi, tarjoaa kilpailuttamisen sykli mahdollisuuden palvelujen sisällölliseen uudistamiseen ja parantamiseen jo lähivuosina. Mikäli uudenlaista tarvetta ja kysyntää ilmenee ja määrärahoja yritysten kehittämispalvelujen hankkimiseen on riittävästi, on mahdollista kokeilla ja pilotoida uusia teemoja esimerkiksi konsultointipalveluissa.

Tehokkuutta kehittämistarpeen tunnistamiseen ja palveluohjaukseen

Yritysten kehittämispalvelujen uudistamistyön yhteydessä pohdittiin pk-yrityksen palveluprosessia. Kokemuksen ja selvityksistä saatujen palautteiden perusteella oli selvää, että pk-yritykset tarvitsevat ohjausta kehittämistarpeidensa tunnistamisessa ja sopivan palvelun tai rahoituksen löytämisessä, koska julkisia yrityspalveluja tarjoavat useat eri tahot.

Yrityksen kehittämistarpeita arvioimaan luotiin YritysSuomi.fi -portaaliin yrityksen kehittämiskartoitus, jonka avulla yritys voi itse kartoittaa omia kehittämiskohteitaan helpon kyselytyökalun avulla. Yritys voi halutessaan lähettää kyselystä saatavan raportin ELY-keskukseen, jonka asiantuntijat käyvät raportin läpi, ottavat yhteyttä yritysasiakkaaseen ja sopivat jatkotoimenpiteistä. Kartoituksen ideana on,

että yrityksen kehittämistarpeista saadaan laajempi kuvaus sen sijaan, että yritys jättäisi hakemuksen suoraan johonkin palveluun tai rahoitukseen. Kartoituksen avulla voidaan helpottaa yrityksen ohjaamista oikean palvelun tai rahoituksen piiriin. Lisäksi kartoitusta voidaan hyödyntää TE-toimistojen yrityskäynneillä.

Koska yritysten kehittämistarpeet ja keinot kehittämiseen ovat moninaiset, on kehittämispalvelujen uudistamistyön yhteydessä koko ajan korostettu julkisten yrityspalvelujen ja rahoituksen laajamittaista hyödyntämistä. On selvää, etteivät yritysten kehittämispalvelut ole ainoa ratkaisu pk-yritysten moninaisiin tarpeisiin. Tästä syystä yritysten kehittämistä on katsottava laaja-alaisesti ja pohdittava, mikä palvelu (tai rahoitus) milloinkin sopii yrityksen tarpeeseen. Pk-yrityksen palveluohjauksella tarkoitetaan sitä, että yritysasiakasta autetaan tehokkaasti hyödyntämään julkisia palveluja ja rahoitusta toimintansa edelleen kehittämisessä, esimerkiksi siten että asiakasta ohjataan konsultoinnista yritysrahoituksen pariin tai analyysistä koulutukseen. Myös työ- ja elinkeinotoimistojen palvelut yrityksille on huomioitava esimerkiksi silloin, kun yritysasiakkaalla on rekrytointitarpeita tai ohjattava asiakas laajasti muiden TEM-konsernin palveluiden pariin.

Seuraavassa kuvassa on hahmotettu pk-yrityksen palveluprosessia ja erilaisia kehittämisen keinoja:

Kuva. Pk-yrityksen palveluprosessi

Kehittämiskartoituksen tekeminen ei ole pakollista ennen hakemuksen jättämistä yrityksen kehittämispalveluihin. Yllä olevassa kuvassa pyritäänkin hahmottamaan sitä, kuinka tärkeää on kartoittaa yrityksen kehittämistarpeet kokonaisvaltaisesti ennen palvelun tai rahoituksen myöntämistä. Prosessikuvauksella pyritään myös kartoittamaan karkeasti sitä, minkälaisia palveluja ja rahoitusta pk-yrityksille jo pelkästään työ- ja elinkeinohallinnon piirissä on.

Julkisten yrityspalvelujen uudistaminen sähköistämällä

Yritykset odottavat julkisten asiakaspalvelujen käytön olevan vaivatonta ja helppoa ja yhden palvelunäkymän tai luukun periaatteella toimivaa. Sähköisten palvelujen kehittäminen tarjoaa tähän erinomaisen mahdollisuuden.³² Yritykset odottavat digitalisoinnin tueksi kansallisia infrastruktuuriratkaisuja, joita ilman ei ole mahdollista edetä asiointiprosessien täysimääräiseen sähköistämiseen. Yritysten asiointien sähköistämisen ratkaisut ovat merkittävältä osin työ- ja elinkeinoministeriön vastuulla.

Kansainvälisten tutkimusten mukaan meillä suomalaisilla myös on kaikki elementit kehittyä digitaalisen maailman huippuosaajaksi. Onhan Suomi maailman kärjessä kun mitataan yritysten, kansalaisten ja julkisen sektorin mahdollisuuksia hyödyntää digitaalisuutta käytännössä (Technology Report 2014).

Kansallisen palveluarkkitehtuurin ohjelma kokoaa digitaalisen infrastruktuurin kehittämishankkeet

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen rakennepoliittisen ohjelman ja työ- ja elinkeinoministeriön ICT 2015 -työryhmän raportissa esiin nostettu tarve kansallisen palveluarkkitehtuurin luomiselle merkitsee palvelujen uudistumista ja panostamista kansalaisten, yritysten ja yhteisöjen palveluissa mm. sähköisiin järjestelmiin, niiden yhteensopivuuteen ja yhteentoimivuuteen. Odotettu digitalisointia tukevan infrastruktuurin rakentuminen mahdollistaa julkisten palvelujen nopean uudistumisen. Kehitystyön myötä tulee mahdolliseksi luoda nykyistä helpommin organisaatio-rajvoja ylittäviä palveluja, vähentää päällekkäistä työtä ja parantaa asiakaspalvelua.

Hallituksen linjauksen mukaan ”Toteutetaan viipymättä kansallinen sähköinen palveluväylä ja sähköinen tunnistautuminen kustannustehokkaasti sekä Viron yhteistyömahdollisuudet täysimääräisesti hyödyntäen”. Organisoituminen kansallista palveluarkkitehtuurityötä varten on jo tehty valtiovarainministeriön johdolla. Työ- ja elinkeinoministeriöllä on tärkeä rooli erityisesti yrityspalvelujen ratkaisujen osalta.

Palveluarkkitehtuuri muodostuu a) kansallisesta palveluväylästä, joka tukee sähköistä tiedonvälitystä, b) kansalaisten sähköisestä tunnistusmallista ja kansallisista ratkaisuista yritysten, muiden organisaatioiden ja kansalaisten roolien ja valtuutusten hallintaan, c) kansalaisten, yritysten ja yhteisöjen palvelunäkymästä, yhdestä

32 EU:n komission vuonna 2013 tekemän tutkimuksen mukaan jo lähes puolet EU:n kansalaisista haki työtä, käytti julkista kirjastoa, palautti veroilmoituksen, rekisteröi lapsensa syntymän tai haki passia verkossa tai käytti muita sähköisen hallinnon palveluja. 80 prosenttia sanoi julkisten verkkopalvelujen säästävän aikaa, 76 prosenttia piti niitä joustavina ja 62 prosenttia katsoi niiden vähentävän kustannuksia. **Käyttäjät ovat kuitenkin olleet tyytyväisempiä verkkopankkipalveluihin ja verkko-ostamiseen kuin julkisiin verkkopalveluihin.** Myös Suomessa tulokset ovat vastaavan suuntaisia.

luukusta palveluihin sekä d) tietovarantojen ja palvelujen kytkemisestä palveluarkkitehtuurin osaksi.

Kansallisen palveluarkkitehtuuriohjelman tavoitteena on yksinkertaistaa ja helpottaa julkisen hallinnon asiakkaiden – kansalaisten, yritysten ja yhteisöjen – asiointia viranomaisten kanssa ja muuttaa sitä turvallisemmaksi, edistää julkisen hallinnon avoimuutta sekä parantaa julkisen hallinnon palvelujen laatua. Tavoitteena on myös mahdollistaa sähköisten palvelujen kustannustehokkuus niiden elinkaaren ajan sekä parantaa tietojen yhteiskäyttöä ja tietojärjestelmien yhteentoimivuutta koko julkisessa hallinnossa. Ohjelmalla pyritään myös edistämään yritysten mahdollisuuksia hyödyntää julkisen hallinnon tietovarantoja ja palveluja. Julkisen hallinnon tehostamisen ja uusien liiketoimintamahdollisuuksien syntymisen yksityisellä sektorilla toivotaan tukevan kansantalouden suotuisaa kehitystä.

Digitalisaatio uudistaa julkiset yrityspalvelut

Keskeisenä periaatteena asiakaspalvelujen uudistamisessa on, että palvelun käyttäjän prosessi tiedon etsimisestä palvelun hakuun ja päätöksentekoon, maksamiseen ja seurantaan asti on selkeä ja suoraviivainen ja asiakas voi asioida ja saada palvelunsa vaivattomasti.

Sujuvan asiointiprosessin kannalta on tärkeää, että palveluja tarjotaan ennakkoivasti asiakkaan palvelutarpeeseen ja että asiakas pääsee kertakirjautumisella ja yhdellä asiointilla käyttämään kaikkien toimijoiden palveluita (single-sign-on). Asiakas voi jatkossa niin halutessaan myös seurata asiansa käsittelyn etenemistä ja ratkaisun valmistumista asiointitilin välityksellä reaaliaikaisesti. Asiointitilin tavoiteaikataulu on 2015–2016.

Osa julkisista palveluista edellyttää sen varmistamista, onko asioivalla henkilöllä oikeus asioida yrityksen tai yhteisön puolesta, joten tarvitaan myös sähköinen palvelu, jonka avulla henkilön rooli ja valtuus voidaan tarkastaa. Nykyisten sähköisten asiointipalveluiden sisältämät rooli- ja valtuustarkastukset on toteutettu järjestelmä- tai toimijakohtaisesti ilman kytkentöjä perusrekistereiden sisältämiin nimenkirjoitusoikeuksiin tai yrityksen antamiin asemavaltuuksiin. Tarvittava rooli- ja valtuutuspalvelu pohjautuu asioivan henkilön sähköiseen tunnistamiseen, joka tapahtuu asiointipalvelun valitsemilla yleisillä tunnistusmenetelmillä ja -välineillä. Se mahdollistaa yrityksen edustamisoikeuksien (asemavaltuutus) suoran hallinnoinnin, jolloin yritys voi valtuuttaa esimerkiksi työntekijän tai tilitoimiston asioimaan tietyissä julkisissa palveluissa yrityksen puolesta. Tavoiteaikataulu on 2017.

Yritysten yhteisen, toimipaikkatasoisen tunnistamisen puuttuessa myös kokonaiskuvan muodostaminen yrityskentästä ja yritysten tarpeista on nykytilanteessa ollut julkisille yrityspalveluorganisaatioille hankalaa ja työlästä. Koottu, yhteinen asiakastieto tulee jatkossa tarjoamaan julkishallinnon toimijoille yhtenäisen ja nykyistä laajemman kuvan asiakkaasta, asiakkaan ja julkishallinnon välisistä toimenpiteistä sekä mahdollistaa tulevien toimenpiteiden yhteisen suunnittelun ja palvelutarjonnan tarkemman suuntaamisen potentiaalisille asiakasryhmille.

Asiakaspalvelun käytössä oleva yhteinen yritysten asiakastieto parantaa palvelun laatua ja mahdollistaa asiakkaan palvelutarpeen täyttämisen ensikontaktin yhteydessä tai asiakkaan ohjaamisen suoraan seuraavalle asiantuntijatasolle. Nykyiset toimija- ja järjestelmäkohtaisesti ylläpidetyt asiakasrekisterit edellyttävät päällekkäistä ylläpitotyötä ja aiheuttavat puutteita tietojen laatuun (oikeellisuus, ajantasaisuus). Kohdistamalla eri toimijoiden tekemä asiakastietojen ylläpitotyö keskitettyyn asiakasrekisteriin ja tarjoamalla koottu, laadullisesti parempi tieto toimijoiden toimintaprosessien käyttöön mahdollistetaan toimijoiden asiakaspalveluiden ja käsittelyprosessien edelleen kehittäminen. Ajantasaisen kattavan tiedon tuominen asiointiprosessien käsittelyvaiheisiin mahdollistaa myös palvelujen automaatioasteen nostamisen. Kootun asiakastiedon tavoiteaikataulu on 2015.

Asiakaspalvelujen sähköistämisen tavoitetaan myös ryhmittelemällä palvelut palvelukokonaisuuksiksi, jotta yrityksen elinkaaren vaiheet voidaan ottaa huomioon. Tavoitteena on luoda helppokäyttöiset ja esteettömät palvelut käyttöön siten, että sähköinen kanava on jatkossa asiakkaalle houkuttelevin. Tavoite edellyttää palvelujen hyvää käytettävyyttä ja siihen päästään ottamalla asiakkaat mukaan palveluiden suunnitteluun, kehittämiseen ja toteutukseen.

Tavoitetilassa verkkopalvelut kokoavat esimerkiksi yrityksen tarvitsemat palvelut yhteen luokkuun, palvelunäkymään, joka tarjoaa tietoa ja palveluja yritystoiminnan käynnistämiseen, kasvattamiseen ja kehittämiseen. Palveluja on jo koottu kansallisen palveluarkkitehtuurin mukaisesti yhteen yrityksen yrityssuomi.fi- ja kansalaisen suomi.fi -palveluympäristöihin. Ensimmäisenä yrityksen palvelunäkymään on tuotettu itsepalvelujen työpöytä, Oma Yritys-Suomi -palvelu, joka toimii kirjautuneen käyttäjän - yrityksen tai yrityksen perustajan - sähköisenä työtilana. Työtilan sisältö ja työkalut muokkautuvat yrityksen tarpeiden mukaan.

Digitalisaatiosta apua käytännön toimiin

Yrityksen perustajan ja yrittäjän mieltä askarruttavat monenlaiset yrittämiseen ja yrittäjyyteen liittyvät kysymykset, eikä vastauksia ole aina helppoa löytää lukuisista verkko- ja neuvontapalveluista: Miten perustan yrityksen? Mistä tiedän, onko ideani toimiva? Mihin virastoihin minun pitää ilmoittaa mitäkin? Mitä lupia tarvitsen? Entä kannattaako minun palkata työntekijä, ja mitä velvoitteita minulle siitä yrittäjänä tulee?

Oma Yritys-Suomi³³ osa sähköisten palvelujen kansallista palveluarkkitehtuuria

Julkiset yrityspalveluorganisaatiot ovat yhdessä muodostaneet yrityspalvelujen sirpaleista kenttää kokoavan Yrityssuomi.fi -verkkopalvelun yrityksille ja yrittämisestä kiinnostuneille. Yrityssuomi.fi on käyttäjälle maksuton palvelu, joka tarjoaa tietoa ja palveluja yritystoiminnan käynnistämiseen, kasvattamiseen, kehittämiseen ja

33 <https://oma.yrityssuomi.fi/>

kansainvälistymiseen. Verkkopalvelu sisältää myös asiointipalveluja ja lomakkeita. Verkkopalvelusta on ruotsin- ja englanninkieliset versiot.

Yrityssuomi.fi -verkkopalvelun osana on otettu käyttöön Oma Yritys-Suomi-palvelu, joka tuo perustajalle ja yrittäjälle julkiset yrityspalvelut tarjolle yhdestä verkko-osoitteesta. Oma Yritys-Suomi -palvelu yhdistää uudella tavalla yrityksen perustamiseen ja yrityksen toimintaan liittyvät tieto- ja asiointipalvelut sekä työkalut ja yhteystiedot.

Oma Yritys-Suomi -palvelun sisältö tukee liiketoiminnan kehittämistä, kokoomalla tiedot yhteen se säästää yrittäjän aikaa ja vaivaa sekä pitää tärkeät, yrittäjyyteen liittyvät asiat aina järjestyksessä. Oma Yritys-Suomi -palvelun sähköiseen työtilaan kirjaudutaan omilla pankkitunnuksilla, varmennekortilla tai mobiilivarmennteella. Asiakkaan tarpeita ennakoiva profilointi ja mahdollisuus räätälöidä sisältöä omia tarpeita vastaavaksi varmistaa niin paikkakunta-kohtaisten kuin valtakunnallisten tietojen ja palveluiden löydettävyyden. Oma Yritys-Suomi -palvelun tietosisältö ja työkalut muokkautuvat yrityksen tarpeiden mukaan. Profiloinnin avulla Oma Yritys-Suomi tarjoaa palveluja ja työkaluja mm. käyttäjän toimialan, paikkakunnan ja yrityksen kehitysvaiheen perusteella. Oma Yritys-Suomi -palvelun kautta yrittäjä voi esimerkiksi:

- Testata soveltuvuutta yrittäjäksi yrittäjätestin avulla.
- Laatia liiketoimintasuunnitelmia ja tehdä liiketoimintaan liittyviä laskelmia.
- Pyytää omaan liiketoimintasuunnitelmaan kommentteja sähköisesti.
- Arvioida liikeidean kannattavuutta.
- Hakea tietoa toimialalla vaadittavista luvista ja ilmoituksista.
- Saada tietoa paikkakunnan yrityspalveluista.
- Säilyttää/tallentaa asiakirjoja.
- Analysoida yrityksen kehittämistarpeita ja kansainvälistymisvalmiuksia.
- Tilata muistutuksia esim. tärkeimpien viranomaisvelvoitteiden hoitamisesta..

Asiakasraati on varmistanut Oma Yritys-Suomi -palvelun käytettävyyden

Oma Yritys-Suomi -palvelun kehittämisessä on käytetty asiakasraatia, joka koostuu eri puolelta Suomea olevista eri alojen yrittäjistä. Asiakasraadin tehtävänä on ollut varmistaa palvelun käytettävyys ja se, että palvelun työkalut ja toiminnallisuudet ovat käyttäjälleen hyödyllisiä ja tarpeellisia. Asiakasraati on kiinnittänyt työssään huomiota myös siihen, että palvelun synnyttämä asiakaskokemus on hyvä ja käyttämään kannustava. Asiakasraatityöskentelyn ytimen muodostavat noin 30 aloittavaa ja toimivaa yritystä.

Kokemusten mukaan verkkopalvelujen käyttäjät vaativat samanlaisia käyttökokemuksia julkisista palveluista kuin he ovat tottuneet saamaan parhaista yksityisen sektorin verkkopalveluista. Myös laitteet, joilla palveluita käytetään, monipuolistuvat ja kehittyvät yhä kiihtyvää vauhtia, joten laaja laitteistokirjo tulee ottaa palvelujen käytettävyydessä huomioon.

Oma Yritys-Suomi -palvelulle tunnustusta eGovernment Benchmark -tutkimuksessa

EU:n komission teettämässä sähköisten palvelujen vertailututkimuksessa eGovernment benchmark Suomi menestyi kuluvana vuonna erinomaisesti. Suomi nimettiin Viron ja Maltan ohella 33 Euroopan maan joukossa edelläkävijämaaksi julkisen hallinnon sähköisten palvelujen kehittämisessä. Tutkimus tehtiin tarkastelemalla ennen kaikkea palvelujen laatua niiden käyttäjien kokemusten mukaan. Tutkimuksen viitekehys painotti asiakkaan sujuvaa asiointia ja palvelujen tarjoamista asiakkaan elämäntilanteen näkökulmasta. Oma Yritys-Suomi -palvelu todettiin hyväksi käytännöksi.

Palvelujen sähköistäminen edellytyksenä julkisen sektorin tuottavuuden kasvulle

Sähköistä hallintoa (eGovernment) pidetään tämän ajan tärkeimpänä julkisen sektorin innovaationa, koska se muuttaa julkishallinnollista organisaatiokulttuuria esimerkiksi siten, miten päätöksiä tehdään, ja sen tarkoituksena on parantaa tiedonkulkua ja kasvattaa julkishallinnon palvelujen tehokkuutta ja suorituskykyä.

Tietoyhteiskuntaneuvosto on lausunut jo vuonna 2005, että sähköisen asioinnin odotetaan tulevan luonnolliseksi osaksi ihmisten elämää (asiakkaiden itsepalvelu lisääntyy, mobiililaitteiden kehitys mahdollistaa palvelujen käytön riippumatta ajasta tai fyysisestä sijainnista, kokonaisvaltainen tavoite uudistaa julkishallintoa ja tarjoaa entistä paremmat palvelut).

Taulukko. Sähköisen hallinnon hyödyt ja perustelut. (Ihalainen 2010: 100)

Hyödyt	Perustelut	
Nopeampia palveluita	Nopeammat siirtymät alhaisemmilla kustannuksilla	- Palveluiden nopeammat prosessointiajat - Matkakustannuksista säästöjä - Toimistotilojen säästöt - Työvoimasäästöt - Paperittomuus
Parempia palveluita	Non-stop hallinto	- 24/7 palveluita - Standardit yhdenmukaisia - Tärkeistä tiedoista varmistukset, backup - Helppo kirjautua palveluihin - Tieto helposti haettavissa
Erilaisia palveluita, uusia mahdollisuuksia	Palvelut integroidaan sähköiseen demokratiaan	- Erilaisten palveluiden integroitavuus - Kansalliset ja kansainväliset tasot - Äänestysmahdollisuus
Turvallisia palveluita	- Pääsy - Saatavuus - Rehellisyys - Identity - Luottamuksellisuuden turvaaminen	- Pääsyn hallinta - Tiedon suodatus käyttöoikeuksien mukaan - Aika- ja paikkasidonnaisuuden poistaminen - Tiedon turvaaminen ja säilyttäminen - Autentikointi- ja identifiointipalvelut

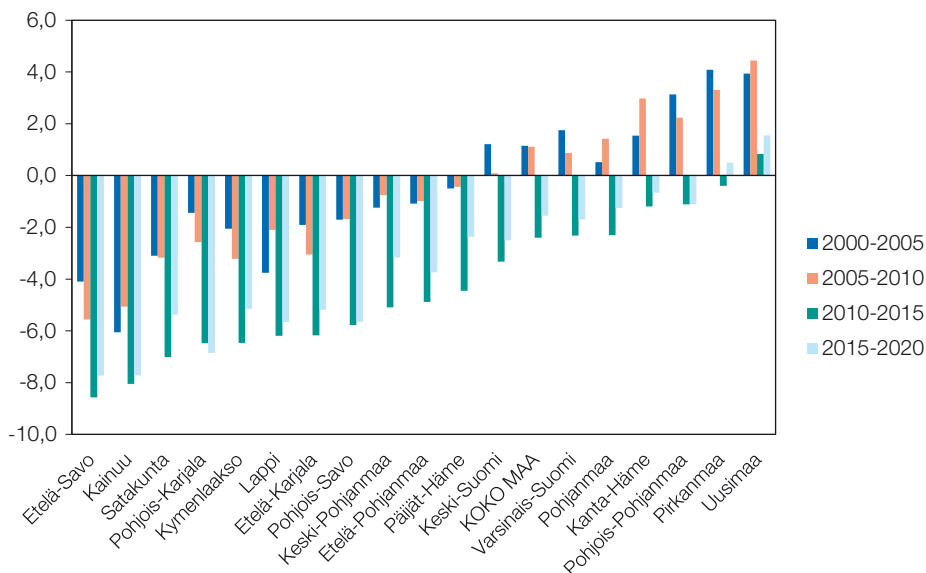
Näkökulmia alueiden kehitykseen

Alueiden kehityksen keskeisimpiä ilmiöitä 2000-luvulla ovat muuttovirrat alueiden välillä ja sisällä. Muuttoliikkeen seurauksena väestö on keskittynyt isoimpiin kaupunkeihin. Vuosien 2000–2012 aikana 12 suurimman, yli 100 000 asukkaan kaupunkiseudun väkiluku kasvoi noin 356 000 asukkaalla (Aro 2013). Väestön keskittyminen on merkityksellistä, sillä väestömuutokset heijastuvat suoraan alueiden elinvoimaan, kilpailukykyyn ja kehitysmahdollisuuksiin. Muuttoliike suuntautuu yleisesti heikomman työllisyystilanteen alueilta sellaisille alueille, joilla työllistymismahdollisuudet ovat paremmat, vaikka alueiden väliset työllisyyserot selittävätkin muuttovirroista vain osan. Muuttovoittoa saaville alueille kertyy usein osaavaa, korkeakoulutettua työvoimaa ja inhimillistä pääomaa.

Vuosina 2001–2012 rakennemuutoksesta kärsivät pienet kaupungit kuuluivat suurimpiin työikäisten menettäjiin, ja suhteellisesti eniten työikäisiä menettivät Pohjois- ja Itä-Suomen pienet kunnat. Muuttotappiot kuitenkin jakautuvat huomattavasti muuttovoittoja tasaisemmin ympäri maata. Jos muuttovirtojen voimakkuus, suuntautuminen ja rakenne säilyvät samanlaisina kuin ne olivat viime vuosikymmenellä, on Suomi jakautumassa muuttoliikkeen suhteen kolmentyyppisiin alueisiin. Kaupunkiseutujen keskuskunnat monipuolisine työmarkkinoineen vetävät sekä maassamuuttajia että maahanmuuttajia. Kehyskunnat edullisimpine asuntomarkkinoineen keräävät parhaat veronmaksajat, mutta myös suurimmat palvelutarpeet. Maakuntien reuna-alueiden maaseutumaisten kuntien väestörakenne yksipuolistuu voimakkaimmin, mikä merkitsee ongelmia etenkin ikääntyneiden palvelujen järjestämisessä. (Kytö & Kral-Leszczynska 2013).

Koko väestökehitystä oleellisempaa alueiden tulevaisuudennäkymien kannalta on työikäisen väestön määrä. Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnissa työikäisten osuus väestöstä on laskenut jo pitkään Pohjois-Pohjanmaata lukuun ottamatta. Tilastokeskuksen ennusteen mukaan Uusimaa tulisi olemaan ainoa maakunta, jossa työikäisten määrä ei laske millään viisivuotisjaksolla aikavälillä 2000–2020.

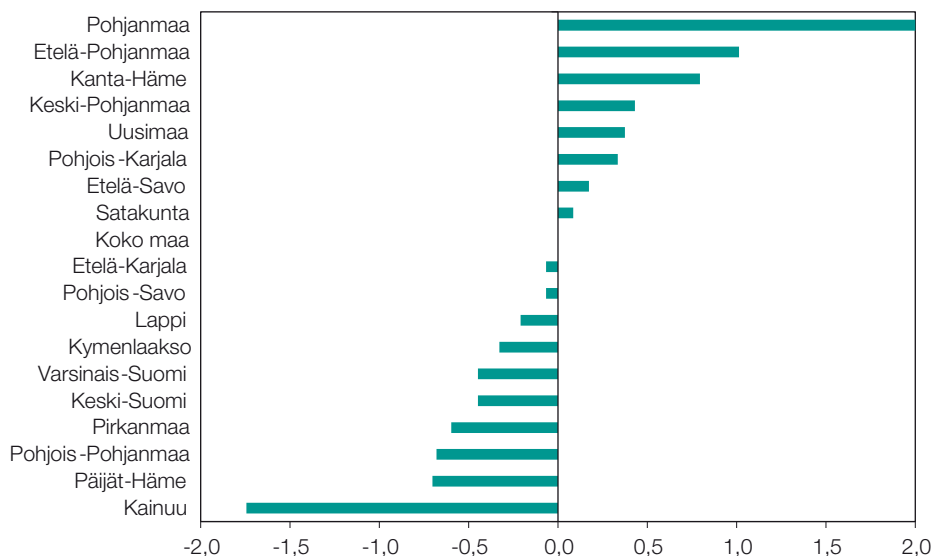
Kuvio 1. Työikäisten (15–64 v.) määrän muutos (%) maakunnittain vuosijaksoilla 2000–2005, 2005–2010, 2010–2015 ja 2015–2020

Lähde: Tilastokeskus

Maakuntien keskinäistä kehitystä voidaan verrata eri tekijöiden kokonaisvaikutusta kuvaavalla suhdanneindikaattorilla. Sen osatekijöinä ovat yritystoiminnan liikevaihto, työttömyys ja nettomuutto. Parhaiten liikevaihdon kasvun, työttömyyden alenemisen ja nettomuuton muutoksen perusteella pärjäsivät vuonna 2013 Pohjanmaa, Etelä-Pohjanmaa ja Kanta-Häme sekä heikoiten Kainuu, Päijät-Häme ja Pohjois-Pohjanmaa.

Kuvio 2. Suhdanneindikaattori maakunnittain vuonna 2013

Viimeisen vuoden aikana työllisyystilanteen heikkeneminen on näkynyt myös suurimmissa kaupungeissa ja etenkin nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyyden kasvuna. Talouden vaikeudet näkyvät yritystoiminnan liikevaihdon laskuna. Seutukunnittaisessa tarkastelussa (I/2013-I/2014) voidaan havaita kokonaisliikevaihdon laskeneen erityisesti vientipainotteisilla suurilla kaupunkiseuduilla. Monet maakuntien keskukset ovat menestyneet keskimääräistä heikommin ja toisaalta monet maaseutualueet kohtuullisen hyvin johtuen vähäisestä vientiriippuvuudesta.

Alueiden yritys- ja elinkeinorakenteen muutos

Väestön ohella myös työpaikkakehitys on ollut Suomessa 2000-luvulla keskittävää. 1990-luvun laman jälkeen työpaikkojen määrä on kasvanut maakuntakeskuksissa ja noin 10 kilometrin etäisyydellä niistä. Voimakkainta kasvu on ollut yliopistokaupungeissa. Kehitys on ollut positiivista myös pienemmissä keskuksissa, mutta vaikutukset eivät ole ulottuneet yhtä etäälle. Sijainti onkin alueen väestömäärän ja/tai työvoiman, inhimillisen pääoman ja yrittäjyyden ohella keskeinen alueen kehitykseen vaikuttava tekijä.

Pellervon taloustutkimus PTT selvitti työ- ja elinkeinoministeriön toimeksianosta syksyllä 2013 elinkeino- ja yritys rakenteen muutosta seutukunnittain ja ennakoivat tulevaa kehitystä. Muutosta tarkasteltiin globaalin talouden viitekehityksessä ja mittarina käytettiin työpaikkojen määrän muutosta. Tarkastelu tehtiin seutukunnittain ja siinä eroteltiin teollisuuden ja palveluiden työpaikat koulutusasteen (perusaste, keskiaste ja korkea-aste) ja toiminnon siirrettävyyden (siirrettävä/ei siirrettävä) mukaan. Helposti siirrettävät toiminnot voivat sijaita

maantieteellisesti kaukana asiakkaista. Teollisuuden toimialoista yleisesti melko suuri osa on siirrettäviä, poikkeuksena esimerkiksi elintarvikkeiden ja juomien valmistus.

Tarkasteltaessa teollisten työpaikkojen määrän muutosta vuosina 2000–2011 voidaan havaita perusasteen työpaikkojen väheneminen ja toisaalta korkea-asteen työpaikkojen lisääntyminen. Muutokset kohdistuvat eri alueille eri tavoin. Korkea-asteen työpaikkoja on syntynyt etenkin yliopistokeskuksissa ja Helsingin seudulla. Eniten ovat vähentyneet perusasteen siirrettävät työpaikat. Vaikutus on voimakkain maakuntakeskuksissa, kaupunkiseuduilla ja yliopistokeskuksissa. Palvelusektorilla puolestaan perusasteen työpaikat ovat vähentyneet kaikissa seutukuntaluokissa. Keski- ja korkea-asteen työpaikoissa kasvu on ollut huomattavaa, ja se on keskittynyt voimakkaasti Helsingin seudulle ja muihin yliopistokeskuksiin.

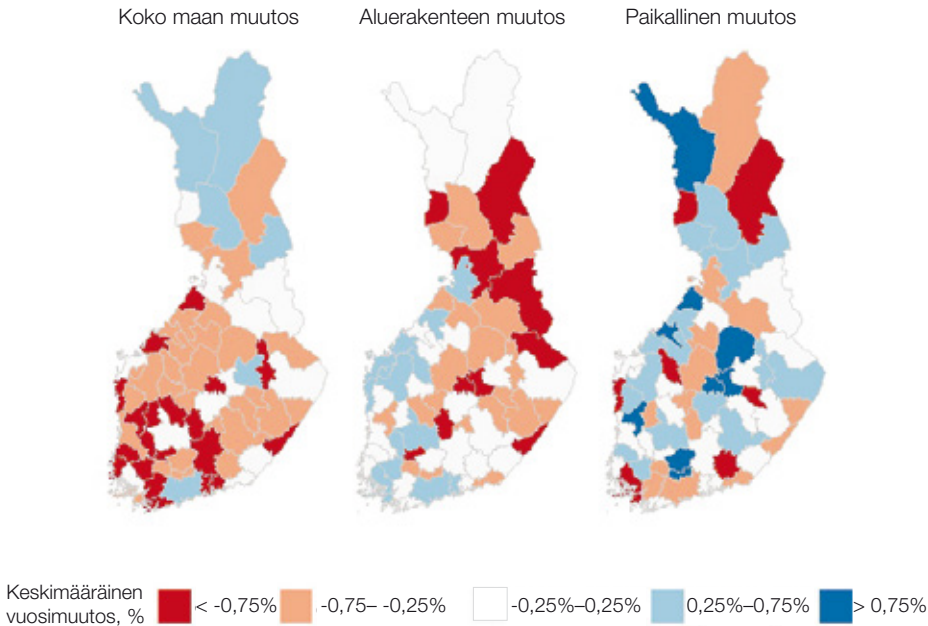
Työpaikkakehityksen analyysissä selittäviksi tekijöiksi määriteltiin kolme muutosta: 1) toiminnon koko maan suhdanne- ja rakennemuutos, 2) muutokset toiminnon yleisessä alueellisessa jakautumisessa ja 3) yksittäiselle alueelle kohdistuva toimipaikkojen lakkauttaminen tai perustaminen. Näistä ensimmäinen kuvaa sitä, miten koko maan muutos kohdistuu alueelle sen toimintorakenteen perusteella. Alueiden erilainen työpaikkamuutos koko maan muutoksesta selittyy alueiden erilaisella toimialarakenteella. Toinen puolestaan viittaa siihen maan sisäiseen aluerakenteen ja alueiden elinkeinorakenteen muutoksiin. Yleinen aluerakenteen muutos kuvaa sitä, että työpaikat vähenevät tai lisääntyvät yleisesti tietentyypisillä alueilla. Paikallinen muutos taas on muutoksen osa, joka jää selittämättä koko maan ja aluerakenteen muutoksella.

Koko maan muutoksella on selkeästi merkittävin rooli alueellisessa työpaikkojen muutoksessa. Tämä näkyy varsinkin työpaikkoja menettäneissä seutukunnissa. Rooli on ollut merkittävä etenkin teollisuuden valmistavien työpaikkojen vähenemisessä. Helsingin seutu on taas selkeästi hyötynyt koko maan muutoksesta. Seutukuntatasolla koko maan muutoksesta ovat Helsingin seudun lisäksi hyöttyneet myös monet Lapin seutukunnat.

Aluerakenteen muutoksen hyötyjiä ovat olleet suurimmat keskusalueet, Helsingin seutu ja muut yliopistoseudut. Toisin sanoen näiden alueiden toimintaympäristö on suotuisa uusien työpaikkojen syntymiselle. Aluerakenteen muutoksella on kuitenkin ollut varsin pieni vaikutus työpaikkoja menettäneillä alueilla suhteessa koko työpaikkojen vähenemiseen. Vaikutus työpaikkojen lisääntymiseen suurissa keskuksissa on sen sijaan ollut varsin suuri. Siirrettäviä korkea-asteen työpaikkoja vetävät keskuksiin markkinoiden koko, saavutettavuus ja koulutettu väestö.

Aluerakenteen muutoksen vaikutus on ollut varsin erilainen teollisuudessa ja palveluissa. Erityisesti palveluissa lähinnä yliopistokeskukset ovat hyöttyneet kun taas teollisuudessa yliopistokeskuksista on hyötynyt vain osa. Keskusten ulkopuolisista alueista osa on myös hyötynyt, hyötyjät ovat lähinnä Pohjanlahden rannikon seutukuntia.

Kuvio 3. Työpaikkojen määrän muutos hajotettuna koko maan muutokseen, aluerakenteen muutokseen ja paikalliseen muutokseen

Tutkimuksen keskeinen johtopäätös on, että alueiden työpaikkakehitys on suurelta osin seurausta koko maan rakennemuutoksesta. Aluerakenteen muutos on vahvistanut kehitystä, mutta sen muutos on ollut selkeästi pienempi. Odotettavissa on, että työpaikkojen keskittyminen jatkuu myös tulevaisuudessa, sillä osaamiseen perustuva talous hyötyy keskittymisestä. Alueiden kasvua ja kehitystä voidaan tukea huolehtimalla alueiden resursseista esimerkiksi tarjoamalla korkeakoulutusta eri puolilla maata ja pitämällä yllä tie- ja väyläverkostoa ja tietoliikenneyhteyksiä.

On kuitenkin huomattava, että kaikki toiminnot eivät hyödy keskittämisestä eikä aluerakenteen muutos ole ollut keskittävää kaikissa toiminnoissa. Erityisesti teollisuudessa vain korkea-asteen toiminnot keskittyvät. Keskusten ulkopuolisten alueiden vetovoima valmistavan teollisuuden sijaintipaikkana Suomen sisällä ei ole heikentynyt. Helsingin seudun kasvua rajoittavat keskittämisen negatiiviset vaikutukset. Esimerkiksi rakennusmaan ja asumisen korkea hinta, muuta maata korkeampi palkkataso ja liikenteen ruuhkautuminen vähentävät pääkaupunkiseudun houkuttelevuutta yritystoiminnan sijaintipaikkana.

Aluekehittämisen toimintatavat uudistuvat

Globaalin markkinatalouden aiheuttamat vaikutukset alueiden yritys- ja elinkeinorakenteeseen sekä väestön ikääntyminen ja keskittyminen eriyttävät alueiden kehitystä ja voimistavat alueellisia eroja. Tilanne edellyttää aluekehittämisen toimintatapojen ja resurssien kohdentamisen uudelleenarviointia. Euroopan unioniin

liittymisen myötä vakiintuneesta ohjelma-perusteisesta kehittämisestä on lähinnä rakennerahasto-ohjelmia lukuun ottamatta luovuttu. Nykyinen toimintatapa perustuu ennemminkin sopimuksiin ja kumppanuuteen alueellisten toimijoiden kanssa. Esimerkkinä tästä ovat 12 suurimman kaupunkiseudun kanssa solmitut kasvusopimukset, joissa on määritelty strategisen kehittämisen painopisteet kasvun, maankäytön, asumisen ja liikenteen sekä sosiaalisen eheyden osalta vuosille 2013–2015. Valtion puolelta sopimuskumppaneina on TEM:n lisäksi useita muita ministeriöitä. Sopimukset ovat luonteeltaan poikkihallinnollisia aiesopimuksia ja niiden toteutumista arvioidaan vuoden 2014 aikana. Kumppanuuteen ja yhteisiin tavoitteisiin perustuvat sopimukset voidaan nähdä yhtenä välineenä myös muutoin kuin kaupunkipolitiikassa osana laajempaa pohdintaa tulevista alueiden kehittämisen toimintatavoista.

Toimintatapojen uudistaminen edellyttää jatkossa entistä tiiviimpää yhteistyötä eri hallinnonalojen ja keskushallinnon ja aluetoimijoiden välillä, sillä kansalliset strategiat ja ohjelmat kytkeytyvät paikalliseen kontekstiin ja niiden toimeenpano koskee eri alueita eri tavoin.

Globaali kilpailutilanteen ja kysynnän muuttuminen on viime vuosina heijastunut Suomessa useille toimialoille ja näkynyt alueilla merkittävinä toimintojen alasajoina. On puhuttu ns. äkillisistä rakennemuutoksista, joihin on reagoitu ad hoc -periaatteella ja räätälöity toimenpiteitä ja rahoitusta korvaavien yritysten ja työpaikkojen luomiseksi. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että yksittäisistä äkillisistä tilanteista huolimatta käynnissä on jatkuva rakennemuutos, joka edellyttää reagoinnin sijaan ennakointia ja uudentyypistä toimintamallia, jossa strategiset valinnat ja toimenpiteet perustuvat ennakointitietoon.

Aiempien kokemusten perusteella tiedetään, että elinkeinorakenteen yksipuolisuus tekee alueesta alttiin rakennemuutoksen aiheuttamille shokeille. Resilienssille eli sopeutumisjoustavalle alueelle on tyypillistä monipuolinen ja joustava toimiala- ja osaamisrakenne, jossa yksikään sektori tai toimija ei ole volyymiltaan, vientiosuudeltaan tai alueelliselta vaikuttavuudeltaan merkittävästi suurempi kuin muut. Myös alueen ekosysteemi, jossa erikokoiset ja erilaiset toimijat ovat vuorovaikutussuhteessa, vahvistavat alueen sopeutumiskykyä. Alueellisen resilienssin parantaminen tarkoittaisi tällöin huomion kiinnittämistä aluetalouden sisäisen vuorovaikutuksen lisäämiseen ja elinkeinorakenteen monipuolistamiseen. (Ilmola et al. 2014).

Alueiden kehittämisen määrärahat ovat aiempaa niukemmat. Talouden tilanne huomioiden niiden kohdentaminen elinkeinorakenteen uudistumista ja talouskasvua tukeviin toimenpiteisiin on perusteltua. Valtaosa rahoituksesta kanavoituu alueille EU:n rakennerahasto-ohjelmien kautta. Vastikään käynnistyneellä uudella ohjelmakaudella hankkeiden sisällöllinen painopiste on entistä vahvemmin innovaatiovetoisessa, alueiden älykkääseen erikoistumiseen perustuvassa kehittämisessä.

Älykkäällä erikoistumisella tarkoitetaan paitsi alueiden keskittymistä omiin vahvuuksiinsa, myös erityyppisten osaamisalueiden uudenlaista yhdistämistä. Suomi

on EU:ssa ollut edelläkävijä alueiden vahvoihin osaamisalueisiin ja erikoistumiseen perustuvassa kehittämisessä. Vuoden 2013 lopussa päättynyt osaamiskeskusohjelma pohjusti ja käytännössä myös toteutti älykästä erikoistumista, jota komissio nyt edellyttää kaikilta jäsenvaltioilta ja alueilta. Suomessa keskeisin älykkään erikoistumisen instrumentti on Innovatiiviset kaupungit -ohjelma, joka kohdentuu seuraaviin temaattisiin painopisteisiin: Biotalous, Kestävät energiaratkaisut, Kyberturvallisuus, Tulevaisuuden terveys ja Älykäs kaupunki ja Uudistuva teollisuus. Jokaiselle teemalle on nimetty vetovastuullinen kaupunkiseutu, lisäksi ohjelmassa on kumppaneina mukana seitsemän muuta kaupunkiseutua.

Kestävät energiaratkaisut -innovaatiokeskittymä

Kestävät energiaratkaisut -innovaatiokeskittymän (Energia-INKA) tavoitteena on luoda Euroopan johtava energiateknologian innovaatiokeskittymä Suomeen vuoteen 2030 mennessä. Tähän pyritään tukemalla suomalaisten kärkiyritysten muodostamia globaaleja verkostoja. Kansainvälinen kasvu edellyttää teollisuuden tutkimusvolyymin kasvattamista joustavilla monen osapuolen yhteisillä tutkimusaloilla. Lisäksi tulee kehittää uusia innovatiivisia tuotteita, palveluita ja toimintatapoja. Energia-alalla pilotoinnin ja referenssikohteiden rooli nousee merkittävään asemaan.

Energia-INKA:n tavoitteena on kasvattaa suomalaisen energiateknologian vientiä sekä lisätä kotimaisen teknologian käyttöä Suomeen tehtävissä kestävän ja uusituvan energiantuotannon investoinneissa. Energia-INKA keskittyy kestävän ja uusituvan energian sekä sitä tukevan säätövoiman, älykkäiden sähköverkkojen ja energiatehokkuuden teemoihin.

Alan teollisuus ja tutkimus sekä mukana olevat kaupunkiseudut ovat sitoutuneet toimintaan jo varhain suunnitteluvaiheessa. Energia-INKA:ssa toteutettavat hankkeet ovat yrityslähtöisiä ja ne toteutetaan yhteistyössä alan teollisuuden toimijoiden kanssa.

Lisätietoa:

www.tekes.fi/inka

www.energyvaasa.fi/kestavaenergia

Maakunnat ovat osana maakuntaohjelmien ja rakennerahastokauden valmistelua laatineet alueelliset älykkään erikoistumisen strategiat. Useilla alueilla on strategiatyön kautta päästy kiinni avaintoimialojen ja niitä tukevien teknologioiden sekä tutkimustarpeiden määrittelyyn yhdessä yritysten, korkeakoulujen ja muiden paikallisten toimijoiden kanssa. Erikoistutkija Olli Peltola Pohjanmaan elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskuksesta kuvaa kirjoituksessaan "Pohjanmaa yritystoiminnan toimintaympäristönä" alueen älykkään erikoistumisen strategiaa.

Kaikilla alueilla on oma roolinsa talouden kehityksessä. Alueiden elinvoimaisuudella on merkitystä paitsi taloudellisesta, myös inhimillisestä näkökulmasta, jotta asumisen ja toimeentulon edellytyksiä olisi myös keskusten ulkopuolisilla alueilla. Näköpiirissä on, että alueiden on jatkossa entistä paremmin kyettävä hyödyntämään omat vahvuutensa ja erityispiirteensä. Tämä tulisi huomioida myös kehittämistyössä. Erityyppisten alueiden aikaisempaa tiiviimpi vuorovaikutus ja yhteistyö voivat hyödyttää molempia osapuolia. Näin voidaan kehittää palvelujen tarjontaa, lisätä taloudellisen kasvun mahdollisuuksia ja parantaa elämänlaatua.

Kärjistettynä pidemmällä tähtäimellä on uskallettava kysyä, missä niin EU:n kuin kansallisenkin aluepolitiikan painopisteen tulisi olla: Kasvun moottoreina ja globaaleina solmukohtina pidetyissä kaupungeissa vai heikommin menestyvien alueiden kehitysedellytysten parantamisessa? Todennäköisempää kuin kumpikaan ääripää on toimenpiteiden kohdentaminen kunkin alueen tarpeiden ja kehitysedellytysten mukaisesti.

Lähteet:

Leena Ilmola, Elena Rovenskaya, Victoria Veschinskaja ja Nikita Strelkovsky (2014). Alueellinen rakennemuutos ja systeemityökalut. IIASA:n TEM:n toimeksiantona toteuttaman hankkeen julkaisematon loppuraportti.

Hannu Kytö ja Monika Kral-Leszczyńska (2013). Muuttoliikkeen voittajat ja häviäjät - Tutkimus alueiden välisistä muuttovirroista.

Timo Aro ja Anna Laiho (2013). Viiden suuren kaupunkiseudun demografinen kilpailukyky.

Alueiden yritys- ja elinkeinorakenteen muutos. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 13/2014.

Pohjanmaa yritystoiminnan toimintaympäristönä

Pohjanmaan kilpailukyky on arvioitu maan kolmanneksi parhaimmaksi heti Uudenmaan ja Pirkanmaan jälkeen. Hyvää kehitystä selittää pitkälti Vaasan seudulla sijaitseva Pohjoismaiden merkittävien energiateknologiakeskittymä, jonka yhteenlaskettu liikevaihto on noin neljä miljardia euroa ja joka työllistää lähes 10 000 ihmistä. Keskitymän osuus koko maan energiateknologian viennistä on noin 30 prosenttia ja kaikesta teknologiaviennistä noin 12 prosenttia.

Pohjanmaan kilpailukyky ei kuitenkaan lepää yhden keskittymän varassa, vaan keskeisenä menestystekijänä on aina ollut monipuolinen elinkeinorakenne. Energiateknologian lisäksi merkittäviä teollisuuden aloja ovat massan ja paperituotteiden valmistus, kemianteollisuus, metallituotteiden valmistus, elintarviketeollisuus sekä kulkuneuvoteollisuus, jossa veneteollisuudella on merkittävä osuus. Monipuolinen elinkeinoelämä luo suojaa suhdannevaihteluja vastaan ja aikaa myöten myös uuden kasvun mahdollisuuksia. Uudet kasvualat syntyvät monesti olemassa olevan toiminnan pohjalta ja erityisesti toimialojen rajapinnoilta. Merkittäviä mahdollisuuksia Pohjanmaalle luovat tulevaisuudessa mm. uusiutuvan energian potentiaali, hyvinvointiyrityksiä ja luovat alat.

Pohjanmaa on perinteisesti tunnettu yrittäjyydestään. Maakunnalle tyypilliset, pienyrittäjävetoiset toimialakeskittymät kuten lasinalaisviljely, turkistarhaus ja veneenrakennus ovat säilyneet vahvoina ja vaikuttaneet osaltaan siihen, että myös maaseutu on säilynyt suhteellisen asuttuna ja elinvoimaisena. Pohjanmaalla yhteydet Ruotsiin olivat pitkään paremmat kuin muualle Suomeen, ja vieläkin niukka enemmistö maakunnan väestöstä on ruotsinkielisiä.

Alueella vahvan energiaklusterin synnyn kannalta Strömbergin (nykyisin osa ABB-konsernia) sähkölaitteita valmistavan tehtaan siirto sodan alta Helsingistä Vaasaan oli merkittävä. Toinen suuri vaasalainen yritys Wärtsilä sai alkunsa Wikströmin venemoottoritehtaasta. Nämä kaksi yritystä ovat nykyisen energiaklusterin avainyrityksiä. Niiden ympärille on kasvanut laaja alihankintayritysten verkosto, joka tuottaa työllisyyttä ja toimeentuloa koko maakuntaan.

Pohjanmaalla ei ole juuri lainkaan elektroniikka-alan yrityksiä. Tämän ns. Nokia-toimialan huima kasvu ja romahdus eivät ole koskettaneet maakuntaa. Toisen suuren rakennemuutoksen läpikäyneen teollisuudenalan, metsäteollisuuden, merkitys on myös ollut maakunnassa varsin vähäinen.

Alueen kilpailukykyyn liittyvät vahvuudet

Pohjanmaa on Suomen teollistunein maakunta, sillä teollisuuden osuus arvonlisäyksestä on maakuntien välisessä vertailussa selvästi suurin. Teollisuuden osuus arvonlisäyksestä on kaikissa seutukunnissa Kyrönmaata lukuun ottamatta suurempi kuin

koko maassa keskimäärin. Teollisuustyöpaikoilla on suuri merkitys myös Kyrömaan asukkaiden hyvinvoinnissa, sillä seudulta käydään paljon Vaasan teollisuusyrityksissä töissä.

Teollisuus on Pohjanmaalla kansainvälistä. Viennin osuus teollisuuden liikevaihdosta on yli 70 prosenttia. Alueella sijaitsee monia kansainvälisiä suuryrityksiä, joiden markkinaalueena on koko maailma. Tuotanto perustuu korkeaan teknologiaan ja osaamiseen, joten teollisuustuotannon jalostusarvo per asukas on maakuntien välisessä vertailussa korkein.

Yhtenä maakunnan menestystekijänä voidaan pitää verrattain hyvää saavutettavuutta. Maakunnan liikenteellinen sijainti ja mahdollisuudet hyödyntää eri kuljetusmuotoja luovat hyvät puitteet alueen elinkeinoelämälle. Satamien ja kahden lentoaseman ansiosta maakunnasta on toistaiseksi hyvät yhteydet ulkomaille. Tämä on tärkeää, sillä yritysten sijoittumispäätöksissä sujuvalla liikenne- ja logistiikkajärjestelmällä on keskeinen rooli.

Maakunnassa toimii kahdeksan korkeakouluyksikköä. Korkeakoulutettujen osuus väestöstä onkin Pohjanmaalla maakuntien välisen vertailun kärkipäässä.

Alueen kilpailukykyyn liittyvät heikkoudet

Pohjanmaan kilpailukykyyn liittyen voidaan tunnistaa myös tiettyjä heikkouksia. Monipuolisesta teollisuudesta huolimatta verrattain harva pohjalainen yritys lukeutuu kasvuyritysten joukkoon. Monen pkyrityksen liiketoiminta on varsin riippuvainen yhdestä tai kahdesta suuryrityksestä. Kasvua ei välttämättä haeta asiakaspohjaa laajentamalla tai kansainvälistymällä, vaikka potentiaalia löytyisikin. Tämä on ongelmallista aluetalouden kannalta, mikäli talouden riippuvuus muutamasta suuresta yrityksestä muodostuu merkittäväksi.

On myös viitteitä siitä, että alueen pkyritysten innovaatiopotentiaali on verrattain heikko. Vaikka yritysten panostus t&ktöimintaan on kaiken kaikkiaan korkea, keskittyvät panostukset suuriin yrityksiin. Tämä on ongelmallista, sillä pkyritysten rooli työllistäjänä ja elinkeinoelämän uudistajana on merkittävä.

Osaavan työvoiman saatavuuteen liittyy Pohjanmaalla vahvuuksien lisäksi myös heikkouksia. Pohjanmaan väestö ikääntyy, ja työikäisen väestön määrä laskee Tilastokeskuksen ennusteen mukaan noin 2 000 henkilöllä vuoteen 2020 mennessä. Pohjanmaa on tähän asti menettänyt jatkuvasti työikäistä väestöä muualle maahan, ja kehitys uhkaa voimistua, kun kilpailu osaavasta työvoimasta laajenee koko Suomeen.

Osaavan työvoiman saatavuuden kannalta on tärkeää, että alueen koulutusjärjestelmä tuottaa riittävästi oikeanlaisia osaajia työelämään. Tässä kokonaisuudessa tärkeitä osatekijöitä ovat sekä koulutuspaikkojen riittävyys että koulutuksen sisällöllinen vastaavuus työelämän vaatimusten kanssa. Pohjanmaalla on pulaa erityisesti teknisen alan koulutuspaikoista. Kilpailussa osaavasta työvoimasta Pohjanmaan mahdollisuuksia heikentää kaukainen sijainti ruuhkaSuomeen nähden. Sijainti vaikeuttaa myös kotimaan kuljetuksia ja heikentää jakelua palvelevien

keskusten kilpailukykyä, sillä Pohjanmaa sijoittuu EteläSuomen suurten väestökeskittymien ja markkinoiden reunaalueelle.

Toimialoja yhdistävä älykäs erikoistuminen luo uutta kasvua

Pohjanmaan innovaatiojärjestelmän kehittäminen perustuu jatkossa älykkääseen erikoistumiseen. Keskeisellä sijalla ei ole yhden toimialan tai klusterin kehittäminen, vaan kasvua ja innovatiivisuutta tuetaan suuntaamalla kehittämistoimenpiteitä toimialarajat ylittäviin mahdollistaviin avainteknologioihin sekä keskeisiin vientitoimialoja tukeviin tutkimusaloihin. Taustalla on ajatus siitä, että innovatiiviset tuotteet, palvelut ja toimintamallit ovat seurausta tiiviisti verkottuneen alueen yhteen kietoutuneen moninaisuuden tuottamista ”onnekkaista sattumista”. Tavoitteena on tukea sekä nykyisiä vahvoja vientialoja että uusien, innovatiivisten yhdistelmien syntymistä. Pohjanmaa vahvistaa myös Uumajan ja Västerbottenin kanssa tehtävää strategista yhteistyötä koulutus- ja tutkimusalalla sekä elinkeinoelämän kasvualoilla. Teknisten innovaatioiden lisäksi huomiota kiinnitetään enenevässä määrin ns. sosiaalisiin innovaatioihin eli uudenlaisten toimintatapojen kehittämiseen mm. liiketoimintaosaamiseen ja kansainvälistymiseen liittyen. Korkeakoulujen tutkimus- ja kehittämistyön yhdistäminen toisen asteen käytännöllisempiin sovelluksiin on niin ikään tärkeää.

Älykkään erikoistumisen lähtökohtana on systemaattinen vuoropuhelu alueen elinkeinoelämän, tutkimusorganisaatioiden ja julkisen sektorin kesken (triple helix). Vuoropuhelua käydään tärkeimpien kehittämiskohteiden, mahdollistavien avainteknologioiden sekä keskeisten tutkimusalojen kartoittamiseksi.

Energiateknologian keskittymä on Pohjanmaan kansainvälisen kilpailukyvyyn keskeisin tukijalka. Se ei kuitenkaan ole ainoa, sillä Pohjanmaan elinkeinoelämän menestys on aina pohjautunut monipuoliseen elinkeinorakenteeseen. Muita, osittain limittäisiä tai päällekkäisiä, Pohjanmaan viennin tukijalkoja ja älykkään erikoistumisen painopistealoja ovat meriteknologia ja -palvelut, muoviteollisuus ja komposiittiteknologia sekä turkisteollisuus. Painopistealojen määrittelyssä hyödynnettiin tieteelliseen näyttöön perustuvaa Revealed Comparative Advantage (RCA) -indeksiä³⁴, joka paljastaa alueen vahvat toimialat analysoimalla niiden viennin osuutta maan kokonaisviennistä.

Älykkään erikoistumisen järjestelmässä kasvua ja innovatiivisuutta tuetaan suuntaamalla kehittämistoimenpiteitä pk-yritysten mahdollistaviin avainteknologioihin (Key Enabling Technologies) sekä keskeisille tutkimusaloille (Research Areas). Avainteknologiaksi on määritelty mm. edistykselliset tuotantomenetelmät. Tämä ei sinällään tarkoita yksittäistä teknologiaa, vaan kyse on teknologiakehityksen kärkipäässä olevien teknologioiden tai prosessien hyödyntämisestä.

Yksi älykkään erikoistumisen keskeinen näkyvä piirre on alueiden kehittämisresurssien strategisempi kohdistaminen valituille kärkialoille. EU:n ohjelmakauden

34 Balassa, B. (1965), Trade Liberalisation and Revealed Comparative Advantage, The Manchester School, 33, 99-123.

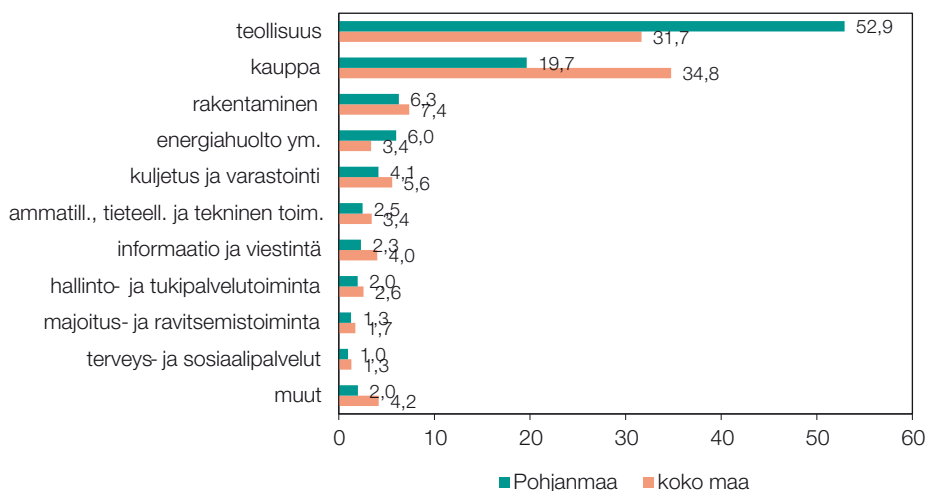
2014–2020 rakennerahastovarot ovat alueille tärkeitä resursseja älykkään erikoistumisen teemojen toteuttamiselle. Muita rahoituslähteitä ovat mm. Innovatiiviset kaupungit -ohjelma, muut Tekesin rahoitus sekä Horisontti 2020 -ohjelma.

Yritysliekevaihdon toimialarakenne ja trendi 2010-luvulla

Pohjanmaan yritysten koko liekevaihdesta teollisuus tuotti vuonna 2012 reilusti yli puolet. Ylivoimaisesti suurin toimiala oli koneiden ja laitteiden valmistus, joka tuotti 37 prosenttia teollisuuden koko liekevaihdesta. Osuus oli kolminkertainen koko maahan verrattuna. Sähkölaitteiden valmistuksen osuus (14,9 %) oli lähes nelinkertainen koko maahan verrattuna.

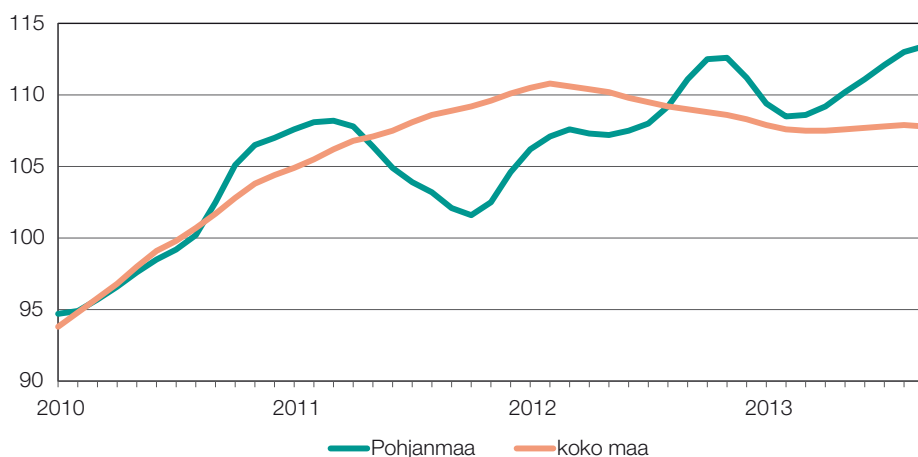
Kauppa oli selvästi toiseksi suurin toimiala. Koko maassa teollisuuden osuus jäi kolmannekseen ja jopa kaupan liekevaihtoa pienemmäksi. Kauppa olikin informaatio- ja viestintäalan ohella pahiten aliedustettu Pohjanmaalla koko maahan verrattuna.

Kuvio 1. Yritysliekevaihdon toimialarakenne (%) vuonna 2012 (pl maa- ja metsätalous)

Yritysliekevaihdon trendi on Pohjanmaalla aaltoillut enemmän kuin koko maassa. Maakunnan aluetaloutta hallitsevat suuret teolliset vientiyritykset, joiden kautta globaalin talouden vaihtelut heijastuvat välittömästi alueelle. Liekevaihdon trendi on laskenut muusta maasta poiketen alkuvuodesta 2011 ja vuodenvaihteessa 2012–2013. Alkuvuoden 2013 jälkeen kehitys on ollut selkeästi muuta maata suotuisampaa. Vuoden 2011 liekevaihdon lasku selittyy pitkälti teollisuudella, jossa lasku oli koko yritysliekevaihtoa suurempi. Syynä tähän on maakunnan teollisuuden suuri riippuvuus globaaleista markkinoista.

Kuvio 2. Koko yritysliikevaihdon trendit 1/2009–9/2013, vuosi 2010=100

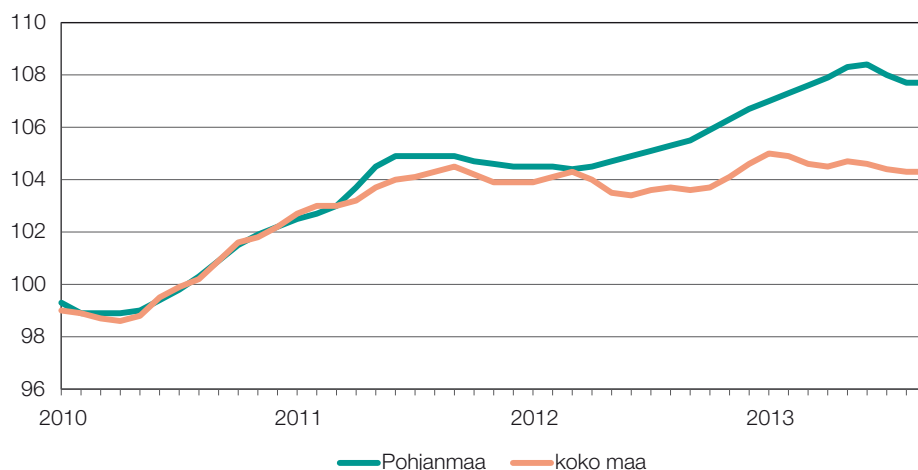

Yrityshenkilöstön toimialarakenne ja kehitys 2010-luvulla

Teollisuus on päätoimialoista tärkein työllistäjä Pohjanmaalla. Siinä toimi vuonna 2012 lähes 40 prosenttia koko yrityshenkilöstöstä, kun koko maassa teollisuudessa työskenteli vain alle joka neljäs. Muiden toimialojen merkitys onkin koko maassa selvästi suurempi kuin Pohjanmaalla. Suhteellisesti eniten kehitettävää olisi yrityksille suunnatuissa hallinto- ja tukipalvelutoiminnoissa sekä informaatio- ja viestintäaloilla.

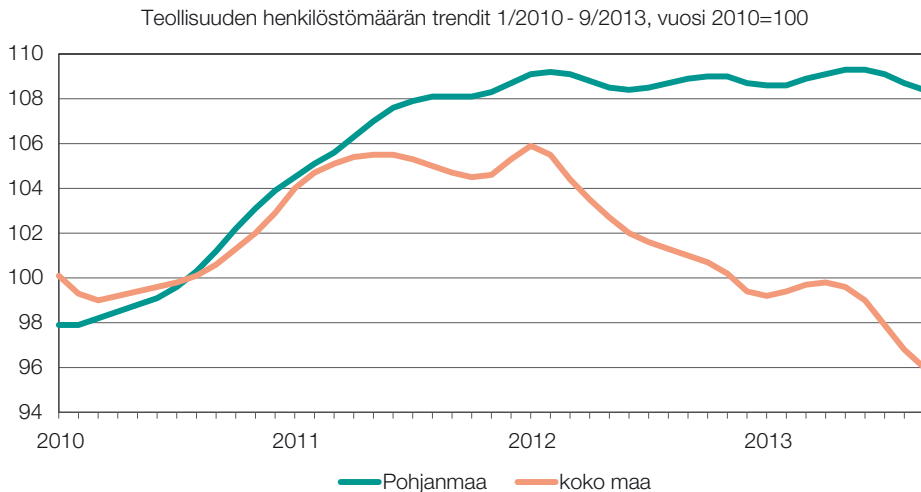
Pohjanmaan yrityshenkilöstö on viime vuosina kasvanut koko maata paremmin. Maakunnan trendin erkaantuminen koko maasta alkoi vuoden 2011 alussa. Sen jälkeen maakunnassa tosin seurasi laskua vuoden 2012 alkuun saakka, josta lähtien elpyminen jatkui viime vuoden kesään saakka, jonka jälkeen trendi kääntyi jälleen laskuun. Koko maassa taantumaan ajaututtiin jo viime vuoden alussa.

Kuvio 3. Koko yrityshenkilöstön trendit 1/2010–9/2013, vuosi 2010=100

Kuukausittaisten trenditietojen mukaan maakunnan teollisuuden henkilöstö kasvoi vuoden 2010 alusta aina vuoden 2011 puoliväliin koko maata nopeammin. Sen jälkeen trendi on aaltoillut kasvusta laskuun. Koko maassa trendi kääntyi jyrkkään laskuun vuoden 2012 alussa, joka pysähtyi viime vuoden alussa mutta alkoi supistua uudelleen kesän kynnyksellä.

Kuvio 4. Teollisuuden henkilöstömäärän trendit 1/2010–9/2013, vuosi 2010=100

Johtopäätöksiä

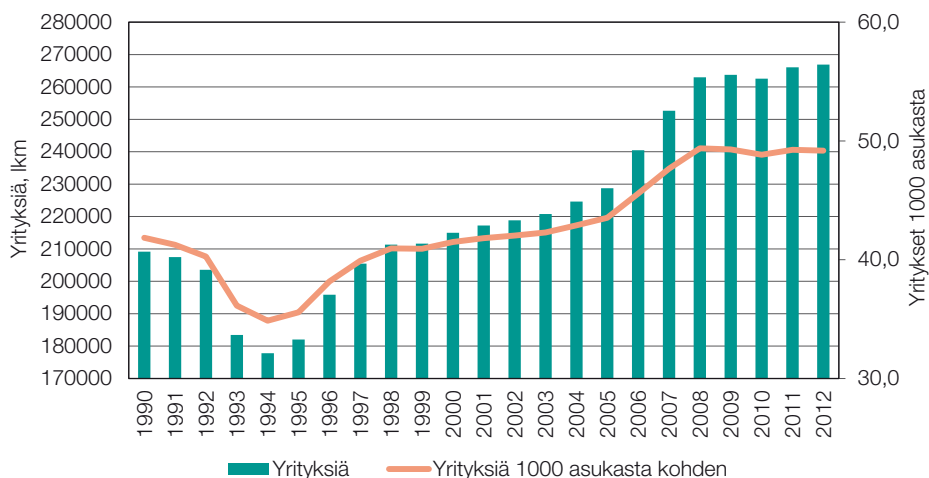
Pohjanmaan vahvuutena on voimakas teollisuus, mikä on samalla suuri haaste, koska globaalin talouden kriisit heijastuvat sitä kautta välittömästi koko aluetalouteen. Maakunnan teollisuuden liikevaihdosta jopa 70 % koostuu viennistä, josta suurin osa suuntautuu EU-alueen ulkopuolelle.

Pohjanmaan ehdottomasti keskeisimpiä toimintoja ovat energiaklusteriin kytkeytyvät toimialat: energiatuotannon, metallituotteiden, koneiden ja laitteiden sekä sähkölaitteiden valmistuksen ja niiden huollon ja korjauksen toimialat. Myös klusterin insinööri- ja suunnitteluyritysten merkitys kasvaa jatkuvasti. Lisäksi klusterin investoinnit tuovat runsaasti työtä rakennusosalalle. Energian säästöön ja käytön tehostamiseen liittyvä kysyntä kasvaa globaalisti kiihtyvällä nopeudella, joten alueen energiaklusterin tulevaisuuden näkymät ovat positiiviset.

Kirjoitus perustuu Pohjanmaan maakuntastrategiaan 2014–2017. Tiedot yritysten liikevaihto- ja henkilöstökehityksestä ToimialaOnline.

Yritykset ja yrittäjät Suomessa³⁵

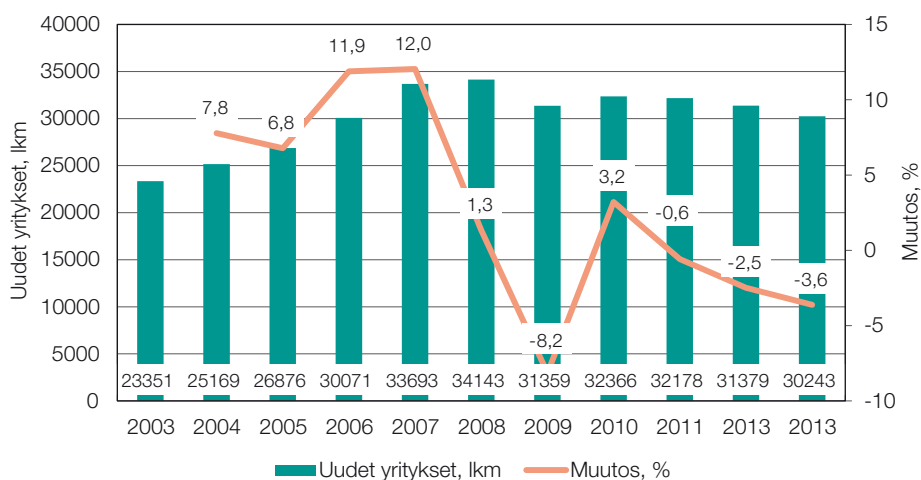
Yritysten lukumäärä 1990–2012 (pl. alkutuotanto)

Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri ja väestötilasto, Tilastokeskus.

Ks. alaviite³⁶

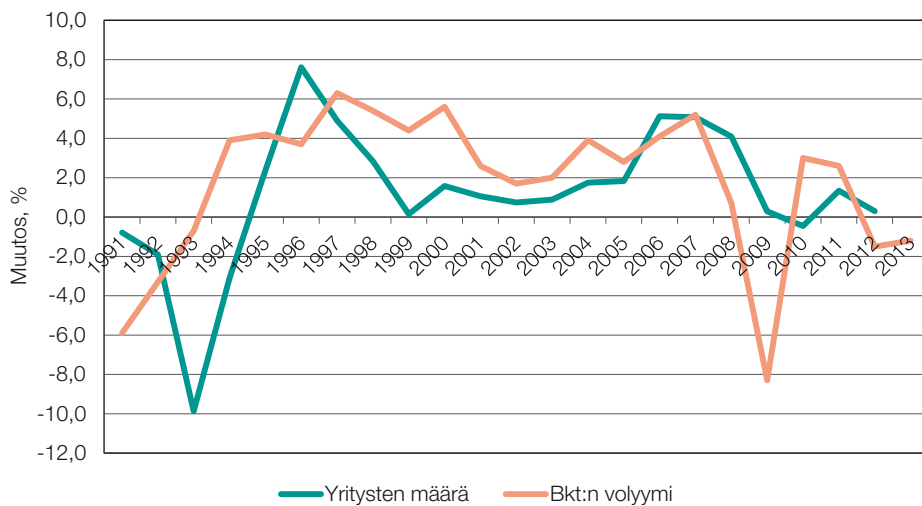
Uusien yritysten perustamisilmoitukset kaupparekisteriin 2003–13, kkm

Lähde: PRH:n kaupparekisteri.

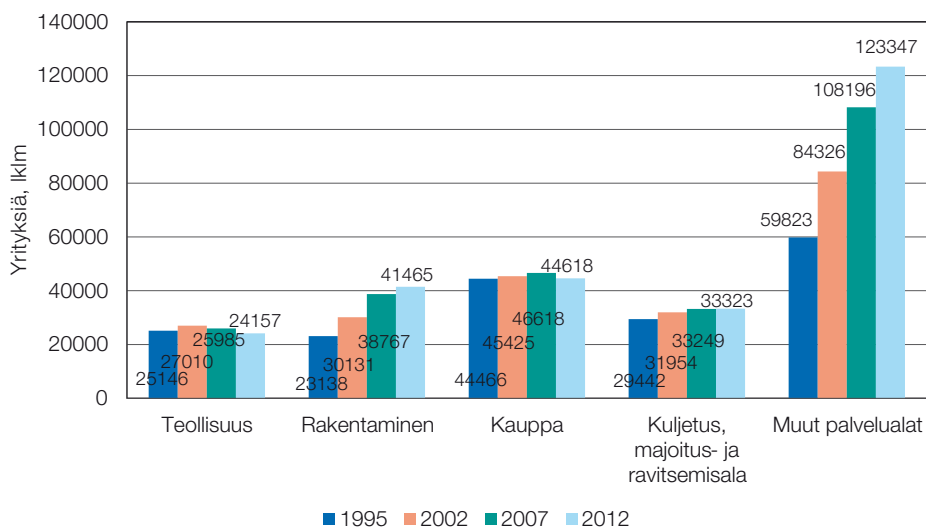
³⁵ Kuvat ja taulukot on valittu Suunnittelu- ja kehittämispalvelut Pekka Lithiltä hankitusta tilastoaineistosta.
³⁶ Yritysrekisterin vuosittilastoon kuuluvat yritykset, jotka ovat toimineet tilastovuonna yli puoli vuotta ja jotka työllistävät enemmän kuin puoli henkilöä vuosityöllisyyden käsitteellä mitaten tai muodostivat liikevaihtoa yli kutakin vuotta kohti määritellyn alarajan (v. 2012 10595 euroa).

**Bruttokansantuotteen volyymin ja yritysten määrän
(pl. alkutuotanto) kehitys vuosina 1990–2012, prosenttia**

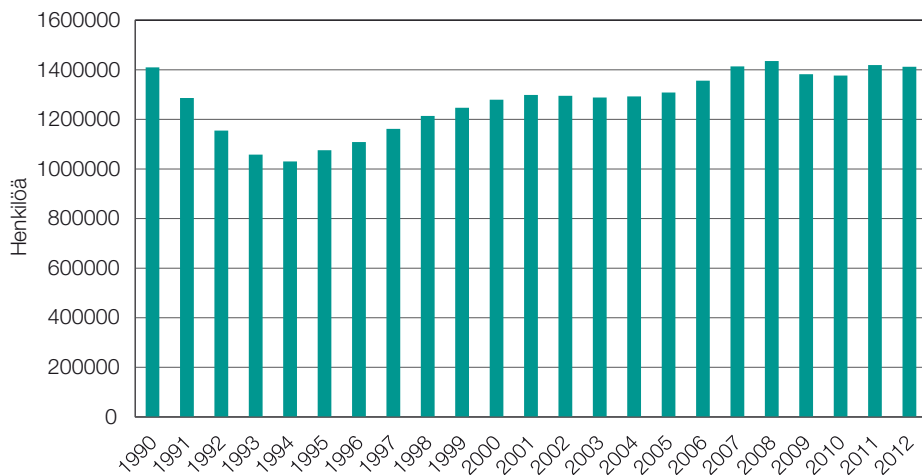
Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri ja kansantalouden tilinpito, Tilastokeskus.

**Yritykset päätoimialoittain 1995, 2002, 2007 ja 2012
(pl. alkutuotanto), kkm**

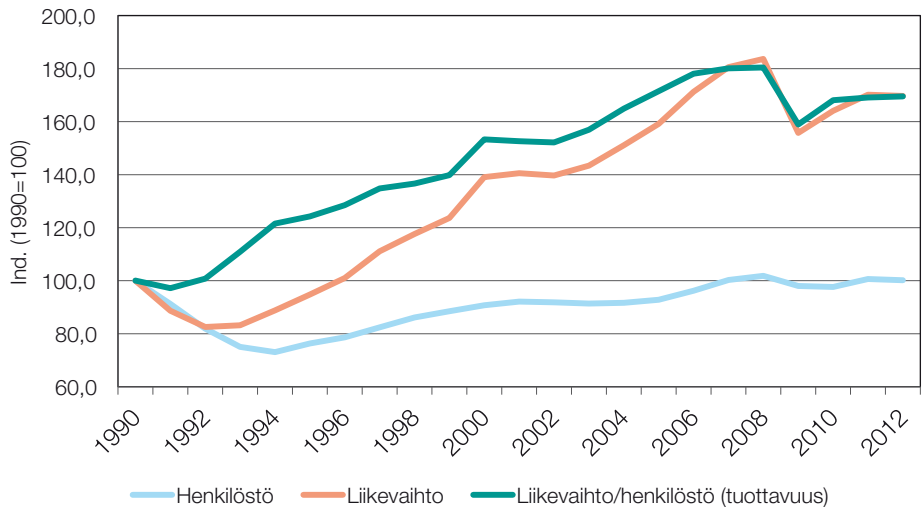
Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus

Yritysten henkilöstön määrän kehitys 1990–2012

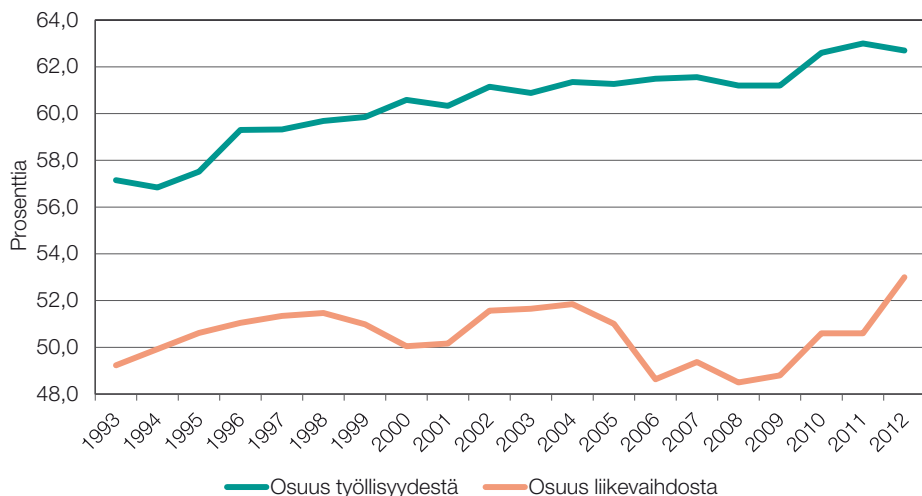
Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus.

Yritysten henkilöstön, reaalisen liikevaihdon ja tuottavuuden kehitys 1990–2012 (pl. alkutuotanto)

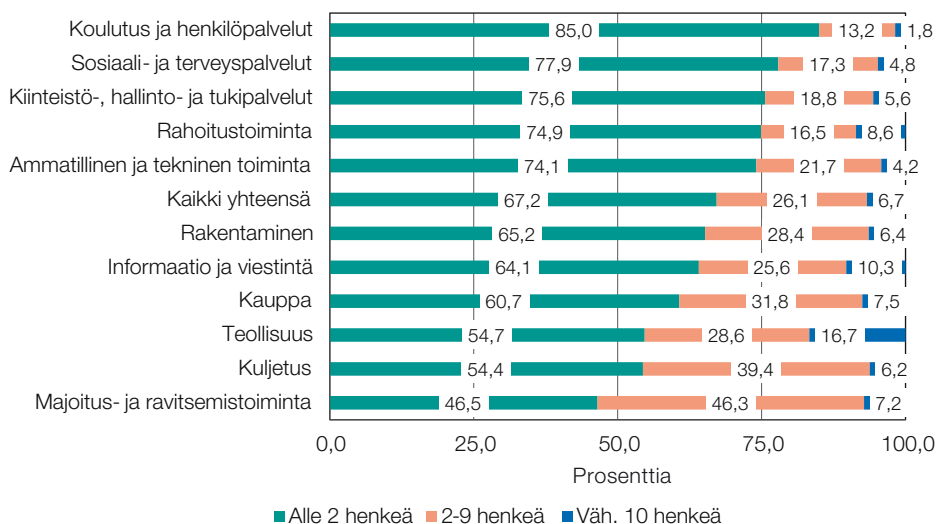
Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus.

PK-yritysten osuus kaikkien yritysten henkilöstöstä ja liikevaihdosta 1993–2012 (pl. alkutuotanto)

Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus.

Yritykset päätoimialoittain ja henkilöstön kokoluokittain 2012 (pl. alkutuotanto), prosenttia

Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus.

Yritykset henkilöstön suurusluokittain 2012 (pl. alkutuotanto)

Yrityskoko	Yrityksiä lkm	Osuus yrityk- sistä %	Osuus henki- löstöstä %	Osuus liike- vaihdosta %
Pienet yritykset: alle 50 henkilöä	263767	98,8	45,2	33,4
--> alle 2 henkilöä	179388	67,2	7,6	5,3
--> 2–9 henkilöä	69610	26,1	17,4	11,5
--> 10–49 henkilöä	14769	5,5	20,2	16,6
Keskisuuret: 50–249 henkilöä	2523	0,9	17,5	19,6
Suuret yritykset: vähintään 250 henkilöä	620	0,2	37,3	47,0
Yhteensä	266910	100,0	100,0	100,0

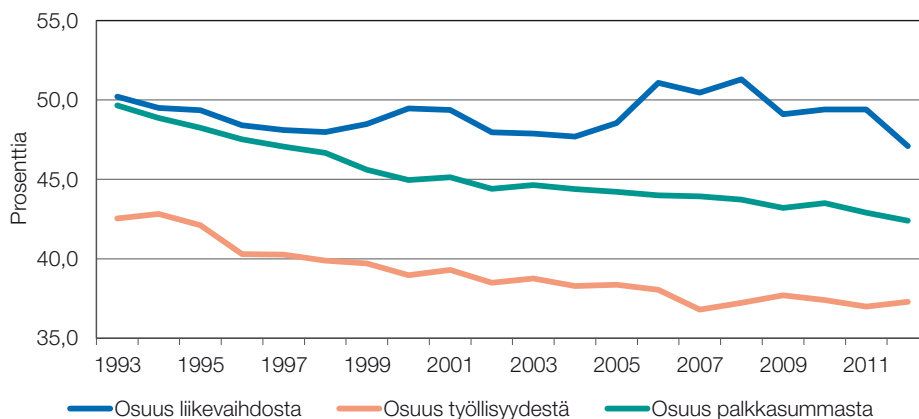
Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus

Yritysten, henkilöstön ja liikevaihdon määrän muutokset yritysten kokoluokittain vuosina 2008–2012 (pl. alkutuotanto)

Yrityskoko	Yritysten määrän kasvu lkm	Yritysten määrän kasvu %	Henkilöstön kasvu %	Liikevaihdon kasvu %
Pienet yritykset: alle 50 henkilöä	3836	1,5	0,6	-5,1
--> alle 2 henkilöä	4908	2,8	3,0	5,6
--> 2–9 henkilöä	-1271	-1,8	-1,2	-5,7
--> 10–49 henkilöä	199	1,4	1,4	-7,7
Keskisuuret: 50–249 henkilöä	107	4,4	1,6	12,1
Suuret yritykset: vähintään 250 henkilöä	-34	-5,2	-5,6	-7,6
Yhteensä	3909	1,5	-1,6	-7,6

Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus

Suurten yli 250 henkilön yritysten osuus yritysten liikevaihdosta, työllisyydestä ja palkkasummasta 1993–2012, prosenttia

Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus.

Aloittaneet ja lopettaneet yritykset 1995–2013 (pl. alkutuotanto)

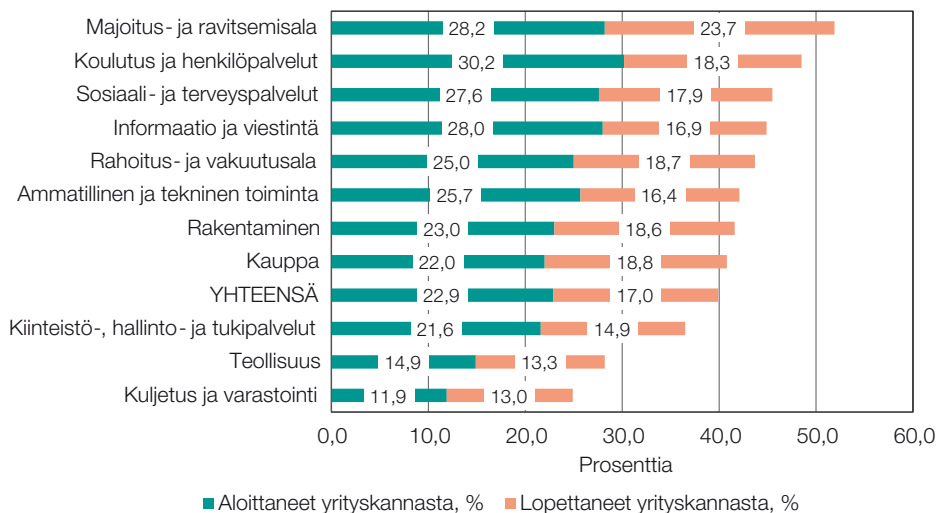
Vuosi	Aloittaneet yritykset lkm	Lopettaneet yritykset lkm	Nettolisäys lkm	Yrityskannan vaihtuvuus %
1995	27196	15059	12137	19,5
1996	24946	16234	8712	18,1
1997	25857	15795	10062	17,5
1998	24415	19098	5317	17,6
1999	23123	19638	3485	17,0
2000	23498	20044	3454	17,1
2001	22750	19952	2798	16,6
2002	23071	19398	3673	16,4
2003	25270	20156	5114	17,1
2004	27458	21457	6001	17,9
2005	29139	20683	8456	17,8
2006	32102	21609	10493	18,5
2007	34837	22496	11891	18,7
2008	33559	26287	7272	19,0
2009	30098	25224	4874	17,4
2010	32206	20855	11351	16,3
2011	31520	23723	7797	16,5
2012	30214	24728	5486	16,1
2013	28963	14565*	-	-

Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus³⁷

* Lopettaneiden määrä on ilmoitettu vain kolmen neljänneksen osalta aikasarjan katkaisun vuoksi.

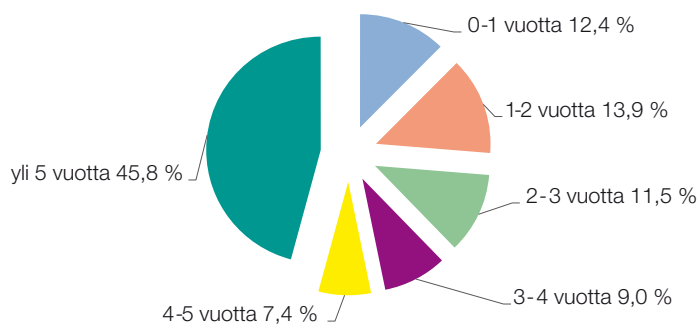
37 Tilastokeskuksen YTR:n tilastoissa yritys merkitään aloittaneeksi silloin, kun siitä tulee arvonlisäverovelvollinen tai työnantaja. Yritys voi kirjautua tilastoon aloittaneeksi myös yhtiöittämisen tai fuusion seurauksena tai toiminnimuotoisen yrityksen muuttuessa yhtiömuotoiseksi, jolloin se saa uuden yritystunnuksen. Yritys katsotaan lopettaneeksi, kun se lakkaa toimimasta sekä työnantajana että arvonlisäverovelvollisena, ja vanha yritystunnus lopetetaan. Toimintansa lopettaneeksi yritys voidaan katsoa myös silloin, kun se sulautuu toiseen yritykseen. Yli 18 kuukauden toimimattomuuden jälkeen aktivoitua yritys määritetään uudestaan aloittaneeksi ja edeltävä lopetustieto jää voimaan. Mikäli lopettaneeksi merkitty yritys aktivoituu ennen 18 kuukauden ajan täyttymistä, lopetustieto kumotaan ja yritys katsotaan toimivaksi koko ajanjaksolla.

Yrityskannan vaihtuvuus eri toimialoilla: tammikuu 2011–kesäkuu 2013 (pl. alkutuotanto), prosenttia

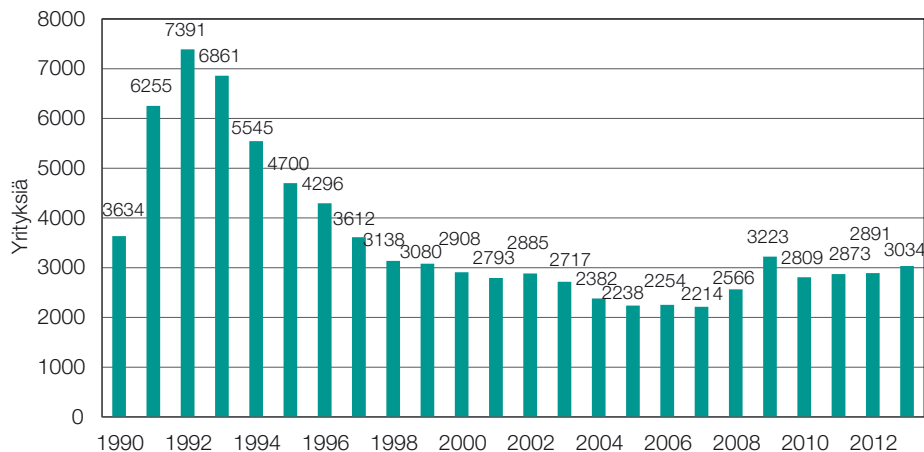
Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus

Vuonna 2012 toimintansa lopettaneet yritykset toiminta-ajan mukaan, prosenttia yrityksistä

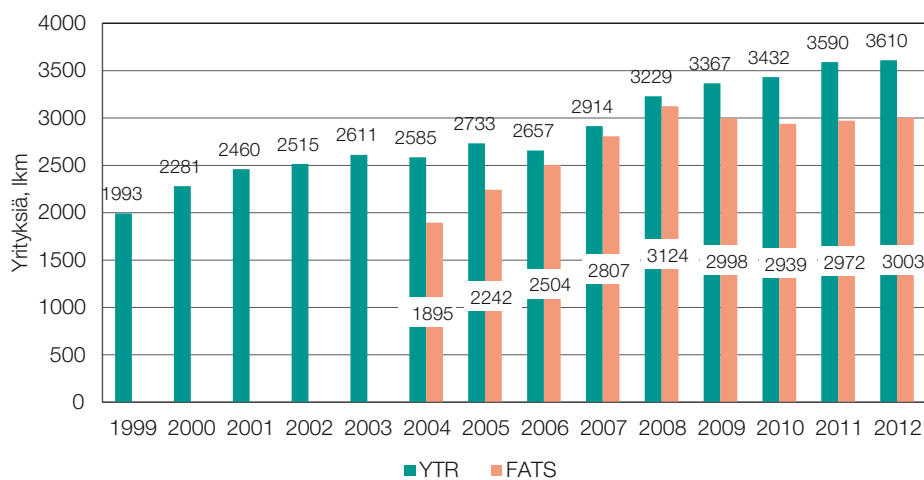
Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus

Konkurssiin haetut yritykset 1990–2013 (ml. alkutuotanto)

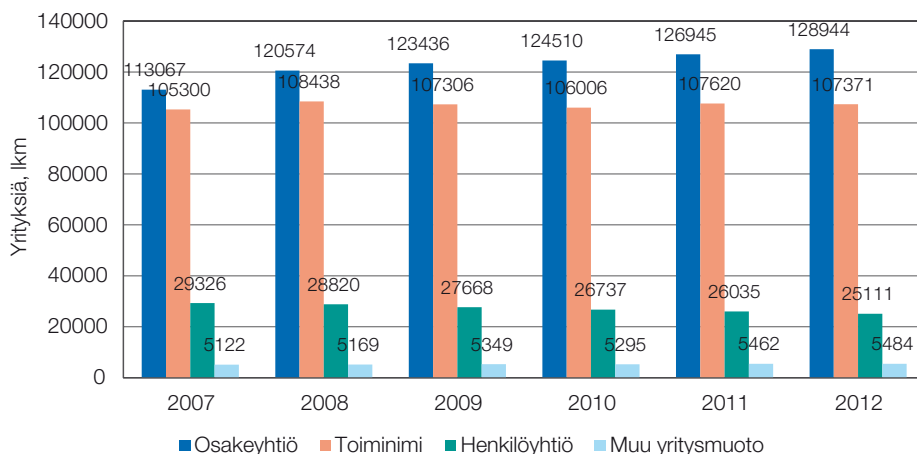
Lähde: Oikeustilastot ja yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus

Ulkomaiset yritykset Suomessa 1999–2012 (pl. alkutuotanto), lkm

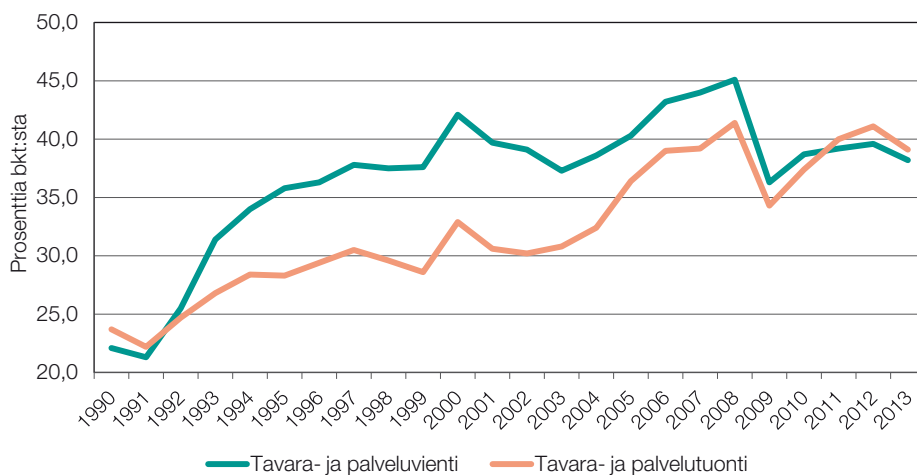
Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri ja FATS-tilastot, Tilastokeskus.

Yritykset Suomessa oikeudellisen muodon mukaan 2007–12 (pl. alkutuotanto)

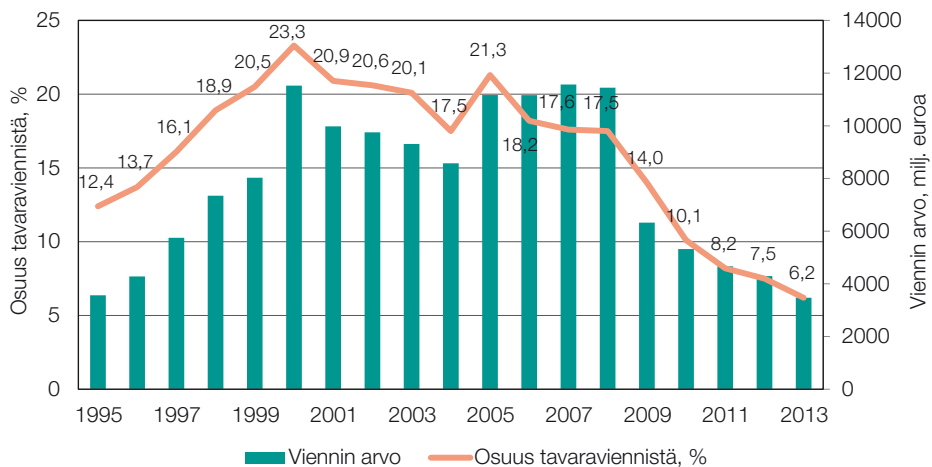
Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri ja FATS-tilastot, Tilastokeskus.

Tavaroiden ja palvelujen ulkomaankaupan osuus markkinahintaisesta bruttokansantuotteesta 1990–2013, prosenttia

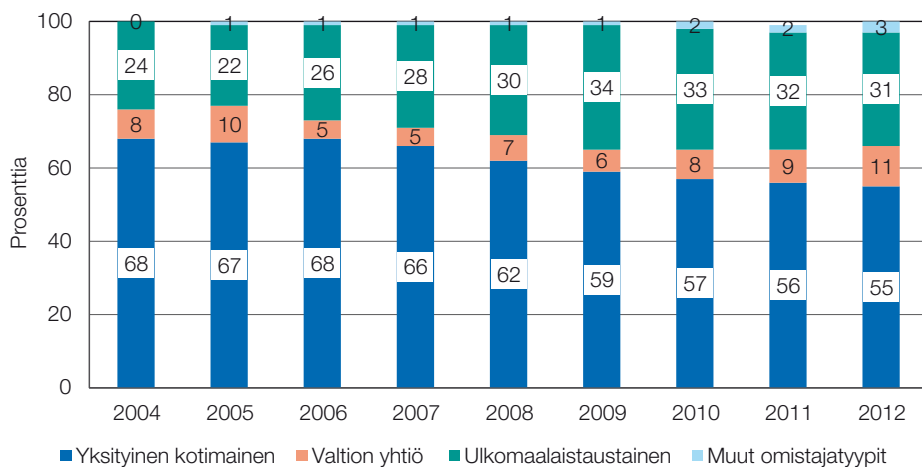
Lähde: Kansantalouden tilinpito, Tilastokeskus

Korkean teknologian tuotteiden vienti ja osuus tavaraviennistä 1995–2012, prosenttia

Lähde: Tullihallituksen tilastot

Suomen tavaravienti vientiyritysten omistajatyypin mukaan 2004–12, prosenttia yrityksistä

Lähde: Tullihallituksen tilastot

Tavaravienti yritysten kokoluokittain 2013

Yrityksen kokoluokka	Viennin arvo milj. euroa	Osuus viennistä %
Suuret yritykset	46589	83,7
Pk-yritykset	7293	13,1
50–249 henkilöä	4795	8,6
10–49 henkilöä	1859	3,4
alle 10 henkilöä	639	1,1
Koko tuntematon	1774	3,2
Yhteensä	55656	100,0

Lähde: Tullihallituksen tilastot

Vientiyritykset ja niiden osuus tavaraviennin arvosta viennin suuruusluokittain 2012

Viennin arvo (1000 euroa)	Vientiyritykset lkm	Osuus vientiyrityksistä %	Osuus viennin arvosta %
500000–	18	0,1	42,0
100000–499999	68	0,4	25,0
50000–99999	70	0,4	9,0
10000–49999	356	2,0	13,0
1000–9999	1413	8,1	8,0
100–999	2183	12,5	1,0
Alle 100	13326	76,5	2,0
Yhteensä	17434	100,0	100,0

Lähde: Tullihallituksen tilastot

Vientiyritykset henkilöstön kokoluokittain 2012

Yrityskoko, hlöä	Vientiyrityksiä lkm	Osuus vientiyrityksistä	Osuus henkilöstöstä %	Osuus liikevaihdosta %
Alle 2 henkilöä	1311	16,4	0,2	0,8
2–9 henkilöä	2932	36,7	2,7	2,6
10–49 henkilöä	2430	30,4	11,1	9,7
50–249 henkilöä	978	12,2	20,6	21,4
250–henkilöä	339	4,2	65,4	65,5
Yhteensä	7990	100,0	65,4	65,5

Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus

Vientiyritykset ja niiden osuus kokoluokkansa yrityksistä, henkilöstöstä ja liikevaihdosta 2012

Yrityskoko, hlöä	Yrityksiä lkm	Osuus yrityksistä %	Osuus henkilöstöstä %	Osuus liikevaihdosta %
Alle 2 henkilöä	1311	0,7	0,9	7,8
2–9 henkilöä	2932	4,2	5,4	12,6
10–49 henkilöä	2430	16,5	19,1	32,3
50–249 henkilöä	978	38,8	41,0	59,9
250– henkilöä	339	54,7	61,2	76,3
Yhteensä	7990	3,0	34,9	54,9

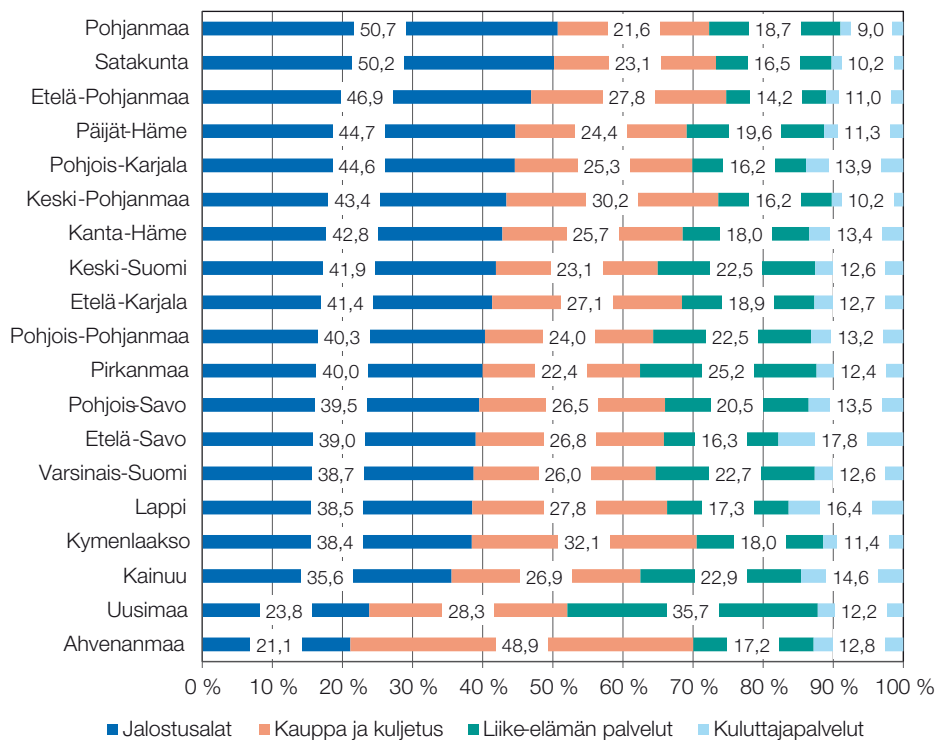
Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus

Suomalaisten konsernien ulkomailta toimivat tytäryhtiöt maittain 2012 (15 tärkeintä sijoittautumismaata liikevaihdolla mitattuna)

Maa	Liikevaihto, milj. euroa	Henkilöstö, lkm	Investoinnit, milj. euroa	Tytäryrityksiä, lkm
Ruotsi	35 003	67 700	549	593
Yhdysvallat	13 920	32 850	258	228
Saksa	11 639	37 620	246	269
Venäjä	11 179	48 310	380	397
Kiina	8 614	68 980	352	237
Norja	5 645	14 880	94	194
Sveitsi	5 210	5 230	18	43
Puola	4 692	30 880	401	164
Britannia	4 651	14 440	70	173
Ranska	4 398	12 030	67	121
Viro	4 318	24 740	140	453
Alankomaat	4 087	9 680	97	126
Brasilia	3 620	18 010	57	60
Singapore	3 282	2 820	22	50
Intia	3 096	40 930	62	66
Muut maat	56 189	143 250	1 360	1 559
Yhteensä	158 562	570 290	4 016	4 883

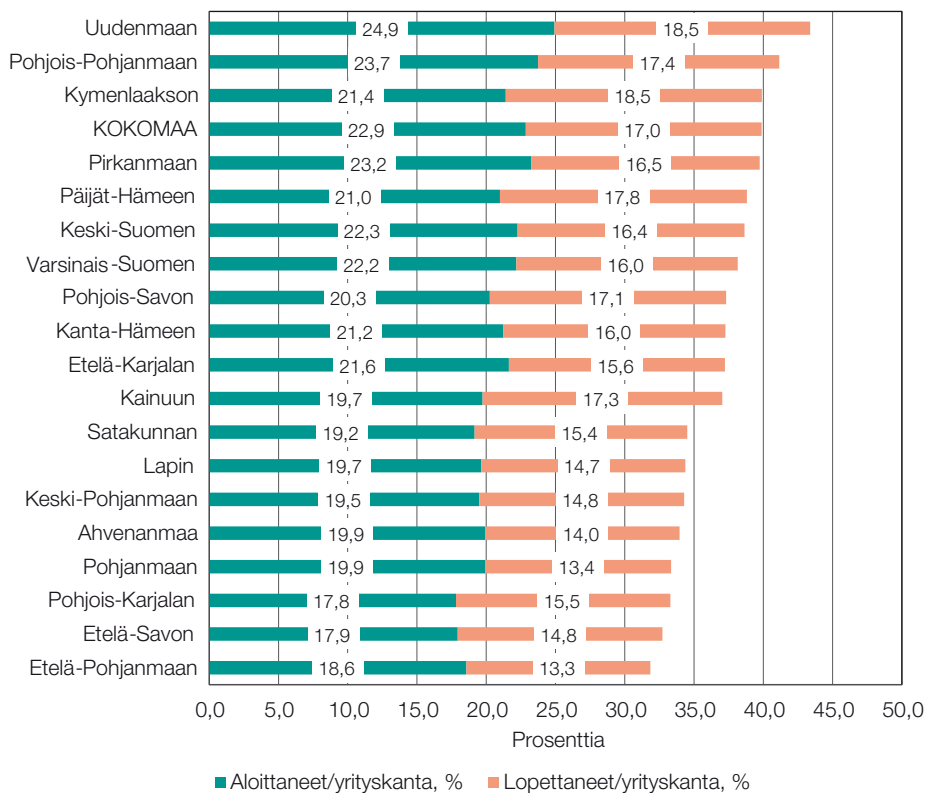
Lähde: Tilastokeskuksen FATS-tilastot

Maakuntien elinkeinorakenne yritystoimipaikkojen henkilöstöllä mitattuna (pl. alkutuotanto) 2012, prosenttia

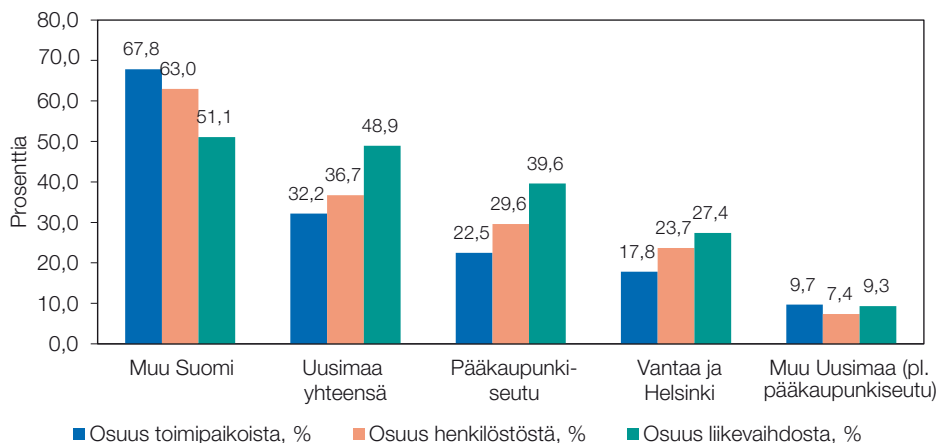
Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus

**Yrityskannan vaihtuvuus maakunnittain (pl. alkutuotanto) 2011
tammikuu–2013 kesäkuu, prosenttia**

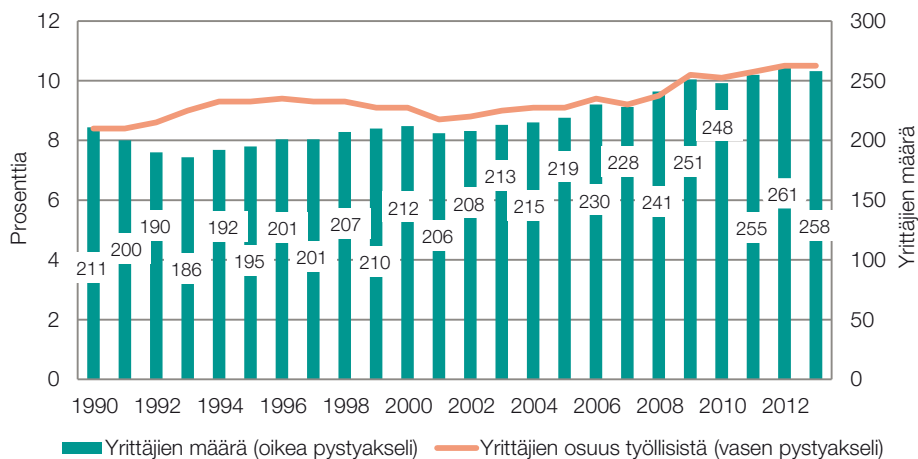
Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus

Yritystoimipaikat Uudellamaalla, pääkaupunkiseudulla ja muualla Suomessa 2012 (pl. alkutuotanto), prosenttia Suomen yritysten kaikista toimipaikoista, henkilöstöstä ja liikevaihdosta

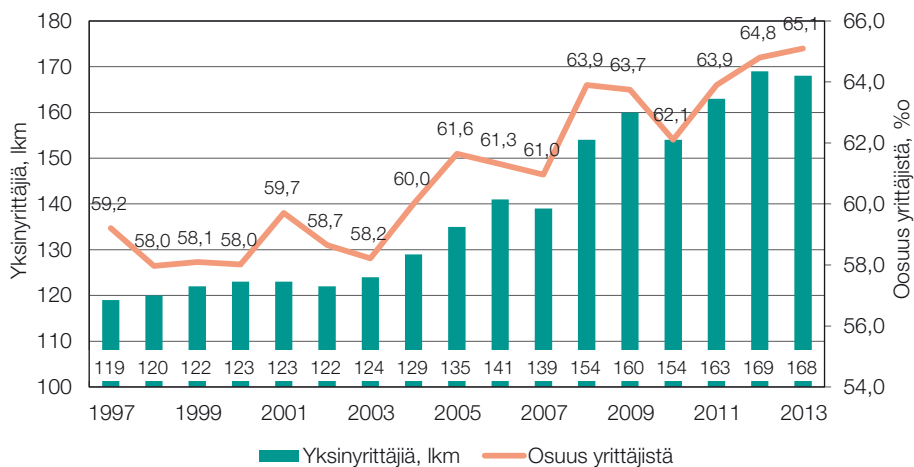
Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus

Yrittäjien määrä (pl. alkutuotanto ja avustavat perheenjäsenet) ja osuus työllisistä 1990–2013

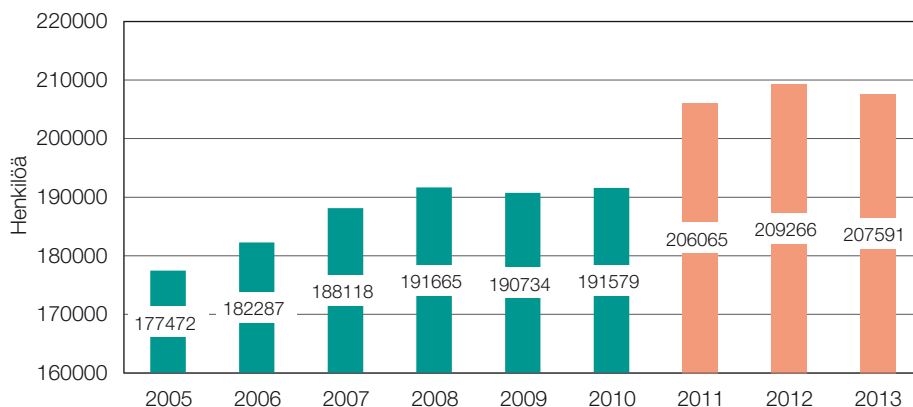
Lähde: Työvoimatutkimus, Tilastokeskus

Yksinyrittäjien määrä (pl. alkutuotanto ja avustavat perheenjäsenet) ja osuus kaikista yrittäjistä 1997–2013

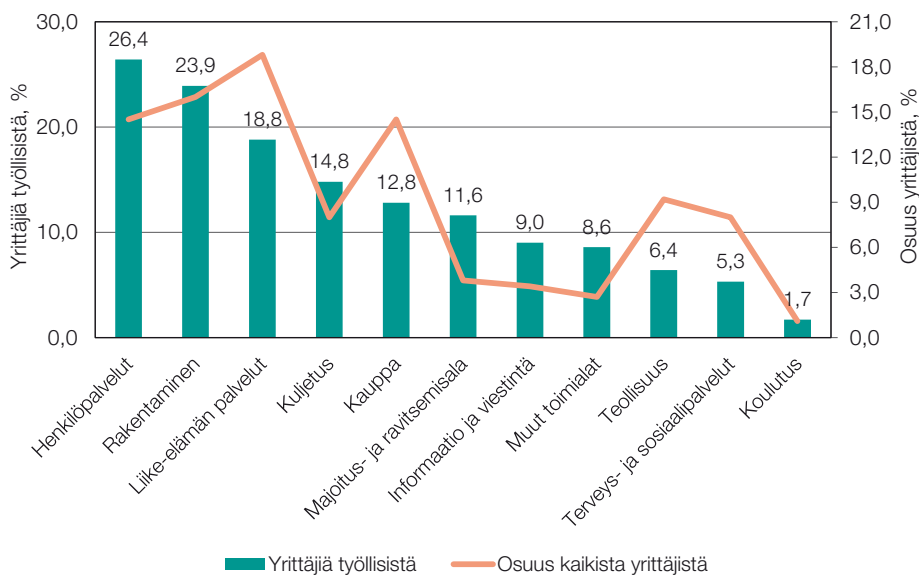
Lähde: Työvoimatutkimus, Tilastokeskus

YEL-vakuutettujen yrittäjien määrä kehitys 2005–2013

Lähde: ETK³⁸

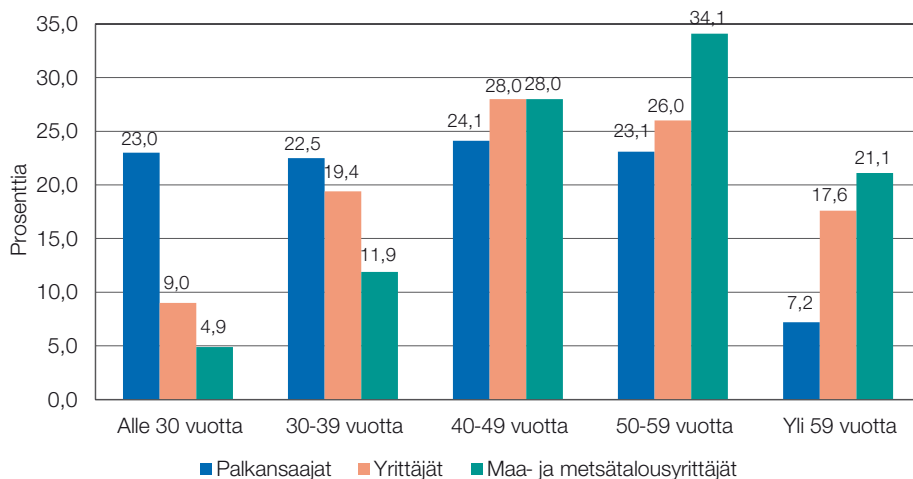
Yrittäjien osuus työllisistä mukaan lukien avustavat perheenjäsenet toimialoittain 2013 (pl. alkutuotanto ja kaivostoiminta)

Lähde: Työvoimatutkimus, Tilastokeskus

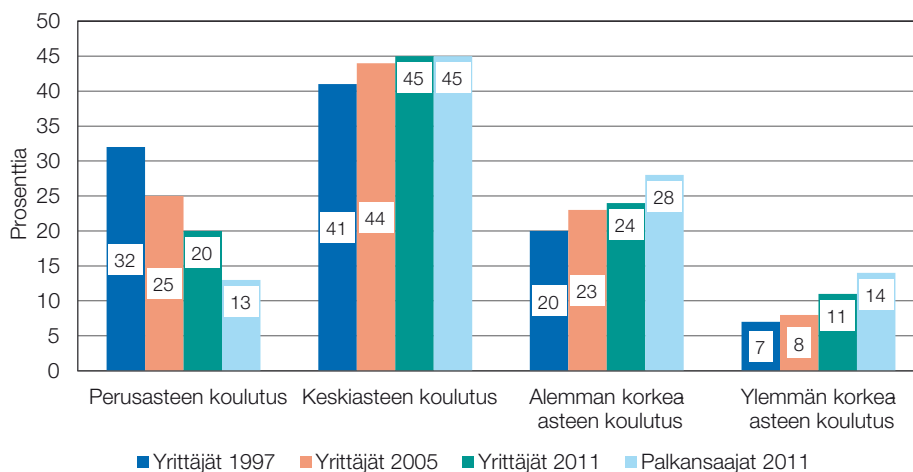
38 Vuodesta 2011 lukien osakeyhtiössä johtavassa asemassa olevan osakkaan, joka omistaa yhtiön osakkeista yksin yli 30 prosenttia tai yhdessä perheenjäsenensä kanssa yli 50 prosenttia, on otettava itselleen YEL-vakuutus, mikäli YEL:n muut edellytykset täyttyvät. Aiemmin yksin omistamisen raja oli 50 %.

Palkansaajien, maa- ja metsätalouden harjoittajien ja muiden yrittäjien ikäjakauma 2012, prosenttia

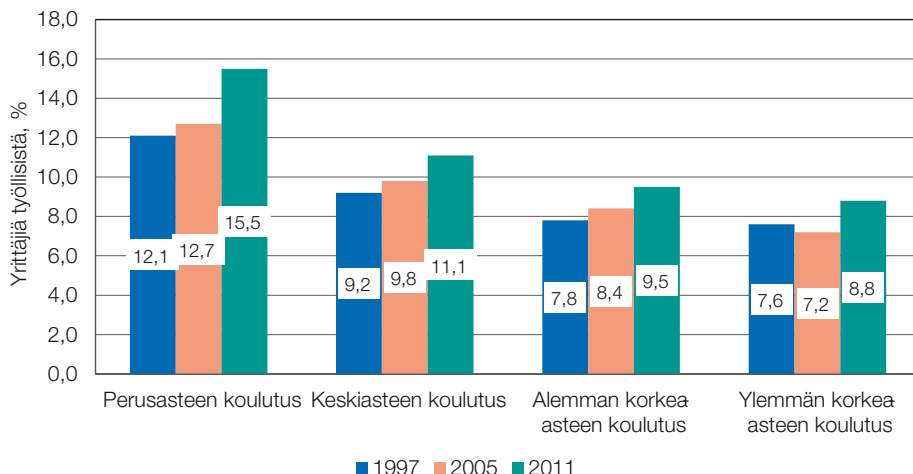
Lähde: Työvoimatutkimus, Tilastokeskus

Yrittäjät (pl. alkutuotanto) ja palkansaajat koulutusasteen mukaan 1997, 2005 ja 2011

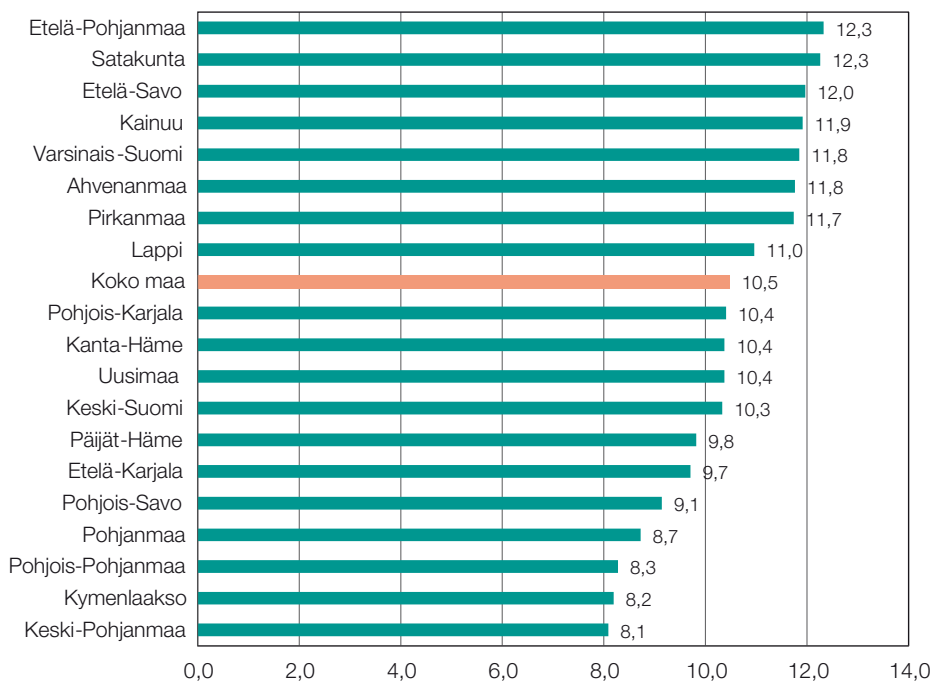
Lähde: Työvoimatutkimus, Tilastokeskus

Yrittäjyysaktiivisuus (pl. alkutuotanto, ml. yrittäjä-perheenjäset) eri koulutusasteilla 1997, 2005 ja 2011, prosenttia

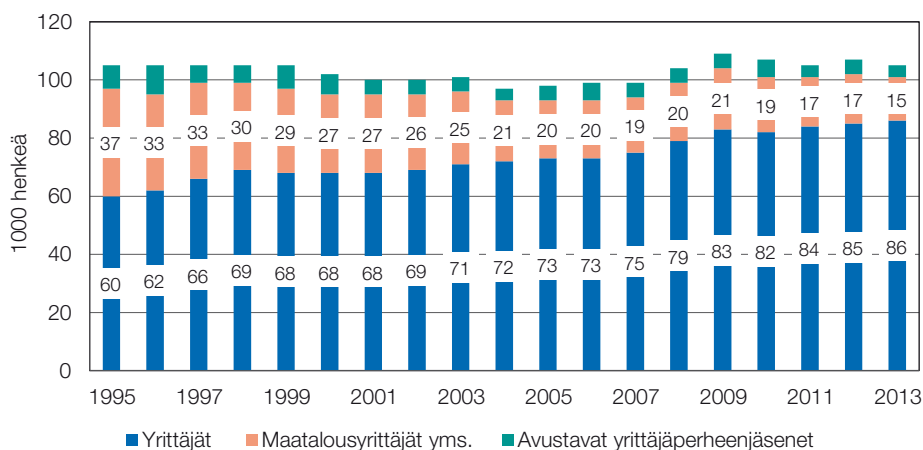
Lähde: Työvoimatutkimus, Tilastokeskus

Yrittäjien osuus työllisistä maakunnittain ilman avustavia perheenjäseniä (pl.alkutuotanto) 2012, prosenttia

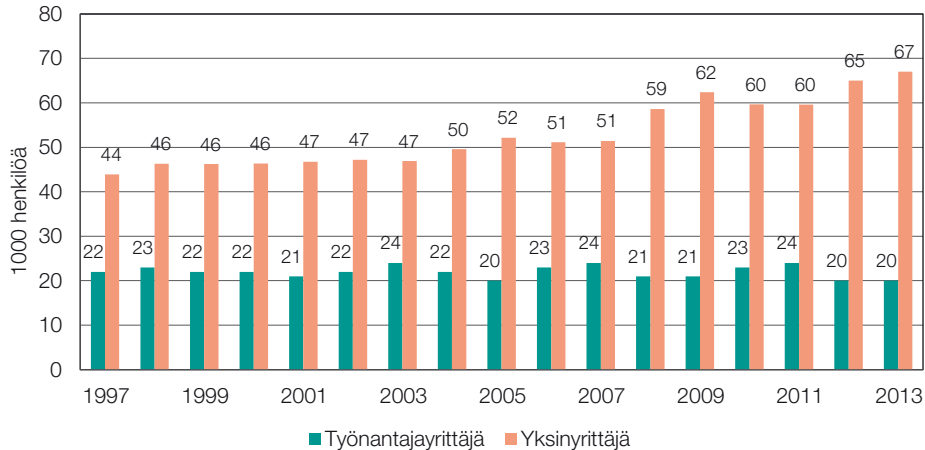
Lähde: Työvoimatutkimus, Tilastokeskus

Naisyrittäjien kokonaismäärä jaettuna yrittäjiin, maatalousyrittäjiin ja avustaviin yrittäjäperheenjäseniin 1995–2013, 1 000 henkilöä

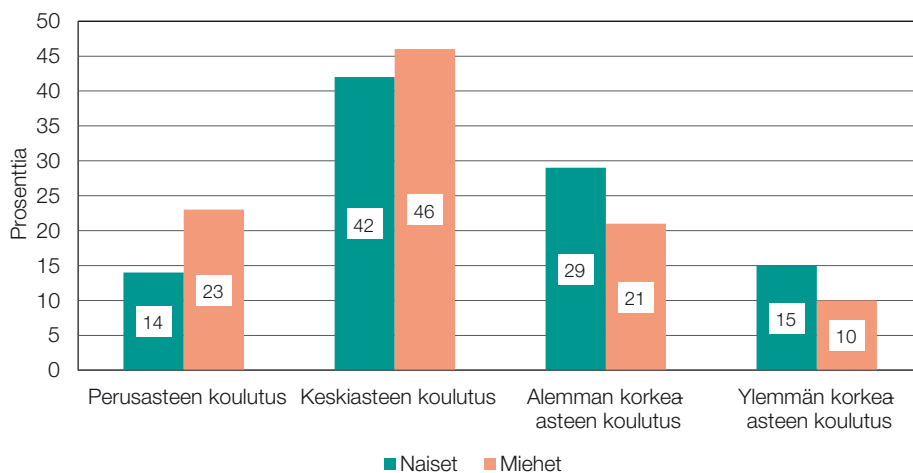
Lähde: Työvoimatutkimus, Tilastokeskus

Naisten työnantaja- ja yksinyrittäjien määrän kehitys 1997–2012, 1 000 henkilöä

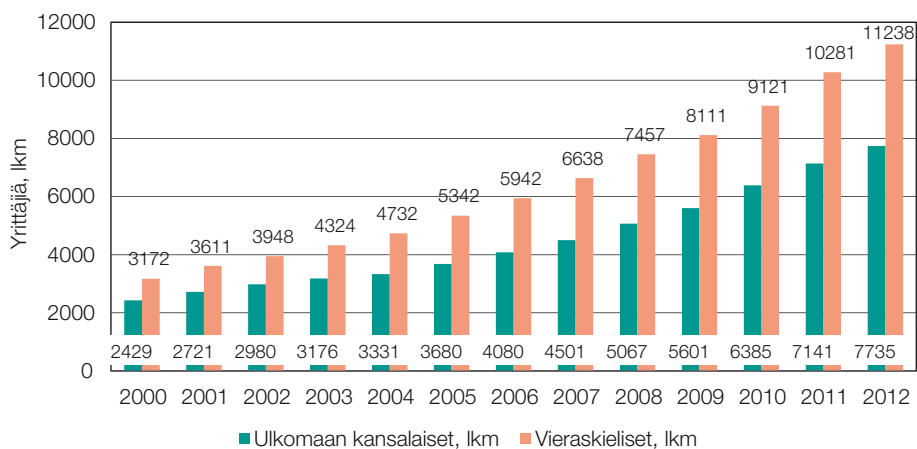
Lähde: Työvoimatutkimus, Tilastokeskus

Nais- ja miesyrittäjien koulutustaso (pl. alkutuotanto) 2011

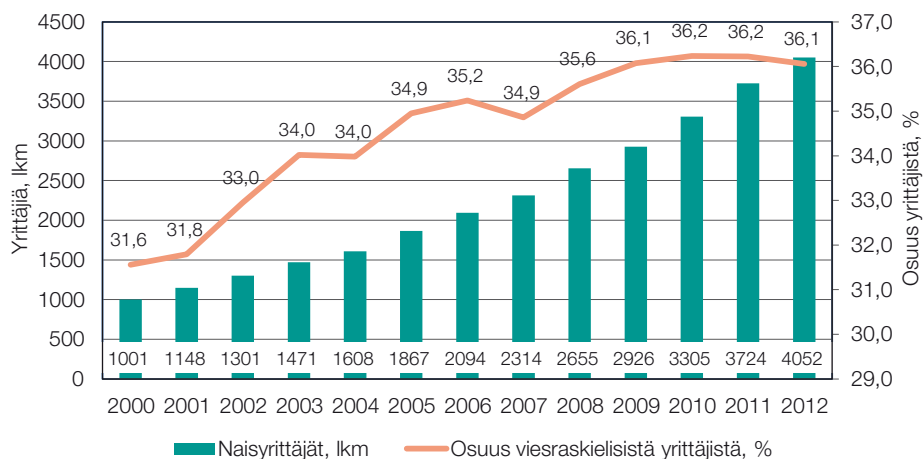
Lähde: Työvoimatutkimus, Tilastokeskus

Ulkomaan kansalaiset ja vieraskieliset yrittäjät 2000–2012

Lähde: Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus

Vieraskieliset naisyrittäjät 2000–2012

Lähde: Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus

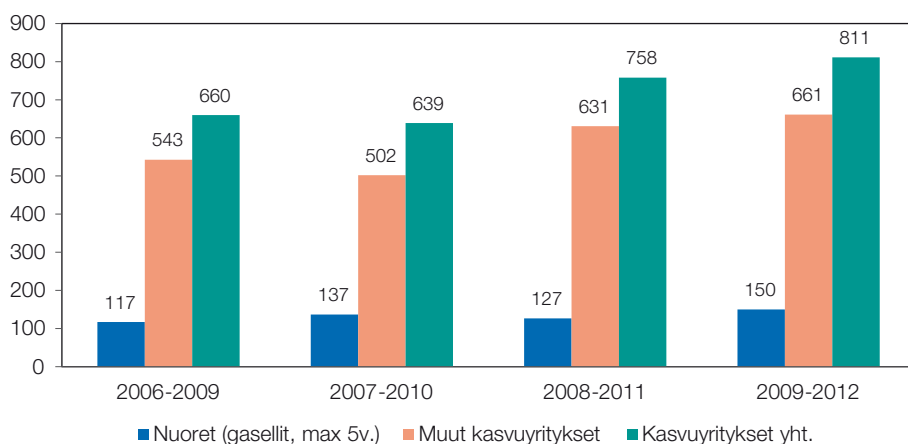
Ulkomaalaiset yrittäjät ja yrittäjyysaktiivisuus kansalaisuuden ja kielen mukaan 2012

	Yhteensä	Miesyrittäjät	Naisyrittäjät
Yrittäjiä, lkm			
--> ulkomaan kansalaiset	7735	5100	2635
--> vieraskieliset	11238	7186	4052
Yrittäjyysaktiivisuus %			
--> ulkomaan kansalaiset	10,0	11,0	8,5
--> vieraskieliset	10,5	12,2	8,5

Lähde: Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus

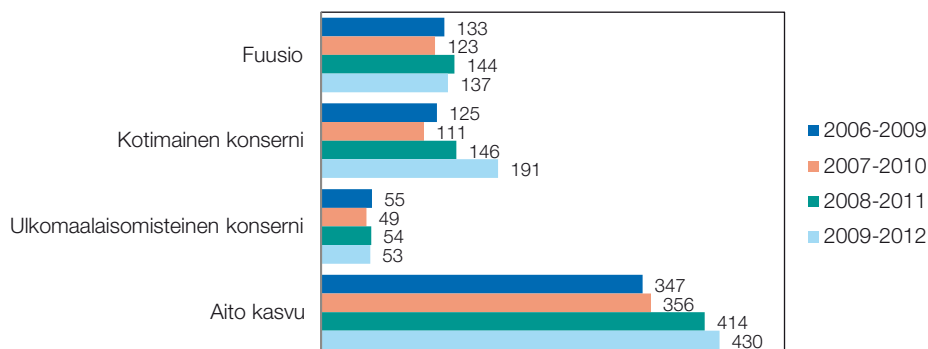
Kasvuyrityksiä³⁹ koskevia tilastotietoja⁴⁰

Kasvuyritykset jaoteltuna nuoriin ja muihin kasvuyrityksiin neljällä kaudella

Lähde: ToimialaOnline, kasvuyritystietokanta

Kasvun taustatekijöitä: fuusio, kotimainen konserni, ulkomaalaisomisteinen konserni, aito kasvu neljällä kaudella (yritysten lukumäärä, kpl)

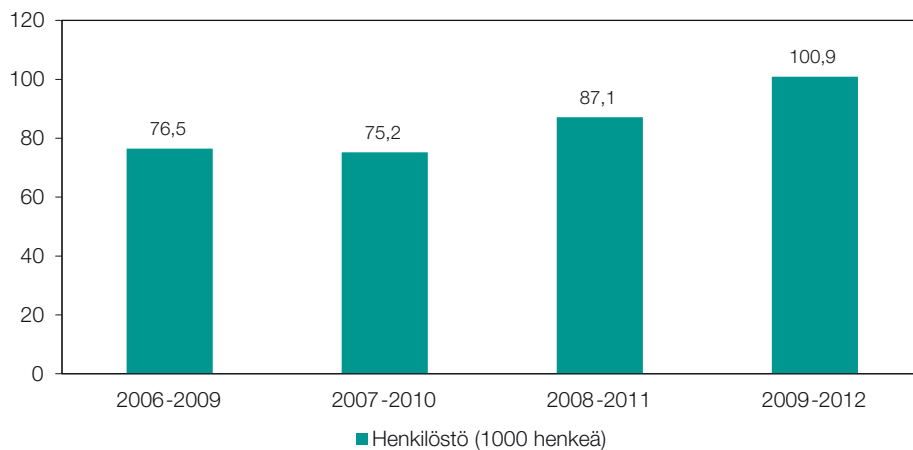

Lähde: ToimialaOnline, kasvuyritystietokanta

39 Kasvuyritystietokantaan kuuluva yritys, jonka henkilöstö oli kauden 1. vuonna vähintään 10 ja henkilöstö kasvoi kaudella keskimäärin vähintään 20 % vuodessa. Kasvuyritystietokanta ei sisällä yrityksiä, jotka kuuluvat seuraaville toimialoille: Maatalous, metsätalous ja kalatalous, Rahoitus- ja vakuutustoiminta, Julkinen hallinto ja maanpuolustus ja pakollinen sosiaalivakuutustoiminta, Koulutus.

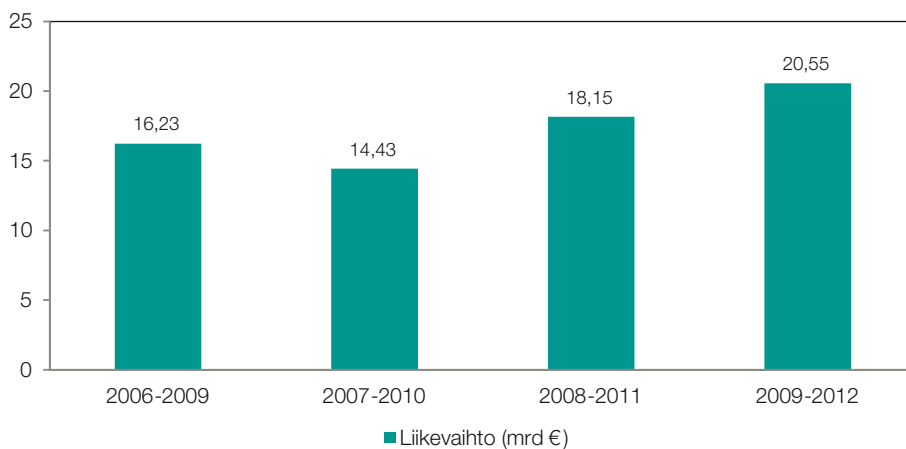
40 Perustuu ToimialaOnlinen kasvuyritystietokantaan <http://www2.toimialaonline.fi/>

Kasvuyritysten henkilöstö neljällä kaudella (1000 henkeä)

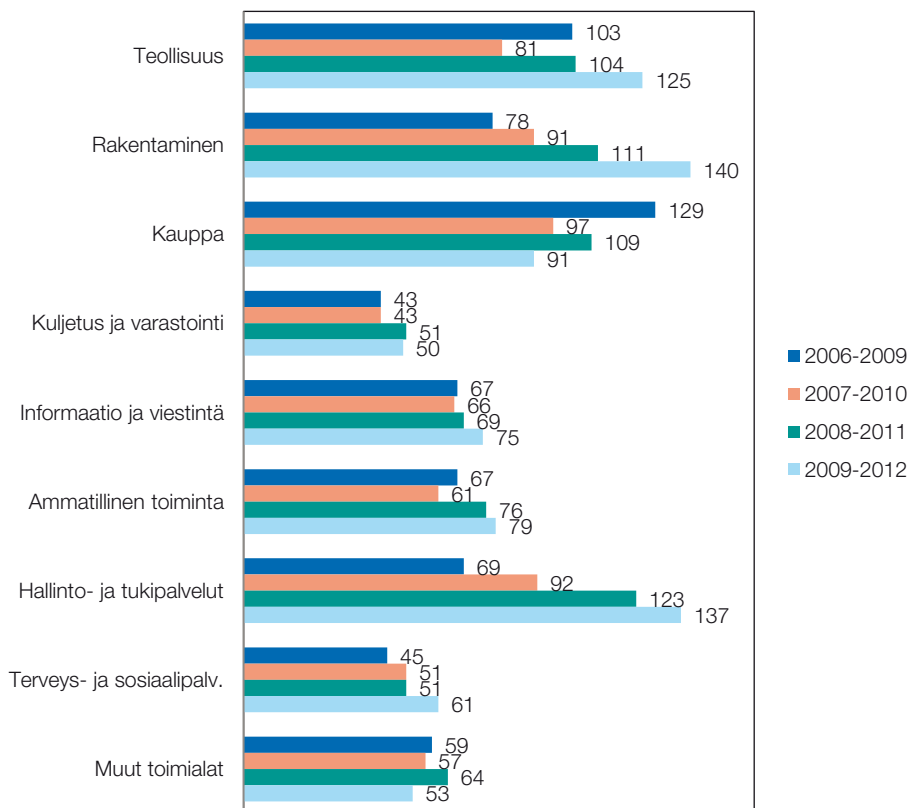
Lähde: ToimialaOnline, kasvuyritystietokanta

Kasvuyritysten liikevaihto (mrd €) neljällä kaudella

Lähde: ToimialaOnline, kasvuyritystietokanta

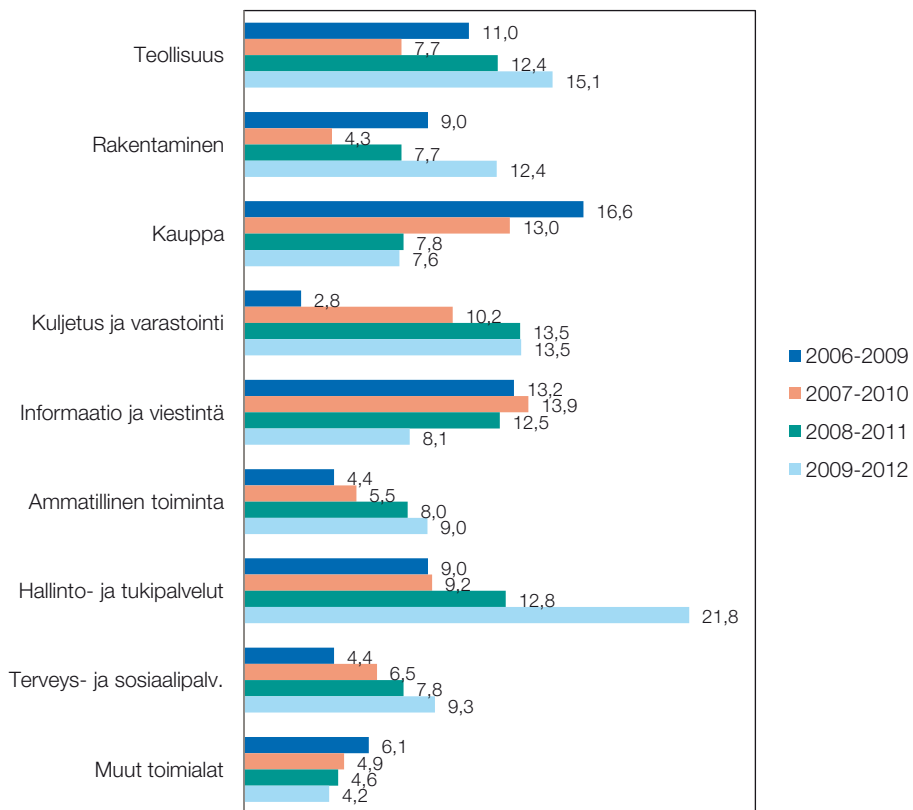
Kasvuyritysten lukumäärä (kpl) eri toimialoilla⁴¹ neljällä kaudella

Lähde: ToimialaOnline, kasvuyritystietokanta

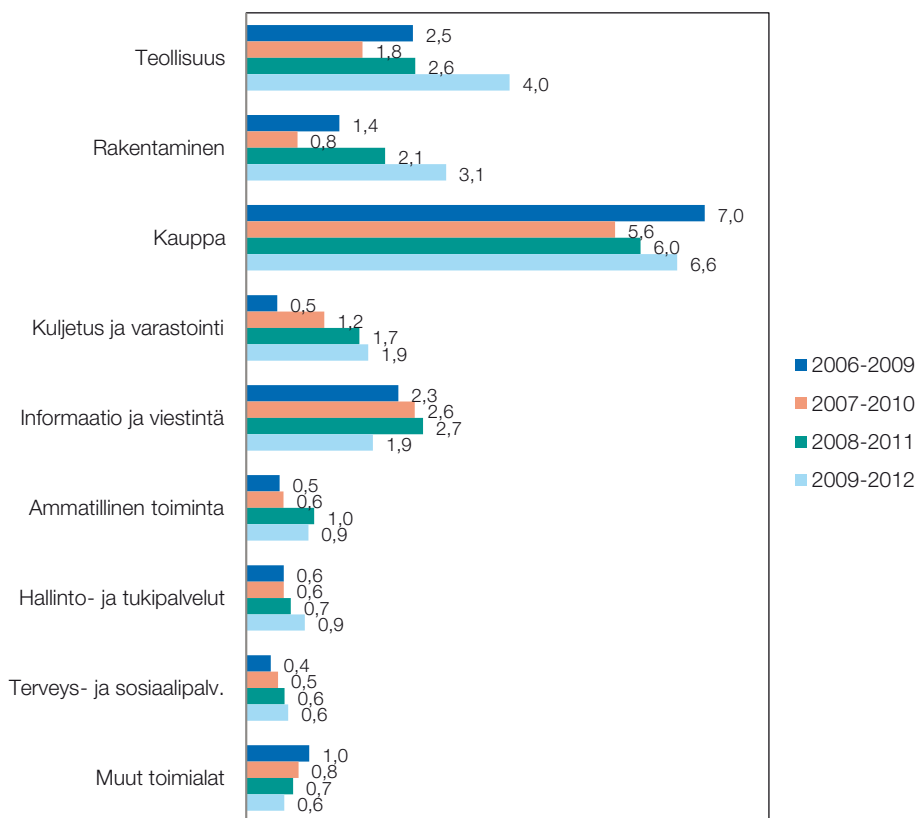
41 Luokka "Muut toimialat" sisältää seuraavat toimialat: Kaivannaistoiminta, Energia, Majoitus- ja ravitsemustoiminta, Kiinteistöalan toiminta ja Muut tukipalvelut.

Kasvuyritysten henkilöstö (1 000 henkeä) eri toimialoilla neljällä haudella

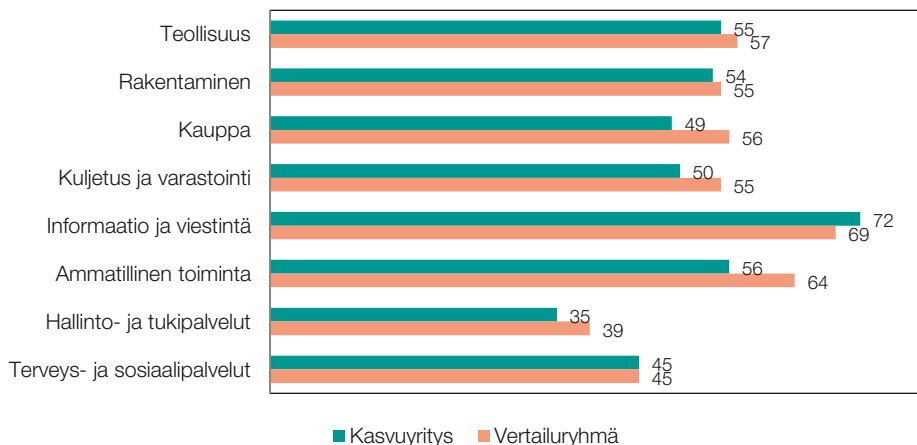
Lähde: ToimialaOnline, kasvuyritystietokanta

Kasvuyritysten liikevaihto (mrd. €) eri toimialoilla neljällä kaudella

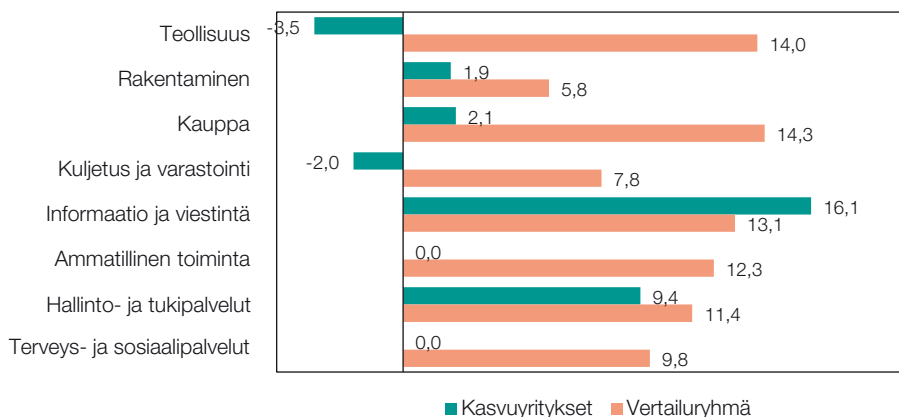
Lähde: ToimialaOnline, kasvuyritystietokanta

Kasvuyritysten ja vertailuryhmän⁴² jalostusarvo/henkilö (mediaani, 1 000 €/hlö) keskeisillä toimialoilla kauden 2009–2012 lopussa

Lähde: ToimialaOnline, kasvuyritystietokanta

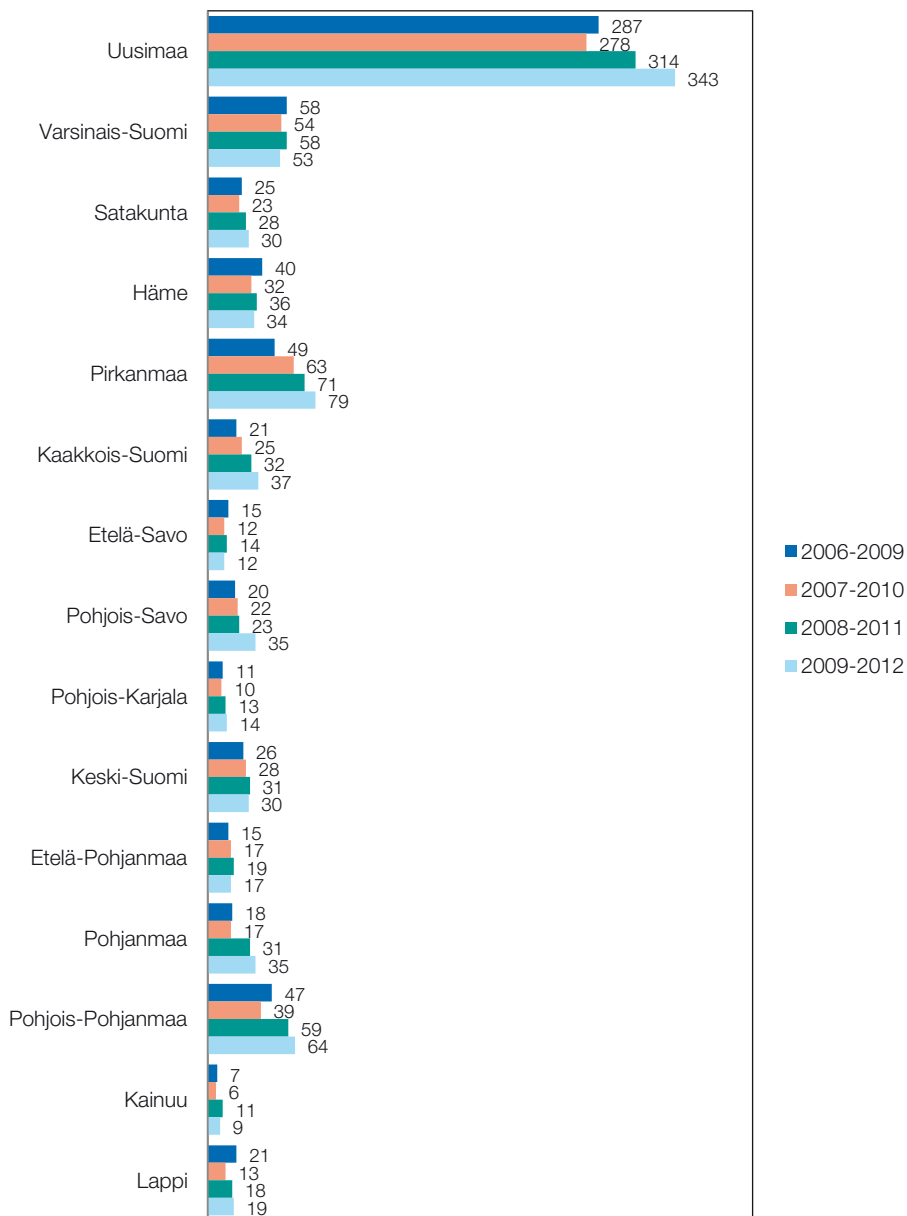
Kasvuyritysten ja vertailuryhmä jalostusarvon/henkilö (mediaani, 1000 €/hlö) muutos (%) keskeisillä toimialoilla kaudella 2009–2012

Lähde: ToimialaOnline, kasvuyritystietokanta

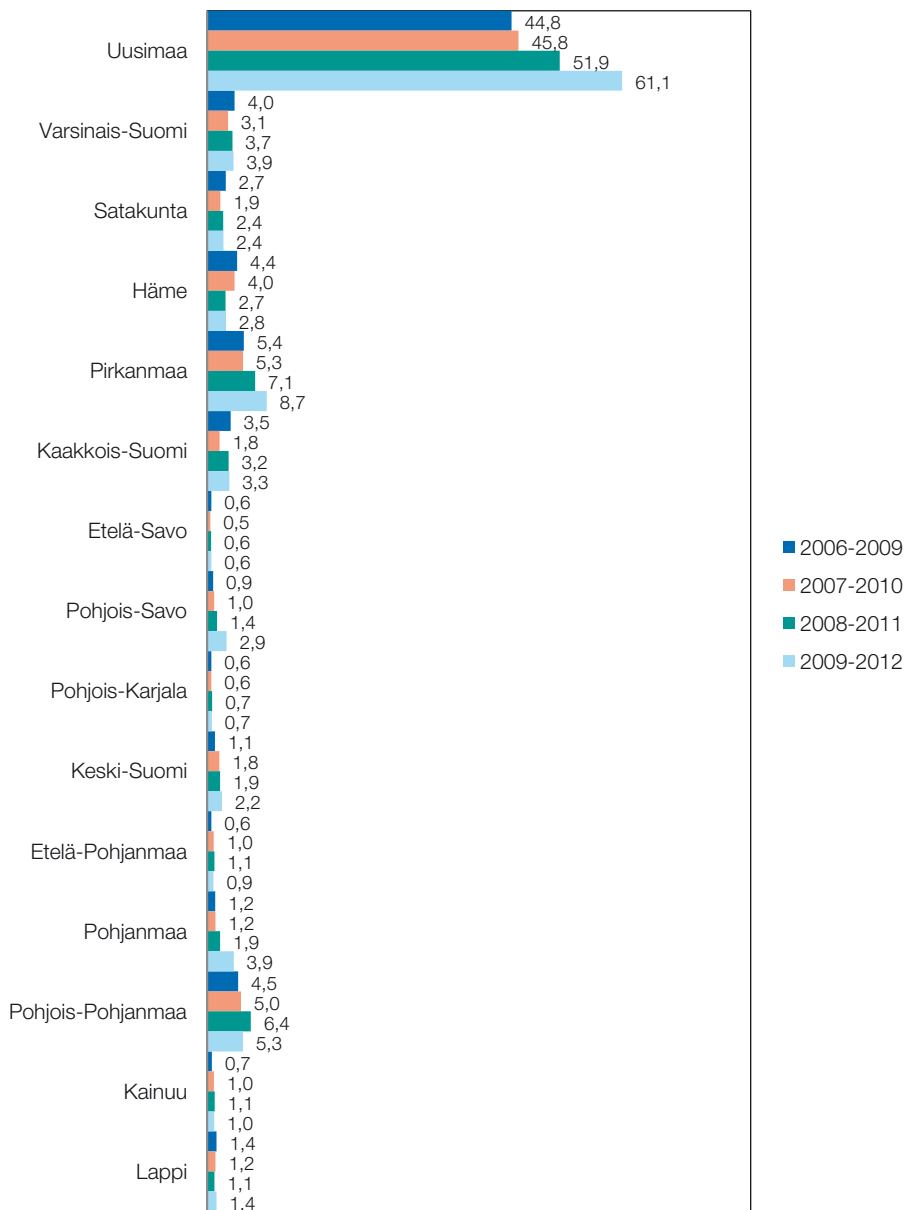
⁴² Vertailuryhmä koostuu kasvutietokannan yrityksistä, joiden henkilöstö oli kasvuyritysten tavoin kauden 1. vuonna vähintään 10, mutta jotka kasvoivat kasvuyrityksiä hitaammin tai eivät kasvaneet lainkaan. Tällaisia yrityksiä kasvutietokannassa oli kaudella 2009–2012 yhteensä 11 898 kpl.

Kasvuyritysten lukumäärä (kpl) ELY-keskusalueittain neljällä kaudella

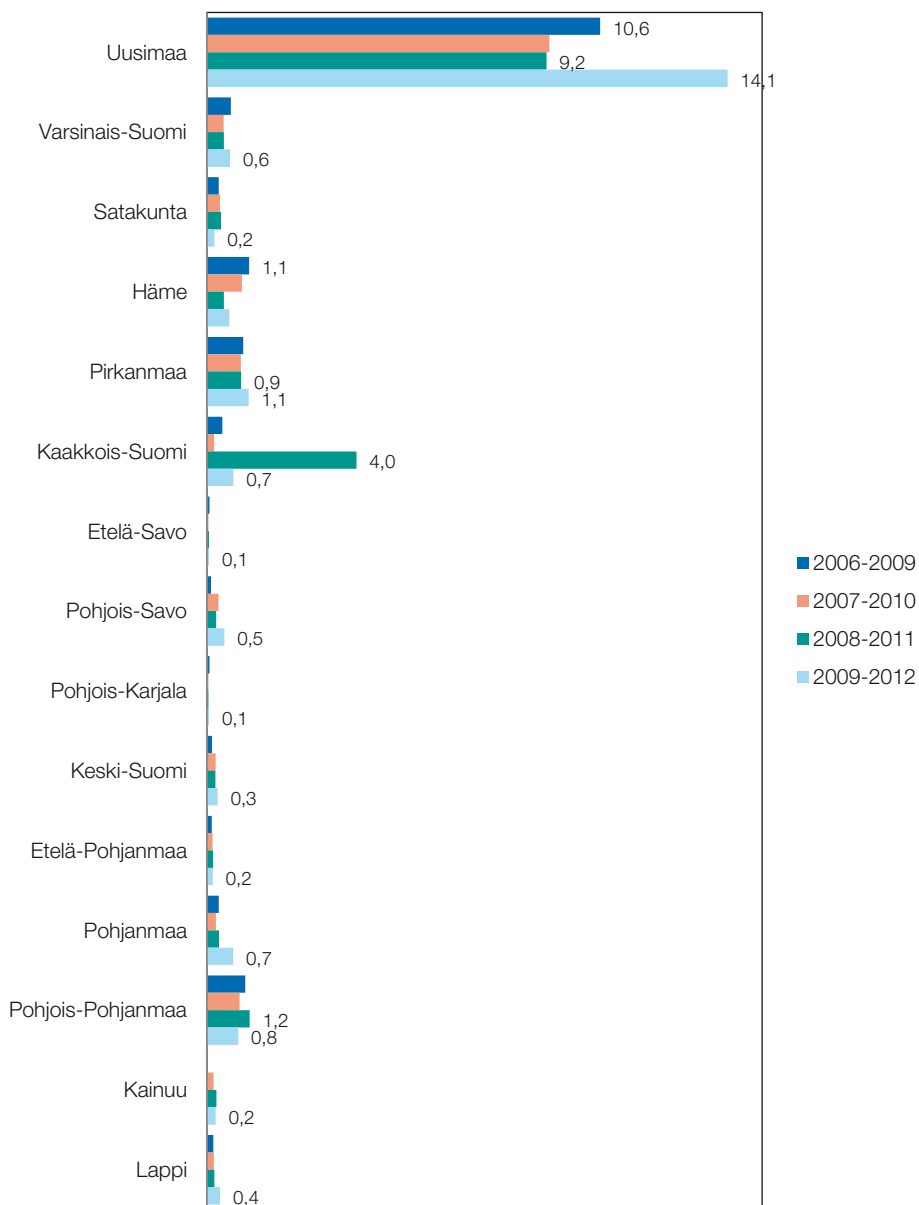
Lähde: ToimialaOnline, kasvuyritystietokanta

Kasvuyritysten henkilöstö (1 000 henkeä) ELY-keskusalueittain neljällä kaudella

Lähde: ToimialaOnline, kasvuyritystietokanta

Kasvuyritysten liikevaihto (mrd. €) ELY-keskusalueittain neljällä haudella

Lähde: ToimialaOnline, kasvuyritystietokanta

Tekijät Författare Authors		Julkaisuaika Publiceringstid Date	
Styrgruppen för Företagsöversikt 2014 Seppo Kangaspunta, ordförande		Oktober 2014	
		Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by	
		Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	
		Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment	
		11.2.2014	
Julkaisun nimi Titel Title			
Företagsöversikt 2014 – Omvälvningar och förnyelse			
Tiivistelmä Referat Abstract			
Företagsöversikt 2014 erbjuder aktuella perspektiv på näringspolitik, företagsverksamhet och företagande. Temat är omvälvningar och förnyelse. Detta hänvisar till den kraftiga förändringen i den finländska näringsstrukturen och den nya näringsverksamheten och tillväxten som ett led i den så kallade kreativa förstörelsen samt reformen av näringspolitiken. Artiklarna är skrivna av tjänstemän vid arbets- och näringsministeriet och andra aktörer inom förvaltningsområdet. Samuli Rikama granskar förändringen av näringsstrukturen i EU-länder och i Finland. Industrins andel av bruttonationalprodukten har minskat i alla EU-länder, men i Finland har utvecklingen varit kraftigast. Janne Peltola ger en översikt av de arbets- och näringspolitiska riktlinjerna och åtgärderna för att öka den ekonomiska tillväxten. Sakari Immonen har regeringens åtgärder för finansiering av företags tillväxt och internationalisering som ämne. Artikeln presenterar de senaste årens åtgärder för att underlätta tillgången till finansiering för nya och industriella tillväxtföretag. Samuli Rikama frågar om växande mikroföretag kan sätta fart på den ekonomiska tillväxten och konstaterar att mikroföretagens betydelse är obestridlig ur den ekonomiska tillväxtens och sysselsättningens perspektiv. Valteri Ventos ämne är gruppfinansiering som en ny kanal för företagsfinansiering. Artikeln typbestämmer olika former av gruppfinansiering, granskar deras betydelse inom företagsfinansieringen, lägger fram riktlinjer och åtgärder för att utveckla gruppfinansieringen samt bedömer gruppfinansieringens eventuella utveckling. Olli Kauppi skriver om företagande och konkurrenspolitik. Han presenterar de centrala begreppen, principerna och riktlinjerna i konkurrenslagstiftningen och överväger deras betydelse för små företag. Piia Rekilä granskar frågor gällande bättre reglering och administrativ börda. Natalia Härkin presenterar ungdomsgarantins företagsverkstad inom arbets- och näringsförvaltningen. Det är fråga om en ny handlingsmodell för att främja företagande bland ungdomar, som togs i bruk vid alla arbets- och näringsbyråer efter pilot-försöket år 2013. Mikko Valtakari, Jarmo Palm och Tuija Groop klarlägger den offentliga arbetsförmedlingens betydelse och utmaningar som en rekryteringstjänst för företag. Arbets- och näringsbyråns marknadsandel av rekryteringstjänsterna för företag är nästan hälften och företagen är nöjda med servicen. Den kreativa förstörelsen utmanar den offentliga arbetsförmedlingen att agera effektivt i en situation där man med ökande kraft försöker sysselsätta dem som blivit arbetslösa från företag med svag produktivitet i nya mer produktiva och krävande uppgifter. Anna-Mari Jaanu presenterar de nya företagsutvecklingstjänsterna som i stor skala blir tillgängliga för kunder i september 2014. Sirpa Alitalo presenterar elektroniseringen av de offentliga företagstjänsterna. Hanna-Maria Urjankangas artikel innehåller utsikter på utvecklingen i och utvecklandet av regioner på 2000-talet. Hon granskar migrationen, utvecklingen av jobb och deras effekter samt den regionala näringspolitikens utveckling och utvecklingsutsikter. Man har reagerat på s.k. plötsliga strukturomvandlingar med ad hoc-principen. Det ser emellertid ut som om det försiggår en kontinuerlig strukturförändring som kräver att strategiska val och åtgärder ska baseras sig på prognostiseringsuppgifter. Olli Peltola berättar om faktorer som förklarar Österbottens framgång och om utmaningar. Pertti Härmäläinen har sammanställt statistikmaterial som granskar utvecklingen för företagssektorn. Seppo Kangaspunta har sammanställt centrala uppgifter om tillväxtföretag.			
Kontaktperson vid arbets- och näringsministeriet: Avd. för kunskapshantering/Seppo Kangaspunta, tfn 0503697605			
Asiasanat Nyckelord Key words			
Näringspolitik, näringsstruktur, företagsfinansiering, mikroföretag, gruppfinansiering, företagande, konkurrenspolitik, reglering, offentlig arbetsförmedling, företagsverkstad, företagstjänster, elektroniska företagstjänster, regionutveckling, Österbotten, företagsstatistik, tillväxtföretag, ANM, NTM-centralen			
Painettu julkaisu Inbunden publikation Printed publication		Verkkojulkaisu Nätpublikation Web publication	
ISSN 1797-3554	ISBN 978-952-227-883-8	ISSN 1797-3562	ISBN 978-952-227-884-5
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages		Kieli Språk Language	Hinta Pris Price
149		Suomi, Finska, Finnish	28 €
Julkaisija Utgivare Published by		Kustantaja Förläggare Sold by	
Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy		Edita Publishing Oy / Ab / Ltd	

Tekijät Författare Authors		Julkaisuaika Publiceringstid Date	
Business Review 2014 Steering Group Seppo Kangaspunta, Chairperson		October 2014	
		Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by	
		Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	
		Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment	
		11 February 2014	
Julkaisun nimi Titel Title			
Business Review 2014 – Changes and Renewals			
Tiivistelmä Referat Abstract			
Yrityskatsaus 2014 [Business Review 2014] offers timely perspectives with regard to economic and business policies, entrepreneurial activity and entrepreneurship. The theme concerns change and renewal. It refers to Finland's vigorous change with regard to the economic structure and new business activities and growth as a part of the so-called creative destruction, as well as renewal in economic and business policies. The writers of the articles are officials in the Ministry of Labour and the Economy and in other organisations of the Ministry's administrative branch.			
Samuli Rikama examines the change in economic structure in European Union countries, including Finland. The share of industry in the gross national product has diminished in all EU nations, but the development in Finland has been most vigorous. Janne Peltola reviews the labour and industrial policy with the aim to increase economic growth. Sakari Immonen's theme has been the Government's measures to finance the growth and internationalization of companies. The article presents measures from past years whose aim was to facilitate the financing of start-up and industrial growth enterprises. Samuli Rikama inquires as to whether growing micro-enterprises are accelerators of economic growth and declares that the significance of micro-enterprises from the perspective of economic growth and employment is incontestable. Valtteri Vento's theme is crowdfunding as a new gateway to corporate financing. The article categorizes various crowdfunding modes, examines their significance in the financing of businesses, presents policies and measures for the development of crowdfunding and assesses the potential development of crowdfunding. Olli Kauppi writes about entrepreneurship and competition policies. He presents the key concepts, principles and policies of competition legislation, and weighs their importance for small companies. Piia Rekilä takes a look at questions related to better regulation and administrative burden. Natalia Härkin outlines the TE Administration's Youth Guarantee Business Workshop. This relates to a new operational model for the promotion of youth entrepreneurship adopted at all TE offices after the 2013 pilot. Mikko Valtakari, Jarmo Palm and Tuija Groop introduce the significance of public employment services and related challenges as a recruiting service for business enterprises. The TE office's marketing share of companies' recruiting services is about half, and the enterprises are satisfied with the service. Creative destruction challenges public employment services to function effectively under circumstances where an attempt is made to employ people left without jobs from weakly productive enterprises – with accelerating strength – in new, more productive and demanding tasks. Anna-Mari Jaanu presents development services for new companies which will be delivered comprehensively to clients in September 2014, and Sirpa Alitalo the electrification of public services for enterprises. An article by Hanna-Maria Urjankangas contains perspectives on the areas' development and further advancement during the 2000s. She examines migration and job development as well as their impacts, in addition to the advancement and development prospects of regional business and economic policies. 'Sudden' structural changes are reacted to on the basis of the ad hoc principle. However a continuous structural transition would appear to be in progress which requires the establishment of strategic choices and measures within the anticipating information. Olli Peltola describes the explanatory factors behind the success of Ostrobothnia as well as its challenges. Pertti Hämäläinen has compiled statistical data examining the development in the business field. Seppo Kangaspunta has compiled information dealing with key growth companies.			
MEE contacts: Information Department / Seppo Kangaspunta, tel. +357 (0)50 3697605			
Asiasanat Nyckelord Key words			
Economic and business policies, economic structure, corporate financing, micro-enterprises, crowdfunding, entrepreneurship, competition policy, regulation, public employment services, business workshop, company services, electronic company services, regional development, Ostrobothnia, business statistics, growth enterprises, Ministry of Employment and the Economy, ELY Centre, TE Centre			
Painettu julkaisu Inbunden publikation Printed publication		Verkkojulkaisu Nätpublikation Web publication	
ISSN 1797-3554	ISBN 978-952-227-883-8	ISSN 1797-3562	ISBN 978-952-227-884-5
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages		Kieli Språk Language	
149		Suomi, Finska, Finnish	
Hinta Pris Price			
28 €			
Julkaisija Utgivare Published by		Kustantaja Förläggare Sold by	
Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy		Edita Publishing Oy / Ab / Ltd	

Yrityskatsaus 2014

Murroksia ja uudistumista

Yrityskatsaus 2014 tarjoaa informatiivisia ja ajankohtaisia näkökulmia elinkeinopolitiikkaan, yritystoimintaan ja yrittäjyyteen. Teemana ovat murrokset ja uudistuminen. Sillä viitataan Suomen elinkeinorakenteen voimakkaaseen muutokseen ja uuteen elinkeinotoimintaan ja kasvuun osana ns. luovaa tuhoa sekä elinkeinopolitiikan uudistamiseen.

Artikkeliosassa Samuli Rikama tarkastelee elinkeinorakenteen muutosta EU-maissa ja Suomessa. Janne Peltola luo katsauksen työ- ja elinkeinopolitiisiin linjauksiin ja toimenpiteisiin talouskasvun lisäämiseksi. Sakari Immosen aiheena ovat hallituksen toimenpiteet yritysten kasvun ja kansainvälistymisen rahoittamiseksi. Samuli Rikama kysyy, onko kasvavista mikro-yrityksistä talouskasvun vauhdittajiksi ja toteaa, että mikroyritysten merkitys talouskasvun ja työllisyyden näkökulmasta on kiistaton. Valter Vennon aiheena on joukkorahoitus uutena yritysrahoituksen väylänä. Olli Kauppi kirjoittaa yrittäjyydestä ja kilpailupolitiikasta. Hän esittelee kilpailulainsäädännön keskeiset käsitteet, periaatteet ja linjaukset ja puntaroi niiden merkitystä pienille yrityksille. Natalia Härkin esittelee nuorisotakuun TE-hallinnon yrityspajaa, joka on TE-toimistoissa käyttööön otettu uusi toimintamalli nuorten yrittäjyyden edistämiseksi. Miikka Valtakari, Jarmo Palm ja Tuija Groop avaavat julkisen työnvälityksen merkitystä ja haasteita yritysten rekrytointipalveluna. Anna-Mari Jaanu esittelee uusia yritysten kehittämispalveluja, jotka saadaan laajamittaisesti asiakaille syksyllä 2014 ja Sirpa Alitalo julkisten yrityspalveluiden sähköistämistä. Hanna-Maria Urjankankaan artikkeli sisältää näkymiä alueiden kehitykseen ja kehittämiseen 2000-luvulla. Olli Peltola kertoo Pohjanmaan menestystä selittävästä tehijöistä kuin myös haasteista.

Katsauksen tilasto-osaan on Pertti Hämäläinen koostanut koko yritystoiminnan ja yrittäjyyden kehittymistä kuvaavia tilastokuvia. Seppo Kangaspunta puolestaan on toimittanut tilasto-osaan keskeisiä kasvuyrityksiä koskevia tietoja ToimialaOnlineen kasvutietokannasta.

Tätä julkaisua myy:
Netmarket
Edita Publishing Oy
www.edita.fi/netmarket
asiakaspalvelu.publishing@edita.fi
Puhelin 020 450 05
Faksi 020 450 2380

Painettu
ISSN 1797-3554
ISBN 978-952-227-883-8

Verkkojulkaisu
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-227-884-5

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY